KOMÜNİST ENTERNASYONAL BELGELERİNDE TÜRKİYE DİZİSİ – 3

ŞEFİK HÜSNÜ

KOMİNTERN ORGANLARINDAKİ YAZI VE KONUŞMALAR

AYDINLIK
YAYINLARI

TÜRKİYE PROLETARYASININ ÖNDERİ
ŞEFİK HÜSNÜ

KOMÜNİST ENTERNASYONAL BELGELERİNDE TÜRKİYE DİZİSİ – 3

ŞEFİK HÜSNÜ

KOMİNTERN ORGANLARINDAKİ YAZI VE KONUŞMALAR

AYDINLIK
YAYINLARI

Birinci Baskı: Ağustos 1977

AYDINLIK
YAYINLARI
No : 43

Yönetim Yeri
Nuruosmaniye Cad. 34/204
Cağaloğlu - İstanbul

Yazışma ve İsteme Adresi
PK. 242, Aksaray - İstanbul

Dizgi - Tertip - Baskı
Hilâl Matbaacılık Koll. Şti.
Tel : 22 91 78 — İstanbul

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Bir Ömür Boyu Proletaryanın Devrim Davası İçin Mücadele Eden Bir Önderin Hayatı 15

«Yeni Türkiye'de Komünist Avı» **(8 Eylül 1925)** 21

«Türk - İngiliz Çatışması» **(23 Şubat 1926)** 25

«Türkiye'nin İktisadi ve Mali Durumu» **(16 Nisan 1926)** 34

«Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları» **(30 Nisan 1926)** 42

«Türk Milliyetçiliğinde Devrimci Dalganın Geri Çekilmesi» **(Eylül 1926)** 49

«Türkiye'de Siyasi Mücadeleler» **(14 Eylül 1926)** 60

«Türkiye'de İşçi Hareketi» **(28 Eylül 1926)** 70

«Arabistan'daki Siyasal ve Toplumsal Hareket» **(22 Ekim 1926)** 76

«Türkiye'de Komünist Hareket» **(25 Ekim 1926)** 86

«Türkiye'de Komünist Hareket ve Emekçilerin Durumu» **(16 Kasım 1926)** 94

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Toplantısında «Uluslararası Durum ve Komintern'in Görevleri Üzerine» Konuşma **(26 Kasım 1926)** 100

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Toplantısında «Uluslararası Durum ve Komintern'in Görevleri Üzerine» Konuşma **(26 Kasım 1926)** 102

«Türkiye Köylüsü ve Kemalist Devrim» **(26 Nisan 1927)** 110

«Çin Meselesi» **(26-26 Mayıs 1927)** 132

«Kemalizm Kapitalist Gelişme Yolunda» **(31 Mayıs 1927)** 144

«Çin Devrimi Kemalist Yolu İzleyemez» **(21 Haziran 1927)** 164
«Doğu Milliyetçiliği Emperyalizm Önünde Diz Çöküyor» **(22 Ocak 1930)** 177
«Yirmi Beş Türkiye Komünistinin Hayatı Tehlikede» **(4 Mart 1930)** 194
«Türkiye'de Muhalefetçilik Oyununun Perde Arkası» **(19 Eylül 1930)** 196
«Türk Burjuvazisi İçindeki Siyasi Mücadeleler» **(11 Ağustos 1931)** 201
«Türkiye'de 1 Ağustos» **(14 Ağustos 1931)** 205
«İkinci Emperyalist Balkan Konferansı ve Perde Arkası» **(3 Kasım 1931)** 207
«Kemalistlerin Yeni Baskı Dalgası» **(7 Temmuz 1933)** 212
«Kemalist Diktatörlüğün Çizmesi Altında» **(6 Kasım 1933)** 215
Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi On Üçüncü Genel Toplantısında Konuşma **(20 Ocak 1934)** 220
Şefik Hüsnü'nün Çeşitli Dönemlerden Resimleri 229

ÖNSÖZ

«Komünist Enternasyonal Belgelerinde Türkiye» dizisinin üçüncü kitabını sunuyoruz. Bu kitapta Şefik Hüsnü'nün yirmi beş yazı ve konuşmasını bulacaksınız. Ayrıca kitaba Şefik Hüsnü'nün değişik zamanlarda çekilmiş fotoğraflarını ekledik.

Hakim sınıflar ve her türden oportünist, yaşadığı sürece Şefik Hüsnü'nün fikirlerinin proletaryaya ve halka ulaşmasını önlemek için ellerinden geleni yaptılar. Bu çaba O'nun ölümünden beri de sürüp gidiyor. Ancak, ne ağır baskı ve zulüm, hapisler ve sürgünler, ne de revizyonistlerin ve her türden inkarcının karalama çabaları Şefik Hüsnü'nün Marksist - Leninist çizgisini ortadan kaldıramadı. Şefik Hüsnü'nün fikirleri Türkiye proletaryasına bugün de ışık tutuyor.

Şefik Hüsnü'nün hâlâ her türlü gericiliğin saldırı hedefi olması boşuna değildir. Mustafa Suphilerin ve Şefik Hüsnülerin proleter devrimci TKP'sinin mirası unutturulmadan revizyonizm başarı kazanamaz. Şefik Hüsnü'nün tuttuğu ışık karartılmadan devrim yenilgiye uğratılamaz. Saldırının sebebi budur. Elbette proletarya hareketinin devrimci mirasına sahip çıkılmadan devrim yolunda zafer kazanılamaz. Türkiye proleter devrimci hareketi Şefik Hüsnü'nün attığı temel üzerinde yükselmektedir.

Şefik Hüsnü, Haziran 1921'de yayın hayatına atılan AYDINLIK'ın ilk sayısındaki yazısını şöyle bitiriyordu: **«Teşkilat konusu sınıf mücadelesinin ruhudur.»** Şefik Hüsnü'nün bütün hayatına bu ilke yol gösterdi. O, parti davasının adamıydı. Bütün hayatı boyunca komünist hareketin proleter bir karakter kazanması ve bolşevik tipte bir parti yaratmak için mücadele etti. Hakim sınıfların her saldırısından sonra daha büyük bir azim ve kararlılıkla proletaryanın Marksist - Leninist öncüsünü tuğla tuğla örmeye girişti. Bütün hayatı boyunca proletarya partisinin en önünde yürüdü. TKP' nin devrimci geçmişi Şefik Hüsnü'nün hayatı ile iç içedir. Proletarya hareketinin geçmişine her saldıranın, her inkarcının işe Şefik Hüsnü'den başlamasının sebebi budur.

Şefik Hüsnü Partinin birliğini gözünün bebeği gibi korudu. Parti ruhunu yaşatmayı ve güçlendirmeyi her şeyin üstünde tuttu. Şefik Hüsnü Parti yıkıcısı tasfiyecilere karşı hayatı boyunca mücadele etti. Her türden Parti yıkıcısının Şefik Hüsnü'ye saldırması boşuna değildir. Zeki Baştımar ve İ. Bilen revizyonistleri TKP'yi bir burjuva partisi haline getirmek üzere tasfiye ederken Şefik Hüsnü'ye Parti ruhunu ve Leninizmi yıkmak için saldırdılar.

Düne kadar, partinin zorunluluğunu inkar eden, «foko»nun partiye dönüşeceğini veya «foko»nun içinden partinin çıkacağını savunan bazıları da Şefik Hüsnü' ye saldırıyor ve proletarya partisinin bugüne kadar hiç kurulmadığından dem vuruyorlar. Özellikle H. Kurtuluşçuları bu görevin kendilerine kaldığını öne sürüyorlar. Onların hâlâ keşfedemediği devrimci proletarya partisinin zafere ulaşması için Şefik Hüsnü, bütün bir ömrünü vermişti.

Ne revizyonist saldırı, ne inkar, ne de Şefik Hüs-

nü'nün Parti geleneğinin genç kuşaklara ulaşmasını önlemeye çalışan Mihri Belli gibi oportünistler amaçlarına ulaşabilmişlerdir. Şefik Hüsnü'nün çabaları boşa gitmemiştir. O'nun proletarya hareketine koyduğu maya tutmuştur.

Şefik Hüsnü'nün hayatı Marksizm - Leninizme bir ömür boyu sadık kalabilmenin tarihidir. O Marksizm - Leninizm davasına sıkıca sarıldı. Proletaryanın büyük önderleri Marks, Engels, Lenin ve Stalin'in yolundan yürüdü. İkinci Enternasyonal oportünizminden Troçkizme kadar her türden devrim düşmanı akımla mücadele etti. Devrim yolunu ve proletaryanın önderliğini savundu.

Şefik Hüsnü'nün ve TKP'nin proleter devrimci çizgisi sağ ve «sol» oportünizme karşı mücadele içinde gelişti. Daha başından İngiliz emperyalistlerine ve Sultana sırt dayayan İkinci Enternasyonal oportünizmine bağlı teşkilatlarla mücadele etmesi gerekti. Şefik Hüsnü, işçi sınıfının birliğini sağlamak için Sosyalist Hilmi'nin Türkiye Sosyalist Fırkası ve Sosyal Demokrat Fırka gibi oportünist partilerin bölücülüğüyle mücadele etti. Şefik Hüsnü, 1925 - 1926 yıllarında Şevket Süreyya ve Vedat Nedim gibi komünizm dönekleri ve Kemalizm kuyrukçularına karşı, 1929'da içinde İ. Bilen (Laz İsmail) revizyonistinin de bulunduğu «sol» oportünist muhalefete karşı mücadele etti. Kıvılcımlı'nın revizyonist fikirlerini daha başından mahkum etti ve Parti disiplinini tanımayan bu revizyonistin Partiden atılmasına önderlik etti. 1930'larda içinde Zeki Baştımar revizyonistinin yer aldığı «Gençler Muhalefeti»yle mücadele etti. Nihayet Partinin son dönemlerinde Şefik Hüsnü, Zeki Baştımar revizyonisti ile mücadele etti, bu döneğe karşı verilen mücadeleye önderlik etti.

Şefik Hüsnü, oportünist rüzgarın her esişinde oradan oraya savrulan sözde devrimcilerden değildi. Oportünist saldırılardan korkmadı. Şimdi Dörtlü Çete ortaya çıktığı zaman herkes tutumunu alıncaya kadar sessiz kalmaya çalışan «H. Kurtuluşu», «H. Yolu» ve «H. Birliği» dergilerinin oluşturduğu Üçlü Blokun tekke şefleri gibi davranmadı. Aksine Şefik Hüsnü herkesin Marksizm safında yer alması için oportünizme en başından karşı çıktı. Şefik Hüsnü, Marksizm temelinde sıkıca durdu ve oportünist cereyana daima göğüs gerdi. Troçkizme başından itibaren karşı çıktı. Şefik Hüsnü, bu kitapta sunduğumuz «Çin Meselesi Üzerine» başlıklı yazısında Troçki ile mücadele etmekte ve Stalin'in yanında yer alarak doğru çizgiyi kararlılıkla savunmaktadır. Bu yazı, bugün artık açıkça Dörtlü Çeteyi savunan ve gittikçe Troçkizme kayan Üçlü Blokun oportünist çizgisini eleştirmek bakımından da son derece öğreticidir.

Şefik Hüsnü, devrimin bütün temel meselelerinde sağlam bir Marksist tutum aldı. Şefik Hüsnü'nün önderliğinde TKP, Türkiye devriminin birçok temel meselesini bundan elli yıl önce doğru olarak çözmüştü. Şefik Hüsnü'nün Türkiye toplumunun tahlili, devrimimizin içinde bulunduğu aşama, işçi - köylü ittifakı, proletarya önderliğinin zorunluluğu, işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü, milletlerin kaderini tayin hakkı ve enternasyonalizm meselelerinde tuttuğu ışık bugün de Türkiye devriminin yolunu aydınlatıyor. Şefik Hüsnü'nün yazı ve konuşmaları incelendiğinde görülecektir ki, inkarcılar devrimin bu temel meselelerinde O'nun tutumuna yaklaşabilmiş dahi değillerdir. Tam tersine inkarcılar, ideolojik gıdalarını Mihri Bellilerden, İ. Bilenlerden, Behice Boranlardan almaktadırlar.

Şefik Hüsnü'de hayal aleminde gezmenin zerresi

yoktur. Şefik Hüsnü daima gerçeğe dayandı. Daima gerçeği araştırdı. Marksizmi Türkiye'nin somut şartlarına uyguladı. Türkiye toplumunu tahlil etti ve devrimin görevlerini doğru olarak ortaya koydu. O'nun sunduğumuz tahlillerinin hâlâ tazeliğini korumasının nedeni temellerindeki kaya gibi gerçekçiliktir.

Şefik Hüsnü'de boş laf ve devrimci palavracılığın zerresi yoktur. «Yaşasın, kahrolsun» edebiyatını devrimcilik sanan Üçlü Blokun tekke şefleri gibileri Şefik Hüsnü'nün yazdıklarında aradıklarını bu sebeple bulamayacaklardır. Onlar esasen gerçeklerden kaçtıkları için Şefik Hüsnü'ye saldırmaktadırlar. Çünkü Şefik Hüsnü onlar gibi gürültü değil devrim yapmak istiyordu. Şefik Hüsnü'ye saldıranların Türkiye hakkında en küçük bilgileri yoktur. Bu sebeple yazdıkları bir hafta bile dayanmıyor. Kimsenin aklında kalmıyor. Silinip gidiyor. Şefik Hüsnü ise mermere yazmıştır. Bu sebeple eserleri işte bugünlere kadar geliyor.

Bugünkü sahte TKP'nin Şefik Hüsnü ve O'nun devrimci TKP'si ile en küçük bir ilgisi yoktur. Aksine sahte TKP, Şefik Hüsnülerin ve gerçek TKP'nin inkarı temelinde örgütlenmiştir. Zeki Baştımar revizyonistleri sahte TKP'yi Kruşçev revizyonistlerinin direktifi ile revizyonist bir kukla parti olarak kurdular. Sahte TKP'nin çizgisi başından beri Lenin ve Stalin'in çizgisine taban tabana zıttır. Zeki Baştımarlar ve İ. Bilenler elli yıl boyunca Şefik Hüsnü ve TKP kime karşı mücadele ettiyse hepsine sahip çıktılar. Geçmişin oportünist mirasına sarıldılar. Zaten revizyonistlere layık olan miras da budur.

Bugün İ. Bilen revizyonistleri halkımızın Amerikan emperyalizmine ve faşizme karşı duyduğu nefretten yararlanmaya ve anti-faşist mücadelenin içine sızarak güç toplamaya çalışıyorlar. Fakat onlar esas olarak

efendileri Rusya'nın artan etkinliğine dayanıyorlar. Rus tanklarına yol göstererek Türkiye halkı üzerinde sosyal-faşist bir diktatörlük kurmayı hayal ediyorlar. Sahte TKP son olarak, Şefik Hüsnü'nün 1926 Programını da «yırtıp attıklarını» söylemektedir. Bu tutum, Rus uşaklığına tamamen uygundur. Çünkü 1926 Programında emperyalizme uşaklık yoktur. Stalin düşmanlığı yoktur. Çünkü 1926 Programı ve Şefik Hüsnü, devrimin Türkiye emekçilerinin eseri olacağını savunmaktadır.

«H. Kurtuluşu» ve «H. Birliği» gibi inkarcıların Şefik Hüsnü'ye saldırmalarının temelinde de bunların gittikçe koyulaşan revizyonist eğilimleri yatıyor. Onlar Şefik Hüsnü'ye saldırırken aslında İ. Bilen revizyonistlerinin kendilerine yaptığı çağrıya olumlu bir cevap vermektedirler. İnkarcılar Şefik Hüsnü'nün millî bağımsızlık konusundaki tutumuna saldırıyorlar. Bugün millî bağımsızlığa saldırmaya en çok sosyal-emperyalistlerin ihtiyacı vardır. Üçlü Blok da esas olarak toplarını millî bağımsızlık konusundaki proleter devrimci tutuma çevirmektedir. Şefik Hüsnü'nün bu kitapta sunduğumuz konuşma ve yazıları, oportünistlere en iyi cevabı vermektedir.

Burada Şefik Hüsnü'nün mirasçısı pozuna bürünerek «eski sosyalist»lik taslamaya kalkan Mihri Belli' den de söz etmeliyiz. Mihri Belli'nin çizgisi Şefik Hüsnü'nün çizgisine taban tabana zıttır. Mihri Belli, Şefik Hüsnü'nün tam tersine proletarya partisinin inşasına karşı çıktı. Umudunu darbeye bağladığı için partiye de gerek duymadı. İşçilere ve köylülere açılmayı reddetti. «Asker sivil aydın zümre» adını verdiği darbeci subay ve aydınlarla birleşmeye çalıştı. Burjuva ordusu konusunda asla hayaller beslemeyen Şefik Hüsnü' nün aksine Mihri Belli, proleter devrimci fikirlerin ya-

yılmasını «ordu ile arayı açmamak» gerekçesiyle önlemeye çalıştı. Proletarya önderliğinde Millî Demokratik Devrimi savunan Şefik Hüsnü'nün aksine Mihri Belli, Millî Demokratik Devrimi bir burjuva darbesi olarak gördü ve gösterdi. Devrimcilerin önünü karartı. Şefik Hüsnü'de maceracılığın zerresi yoktur. Mihri Belli ise darbe ortamı hazırlayacağını düşünerek daima maceracılığı körükledi. Büyük bir enternasyonalist olan Şefik Hüsnü'nün aksine Mihri Belli enternasyolizme karşı çıktı, burjuva milliyetçiliğini savundu. Kürtler üzerindeki millî baskıya karşı çıkılmasını «provokasyon» ilan etti. Kıbrıs'a müdahale edilmesini istedi ve müdahale edilince de destekledi. Proleter devrimcileri «Pekin ağzıyla konuşmak»la suçladı, komünizm düşmanlığı yaptı.

Mihri Belli'nin Şefik Hüsnü'nün fikirlerini yaymak için parmağını bile oynatmaması, fikirlerinin onunla hiç bir ilgisi olmamasındandır. Mihri Belli 1926 Programında ifadesini bulan Şefik Hüsnü'nün Marksist çizgisinin genç kuşaklara ulaşmasını engellemeye çalışmıştır. Şimdi vardığı nokta ise ibret vericidir. O, oportünizmin kaygan zemininde hızla ilerleyerek, Behice Boranlardan TİP içindeki mücadele için özür dileyecek duruma gelmiştir. Herkes bir yol ayrımındadır. Şefik Hüsnü'nün yanında yer almayan, İ. Bilenlerin yanına sürüklenmektedir. Şefik Hüsnü'nün bu kitapta sunduğumuz yazı ve konuşmaları aynı zamanda Mihri Belli' nin oportünist fikirlerini de mahkum etmektedir.

Şefik Hüsnü bugün de yaşamakta, Türkiye proletaryasına ışık tutmakta ve bütün ömrü boyunca olduğu gibi gene oportünizme karşı mücadele etmektedir. Bunun en canlı kanıtı, O'nun elinizde tuttuğunuz eseridir.

AYDINLIK

BİR ÖMÜR BOYU PROLETARYANIN DEVRİM DAVASI İÇİN MÜCADELE EDEN BİR ÖNDERİN HAYATI

Türkiye proletaryasının kırk yıllık önderi Şefik Hüsnü Değmer, 1887 yılında Selanik'te doğdu. Orta öğrenimini Selanik'te tamamladıktan sonra, Paris Sorbon Üniversitesi Fen ve Tıp Fakültelerini bitirdi. Paris'te tanıştığı Polonyalı Leokadya Sterniaka ile daha sonra Varşova'da evlendi. Şefik Hüsnü'nün kızı Meryem, İkinci Dünya Savaşı sırasında Varşova Ayaklanmasında Naziler tarafından şehit edildi.

Şefik Hüsnü'nün hayatı, bir ömür boyu devrim davası için mücadele eden bir proleter devrimci önderin hayatıdır. Şefik Hüsnü'nün hayatı, Türkiye komünist hareketinin tarihiyle iç içe geçmiştir ve ondan ayrı düşünülemez.

O, daha Paris'teyken ilerici fikirlerle temasa geldi. Jön Türklerle bağ kurdu. Birinci Dünya Savaşında Türkiye'ye dönen Şefik Hüsnü Çanakkale savunmasına katıldı. Savaştan sonra Şefik Hüsnü, İstanbul komünistlerini örgütledi. Daha sonra, Berlin'de Türkiye İşçi ve Çiftçi Fırkasını kurmuş bulunan komünistler İstanbul'a geldiler. Şefik Hüsnü bu grupla İstanbul'daki komünistleri birleştirdi.

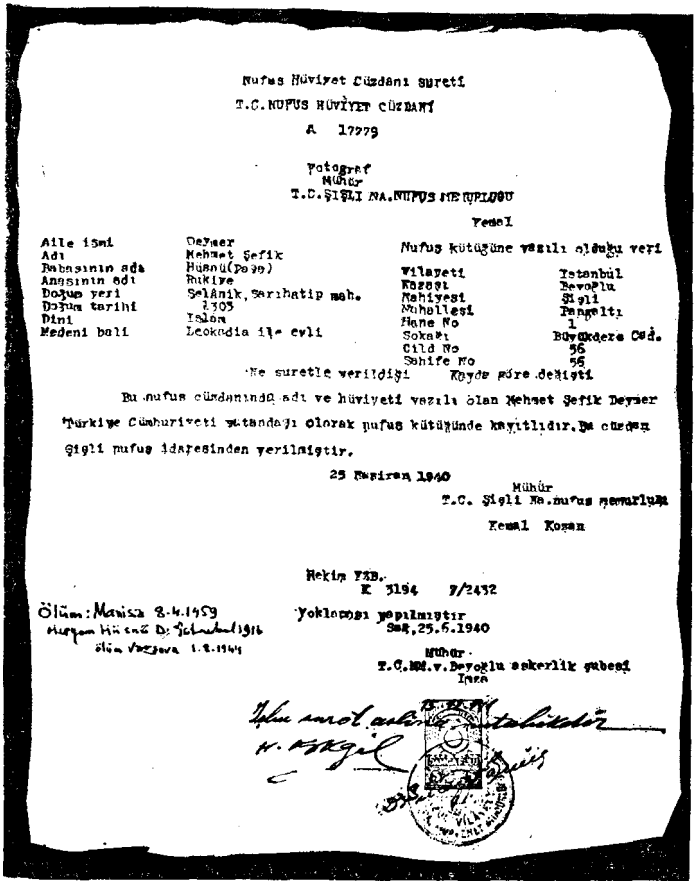
Şefik Hüsnü'nün önderliğinde İstanbul'da 23 Eylül 1919'da Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası kuruldu. Şefik Hüsnü, Partinin genel sekreterliğine seçildi. 20 Eylül 1919'da daha önce Almanya'da yayına başlayan KURTULUŞ dergisi tekrar faaliyete geçti. Şefik Hüsnü, dergide birçok makale yazdı. Şefik Hüsnü, özellikle İmalatı Harbiye işçileri arasında kök salan Türkiye İşçi Derneği vasıtasıyla, işçi sınıfının birliğini sağlamaya çalıştı.

Mustafa Suphi ve yoldaşlarının ölümünden sonra Şefik Hüsnü, Türkiye Komünist hareketini toparlama çabalarına hız verdi. 1921 yılı Haziranında AYDINLIK'ı çıkardı.

Şefik Hüsnü, millî kurtuluş savaşını var gücüyle destekledi. Birçok komünisti Anadolu'ya gönderdi. Anadolu'ya silah nakleden takacıların önderi Baba Mehmet, Şefik Hüsnü'nün kurduğu örgütün savaşçılarındandı. Şefik Hüsnü, İstanbul'da işgalcilere ve padişaha karşı işçi sınıfını örgütlemeye çalıştı. Birçok grevin örgütlenmesini sağladı. İkinci Enternasyonalci Sosyal Demokrat Fırka ve İştirakçi Hilmi'nin Türkiye Sosyalist Fırkasına karşı mücadele etti.

Şefik Hüsnü önderliğindeki Türkiye Komünist Partisi, 1922'de Komünist Enternasyonal'in Balkan Federasyonuyla bağ kurdu. TKP, Komintern kongrelerine delege yolladı.

Kurtuluş Savaşından sonra Şefik Hüsnü. Kemalist diktatörlüğe karşı mücadele yürüttü. İşçi ve köylülerin, millî devrimin kazançlarını koruması için çalıştı. Şefik Hüsnü, 1 Mayıs 1923'de AYDINLIK'ta yayınlanan bir bildiriden dolayı tutuklandı. Şefik Hüsnü, Cumhuriyet döneminde AYDINLIK'ı yayınlamaya devam etti. TİÇSF'yi canlandırmaya çalıştı. Birçok işçi örgütü kurdu. Grevleri örgütledi. Takrir-i Sükun Kanunuyla 1 Ma-

Nufus Hüviyet Cüzdanı Sureti

T.C. NUFUS HÜVİYET CÜZDANI

A 17279

Fotograf
Mühür
T.C. ŞİŞLİ NA. NUFUS MEMURLUĞU

Kemal

Aile ismi	Deymer	Nufus kütüğüne yazılı olduğu yer	
Adı	Mehmet Şefik		
Babasının adı	Hüsnü(Paşa)	Vilayeti	İstanbul
Annesinin adı	Rukiye	Kazası	Beyoğlu
Doğum yeri	Selânik, Sarıhatip mah.	Nahiyesi	Şişli
Doğum tarihi	1305	Mahallesi	Pangaltı
Dini	İslâm	Hane No	1
Medeni hali	Leokadia ile evli	Sokağı	Büyükdere Cad.
		Cild No	56
		Sahife No	56

Ne suretle verildiği Köyde süre değişti

Bu nufus cüzdanında adı ve hüviyeti yazılı olan Mehmet Şefik Deymer Türkiye Cümhuriyeti vatandaşı olarak nufus kütüğünde kayıtlıdır. Bu cüzdan Şişli nufus idaresinden verilmiştir.

25 Kasırem 1940

Mühür
T.C. Şişli Na. nufus memurluğu
Kemal Koman

Hekim YZB.
K 5194 9/2432

Ölüm: Manisa 8.4.1959
Muayene Hekimi Dr. Selahattin
Ölüm Yazısına 1.8.1941

Yoklaması yapılmıştır
Sağ, 25.6.1940

Mühür
T.C. M.M.V. Beyoğlu askerlik şubesi
İmza

Şefik Hüsnü'nün nüfus cüzdanı sureti
(Sayın Rasih Nuri İleri'den alınmıştır.)

yıs 1925'de birçok komünist tutuklandı. Şefik Hüsnü, tutuklanmadan az önce yurt dışına çıkmıştı, bu yüzden gıyaben yargılandı ve 15 yıl hapse mahkum edildi.

Şefik Hüsnü, yurt dışına çıkmadan az önce 6 Şu-

bat 1925'de toplanan bir kongre ile TKP'yi yeniden örgütlemeye, Türkiye çapındaki faaliyetini birleştirmeye girişti. Kemalist iktidara karşı mücadelede TKP'ye doğru bir hat çizdi. Oportünizme karşı mücadele etti ve 1926 yılında Viyana'da TKP Merkez Komitesiyle birlikte bir konferans topladı. Konferansta Şefik Hüsnü'nün çizgisinin bir ifadesi olan 1926 Programı kabul edildi. Şefik Hüsnü, oportünistlere karşı mücadeleyi bizzat yürütmek için 1927 yılında Türkiye'ye geldi. Bir döneğin yaptığı ihbar üzerine 1927 yılında tutuklandı. 1928 yılında tahliye oldu ve yurt dışına çıktı. 1939 yılına kadar Komintern'de çalıştı.

Şefik Hüsnü daha önce yurt dışındayken, 17 Şubat - 15 Mart 1926 tarihlerinde toplanan Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Genel Toplantısına dışardan katılmış ve başkanlık divanına seçilmişti.

1928 Komintern Altıncı Dünya Kongresinde Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi asil üyeliğine seçildi. Bu görevi 1935 yılına kadar sürdürdü. Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, Komintern'in en yüksek organıydı ve Stalin dahil zamanın seçkin devrimcilerinden oluşuyordu. Şefik Hüsnü bir süre Komintern'in Batı Avrupa Bürosu başkanlığını da yürüttü.

Hitler faşizmi döneminde Şefik Hüsnü Berlin'de bulunuyordu. Reichstag (Rayhştag) provokasyonu sırasında Şefik Hüsnü de tutuklandı. Altı ay sonra tahliye edildi. Tahliye olduktan sonra bir banka kasasında bulunan Komünist Enternasyonal arşivini Nazilerden kaçırmayı başardı.

1935'de Komintern'in Yedinci Kongresinde kırk iki kişilik başkanlık divanına seçildi. 15 Ağustos günü akşam oturuma başkanlık etti. Kongrede iki konuşma yaptı. Şefik Hüsnü bu kongrede Kontrol Komisyonuna seçildi.

Şefik Hüsnü Ağustos 1939'da Türkiye'ye döndü. Yeniden askere alındı. 1941 yılında terhis oldu. Şefik Hüsnü, Türkiye'de Komintern'in Yedinci Kongresinin ışığında Alman faşizmine karşı mücadeleyi esas aldı. Alman taraftarlarının iktidara hakim olmasını önlemeye çalıştı. 1943 yılında faşist Saraçoğlu hükümetine karşı «Faşizme ve Vurgunculuğa Karşı Savaş Cephesi» şiarını attı. Türkiye'nin Hitler'e karşı demokrasi cephesinde mücadele etmesini savundu.

Şefik Hüsnü, faşist kampın yenilmesi sonrası gelişen durumda, 20 Haziran 1946'da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisini kurdu. Parti kısa zamanda işçi sınıfı ve emekçi yığınlar içinde hızla örgütlendi. Şefik Hüsnü, Esat Adil gibi burjuva sosyalistlerinin ve Hüsamettin Özdoğu gibilerinin TKP'yi tasfiye çabalarına karşı mücadele etti. EMEKÇİNİN SESİ adlı bir günlük gazetenin hazırlıkları içindeyken, 19 Aralık 1946'da birçok Parti üyesiyle birlikte tutuklandı. Parti kapatıldı. Şefik Hüsnü beş yıl hapse mahkum oldu. 1950 yılında hapisten çıkan Şefik Hüsnü, 1951 - 52 tevkifatında tekrar tutuklandı ve tekrar beş yıl hapse mahkum oldu. Daha sonra Manisa'ya sürgün gönderildi. Proletaryanın yorulmak bilmez savaşçısı ve önderi Şefik Hüsnü, 7 Nisan 1959'da yetmiş iki yaşındayken hayata gözlerini kapadı.

YENİ TÜRKİYE'DE KOMÜNİST AVI

8 Eylül 1925

Ankara «İstiklal Mahkemesi», üç aydan fazla bir süre önce, **İstanbul**'da on beşe yakın işçi ve aydını **1 Mayıs** gösterilerinde komünist ajitasyon yaptıkları ve devrimci bir broşür yayınladıkları gerekçesiyle tutukladı.

Tutuklananlar, gerçekten de uzun yıllardan beri sistemli bir propaganda yürüten komünist öncü savaşçılardı. **«Aydınlık»** adlı Marksist bir dergi ile **«Orak-Çekiç»** adlı bir işçi gazetesi çıkarıyorlardı. Bu yayınların, çoğunluğu işçi olan üç binden fazla okuyucusu vardı. Bir işçi hareketinin başladığı her yerde, yoldaşlarımız en ön saflarda yer alıyorlardı. Bugün on binlerce işçiyi etrafında toplayan en önemli sendikalar, komünistlerin önderliğini gönülden kabul etmektedirler.

Resmî makamlar, bu açık komünist propagandacıların aynı zamanda güçlü bir gizli örgüte bağlı olduklarını iddia ettiler. Bu iddianın doğru olan tek yanı, Türkiye'de 1919 yılından beri illegal bir Komünist örgütün bulunduğu ve Kemalist polisin bütün çabalarına rağmen bu örgütü ortaya çıkarama-

mış olmasıdır. Ne var ki basın ve sendikalarda tamamen açık olarak komünist görüşü savunmayı üstlenmiş olan savaşçılarımız, aslında kesinlikle bu gizli örgütün üyesi değillerdi ve yasallığa titizlikle uydukları için kovuşturmaya fırsat vermiyorlardı. Hükümet, daha 1922 Mayısında, illegal bir bildiri dağıtılması dolayısıyla, yazı veya konuşmaları ile komünizme gösterdikleri eğilimi açıkça ortaya koyan herkesin tutuklanmasını emretmişti. Ne var ki, komünist olmak, Türk ceza hukukuna göre başlı başına bir suç oluşturmadığı için, İstanbul mahkemesi yoldaşlarımızı ister istemez serbest bırakmak zorunda kaldı.

Üç ay önceki son tutuklamalardan sonra, polisin illegal bir partinin varlığını kanıtlayacak önemli belgeler ele geçirmiş olduğu sanılıyordu. Sanıkların bu yüzden, gizli bir siyasi örgüt kurma suçundan bir veya iki yıl hapis cezasına çarptırılmaları bekleniyordu.

Fakat kısa bir süre önce başlayan dava, iddianamede yoldaşlarımız aleyhine hiç bir ciddî delilin bulunmadığını gösterdi.

Dava bir komediydi. Sanıkların normal bir savunma imkanları bile yoktu. Cumhuriyet savcısı, gazete makalelerine, komünist eserlerden alıntılara ve yoldaşlarımızın gurur verici ifadelerine, yani savcının deyişiyle «sosyal düzeni yıkmaya çalışan ajanlar» oldukları şeklindeki «itiraflarına» dayanıyordu. Türkiye'nin çiçeği burnundaki millî Cumhuriyetinin savcısı, uygar Batı Avrupa'daki meslektaşlarından hiç bir alanda geri kalmadığını herkese ispat etti.

Türkiye'nin en iyi emekçilerinden olan on yedi öncü savaşçı 159 yıl ağır hapse çarptırıldı. Kemalizmin tarihinden hiç bir zaman silinmeyecek olan bu

korkunç **karar,** hedefin komünist hareketten başka bir şey olmadığını gösterdi. En seçkin teorisyenimiz Dr. **Şefik Hüsnü** yoldaş ve üç yabancı yoldaşımız **on beşer yıl ağır hapis** cezasına mahkum edildiler. Bu yoldaşlarımızın dördü de, bir şans eseri olarak Kemalist Cumhuriyetin uşaklarının ellerinin erişemeyeceği bir yerde bulunuyorlar. Ne yazık ki, yakalanan **diğer on üç sanık, on yıldan on yedi yıla kadar ağır hapis** cezasına mahkum edildiler. Ankara hükümeti, aldığı bu kararla Avrupa'nın kapitalist hükümetlerinin uygarlık düzeyine kesinlikle erişmiş olduğunu ispat etmiştir.

Türkiye işçi sınıfı, artık, böyle utanç verici bir karar karşısında ciddi bir yılgınlığa düşmeyecek kadar gerçek menfaatlerinin ve tarihî rolünün bilincindedir. Nitekim işçi sınıfı, kısa bir süre önce komünist gazetelerin kapatılması üzerine, buna cevap olarak Bursa'da proletaryanın haftalık organı **«Yoldaş»**ı çıkarmayı başarmıştır. İşçi sınıfı, öncü savaşçılarının zindanlara atılmasıyla yediği son darbeye, şimdiye kadarkilerden çok daha canlı ve şiddetli bir eylemle cevap verdi. Boğaz Vapur Şirketindeki makinistlerin son grevi bunu kanıtlamaktadır.

Kaldı ki, bu darbe komünist öncü savaşçıların sadece **legal** çalışan kesimine indirilmiştir. Türkiye Komünist Partisinin **illegal** aygıtına hemen hemen hiç dokunulmamıştır. Yerel örgütlerin faal işçileri görevlerinin başındadır. Bu nedenle yoldaşlarımızın, yeni Türkiye'ye hakim olan milliyetçi gericiliğin indirdiği darbenin etkilerini kısa bir süre içinde gidereceklerini ümit ediyoruz.

Elbette bu mahkumiyet kararı, her türlü açık propagandayı hemen hemen imkânsız kılmıştır. Kemal Paşanın adliyesi, aslında padişahlık taraftarı ge-

ricilere karşı çıkarılmış olan Sıkıyönetim Kanununu* bütün komünistlere karşı kullanmaya kararlı görünmektedir. Sadece Türkiye işçileri değil, bütün diğer ülkelerin işçileri de buna karşı çıkmalı ve böylesine alçakça sınıfsal kararların kaldırılması için çalışmalıdırlar. Genç Türkiye'nin işçilerinin, diğer ülkelerdeki işçilerin desteğine ihtiyacı vardır. Kendisine «devrimci» diyen Kemalist Partiye, padişahlık taraftarlarına karşı çıkarılan kanunların komünistlere uygulanmaması ve utanç verici mahkumiyet kararlarının kaldırılması için kararlı bir şekilde baskı yapılmalıdır.

Internationale Presse-Korrespondenz
(Enternasyonal Basın Haberleri)
1925, Sayı 129, s. 1882
İmza : **B. Ferdi** (İstanbul)

* Takrir-i Sükun Kanunu kastediliyor. — Ç.N.

TÜRK - İNGİLİZ ÇATIŞMASI

23 Şubat 1926

İngiltere, Milletler Cemiyetine dikte ettirdiği keyfi kararla Musul petrol havzasına sahip olmayı güvence altına aldı. Bu kışkırtıcı davranış, milliyetçi Türk burjuvazisinin çıkarlarına karşı olduğu için, son günlerde Türkiye'nin yönetici çevreleri emperyalist devletlere ve bunların uşağı olan Milletler Cemiyetine ateş püskürmektedirler. Musul meselesinde kamuoyunun tutumu, milliyetçi partinin resmî çevrelerinin görüşlerini yansıtmaktadır. Bu tutum, genç Cumhuriyetin dış siyasetinde köklü bir değişiklik anlamına geliyor.

Türk halk kitlelerinin Anadolu'da kazandığı askerî zaferleri ve Lozan'daki diplomatik başarıları izleyen günlerde, **Kemal Paşa**nın siyasi yandaşları kendilerini, tüm engelleri diplomatik yoldan ve hakem mahkemesine başvurarak giderecek güçte zannediyorlardı. Milliyetçi önderler öncelikle Türkleri ve Türk devletini gelenekler, halkın yaşam tarzı ve toplumsal ilişkiler konusunda İslam dininin etkisi dışına çıkarmaya çalıştılar. Milliyetçi burjuvazi bu yolla, kapitalist devletlerin Türkiye'yi sömürgeleştirme

hırsını söndürmenin mümkün olduğunu gösterebileceğini ve bu devletlerin Türk milletinin ekonomik kalkınma çabalarında «çıkar gözetmeyen» katkısını sağlayabileceğini sanıyordu.

Gelgelelim Musul meselesi, milliyetçi burjuvaziye başka bir yol araması gerektiğini göstermiştir. Üstelik Türklerin bu meselede ileri sürdüğü talepler, hiç de öyle büyük değildi. Nitekim bugün Paris büyükelçisi olan eski bir Türk başbakanının açıklamalarından, Kemalistlerin Musul'un güneyini İngilizlere vererek sadece kuzey Musul'u kendi ellerinde tutmayı kabul ettiklerini ve hatta, İngilizler isterse, her iki bölgeyi de askerden arındırmaya hazır olduklarını öğreniyoruz. Ama Kemalistler, işleri bu uzlaşma ruhuyla yürütebilmek için boşuna uğraştılar. İngilizler, Musul vilayetinin tamamına sahip olmak istiyorlardı. Milletler Cemiyeti de, Türk hükümetine en ufak bir taviz vermeye bile cesaret edemedi.

Bugün Kemalistler, bu tür bir millî bağımsızlığın aldatıcı bir görüntü olmaktan ileri gitmediğini teslim etmektedirler. Kemalist basın, ağız birliğiyle, emperyalist kapitalizmin siyasi ve ekonomik organlarının oynadıkları oyunların arkasında yatan eşkıyalık zihniyetini teşhir etmekte ve bu eşkıyalık zihniyetinin tek amacının, Türkiye gibi henüz ilkel bir ekonomik gelişme aşamasında bulunan ülkeleri köleleştirmek olduğunu söylemektedir. Ve nihayet Kemalistler, bu doymak bilmez emperyalizm canavarından kesinlikle kurtulmak için, bütün Doğu halklarına birleşme çağrısı yapmaya kadar gittiler. Bugüne kadar Türk basını, büyük devletlere, Milletler Cemiyetine ve özellikle İngiltere'ye karşı, şu anda kullandığı dil kadar keskin bir dil kullanmamıştı.

Son zamanlara kadar Türk burjuvazisinin siyasî

çevrelerinde, **Sovyetler Birliği**'ne karşı çekingen ve işkilli bir tutum hakimdi. Hatta daha birkaç hafta önce bile **«Chicago Tribune» (Şikago Tribün)** gazetesinin, İtalya'yla Rusya'nın güya Türkiye'ye karşı anlaştığı yolunda yazdığı yalan haberler, Türk kamuoyunda belli bir gerginlik yaratmıştı. Ama **Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasının** imzalandığı haberi, Sovyetler Birliği lehine derhal büyük bir coşkunluk yarattı. Bütün gözler sevgiyle Sovyetler Birliği'ne çevrilmiştir. Hatta bazıları, Sovyetler Birliği'nin ve tüm ezilen halkların katılmasıyla gerçek bir milletler cemiyeti yaratmayı öneriyorlar. Böylece Kemalistler gitgide daha mücadeleci bir tutum takınmaktadırlar. Bunun sonucu olarak, İngiltere ile Türkiye arasında Musul yüzünden bir savaş çıkması tehlikesi her gün daha çok büyümektedir.

Dolayısıyla, İngiliz emperyalizmiyle Türk milliyetçiliği arasında çıkabilecek silahlı bir çatışma karşısında devrimci proletaryanın tutumunu saptamak, son derece acil bir görevdir. **Musul meselesini devrimci proletarya nasıl değerlendirmektedir ve bu konuda Türkiye'nin işçi ve köylülerine nasıl bir tutum almalarını sağlık vermektedir?** Her şeyden önce, **bugün bir sınır meselesinden çıkabilecek bir savaşın haklılığı konusunu** açıklığa kavuşturmak gerekiyor.

Türkiye henüz bir yıldır ekonomik bakımdan bir gelişme dönemine girmiştir. Üretici güçler gelişmeye başlamıştır. Ancak uzun süreli ve aralıksız çabalarla, ülke, içinde bulunduğu durgunluktan çıkabilir ve belli bir ekonomik refaha sahip devletler arasında yer alabilir. Tarihe baktığımızda, Türkiye ne zaman bir yenileşme ve gelişme dönemine girmişse, yayılmacı devletlerin şu ya da bu şekilde büyük güç-

lükler çıkardıklarını ve sonuç olarak Türkiye'nin gelişmesinin kesintiye uğradığını görürüz. Bu yöndeki son çabalar olan, bazı aşiretlerin cahilliğinden ve yobazlığından yararlanarak onları Kemalistlerin laiklik reformlarına karşı ayaklanmaya kışkırtma girişimleri, tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır.

Bu yüzden İngiliz emperyalistlerinin, Milletler Cemiyeti kararı ile Türkiye'ye bir hançer darbesi indirmekten başka çıkar yolları kalmamıştır. İndirdikleri darbe, Türklerin hem hayatî çıkarlarını hem de millî gururlarını yaralamaktadır. İngiliz emperyalistleri, bugünkü koşullar altında çıkacak bir savaşın, sonucu ne olursa olsun, Türkiye Cumhuriyetinin gelişmesini baltalayacağına inanıyorlar.

Böyle bir çatışma, Türkiye halkının ağır kurbanlar pahasına kazandığı egemenliğini ve bağımsızlığını tehlikeye atacaktır.

Aslında bu meseleyi tüm ön koşullarından koparatarak ele almak mümkün olsaydı, yukarıdaki düşüncelerden hareketle, ülkenin ekonomik inşası ve yeniden örgütlenmesinin kesintiye uğramadan sürdürülmesi uğruna, Musul'un feda edilebileceği düşünülebilirdi. Ama Türkiye'nin Milletler Cemiyetinin bu kararına boyun eğerek, yeniden inşa görevlerini kesintisiz yerine getirebileceği bir soluklanma olanağı elde etmesi son derece şüphelidir. Doğrusu istenirse, bunun tam tersi olacaktır. Çünkü, böyle bir davranış, hem İngilizler hem de Türkiye'nin karşı-devrimci tabakaları tarafından derhal bir zayıflık ve çöküntü belirtisi olarak yorumlanacak, Cumhuriyetin iç ve dış düşmanları, cesaret ve millî gururdaki bu sarsıntıyı, Kemalistleri bizzat kendi yandaşlarının gözünden düşürmek için, sonuna kadar kullanacaklardır.

Öte yandan unutulmaması gereken diğer bir nokta da, bağımsızlıkları için savaşan ezilen halkların, genç Cumhuriyetin tüm davranış ve tutumlarını tutkuya varan bir ilgiyle izledikleridir. Dolayısıyla, Türk hükümetinin boyun eğmesi, kaçınılmaz olarak millî kurtuluş hareketleri, özellikle de **Suriye, Mezopotamya** ve **Fas kabileleri** üzerinde çok kötü bir etki yapacaktır. Emperyalist sömürgecilere başkaldırmış olan halklar, İngiliz cellatlarının muzaffer Türkiye'ye bile kendi iradelerini kabul ettirdiklerini ve onun canlı gövdesinden parça kopardıkları halde cezasız kaldıklarını gördükçe çok acı bir düş kırıklığına uğrayacaklardır. Gerçekten de Türkiye'nin İngiltere'nin bu emperyalist atılımı karşısında geri çekilmesi ve Musul'un ilhakına göz yumması, İngiliz emperyalizminin zayıflamış olan itibarını belli ölçülerde yeniden yükseltecek ve ona Doğu halklarını dilediği gibi ve daha etkin bir biçimde boyunduruk altına alma olanağını sağlayacaktır.

Bütün bunlar, Türkiye'nin boyun eğme ve uzlaşma siyaseti izleyerek, siyasi ve ekonomik gelişmesini bozan etkenleri durdurma amacına asla ulaşamayacağını kanıtlıyor. Türk milliyetçileri, İngiltere'nin taleplerine boyun eğecek olurlarsa, sadece Doğu halklarının sevgisini yitirmekle kalmaz, aynı zamanda kendi siyasi muhaliflerine ve Kürt ayrılıkçılarına karşı da zayıf bir duruma düşerler. Ardı arkası kesilmeyen güçlükler, onları ekonomik inşa tasarılarını istedikleri gibi sonuçlandırmaktan gene alıkoyar.

Ayrıca silahlı bir çatışma durumunda, Türkiye nin İngiltere'nin muazzam savaş aygıtı tarafından hemencecik ezilivereceğini düşünmek de yanlış olur. Güç dengesi, ilk bakışta göründüğü kadar basit de-

ğildir. Londra hükümeti, Türkiye'ye karşı bir sefer ilân eder etmez, bizzat İngiliz İmparatorluğunun kendi varlığını ilgilendiren yığınla mesele ortaya çıkacaktır. Birbirinden ağır olan bu meseleler, askerî eylemin büsbütün felce uğramasına yol açmasalar da, önüne aşılması olanaksız güçlükler çıkartacaklardır. Örneğin her şeyden önce, İngiltere'nin sömürgelerini ana ülkeye bağlayan bağları kopartmak için, özellikle **Mısır** ve **Hindistan**'da çeşitli girişimler görülecektir. Bu ezilen halklar, John Bull'un* pençelerinden kendilerini kurtarmak için, hiç kuşkusuz, bu fırsattan yararlanacaklardır. Bu arada, dolaylı bir biçimde din kardeşlerini de desteklemiş olacaklardır. İkinci olarak ise, son dünya savaşının acı tecrübelerinden sonra, sanayi proletaryasını kurbanlık koyun gibi mezbahaya sürmenin pek o kadar kolay bir iş olmayacağını görüyoruz. Devrimci ruhu her geçen gün daha da büyüyen bu sınıfın, büyük sermayedarların egemenliğini yıkmak için bu anı uygun görmeyeceğine kim kefil olur?

Öte yandan, dünya ekonomisinin gelecekteki gelişmesinde baş rollerden birini oynayacağı anlaşılan bu bölgede öylesine çok kapitalist ihtiras rekabet halindedir ki, çıkacak herhangi bir çatışmanın Türkiye ve İngiltere ile sınırlı kalmaması olasılığı büyüktür. Bu durumda genel bir savaşın çıkması kaçınılmaz olur. Böyle bir durumda, mevcut emperyalistlerin çıkar çatışmasının nerelere varabileceğinin üzerinde fazla durmaksızın, Sovyetler Birliği'nin ve tüm Doğu halklarının Türkiye'nin safında yer alacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bütün bunlardan çıkan sonuç, Cumhuriyetçi Tür-

* İngiltere kastediliyor. — Ç.N.

kiye'nin emperyalistlerin sindirme girişimlerine karşı direnme siyaseti izlemesi durumunda, çok az şey yitireceği, buna karşılık pek çok şey kazanacağıdır. Ancak bu siyaset, her türlü olasılığa karşı büyük bir uyanıklık ve bir dizi önleyici tedbir gerektiriyor. Bu tedbirleri şöyle özetleyebiliriz:

1. **Kendilerini ezenlere karşı başkaldırmış olan komşu ülkelerle sıkı bir ittifak kurulması.**

2. **Yoksul ve topraksız köylülere, Türkiye'nin, Musul da dahil olmak üzere, doğu illerindeki feodal beylere ve büyük toprak sahiplerine ait topraklara el koyma hakkını tanıyan bir yasanın çıkarılması.**

3. **Sovyetler Birliği ile kesin ittifak yapılması.**

4. Bir **iş güvenliği** yasasının çıkarılması. Bu yasa, çok geniş kapsamlı olmalı, şehir ve köydeki işçileri gerçekten korumalı, onlara sendikalarda örgütlenme ve gazete çıkarma konusunda büyük özgürlük tanımalıdır.

5. **Kürdistan**'ın geniş halk kitlelerine, İngilizlerin baskısından ve kendilerini ezen feodaller ve dincilerden kurtulur kurtulmaz, **kendi hükümet biçimlerini kendilerinin belirleme hakkının** tanınacağının resmen açıklanması.

Emekçi kitlelere yukarda saydığımız türden haklar tanınmaksızın, onların askerî bir girişime özgürce ve gönüllü olarak katılmalarını sağlamak olanaksızdır. Çünkü hükümet, işçilerin bütün isteklerini var gücüyle bastırmaya çalışırsa, işçiler o hükümetin anti-emperyalist eğiliminin kendi sınıf çıkarlarına uygun olduğunu anlayamaz.

Öte yandan Kemalistlerin, Türkiye'ye sınır komşusu olan ülkelerle önceden anlaşma yapmaksızın, böylesine büyük bir işe girmesi affedilmez bir hata

olur. En basit bir sağduyu bile, böyle ihtiyat tedbirlerin alınmasını gerekli kılar.

Peki, bu durumda Kemalistlerin tutumu ne olacaktır? Büyük bir olasılıkla onlar, direnişi, ilişkileri tamamen kesme ve savaş ilanı noktasına kadar **vardırmayacaklardır.** Her zaman için sürprizlerle dolu olabilecek bir askerî savaşa girişecek yerde, kendi bencil çıkarlarını koruyacak bir tavizi yeğ tutabilirler. İngiltere'nin vereceği ufak bir taviz, örneğin Milletler Cemiyetinin saptadığı Brüksel çizgisiyle Kemalistlerin isteklerine uygun bir çizgi arasında bir şey, hiç olmazsa Musul şehrini Türkiye'ye bırakan bir tavizcik, onları tatmine yetecektir. Kemalistler için esas mesele, Musul vilayetine sahip olmak değil, kendilerinin yurdun sarsılmaz savunucusu olmaktan çıktıkları izleniminin uyanması ve böylece muhaliflerinin eline, onları gözden düşürmek için etkin bir silahın geçmesidir. Bu nedenle Kemalistlerin, Türkiye'ye Musul'un kuzeyinde küçük bir bölge bırakacak şekilde konan bir sınırı kabul edeceklerini söyleyebiliriz.

Çatışma, ancak İngilizler, Milletler Cemiyetinin kararındaki sınırlar üzerinde diretirlerse, kaçınılmaz olur. Türk hükümeti bu konuda öylesine uzlaşmaz bir havaya bürünmüştür ki, deyim yerindeyse, bütün köprüleri yakmış ve her türlü geri dönüş yolunu kapamıştır. En kötü ihtimalle, belirleyici mücadeleye girme gücünü kendinde bulamasa bile, bu bölge üstündeki isteklerini sırf lafta da olsa ileri sürmeye devam edecek ve bu lafta kalan kararlılığını, halk üzerinde hakimiyetini korumak için kullanacaktır.

Ancak biz, ileriyi en iyi gören Kemalistlerin böyle bir zaaf siyasetinin kof niteliğini kavrayacakları-

nı ve böyle bir siyasetin kendilerinin her zamanki kararlılığıyla çeliştiğini görerek, hükümeti daha erkekçe bir tutum almaya zorlayacaklarını umuyoruz. Dolayısıyla, İngiltere eğer önümüzdeki altı ay içinde uzlaşmaya yanaşmazsa, İngiliz emperyalizmi ile Doğu dünyası arasında belirleyici bir çatışmanın çıkması beklenebilir.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 29, s. 419-421
İmza : **B. Ferdi**

TÜRKİYE'NİN İKTİSADİ VE MALİ DURUMU

16 Nisan 1926

Türkiye Cumhuriyetinin Devlet Başkanı Mustafa Kemal Paşanın yandaşları, yani **Kemalistler,** bir yıldan fazla bir zamandır **ülkenin iktisadî yönden yeniden inşası** için ateşli bir çalışmaya giriştiler. Bu alanda ulaşmak istediklerinin ne olduğu çok açık bir şekilde ortaya çıkmış bulunuyor.

Kemalistler, bütün dikkatlerini son zamanlarda özellikle **kredi** meselesinde yoğunlaştırdılar. İktisadî planlarının itici motorunu, tamamen haklı olarak burada görüyorlar. Daha ilk adımlarını attıkları zaman karşılaştıkları zorluklar onlara, tarıma çağdaş tekniğin sokulması ve ülkenin sanayileşmesi planları için, büyük krediler ve bu kredileri verecek nitelikte kuruluşlar bulmaktan başka çıkar yol olmadığını öğretti. Eğer yalnız **uluslararası** kurumlara başvurulursa, sonuç olarak bütün iktisadi yapının kayıtsız şartsız bunlara teslim edileceğini kavradılar.

Halk kitlelerinin tasarruflarının bu şekilde yabancı bankaların kasalarına akmasını önlemek için **kredi kuruluşları** meydana getirmeleri gerektiğini adım adım kavradılar. Nesnel koşulların baskısı al-

tında şimdiden bir dizi **banka** kurulmuştur. Başka bankaların kuruluş hazırlıklarına da başlanmıştır. Bu gerçekler, burjuvazinin iki tabakası, yani **sanayi sermayesiyle tefeci sermaye** arasındaki mücadelenin henüz sona ermediğini göstermektedir.

Şimdi bazı somut gerçeklerden söz edelim.

Bir yılı aşkın bir süre önce, hükümetin desteği ile bir grup Kemalist yöneticinin kurduğu **İş Bankası,** devletin bütün girişim ve işlerinde (devletin hazine dairesindeki ve büyük limanlardaki işler konusundaki rüçhan hakları vb.) ayrıcalık sahibidir.

Sanayi ve Maden Bankasının kurulması: Hükümet bu banka ile, **devlete ait** olan 10 milyon lira değerinde 1,5 milyon kredili **tekstil ve metal fabrikalarını** birleştirmiştir. Bir yasa, devlet memurlarını kumaşlarını bu fabrikalardan almakla yükümlü kılıyor.

İstanbul belediyesinin verdiği 100 bin TL ile kurulan **Halk Bankasının** amacı, küçük üreticileri kooperatiflerde birleştirmektir.

Tarım kredisi için bir banka kurma tasarısı: İlk sermayesi 20 milyon TL olacak, bunun 16 milyonu devletçe, 4 milyonu Emekli Sandığınca karşılanacaktır.

Yerli sermaye ile kurulan **Milli Kredi Bankasının** zengin **bakır madeninden** yararlanabilmesi için hükümet, **Ergani** demiryolunu hızla yapmaktadır.

Demiryollarının yapımı, genel olarak çok hızla ilerlemektedir. Yapım işleri Kemalist sermaye gruplarına ve yukarıda adı geçen yerli bankalara ihale edilmektedir. Bu grupların arkasında özellikle **Krupp, Stinnes** vb. gibi **Alman** sanayicileri vardır. Bütün yapım malzemesi, lokomotif ve vagonlar **Almanya'dan** gelmektedir. 500 km. uzunluğundaki Ankara - Sivas

hattının 204 km. si, 380 km. uzunluğundaki Samsun - Sivas hattının 92 km.si bügünden işletmeye açılmıştır. Birinci hattın 168, ikinci hattın 160 km. lik bir bölümü yapım halindedir. 220 km. uzunluğundaki **Kütahya - Tavşanlı** hattının 98 km. lik bölümü bugünlerde işletmeye açılacaktır. Hükümet, daha bugünden toplam olarak 400 km. demiryolu **yapmıştır.**

Trabzon'un büyük tüccarlarından **Nemlizade, Karadeniz kıyısındaki** demiryolu yapım hakkını aldı ve işe başladı. Bu olay, büyük kapitalistlerin millî bir ekonomi yaratılması çabalarını nasıl desteklediklerinin bir örneğidir.

Kibrit tekeli, bir **Türk - Yahudi mali grubuna** devredildi.

Hükümetin himayesi altındaki bazı kimseler, 4-6 milyon liralık bir sermaye gerektiren, **İstanbul ve İzmir limanlarındaki yükleme-boşaltma işinin rüçhan hakkını** ele geçirdiler.

Şeker ve gazyağı ithali de tekele bağlanmak isteniyor. Bu işin yürütülmesinin belli şartlarla **bir yerli mali sermaye grubuna** verileceğinden söz edilmektedir.

Hükümet, çeşitli illerdeki **şeker, dokuma, çeltik fabrikalarının** kuruluşuna çeşitli ölçülerde katılmıştır.

Görüldüğü gibi, gerçek anlamıyla bir devletleştirme ve tekelleştirme süreci ile karşı karşıya değiliz. Burada söz konusu olan, daha çok **sanayi ve ticaret alanında aşırı bir koruma siyasetinin** çeşitli biçimleridir. Hükümet, tek başlarına etkili bir rol oynayabilecek güçte olmayan birbirinden kopuk kapitalistleri bir araya getirmeyi ve onları devlet aygıtının maddî ve manevî desteği ve yardımıyla canlandırma-

yı üstlenmiştir. Bu girişimler, kendi ayakları üstünde durabildikleri ölçüde, tamamen girişimcilere devrolunacaktır. Bu girişimciler, bu arada hükümet desteği ile zenginleşmiş olacaktır. Hükümetin iktisadî siyaseti, **yerli bir kapitalist burjuvazinin gelişmesini** hızlandırmak ve ülkenin zenginliklerinin sömürülmesinde, ona, kozmopolit* unsurlar karşısında bir ağırlık sağlamaktır.

Hükümetin, milliyetçi burjuvazi ile işbirliği şeklindeki bu iktisadî siyaseti, ülkenin iktisadî yönden yabancı sermayenin etkisinden uzaklaşmasına yaramaktadır. Bir yandan yeni yapılmış olan demiryolları ve karayolları, öte yandan Ziraat, İş ve Sanayi bankaları gibi kredi kurumlarının gelişmesi, tarımsal üretime büyük ölçüde hız vermiştir. 1925 yılında, **işlenen tarım alanlarının yüzölçümü bir önceki yıla oranla yüzde 45 artmıştır.** Bu alanların bu yıl içinde **savaştan önceki durıma** ulaşacağı umulmaktadır. Türkiye'nin, hemen hemen sadece **tarımsal ürünlerden ve yan ürünlerden oluşan ihracatı,** son üç yıl içinde sürekli olarak artmıştır.

Yıl	Milyon kâğıt** Türk lirası
1922	79,2
1923	84,2
1924	88,8
1925	158,8

* Kozmopolit, uluslararası emperyalizmle kaynaşmış ve kendi milletinden tamamen koparak emperyalist dünyanın vatandaşı haline gelmiş unsurları ifade ediyor. — Ç.N.

** Yazıda burada «altın lira» denmektedir. Ancak yazının diğer bölümlerinde verilen rakam ve bilgilerle karşılaştırınca yanlışlıkla «altın lira» dendiği anlaşılıyor. — Ç.N.

Görüldüğü gibi Türkiye'nin geçen yılki **ihracatı, 1924 yılına oranla hemen hemen iki kat artmıştır.** 1911 yılında ihraç edilen malların değeri, bu arada kaybedilmiş olan illerden ihraç edilenler dışında, 166,5 milyon kağıt lira tutuyordu. Demek ki tarımsal üretim, savaş öncesi duruma oldukça yaklaşmıştır.

Ticaret de aynı şekilde, genel olarak gelişme içindedir. **Dış ülkelerle** yapılan **toplam ticaret şöyledir:**

Yıl	Milyon kağıt Türk lirası
1923	229,4
1924	219,8
1925	352,4

Türkiye'nin dış ticareti, ithalat ve ihracat olarak, *savaştan önce ve sonra şu şekilde gelişmiştir:*

Yıl	İthalat	İhracat
	(Milyon kağıt Türk lirası olarak)	
1911	218,7	166,5
1923	144,8	84,7
1924	131,1	88,8
1925	193,6	158,8

Bu rakamlar, iç pazarın **satın alma** gücünün önemli ölçüde **yükseldiğini** gösteriyor. Fakat burada, ithalatın büyük bir kesiminin hükümet tarafından demiryolu yapımı ve yıkılmış bölgelerin imarı için satın alınan malzemelerden, fabrikalar için alınan makinelerden vb. oluştuğunu göz önünde tutmak gerekir. Bütün bu malların bedelleri devlet **bütçesinden** ödenmektedir.

Mali siyaset, gittikçe daha fazla **koruyucu gümrük eğilimleri** göstermektedir. Türkiye **dolaylı** ver-

gilerin cenneti haline gelmiştir. Tarım üretimindeki düzelme, bütçeye olumlu bir şekilde yansımaktadır. **Büyük Meclisin** 1925 yılında kabul ettiği bütçe **17 milyon liralık** bir açık vermişti. Bu açık, **gelir fazlası** sayesinde hemen hemen tümüyle kapatılmıştır. Gümrük gelirleri, öngörülenden 10 milyon lira kadar fazla olmuştur. **Tütün tekeli,** Reji dönemine oranla 5 milyon lira fazla gelir sağlamıştır.

Bütçe, her yıl biraz daha büyümektedir:

Yıl	Gider (Milyon TL)
1923	104
1924	140
1925	165
1926 (Öngörülen giderler)	210

Aşarın kaldırıldığını ve **onun yerine pazar fiyatına göre ödenen yüzde** 8 oranında bir verginin konduğunu da belirtmek gerekir. Bu reform yüzünden ortaya çıkan boşluk, **gümrüklerin** ve **tüketim vergilerinin yükseltilmesiyle** ve **tekellerin kazançlarıyla** kapatılmaktadır. Gelecek yıl için, **toprak ürünlerinden** alınan verginin yüzde 5'e indirilmesi ve bu verginin yalnız ihracattan alınması düşünülmektedir. Burada **vergi yükünün ağırlığı** konusunda bir bilgi verebilmek için, bu arada kaybedilen iller çıkarıldıktan sonra, **1911 - 1912 bütçe yılı** ile bir karşılaştırma yapmakta yarar vardır:

Gider	Gelir	Açık
(Altın lira olarak)		
28 705 500	21 352 800	7 352 700

Bir altın lira, sekiz kağıt lira ettiğine göre, gelir toplamı 170,4 milyon liradır. Böylece hükümet,

halkın yoksullaşmış ve sayıca azalmış olmasına ve üretim araçlarının büyük bir kesiminin kullanılmaz hale gelmiş bulunmasına rağmen, **yoksul tüketici kitlesinden savaş öncesine oranla yüzde 23 fazla vergi** almaktadır.

Bu sayıların ve gerçeklerin ışığında gördüğümüz şey nedir?

Bütün bunlar, **hükümetin iktisadî siyasetinin bedelini ülkenin emekçi kitlelerinin ödediğini** gösteriyor. Her vergi yükümlüsü, 1911-1912 yılında 9,4 lira vergi ödemişti, 1925 yılında 12,7 lira vergi ödedi ve gelecek yıl 16,1 lira ödeyecektir.

Vergi yükünün iki kat ağırlaşması, hemen hemen yalnız **dolaylı vergilerle gerçekleştirildiği** için, **yoksul ve orta sınıfların** sırtına binmektedir. Yoksul köylü kitleleri, bezi, şekeri, gaz yağını ve bütün mamülleri eskiye göre çok daha pahalıya satın almak zorunda kaldığı için, aşarın kaldırıldığını hissetmedi bile. Demiryollarının yapımı ile sanayi ve maden alanındaki girişimlerin desteklenmesi için hükümetin her yıl kullandığı 25-30 milyon lira, toplumun en çok sefalet çeken tabakalarının sırtından çıkarılmaktadır. Bu para sonuç olarak, hükümetin yeterince sağlamlaşmış şirketleri ve tekelleri adım adım devrettiği **büyük işadamlarının** kasalarını doldurmaktadır.

Dış pazarları sömürme imkanına sahip olmayan **Türk burjuvazisinin** önünde, sermaye biriktirmek için, **iç pazarı,** yani büyük tüketici kitlesini sömürmekten ve işgücünden en yüksek artı-değeri sızdırmaktan başka bir yol yoktur. **Emekçi kitleler** Kemalist burjuvazinin iktisadî çabalarının emperyalist kapitalizmin girmesine etkili bir şekilde set çektiğini ve dolayısıyla ilerici bir nitelik taşıdığını görmekle beraber, bu iktisadî gelişmenin iç mekanizması-

nın kendi sırtlarına bindiğini ve bu mekanizmanın işleyişinin bedelini kendilerinin ödediğini kavramak zorundadır.

Milliyetçi burjuvazinin uyguladığı sistem, anti-emperyalist bir rol oynadığı sürece, emekçi kitleler tarafından esas olarak kabul edilebilir. Bununla beraber emekçi kitlelerin örgütlü öncüsü, **işçilerin, gümrük koruma sisteminin ters etkilerine karşı uygun önlemlerle korunmasını bütün gücüyle talep etmelidir.** Aynı şekilde hükümeti, feodal sömürü altında bulunan **toprakları yoksul köylülerin sefaletini dindirecek bir şekilde parasız olarak dağıtmaya** zorlamak üzere, amansız bir mücadele yürütülmelidir.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 59, s. 839-841
İmza : **B. Ferdi**

TÜRKİYE'DE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

30 Nisan 1926

I. Özel Girişimler

Türkiye'nin iktisadi hayatının bütününe bakacak olursak, hükümetin bu alandaki faaliyetlerinin, bugünkü durumda, sadece millî burjuvazinin çabalarını yansıtan belirtilerden başka bir şey olmadığını hemen görürüz. Aşağı yukarı bütün sanayi, maden ve ticaret işletmeleri, hâlâ yabancı kapitalistlerin elinde bulunmaktadır. Eski rejimin olağanüstü baskılar altında verdiği **ayrıcalıkların** büyük bir kısmı hâlâ geçerlidir. **Kemal**'in yandaşları, **Lozan Antlaşmasıyla** bu ayrıcalıkları tanıma zayıflığını göstermişlerdi. Fransız, İngiliz ve Alman mali çevreleri demiryollarını, limanları ve madenleri işletmeye devam etmektedirler. Mondros Mütarekesinden sonra **İtalya** ve **Amerika** da, Türkiye'ye girebilmek için yoğun bir faaliyete girişmiştir.

Yabancı şirketlerin faaliyeti hiç bir şekilde engellenmemektedir. Onlardan istenen tek şey, Cumhuriyetin yasalarına uymaları ve özel ayrıcalıklar is-

tememeleridir. Fakat aslına bakılacak olursa, bu tür özel ayrıcalık tanıyan ilişkiler, geçmişin kötü mirası olarak alabildiğine mevcuttur. Bu yüzden eski ayrıcalık sahiplerinin pasif bir şekilde direnmeleri, millî ekonominin gelişmesi için çok ciddiye alınması gereken bir engel oluşturmaktadır.

Hükümet, bu gerçek durumun doğurduğu haksızlıkları hafifletmek için Türkçe konuşulmasını, işyerlerinde Türklerin çalıştırılmasını ve sicil kaydı yapılmasını zorunlu kılma gibi, devletin bütün baskı araçlarını kullanmaktadır. Hatta hükümet Anadolu demiryollarını devletleştirmeye çalıştı ve Tütün Rejisinin ayrıcalığının yenilenmesini reddetti. Uzunluğu 1020 km'yi bulan Anadolu demiryolları devletçe işletilmekteyse de, bu demiryolları resmen bir grup İsviçreli ve Almanın malıdır. Bunların arkasında ise İngilizler vardır.

Görüldüğü gibi bugün, yani 1926 yılında, milliyetçilerin hükümete gelmesinden dört yıl sonra Türkiye'nin sanayi ve ticaret faaliyetinin büyük bir bölümü hâlâ yabancı kapitalistlerin denetimi altındadır. Türkiye'de faaliyet gösteren mali gruplar arasında en güçlüsü, bir Fransız - Belçika grubu olan Demiryolları ve Bayındırlık İşleri Genel Rejisidir. Büyük şehirlerdeki hemen hemen bütün limanlar, 2 bin km'den fazla demiryolu, İstanbul'un tramvay ve elektrik işletmeleri ve bir kısım fabrika ve madenler bu grubun denetimi altındadır. İkinci sırada Deutsche Bank'ın çıkarları gelmektedir. İngilizlere ait olan büyük işletmeler de vardır.

Çok sayıda banka bu işletmeleri mali bakımdan desteklemekte ve bunların çıkarlarını gözetmektedir: 10 milyon sterlin tutarında İngiliz ve Fransız

sermayeli Osmanlı Bankası, 150 milyon mark Alman sermayeli Deutsche Bank, İngiliz sermayeli National Bank of Turkey, 2 milyon TL tutarında Fransız ve Belçika sermayeli Selanik Bankası. İşte bu dört banka, dünya savaşından önce ülkeyi ortak bir şekilde sömürebilmek için bir çeşit mali kartel kurmuşlardı.

Diğer birçok banka, daha az ya da çok önemde iş yapmaktadır. 500 milyon liret İtalyan sermayeli Banca Commerçiyale İtaliana, 250 milyon frank Fransız sermayeli Credit Lyonnais, Fransız sermayeli Banque Commerçiale de la Mediterranèe (Akdeniz Ticaret Bankası), İtalyan Eskont Bankası, Rus Dış Ticaret Bankası, 25 milyon Hollanda guldeni sermayeli Hollanda Akdeniz Bankası, Romen Banque Marmoroche, Amerikan sermayeli Guaranty Trust Company.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bu bankaların büyük bir kısmı faaliyetlerini önemli ölçüde kısıtlamak zorunda kaldı. Hatta National Bank of Turkey (Türkiye Millî Bankası) gibi bazı kuruluşlar tamamen geri çekilmeyi yeğ tuttular.

«Fransanın Osmanlı İmparatorluğundaki Mali Çıkarları» adı altında çıkan Fransızca bir yayın, Türkiye'ye yatırılmış olan yabancı sermaye miktarı konusunda en kesin verileri sunmaktadır. Bu yayında 1914 yılının verileri temel alınarak yapılan hesaplara göre, Temmuz 1919'da Anadolu'ya yatırılmış olan toplam Fransız, Alman ve İngiliz sermayesi 74.180.000 altın Türk lirasıydı. Bu miktar aşağı yukarı şöyle dağılmaktadır:

Yabancı Sermaye

(Milyon altın Türk lirası olarak)

Demiryollarındaki **Fransız** sermayesi	19,5	
Liman işletmelerindeki **Fransız** sermayesi	12,9	
Madenlerdeki **Fransız** sermayesi	2,4	
Fabrikalar vb. deki **Fransız** sermayesi	4,9	
	39,7 =	yüzde 53,55
Demiryollarındaki **Alman** sermayesi	18,2	
Liman işletmelerindeki **Alman** sermayesi	3,5	
Madenlerdeki **Alman** sermayesi	0,8	
Fabrikalar vb. deki **Alman** sermayesi	1,8	
	24,3 =	yüzde 32,77
Demiryollarındaki **İngiliz** sermayesi	4,6	
Liman işletmelerindeki **İngiliz** sermayesi	2,2	
Madenlerdeki **İngiliz** sermayesi	1,3	
Fabrikalar vb. deki **İngiliz** sermayesi	2,1	
	10,2 =	yüzde 13,66

Son yıllarda ülkeye aynı şekilde İtalyanların ve Amerikalıların da belli ölçülerde sermaye yatırdıklarını eklemeliyiz. Ancak bunlar henüz ilk girişimlerdir ve bu işletmelerin toplam değeri, yukarıda verilen rakamlarla karşılaştırıldığında yüzde 1 veya 2'yi geçmemektedir.

Şark demiryolları, İzmir - Kasaba [Turgutlu - Ç.N.] demiryolu ve devamı, Mersin - Adana - Nusaybin hattı, İstanbul liman tesisleri, Mersin limanı, Balya - Kayadin gümüş ve kurşun madenleri ile Herakles (Ereğli—Ç.N.) kömür ocaklarının bir kısmı Fransız - Belçika rejisine aittir. İzmir - Aydın demiryolu ve devamı ile Batı Anadolu boraks ocakları İngilizlere aittir. Bir anlaşmaya varılıncaya kadar Anadolu demiryolları (İstanbul - Ankara ve Eskişehir - Konya), Haydarpaşa limanı, Batı Anadolu'nun krom

madenleri ve Herakles kömür madenlerinin bir kısmı Almanlara aittir.

Kemalistlerin denetimindeki işletmelerin, yukarıda saydıklarımızla karşılaştırıldığında ne kadar önemsiz olduğunu göstermek için bir-iki rakam vermek yeter. Banque de Credit National'in 4 milyon TL sermayesi vardır. Türkiye İş Bankasının sermayesi 1 milyon TL, Sanayi ve Maden Bankasınınki ise 12 milyon TL'dir. Kurulması planlanan Toprak ve Kredi Bankasının ise 20 milyon TL sermayesi olacaktır. İstanbul ve taşradaki diğer işletmelerin ise toplam olarak 10 milyon TL sermayeye sahip oldukları söylenebilir. Bütün bu rakamların toplamı 50 milyon kağıt Türk lirasını bile bulmamaktadır. Bu, 6 250 000 altın lira yapar ve 80 milyon tutan yabancı sermaye ile karşılaştırıldığında ancak yüzde 7,5 oranındadır. Bir de devletin yaptığı veya yapmakta olduğu demiryollarının toplam uzunluğuna bakacak olursak, bunun toplam 4 500 km. demiryolu içinde ancak 500 km. ye ulaştığını görürüz.

II. Devlet Borçları

Türkiye'nin en büyük alacaklısı hâlâ Fransa'dır. 1919 yılında toplam 171 490 000 altın lira tutan borcun, 107 970 000 lirası, yani yüzde 60,31'i Fransa'ya, buna karşılık 38 140 000 lirası (yüzde 32,77'si) Almanya'ya, 25 380 000 lirası (yüzde 13,60'ı) İngiltere'yedir. Belediyelerin aldığı krediler ve Osmanlı borçları arasına girmeyen diğer bazı borçlar da bu rakamların içindedir. Bu nedenle de, Paris Komisyonunun hesapladığı toplam tutar 143 milyondur. Paris Komisyonu, Osmanlı İmparatorluğunun borçlarının Türkiye ile çeşitli devletler tarafından ilhak olunan

eyaletler arasında paylaştırılmasıyla görevlendirilmişti. Bu paranın hangi şekilde ödeneceği konusunda karar verilmemiştir. Kemalistler, bunu altın olarak ödemeyi kesin olarak reddetmektedirler. Paranın kağıt para veya frank olarak ödenmesi kabul edilirse, bu Türkiye halkı için bir yük olmayacaktır.

Fakat Türk borçları, 1914 yılından kalan bu dış kredilerden ibaret değildir. Savaş sırasında Almanlardan ve Avusturyalılardan alınan avansların 62 700 000 TL'yi bulduğu sanılmaktadır. 1917 yılındaki iç borçlanma 17 850 000 TL'dir. Askerî amaçlarla el konulan malların karşılığı 30 milyon lirayı bulmaktadır. Askerî sipariş ve teçhizatın karşılığı olarak henüz ödenmemiş olan borçlar 25 milyon TL'ye varmaktadır. İstikrazlar 10 390 000 TL'yi, tedavüldeki kağıt para ise 153 600 000 TL'yi bulmaktadır. Yani hepsi toplam olarak aşağı yukarı 300 milyon kağıt lira tutmaktadır.

Dikkate değer bir nokta, Türkiye'nin **1918'deki mütarekeden bu yana hiç yeni borç almamış olmasıdır.** Hazine gelirleri devlet giderlerini karşılamaya yettiği gibi, bu üç yıllık süre içinde hükümet 25-60 milyon liralık bir tutarı kârlı girişimlere aktarabilmiştir. Ülkenin geleneksel malî durumuyla çelişen bu olguyu şu üç noktayla açıklayabiliriz:

Birinci olarak, dolaylı vergilerin büyük ölçüde artması, ikinci olarak bürokratik personelin sayısının azaltılması ve üçüncü olarak da memur aylıklarının gerçek değerinin düşürülmesi.

Bu son nokta en önemlisidir. Paranın değerinin düşürülmesinin sonuçlarını karşılamak üzere, harçlar, vergiler, kiralar altı-sekiz kat yükseldiği ve fiyat artışları bunun da üstünde olduğu halde, aylıklar ancak üç kat artmıştır. Devlet memurları göz-

le görülür bir şekilde yoksullaşmışlardır. Bir zamanlar eline 20 altın lira geçen ve belli bir refah içinde yaşayanlar, şimdi sadece 57 kağıt lira almaktadır. Bunlar büyük sefalet içine düşmüşlerdir.

Ankara hükümetinin şu anda tedavülde bulunan kağıt paranın değerini değiştirme planının üzerinde durmaya değer. Bu haber kamuoyunda duyulur duyulmaz çok büyük bir etki yapmıştı. Özellikle işadamları bunun arkasında bir enflasyon denemesinin veya en azından gizli bir iç borçlanmanın yattığını görmüşlerdi. Bunun sonucu olarak sterlinin borsa değeri gözle görülür bir biçimde arttı ve hükümet düşünülen bu işlemi gerçekleştirmek yerine, bunda çıkarları olanların sıkı bir şekilde denetlenmesi yoluna gitmek zorunda kaldı. Bugün herkes, bu tasarının arkasında yatan manevranın hoşgörülebileceğini düşünmektedir. Kemalistler pahalıya oturacak borçlara sarılmamak konusunda kararlı görünüyorlar.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 66, s. 1000-1002
İmza : **B. Ferdi**

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNDE DEVRİMCİ DALGANIN GERİ ÇEKİLMESİ

Eylül 1926

İzmir suikastinin tantanalı bir şekilde ortaya çıkarılması ve bunun ardından açılan gürültülü siyasî davalar, Türkiye'deki olaylara yeni bir güncellik kazandırdı. Gerçekten de bu olaylar pek çok yönden dikkatle incelenmelidir. Bugüne kadar Kemalizmin attığı adımlar Avrupa'da da, Amerika'da da, sadece gözlemlenmekle kalmış ve ancak, genellikle abartılmış olmakla birlikte belli bir ilgiyi dile getiren tek tük yorum yapılmıştır. Tüm savaş sonrası döneminin en can alıcı meselelerinden biri olan bu mesele, sadece Sovyetler Birliği'nde bilimsel Marksist - Leninist bir tahlile tabi tutuldu.

Türkiye'deki millî devrimci hareket, kuşkusuz ilerici bir etkendir. Bu hareket toplumu feodalizmin ve padişahlığın kalıntılarından temizleyerek, bizi proletarya devrimine yaklaştırmakta, emperyalizmi can evinden vurmaktadır. Bu nedenlerden dolayı onu desteklemeliyiz.

Son iki-üç yıl içinde Doğunun birçok ezilen halkı Türkiye'nin izinden giderek emperyalizmin boyundu-

ruğuna karşı kurtuluş bayrağını yükseltti. Çapları ve coğrafi ve etnolojik özellikleri bir yana bırakılacak olursa, bu bağımsızlık mücadeleleri ve savaşlarının, İzmir önlerinde 1919-1920 yıllarında gönüllü köylü ve subay müfrezeleri tarafından verilen gerilla savaşlarıyla pek çok ortak yanı olduğunu görürüz. Mücadelelere katılan toplumsal sınıflar, Türkiye'dekilerin aynıdır. Dolayısıyla, izleyeceğimiz çizgiyi saptamak bakımından, Türkiye tecrübesinden ders çıkarmak bizim için yararlı olacaktır.

Altı yıl, bunlardan kesin sonuçlar çıkarmak için kuşkusuz çok kısa bir süredir. Ama gene de önemli ipuçları elde etmek için yeterli sayılır. Bu nedenle, hem Türkiye'nin güncel siyasî ve iktisadî durumunu, hem de sınıf mücadelesinin, zaferi kazanmış olan milliyetçiliğin hakimiyeti altındaki gelişme yönünü incelemeyi yararlı gördük.

Kemalizmin bugünkü siyasî çizgisi, millî kurtuluş hareketinin özünde küçük burjuva niteliği taşıdığını ve eğiliminin kapitalist yönde olduğunu açıkça gösteriyor.

İktidara geldikten sonra milliyetçilik, geçmişe ait olan ve akılcı kapitalist sömürü ile bağdaşmayan tüm mirası her bakımdan tasfiye edene kadar, devrimci uygulamalarını sürdürdü.

Bu süre içinde ülkenin kaynaklarını değerlendirme çabaları, genç burjuvazinin oldukça büyük bir bölümünün önemli miktarda sermaye biriktirmesini mümkün kıldı.

Kemalizmin Güçlü ve Zayıf Yanları

Anadolu'da şimdiden, yeni oluşan bir kapitalist burjuvaziden söz etmek mümkündür. Türkiye Cum-

huriyetinin geleceğini yönlendiren ve bu cumhuriyetin iktisadî gelişmesinde en büyük rolü oynayan bunlardır. Bu sınıf hummalı bir şekilde en ilkel yöntemlerle ülkenin bütün kaynaklarını kendi denetimi altına almak ve sermaye biriktirmek için çabalıyor. Sıkı maddî çıkar bağları, onları Cumhuriyetçi rejime bağlamaktadır. Çünkü onların var olması ve girişimlerinin büyüyüp gelişmesi bu rejime bağlıdır. İşte onlar tamamen bu maddî nedenlerden dolayı, var güçleriyle Cumhuriyetin korunmasına hizmet ediyorlar.

Yükselen burjuvazinin yanı sıra, ileri feodal unsurlara da değinmek gerekir. Türkiye burjuva devrimindeki en dikkat çekici çelişmelerden biri de, bu devrimi gerçekleştiren ve savunanların arasında doğu illerinin feodal ayrıcalıklara sahip pek çok büyük toprak ağasının da bulunmasıdır. Gerek maddî gerekse psikolojik nedenler, bu geri toplumsal sınıfın tamamına yakın bir kısmını kurtuluş savaşı sırasında milliyetçilerin kucağına atmıştı. Ancak daha sonra, özellikle hilafetin kaldırılmasından sonra, bunların bir bölümü hükümete karşı düşmanca bir tavır aldı. Diğer bir bölümü ise en yoğun anti-feodal baskı dönemlerinde bile milliyetçi kampta kaldı ve feodal hakimiyet altındaki bölgelerde yapılan yönetim reformunu onayladı. Bu geri toplumsal sınıftan gelen altmış milletvekili bugün bile Halk Partisinin parlamento grubuna dahildir. Bu garip durumu açıklamak gerekir. Belli bir grup feodal unsuru, iş hayatına atılma hevesinin sardığını gösteren pek çok örnek gösterebiliriz. Bu ağaların dev topraklarından elde ettikleri muazzam gelirler bugüne kadar üretici olmayan bir biçimde, yani doğu geleneklerine uygun olarak şaşaalı bir yaşam sürdürmek için israf edili-

yordu. Feodalizmin genç, öğrenim görmüş unsurları kendilerini bu eski âdetlerin etkisinden günbegün kurtarmaktadırlar. Bunlar, topraktan elde ettikleri rantı sanayi işletmelerine, büyük kredi ve ticaret şirketlerine yatırma yönünde güçlü bir eğilim göstermektedirler. Böylece, feodallerin önemli bir bölümü burjuva kapitalistlerine dönüşme yolundadır ve daha mütevazi kökenden gelen genç Anadolu burjuvazisiyle bugün her alanda dayanışma içindedir.

Milliyetçi hükümetin durumunu sağlamlaştırmasına hizmet eden güçlerin en önemlisi hiç kuşkusuz polis ve ordudur. Türkiye'nin dünya savaşındaki yenilgisi, Sultanın ordusunun tamamen dağıtılmasına yol açtı. Millî Kurtuluş Savaşı başlangıçta sadece gönüllü çeteler tarafından yürütüldü. Ancak mücadelenin ateşi içinde düzenli bir ordunun çekirdeği örgütlendi. Bu çekirdek, yüksek örgütleme yeteneğine sahip bir grup subayın zorlu çabaları sayesinde kısa bir süre içinde güçlü bir askerî aygıta dönüştü.

Halk Partisinin çıkardığı ilk kanun, subay ve assubaylara tatmin edici maddî koşulların sağlanmasıyla ilgilidir. Bunlar, bugün devlet memurları arasında iktisadî durumları her bakımdan iyi olan tek gruptur. Birçok temizlik hareketiyle ordu içindeki şu ya da bu ölçüde şüpheli unsur tasfiye edilmiştir.

Halk Partisi

Kemalist hükümetin tutumunu belirleyen siyasî örgüt, Halk Partisidir. Ayrıca bu parti, Türkiye'de yasal haklardan yararlanabilen tek partidir. Bu nedenle, bu partinin yapısını ve bileşimini yakından tanımak son derece önemlidir.

Halk Partisi, Avrupa'daki anlamıyla bir siyasî parti değildir. Parti, temsil ettiği sınıfların üyelerini hemen hemen hiç örgütlememiştir. Parti, bir yönetim aygıtı ve çok dar bir kurmayla sınırlıdır. Üyeler tarafından hiç bir parti çalışması yapılmamaktadır. Üyelerden beklenen, aidatlarını sürekli olarak ödemeleri ve seçimlerde partinin gösterdiği adaya oy vermeleridir. Hemen hemen hiç genel kongre yapılmaz. Her şey Ankara'daki parlamento grubu tarafından saptanır ve bundan sonra alt kademelere bildirilir.

Partinin gücü ve bileşimi konusunda herhangi bir istatistik veri yoktur. Tahminlerimize göre, toplam üye sayısı iki-üç bin arasında değişmekle birlikte, faal olarak çalışanların sayısı 500'ü bulmaz. En güvenilir kaynaklardan aldığımız bilgilere göre partinin bileşimini şöyle gösterebiliriz:

	Yüzde olarak
Memur ve subaylar (etkin ya da bakanlık emrinde)	35
Büyük toprak ağaları ve taşra eşrafı	25
Büyük işletmeciler, büyük sanayiciler, büyük tüccarlar	20
Serbest meslek sahipleri (avukat, doktor, yazar vb.)	10
Zengin köylüler	5
Emekçi sınıflar	5
Toplam	100

Bu sayılar, bürokratların üçte bir üyelikle partide ilk sırayı aldıklarını göstermektedir. Tarım burjuvazisi ve kapitalist burjuvazi hemen hemen denge halindedir. Bu durum, partinin en etkin üyelerini sanayi girişimlerine bizzat teşvik etmesiyle açıklanabilir. Nitekim Kemalizmin en yetenekli siyasî önderleri, hükümetin maddî ve manevî desteği sayesinde oldukça kısa bir süre içinde iş dünyasında güç-

lü mevkiler elde ettiler. Çok sayıda milletvekilinin, yüksek rütbeli subayın ve eski bakanın bir gecede banker, sanayici ve büyük tüccar haline geldiği görüldü.

Kemalizmin Siyaseti

Kemalist siyasetin ekseni, iktisat siyasetidir. Yabancı sermayeye karşı gösterilen güvensizliğin, ülkenin iktisadî hayatına devletin sistemli müdahalesinin ve devlet kapitalizmi çabalarının (Anadolu demiryollarının, tütün rejisinin vb. millileştirilmesi) doğrudan doğruya kollektif millî sermaye birikimine yol açacağı söyleniyordu.

Gerçekten de Kemalistler, bir millî sermaye oluşturmak amacını gütmektedirler. Onları bu yola iten, yüksek ülküler değil, dayandıkları sınıfın iktisadî çıkarlarıdır. Gün geçmiyor ki, mütevazi şartlarda yaşayan insanların (gazeteciler, öğretmenler, eski subaylar, küçük tüccarlar ya da küçük çiftçiler vb.) bir gece içinde refah içinde yüzen işadamlarına dönüştükleri görülmesin. Bu sonradan görmeler, ülke ekonomisinde yönetici bir yol oynamaya başladılar. Devlete ait bütün sipariş ve bayındırlık işleri, bu genç burjuvaziye verildiğinden, kamu işleri ve askerî alımlar sayesinde, bunlar, büyük kârlar elde ediyorlar. Buna ek olarak bir de devletin doğrudan desteğini (teşvik tedbirleri, devlet iştirakleri, ayrıcalıklar) sayabiliriz. Bu destekle genç burjuvazi, küçük işletmeleri eşit olmayan rekabet yoluyla iflasa sürükleyerek onları, deyim yerindeyse mülksüzleştiren güçlü ticaret ve sanayi şirketleri kurma olanağını elde etmektedir. Bu siyasetin, bir millî ekonominin inşası yönünde bazı olumlu sonuçlar da ver-

diğini kabul etmek gerekir (sanayileşmenin başlaması, demiryolları inşası, bankaların kurulması vb.). Aynı zamanda bu siyaset, sermayenin Anadolu burjuvazisinin siyasî değişikliklerle en çok korunan tabakasının elinde toplanmasına yol açmaktadır.

Sermayenin milliyetçi burjuvazi eliyle yoğunlaşması ve birikimi, ilk birikimin bütün ülkelerde ortak tüm özelliklerini göstermektedir. Yeni burjuvazinin sanayi ve ticaret girişimlerinde başarılı olmasını güvence altına almak için hükümet etkin bir koruma siyaseti uygulamaktadır. Bu siyaset, koruyucu gümrük vergilerinde olduğu kadar, daha dolaysız devlet desteğinde de (sanayiyi teşvik kanunu, vergi muafiyeti, faizsiz kredi, teşvik tedbirleri vb.) kendini göstermektedir. Bu siyasetin ve işadamlarına sağlanan kolaylıkların en dolaysız sonucu, bir yandan genel bir pahalılık, öte yandan da tüketici kitlelerini ezen vergi yükünün artması oldu. Hükümet bu kaynaktan, Kurtuluş Savaşının sona ermesinden bu yana her yıl artan muazzam vergiler elde etmeyi ve bunları ekonominin ve sanayi işletmelerinin geliştirilmesi için kullanmayı alışkanlık haline getirmiştir.

Büyük ölçüde milliyetçi burjuvazinin işine yarayan bu kredileri ödeyenler mülk sahibi sınıflar değildir. Bu krediler, tam tersine, emekçi kitleleri kelimenin tam anlamıyla ezen vergi yükünü daha da artırmaktadır. Bunun nedeni vergi sisteminin de tepeden tırnağa değişmiş olmasıdır. Bütçede dolaysız vergilerin yerini dolaylı vergiler, tekel vergileri almıştır. Orta ve yoksul köylülerin büyük bir çoğunluğunun baskısı altında Halk Partisi bütçe gelirlerinin dörtte birinden fazlasını oluşturan aşarı kaldırmak zorunda kalmıştır. Bu reform sonucu ortaya çıkan açığı kapatmak ve sürekli olarak artan yeni

ihtiyaçları karşılamak için hükümet, gümrük vergilerini artırmak ve pek çok mala ve devlet tekeli ürünlerine tüketim vergisi koymak zorunda kaldı.

Geçtiğimiz yılda hayat, yukarda saydığımız nedenlerle yüzde 50 civarında pahalılandı. Öte yandan vergi yükü de yüzde 40 civarında bir artış gösterdi. Dolayısıyla halkın geçim düzeyi geçen yıla oranla yarı yarıya düştü. Değişen hayat koşullarına ve pahalılığa rağmen işçi ücretlerinde ya da memur maaşlarında hiç bir artış olmadı. Bu yöndeki bütün talepler sistemli bir şekilde geri çevrildi.

Yoksullaşan halkın içinde bulunduğu bu ağır maddî durum, onun satın alma gücünün sürekli olarak düşmesini de beraberinde getirmektedir.

Hükümet, kısır bir döngü içinde çırpınmaktadır. Hükümetin, halkın sırtına yüklediği vergi yükü, halkın elinden ihtiyaçlarını karşılama olanağını almakta, iç pazarı daraltmakta ve böylece bizzat vergi kaynaklarının kurumasına yol açmaktadır. Sonuç olarak hükümet, önümüzdeki kış aylarında ya yeni vergiler koymak ya da var olan vergileri artırmak zorunda kalacaktır.

Bu durumun sonucunda, hükümet görevlerini yerine getiremeyecektir. Örneğin, memur maaşları bazen 40-50 günü bulan bir gecikmeyle ödenecektir. Dışarıya verilen siparişlerin karşılığı, saptanan süre içinde ödenemeyecektir; ödemedeki bu gecikmenin bedeli, malî güçlükleri daha da artıracak olan ödemede elverişsiz koşullar olacaktır.

Sınıf Mücadelesinin Geleceği

Türkiye'de bugün sınıf mücadelelerinin keskinleşmesine tanık oluyoruz. Bağımsızlık savaşının sıkıntı-

ları, sınıf çıkarları en zıt olan grupları birbirine yaklaştırmıştı. Ama zaferden hemen sonra, millî parti ile gerici muhalefet arasında, yani Mustafa Kemal ile önde gelen silah arkadaşları arasında şiddetli çatışmalar başgösterdi. Büyük şehirlerin tefeci burjuvazisinden gelen unsurlar; feodal tabakalara yakın unsurlarla birlikte «ikinci grup» diye adlandırılan bir tür siyasî muhalefet partisi oluşturdular. Aynı şekilde, «İttihat ve Terakki» partisinin kalıntıları da hükümetin devrimci siyasetine karşı bir tutum takındılar. Ama bu iki akımı birbirinden ayıran ciddî zıtlıklar vardır.

O sırada ülke hâlâ büyük bir emperyalist tehdit altındaydı. Lozan Antlaşması henüz imzalanmamıştı. Diplomasi ve iktisat alanında verilen savaş henüz kazanılmamıştı ve bu, bütün millî güçlerin birleşmesini gerektiriyordu. Kemal, bu şartlardan yararlanarak ve büyük itibarını ortaya koyarak hasımlarını dağıtmayı ve programının hemen hemen oybirliği ile kabul edilmesini sağlamayı başardı. Ancak bu, her sürtüşme konusunun, her çıkar çatışmasının kökünden halledildiği anlamına gelmez. Olaylar geliştikçe, karşıt çıkarlar arasındaki sürtüşmeler de arttı. Kemalist devrimin her aşaması, birbiriyle rekabet halinde olan ve birbirine düşman çeşitli burjuva grupları arasındaki uçurumu biraz daha derinleştirdi.

Gerici muhalefet, eski rejimin büyük burjuvazisinin çıkarlarını yansıtmakta ve uluslararası malî sermaye tarafından desteklenmektedir. Her türden önde gelen politikacı (Terakkiperverler,* İttihatçılar, İkinci Grup, Bağımsızlar vb.) bu zümrenin çı-

* Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası taraftarları kastediliyor. — Ç.N.

karlarını savunmayı üstlendi. Bu blok üç akımdan oluşmaktadır: 1. İngiliz sermayesinin uşakları. Bunlar (Terakkiperverler), İngiltere'yle yakınlaşma siyasetini savunuyorlardı. 2. Alman sermayesiyle sıkı bir işbirliğini savunanlar (İttihatçılar)*.

Bütün bu akımların üzerinde birleştikleri siyaset, yabancı sermayenin çıkarlarını savunan şu taleplerle özetlenebilir: Serbest ticaret, devletin ekonomiye müdahale etmemesi, inanç ve geleneklere saygı, reformlara son verilmesi. Bu gerici muhalefeti oluşturan unsurların incelenmesi, bize, bu akım zafer kazandığı takdirde, bunun, Kemalistlerin rejimine göre muazzam bir geri dönüş anlamına geleceğini gösteriyor.

Emekçi kitleler bu akıma karşı bütün güçleriyle mücadele etmelidirler, çünkü burjuvazinin bu kesiminin iktidarı ele geçirmesi, anti-emperyalist mücadelenin tamamen terk edilmesi olur. Buna karşılık genç milliyetçi burjuvazinin hayatî çıkarları, Halk Partisinin daha uzun bir süre emperyalist sermayeye kuşkuyla bakması ve güvensizlik beslemesini gerektirmektedir.

Din adamları ve tahttan indirilen sultanın ajanları, cahil halk arasında, özellikle yoksul köylüler arasında sinsice ajitasyon yapıyor ve dinin devlet işlerinden ayrılması ve iktisadî buhran meselelerinde kasten kafa karıştırıyorlar. Onları en çok kızdıran şey, yeni medenî kanunun ve ceza kanununun kabul

---

* «Üç akım»dan söz edildiği halde yazıda yalnız iki akım belirtilmektedir. Gene bu konuyu işleyen «Türkiye'de Siyasi Mücadeleler» başlıklı yazıda üçüncü akım şu şekilde belirlenmiştir: «Üçüncüsü, belirli bir görüşü olmayan, fakat gene de Sovyetler Birliği ile dostluğu geliştirmek isteyenler (bazı 'İttihatçılar', 'İkinci Grup'un kalıntıları).» Bkz. bir sonraki yazı. — Ç.N.

edilmesidir. Bu kanunlar, burjuva devriminin kazançlarını siyasî alandan hukuk alanına geçirmekte ve bunları devletin organik bir parçası haline getirmektedir. Bu yeni yasalarda yüzyıllık geleneklere de, şeriata da yer verilmemektedir. Halk, toplumsal ilişkilerin çağdaşlaşmasına şaşılacak bir kolaylıkla uydu, çünkü bunlar kitlelerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılıyordu. Feodalizm iktisadi alanda tasfiye edilene ve toprak meselesi kökünden çözülene kadar, bu gibi gerici entrikalar sürüp gidecektir. Ama bunlar, en güçlü oldukları zaman bile, olsa olsa huzursuzluk çıkartacak, hiç bir zaman bugünkü rejimi yıkamayacaklardır. Bunun nedeni, sadece, ordu ve emekçi kitlelerin eski düzenin geri getirilmesine karşı olmaları değil, gericiliğin bunu başarabilmek için gerekli siyasî çizgiye sahip olmamasıdır. Komünistlerin görevi, feodalizmin devrimci bir şekilde tasfiyesini desteklemek için yoğun bir kampanya yürütmek ve bunun anti-emperyalist önemini vurgulamaktır.

Komünistlerin önemli görevlerinden biri, millî partinin sağ kanadı içinde yer alan eski partilerin (Terakkiperverler, İttihatçılar vb.) etkisine karşı şiddetle mücadele etmektir. Komünistler ancak, etraflı bir eylem programı ve ileri görüşlü bir ajitasyonla kitlelerin güvenini kazanabilir ve onları gericiliğe karşı, dünya emperyalizmine karşı mücadeleye sevkedebilir.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1926, Sayı 9, 891-897
İmza: **B. Ferdi**

TÜRKİYE'DE SİYASİ MÜCADELELER*

14 Eylül 1926

Birkaç yıldır Türkiye'de çetin siyasî mücadeleler oluyor. Bağımsızlık savaşının zorunlulukları, çıkarları taban tabana zıt olan grupları birbirine yaklaştırmıştı. Fakat zaferden sonra, milliyetçi hareketin önderleri, yani **Mustafa Kemal**'le en tanınmış silah arkadaşları arasında şiddetli çatışmalar çıktı. Büyük ticaret merkezlerinin tefeci burjuvazisiyle doğrudan ilişkisi olan unsurlar, feodal ailelerle akrabalığı olan birçok politikacı ile birleşerek, «Müdafayı Hukuk İkinci Grubu» adı altında bir tür muhalif siyasî parti kurdular. «İttihat ve Terakki»nin kalıntıları da, Kemalistlerin devrimci uygulamalarına karşı çıktı. Fakat bu iki akım arasında var olan büyük zıtlıklar nedeniyle, bu grup önemli bir rol oynayamamıştır.

O günlerde ülke hâlâ emperyalizmin tehdidi altındaydı. Henüz Lozan Antlaşması imzalanmamıştı. Diplomatik alanda da savaşı kazanmak gerekiyor-

* Bu yazı, bir önceki «Türk Milliyetçiliğinde Devrimci Dalganın geri çekilmesi başlıklı yazı ile büyük benzerlik göstermektedir. Şefik Hüsnü'nün Komintern'in gerek aylık teorik dergisinde, gerekse **Internationale Presse-Korrespondenz** dergisinde aynı konuyu işlediği anlaşılmaktadır. — Ç.N.

du. Kemal, bu durumdan ve büyük ününden yararlanarak, muhaliflerinin oyunlarını boşa çıkarmayı başardı. Böylece, kendi partisinin adayları yasal ve kendi denetimi altındaki seçimlerde hemen hemen oy birliğiyle seçildiler. Ne var ki, bütün bunlar muhalefetin gelişmesini engelleyemedi. Birbirini izleyen olaylar, çıkar çatışmalarının giderek büyümesine yol açtı. Burjuvazinin bu iki kanadı arasındaki uçurum, milliyetçi devrimin her yeni aşamasında biraz daha büyüdü.

Bütün bu mücadelelerde Kemalistler, geçen yıla kadar sarsılmaz görünüyorlardı. Ne var ki, 1925 yılındaki ayaklanmalardan sonra durumları gün geçtikçe sarsılmaya başladı. İzmir suikastı, içinde bulundukları durumun güçlüğünü göstermektedir. Kemalistler ülkeyi bir düşmanlık ve hoşnutsuzluk havası içinde yönetmektedirler; bu duygular toplumdaki bütün sınıflar tarafından açıkça dile getirilmektedir. İşte bu nedenle Kemalistler, demokratik özgürlükleri kaldırmak ve sıkıyönetim yasalarıyla terörden oluşan bir hükümet sistemi yaratmak zorunda kalmışlardır.

Bu durumun açıklanmasındaki anahtarı, Kemalistlerin siyasî örgütü olan **Halk Partisi**nin kendine özgü niteliğinde aramak gerekir. Halk Partisi, bugün Türkiye'de yasal bir varlığa sahip tek güçlü siyasî partidir. Bu partinin yapısını ve bileşimini iyi tanımak büyük önem taşıyor. Bu partiye ilişkin birbirini doğrulayan gözlemler, Türkiye'de devrimci hareketin geleceği konusunda ipuçları vermektedir.

«Halk Partisi», genellikle Avrupa'da anlaşıldığı anlamda bir siyasî parti değildir. Sözde temsil ettiği sınıfların bu partinin içinde hemen hemen hiç örgütlü olmadığını görüyoruz. Aslında parti, bir yö-

netim aygıtı ve çok küçük bir kurmaydan ibarettir. Üyeler hiç bir şekilde parti çalışması yapmazlar. Üyelerin yaptığı tek şey, düzenli olarak aidatlarını ödemek ve seçim sırasında da partinin adaylarına oy vermektir. Hiç bir zaman parti genel kongresi yapılmaz. Her şey, Ankara'daki parlamento grubu tarafından kararlaştırılır ve alt kademelere bildirilir. Başlangıçta Halk Partisinin, hiç olmazsa orta tabakadan kitlelerle yakın ilişkisi vardı. Ama süreç içinde giderek onlardan uzaklaştı ve tamamen koptu.

Bugün taşrada parti üyesi olarak bir avuç şahsiyet görüyoruz. Bunlar, her zaman aynı şahsiyetlerdir. Yani, sivil ve askerî bürokrasinin önde gelen memurları, polis ve jandarmanın bir bölümü, o yörenin eşrafı ve en itibarlı kişileri, istisna olarak da tek tük zanaatkar ve kalifiye işçi. Vali, emniyet müdürü ve birkaç zengin toprak ağası ya da sanayici, yaptıkları dar toplantılarda herkes adına bütün konuları karara bağlarlar. Parti içi demokrasiden eser yoktur.

Partinin büyüklüğü ve bileşimi konusunda elde hiç bir istatistik veri yoktur. Bizim tahminimize göre, **etkin** üye sayısı beş yüzü geçmemekte, toplam üye sayısı ise iki-üç bin arasında değişmektedir. Elimizdeki verilere dayanarak partinin bileşimini şöyle gösterebiliriz:

	Yüzde olarak
Memurlar ve subaylar (etkin ya da bakanlık emrinde)	35
Toprak ağaları ve eşraf	25
Büyük işadamı, sanayici ve tüccar	20
Serbest meslek sahipleri (avukat, doktor vb.)	10
Zengin köylüler	5
Emekçi sınıflar	5
Toplam	100

Bu sayıların da gösterdiği gibi, partide baş köşeyi, partinin üçte birini oluşturan bürokratlar almaktadır. Toprak sahibi ve kapitalist burjuvazi, aşağı yukarı eşit güçtedir. Öteki sınıfların payı ise önemsizdir. Bu ilk üç kategori, ezici çoğunluğu oluşturmaktadır. Halk Partisi, orta sınıfları kendine bağlama ve kendisini onların çıkarlarını savunan bir örgütmüş gibi gösterme çabalarını iki katına çıkara dursun, kadrolarının toplumsal bileşimi, onu gittikçe daha çok sömürücü sınıfların siyasetini izlemeye itecektir. Artık bunu anlamayan kalmadı.

Halk Partisinin bu yozlaşmasının iki temel nedeni vardır:

1. Partinin, bizzat kendi en nüfuzlu üyelerini iktisadi girişimlere atılmaları için teşvik etmesi. Kemalizmin en seçkin siyasi önderleri, hükümetin de manevî ve maddî desteğiyle, oldukça kısa bir süre içinde iş âleminin en iyi yerlerine kurulmayı bildiler. Bir sürü milletvekili, yüksek rütbeli subay ve eski bakanın akşamdan sabaha bankacı, sanayici ve tüccar oluverdiği görüldü. Kâr hırsı, doğal olarak, bunların içindeki son devrimci siyaset kımıltısını da öldürdü. Artık her şeyi kendi girişimlerinin başarısı açısından görmeye başladılar. Bunu, «ülkenin ekonomik kalkınması» kisvesi altında gizlemeye özen gösteriyorlardı.

Halk Partisinin safları, bugün, çoğunlukla bu tür unsurlardan oluşmaktadır. Başından beri belli bir idealizmi sürdüren ve kişisel çıkar peşinde nispeten daha az koşan devrimci kurtuluş savaşçıları, seslerini duyuramaz olmuşlardır. Büyük işletmelerin, gelişebilmesi için, burjuva barışına ve yabancı sermayeye ihtiyacı vardır. Bunlar için en zararlı şey, gergin diplomatik ilişkilerin yol açtığı belirsizlik orta-

mıdır. Bu nedenle hükümet, uluslararası uyuşmazlıkları dostça çözmek zorundadır.

2. Halk Partisinin yozlaşmasındaki ikinci nedeni, bu partinin kuruluş ve oluşumundan önceki zihniyet ve yöntemlerde aramak gerekir. Kemal, millî kurtuluş için verilen silahlı mücadeleye başarıyla önderlik ederek, halkın minnettarlığını kazanmıştı. Kemal'in iktidara gelmesi, uzun sınıf mücadeleleri sonucunda olmamıştır. Oysa genellikle, siyasî partilerin kadroları bu tür siyasî mücadeleler içinde oluşurlar. Kemal ise, tam tersine, ancak iktidarı ele geçirdikten ve siyasî muhaliflerini bertaraf ettikten sonra, partisini kurma işine girişmiştir. Nitekim parti şubelerini örgütlemek ve yönetmekle görevlendirilen ve devlet aygıtında önemli mevki sahibi olanların hepsi de, Kemal'in etrafındaki çok dar bir arkadaş çevresinden seçilmiştir ve arkalarında Kemal'in muazzam itibarı vardır. Hükümet çevrelerinde, bulunduğu yere seçimler sonucunda ve herhangi bir toplumsal grubun güvenini kazanarak gelmiş hemen hemen hiç kimse yoktur. Belki, doğu illerinden gelen ve gerçekten de feodalitenin çıkarlarını temsil eden bazı milletvekilleri bu konuda bir istisna olabilir. Bunların dışında kalan tüm milletvekilleri, arkalarında bir halk kitlesinin desteğini hissetmedikleri için, resmî görüşlerle çelişen herhangi bir şey söylemeye hiç bir zaman cesaret edemezler. Bunlar, Kemal'in yakın çevresinden gelen bütün emirlere köle gibi itaat etmeye mecburdurlar. Böylece Kemal, sınırsız bir diktatörlük uygulayabilmektedir.

Bu koşullar altında Halk Partisinde yeni bir fikir ileri sürmek kesinlikle olanaksızdır. Her türlü muhalif sesi boğmak için iki yola başvurulmaktadır: Söz konusu muhalif kişi ya elçi ya da büyük bir iş-

letmeye müdür yapılarak herhangi bir yere gönderilir ve o, bunun sonucunda, mutlaka, olayları daha olumlu bir şekilde görmeye başlar, ya da ona karşı acımasızca bir iftira kampanyasına girişilerek gözden düşürülür ve hayatı zehir edilir. Ama gene de, geri planda duran ve kitlelerin devrimci hoşnutsuzluğunu paylaşan pek çok Halk Partisi üyesi vardır.

Bu ise, Kemalizmin kurduğu yapı için büyük bir tehlike ifade etmektedir. Hükümet, bu durumu değerlendirmekte, kendi tabiatına uygun tepkiler göstererek manevralar yapmaktadır. Bunlar, en doğru davranış olmaktan çok uzaktır. Halk Partisinin önderlerinin izledikleri genel siyasete yön veren tek bir kaygı vardır: Kendilerini iktisadî programlarını gerçekleştirmeye tamamen adayabilmek amacıyla, her konuda serbestçe hareket edebilmek. Aynı şekilde, hem yurt içinde hem de yurt dışında, sonu belirsiz her türlü çatışmadan kaçınma konusunda da görüş birliği içindedirler. Ülke içinde kurdukları terör rejiminin amacı, ister parlamento içinde olsun, isterse sonu belirsiz mücadeleler biçiminde olsun, kendi siyasetlerine yönelen her türlü muhalefet denemesini, daha başından boğmaktır. En ufak bir kuşku bile, kendilerine karşı olduğunu tahmin ettikleri herkesi amansızca ezmelerine yetiyor. Kemalistler, ellerindeki iktidarı öylesine keyfî bir şekilde kötüye kullanmışlardır ki, Cumhuriyetin demokratik anayasasını paçavraya çevirmişlerdir. Bu uygulamalar, onları halk kitlelerinden gittikçe daha fazla uzaklaştırmakta ve kitle önderlerinin sahip olduğu sağduyunun son kırıntılarını da kafalarından silip süpürmektedir.

Kemalistler, kitlelerin kaçınılmaz olarak ortaya çıkan genel hoşnutsuzluğu karşısında, bu siyasetlerinin gene de etkisiz kaldığının farkındadırlar. On-

ların bütün dış siyasetlerine damgasını vuran şey, silahlı bir çatışma çıktığında halk kitlelerinin nasıl tutum alacağı konusunda duydukları korkudur. Kitlelerin desteğine sahip olsalardı, komşu ülkelerle olan çeşitli anlaşmazlık konularında, öncelikle ulusal sorunlarda, kuşkusuz çok daha radikal davranacaklardı. İç savaşın ateşinden korktukları için, kendileri açısından büyük fedakarlıklar pahasına, söz konusu devletlerle anlaşmak için acele ettiler. (Fransa ve İran'la tarafsızlık anlaşması, Bulgaristan ve Yugoslavya ile dostluk anlaşması, azınlık halkın değiş-tokuşu sorununda Yunanistan'la uzlaşma vb.)

1920 Misak-ı Millîsine ihanet demek olan Musul'un feda edilmesinde, üç etken büyük rol oynadı: Birincisi, hükümetin halk kitlelerine duyduğu güvensizlik. İkincisi, işadamları haline gelen ve bu yüzden İngiltere'nin emperyalist sermayesiyle uzlaşmada çıkarı olan Halk Partisi içindeki politikacıların hakimiyeti. Üçüncüsü, devlet hazinesinin acil ihtiyaçları.

Artık durum o kadar gergin ve kitlelerin hoşnutsuzluğu o kadar büyüktür ki, kısa zaman içinde etkili ve açık mücadeleler beklenmektedir. Sahneye ilk çıkacak olan, «eski rejimin burjuvazisi» olarak nitelendirdiğimiz ve uluslararası sermayenin müttefikleriyle temsilcilerinden oluşan burjuva sınıfıdır. O, bütün sınıflar arasında siyasî bakımdan en iyi örgütlenmiş sınıftır. Çeşitli kökenlerden ünlü politikacılar («Terakkiperverler», «İttihatçılar», «İkinci Grup», «Bağımsızlar» vb.) bu büyük tabakaların çıkarlarını savunmayı üstlenmişlerdir. İktidara geldiğinde parçalanması kaçınılmaz olan bu blokta üç ayrı eğilim vardır: Birincisi, İngiliz sermayesine bağımlı olan ve İngiltere'ye yakınlaşma siyasetinden yana olan-

lar («Terakkiperverler»in önderleri). İkincisi, Alman sermayesiyle sıkı işbirliği isteyen partiler («İttihatçılar»). Üçüncüsü, belirli bir görüşü olmayan fakat gene de Sovyetler Birliği ile dostluğu geliştirmek isteyenler (bazı «İttihatçılar», «İkinci Grup»un kalıntıları).

Fakat hepsinin üzerinde birleştiği ve açıkça yabancı sermayenin çıkarlarından esinlenen bir siyaset vardır. Bu siyaset birkaç noktada özetlenebilir: Serbest ticaret, devletin iktisadî faaliyete müdahale etmemesi, inanç ve geleneklere saygı, reformlar konusunda temkinli bir tutum. Bu burjuva muhalefetini oluşturan unsurları incelediğimizde şunu görürüz: Bunların zaferi, Kemalist iktidara kıyasla bir geri dönüş olmakla birlikte, yine de Cumhuriyet rejimini tehlikeye sokmayacaktır. Hatta bunların, halk kitlelerinin sempatisini kazanmak için, en azından başlangıçta belli ölçüde bir demokrasi tanıyacağı söylenebilir. Buna rağmen komünistlerin görevi, bütün güçleriyle bu burjuva muhalefetine karşı mücadele etmektir. Çünkü burjuvazinin bu hizbinin iktidarı ele geçirmesi, anti-emperyalist mücadeleden tamamen vazgeçilmesi anlamına gelecektir. Genç milliyetçi burjuvazinin hayatî çıkarları ise, Halk Partisinin emperyalist sermayeye karşı daha uzun bir süre kıskançlık ve güvensizlik duymasını gerektirmektedir.

Liberal muhalefetin bazı önde gelen şahsiyetlerini safdışı bırakmak için hükümet, son başarısız darbeden yararlandı ve onlardan birkaçını astırdı. Fakat bu, söz konusu muhalefetin kesinlikle bastırıldığı anlamına gelmez. Bu ideoloji ülkede öylesine kök salmıştır ki, en cesur ve en yetenekli savunucularını kaybetse bile yok edilemez. Aydınların büyük çoğunluğu, kızağa çekilen bütün subaylar, bu

harekete yakınlık duyuyorlar. İdamlar her ne kadar «İttihatçılığın» önderliğini yok ettiyse de, temel örgütü olduğu gibi kalmıştır. Yakın gelecekte bireysel terör saldırıları ve hatta yeni bir hükümet darbesi denemesi beklenebilir.

Feodal ve padişah yanlısı güçlere dayanan saf ve açık gericilikten, şu anda daha az korkulmaktadır. Osmanlı hanedanının dinî çevrelerinin ve saltanat taraftarlarının, cahil halk, özellikle de yoksul köylüler arasında gizlice ajitasyon yaptıkları ve dinle devlet işlerini ayıran reformlar ve elverişsiz iktisadî durum konusunda kasten kafa karıştırdıkları doğrudur. Onları hırslandıran, yeni medenî kanunun ve ceza kanununun onaylanmasıdır. Bu kanunlar, burjuva devriminin kazançlarını sadece siyasî alanda değil, hukukî alanda da sağlamlaştırmakta ve bunları devletin organik yapısının ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir. Bu yeni kanunlarda, ne yüzyıllık eski «gelenekler», ne de eskisi gibi İslamın şeriat kanunları dikkate alındı. Halk, toplumsal ilişkilerdeki bu çağdaşlaşmaya şaşırtıcı bir kolaylıkla ayak uydurmaktadır. Çünkü bunlar maddî koşullara kuşkusuz daha uygundur. Bu gerici çabalar, feodalizmin yok edileceği ve kökünden toprak meselesinin çözüleceği güne kadar sürüp gidecektir. Ancak bu çabalar, kendileri için en uygun koşullarda bile, rejimi devirebilecek boyutlarda kargaşalıklara yol açamayacaktır. «Eski rejimi geri getirme» çabaları, ordu saflarında ve özellikle de emekçi kitleler arasında büyük bir tepki uyandırmanın yanı sıra, ciddî bir siyasî önderlikten de yoksundur. Dolayısıyla komünistler, feodalizmin devrimci bir şekilde tasfiyesi yolunda yoğun bir kampanya sürdürmeli ve bu arada böyle bir tedbirin anti-emperyalist anlamını da vurgulamalıdırlar.

Son olarak, hoşnutsuz emekçi kitlelerin, özellikle de yoksul köylülerin devrimci bir eyleminin mümkün olup olmadığı sorusuna değinelim. Bu noktada pek çok olasılık söz konusudur. Bunlardan birincisi, Kemalistlerin, her taraftan tehdit edildikleri ve kurtuluşu, ezilen sınıfların desteklenmesinde gördükleri için ani bir dönüş yapmaları ve siyasetlerini bu yöne çevirmeleridir. Ancak bu tür bir değişikliğin hiç bir belirtisi yok. Ne var ki, eğer Halk Partisi, iş işten geçmeden önce, en ileri unsurları kucaklayarak toplumsal tabanını genişletme zorunluluğunu kavramazsa, durumu çok yakında tehlikeye düşecektir. Çünkü, kendisine karşı tüm hoşnutsuzların şehir büyük burjuvazisinin önderliği altında birleşmesi, ikinci ve gerçekleşmesi mümkün bir olasılıktır. Üçüncü olasılık ise, emekçi kitlelerin bir hareketidir. İşte komünistlerin görevi, böyle bir hareketi hazırlamak ve hızlandırmak oluyor.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 114, s. 1929-1930
İmza: **B. Ferdi**

TÜRKİYE'DE İŞÇİ HAREKETİ

28 Eylül 1926

1908'de Yeni Türk Anayasasının açıklanmasından hemen sonra, bütün Türkiye halkı büyük bir hızla örgütler kurarken, işçiler de ciddî bir şekilde örgütlenmeye giriştiler. İşçiler arasında Batı ülkelerinin sendikalarını taklit etme eğilimi vardı. Hatta demiryollarında ve Tütün Rejisinin fabrikalarında grevler patlak verdi. Bunlar Türkiye için yeni şeylerdi. Kapitalizmin temsilcisi rolünü oynamaya çalışan Jön Türkler ise, bu işçi hareketi karşısında dehşete düştüler ve sendikaları yasaklayan, grev yapmayı imkansız kılmak için grevi karmaşık yönetmeliklere bağlayan yasalar çıkardılar. Bu kanun bugün hâlâ yürürlüktedir.

Genç işçi örgütlerine ise ancak, dernekler yasası çerçevesinde, işçi dernekleri şeklinde izin veriliyordu. Çeşitli sanayi kollarındaki sendikaların çoğunluğu bu dönemden kalmadır. Dünya savaşından sonra daha çağdaş ve etkin örgütler kuruldu. 1919 yılından itibaren **komünistler** sahneye çıktılar. Komünistlerin yanı sıra, **İkinci Enternasyonalin** ajanları da kendilerini işçi sınıfı önderleri olarak gösterdi-

ler. Kendilerine sosyalist adını veren maceracılar, işgal kuvvetlerinin desteğiyle, kısa zaman içinde birkaç bin taraftar kazanmayı başardılar. Bu, ilk bakışta etkileyici olan, fakat aslında sağlam temeli olmayan yapay bir hareketti.

Bazı iktisadî gerçekler, bu ani gelişmeyi kolaylaştırmıştı. Paranın değeri hızla düşmüş, yiyecek fiyatları yükselmişti. Ücretlerin bu değişen duruma uydurulması, yani yükseltilmesi gerekiyordu. Birkaç başarılı grev bu gelişmeyi hızlandırdı. Bu hareketin kolayca kazandığı başarılar, işçilerin gözünde örgütlerin itibarını yükseltti ve propaganda faaliyetlerini kolaylaştırdı. Ne var ki, işgal kuvvetlerinin çekilmesiyle bu geçici durum sona erdi: Bu yapay örgütler, iskambil kağıdından evler gibi yıkılıp gittiler.

Bugün Türkiye'de işçiler **üç çeşit sendikada** örgütlenmiş durumdadır.

1) Uzun Bir Geçmişi Olan Sendikalar :

Bu sendikaların çoğunluğu 1908 ile 1909 yıllarında halkın coşkunluk içinde olduğu dönemde kurulmuştu. Bu sendikaların ortak özellikleri, pasif olmaları, aşırı derecede tedbirli olmaları ve işçi örgütlerinin görevleri konusunda sınırlı bir bakış açısına sahip olmalarıydı. Faaliyetleri sırasında hiç bir zaman meslekî taleplerin sınırını aşmadılar. Bu sendikaların başlarında genellikle yaltakçı ve yiyici eski memurlar bulunuyordu.

Son iki yıl içinde **komünistler,** bu sendikaları düzeltmek için harekete geçtiler. Ama bu örgütlerin kemikleşmiş yapıları, bu amaca kısa zamanda ulaşılmasını imkânsız kılıyordu. Bununla birlikte bazı başarılar da kazanılmıştı. Örneğin **Tütün İşçileri Sendikası,** bize yakınlık duyan kişilerin eline geçmiştir. Geri kalan sendikaların hepsinde de etkin bir azın-

lık, eski yöneticileri sıkıştırmaktadır. Bu sendikaların en önemlileri, matbaacıların, İstanbul liman işçilerinin, Tütün Rejisi işçilerinin, gemi yapımı işçilerinin, İzmir tütün işçilerinin vb. sendikalarıdır.

2) Burjuva Partileri Tarafından Kurulmuş Olan Veya Yönetilen Sendikalar:

Bunların arasında **İstanbul** vapur işçilerinin ve rıhtım işçilerinin sendikaları vb. vardır. Yöneticileri **İttihatçıların** ya da **Kemalistlerin** adamlarıdır. Bununla birlikte bu sendikalar, işçilerin baskısı karşısında **komünistlerle** sık sık birlikte çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Umumî Amele Birliği de bu türden bir sendikadır. Geçen yıl hükümet, bu Birliğin sekreterini ve bazı yöneticilerini komünist ajitasyon yaptıkları iddiasıyla tutuklattı ve kürek cezasına çarptırdı. Fakat, bu olaylar üzerine toplanan Kongrede, komünist oldukları bilinmeyen bazı devrimciler yönetime seçildi ve bütün Kemalist ajanlar safdışı bırakıldı. Bu sendika, bugün tamamen Komünist Partisinin etkisi altındadır.

3) Komünistler Tarafından Kurulmuş Olan ve Tamamen Komünistlerin Etkisi Altında Bulunan Sendikalar:

Bu sendikalar çoğunlukla taşrada kurulmuştur. Devrimciler duruma tamamen hakimdirler. Ülke kanunlarının imkan verdiği ölçüde, **Kızıl Sendikalar Enternasyonalinin** talimatlarını yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Yukarda adı geçen sendika, İngiliz-Rus Komitesine katılmıştır. **Ankara** cephane işçileri, Eskişehir demiryolu işçileri, Balya maden işçileri, Edirne şoförleri, tamircileri ve demiryolu işçileri, **İzmir** maden işçileri ve dokumacıları vb. bu gruba dahildir.

Eski **loncalar**dan da söz etmek gerekir. Bunların bazılarında sömürülenlerle sömürenler bir çatı altında birleşmişlerdir. Saraçların, kunduracıların bir kısmı, fırıncıların bir kısmı vb. için durum böyledir. Loncalar şehir yönetiminin denetimi altındadır ve çalışma şartlarının düzenlenmesinde bazı yetkilere sahiptirler. Bu loncaları tamamen tasfiye etmek için güçlü bir hareket vardır. Bazı meslek dallarında işçiler kitleler halinde loncaları terk etmekte ve sendikalar kurmaktadırlar (kunduracılar, fırıncılar vb. gibi).

Türkiye'deki işçi sayısı ise, sendikaların kesin olmayan verilerine göre, 250 binden fazladır. Bunların 40-60 bini yani dörtte biri, sanayi işçisidir. Bu işçilerin ise sadece yüzde 25'i örgütlüdür. İşçi sınıfının sayısı ile örgütlenmesi eşit bir şekilde gelişmemiştir. Bu, iktisadî durumun istikrarsızlığının doğal bir sonucudur.

Yukardaki sayılara tarım işçileri dahil değildir. İşgüçlerini satan topraksız köylü ailelerinin sayısı 500 bin kadar tahmin edilmektedir. Toprağı işleyen bu gündelikçiler **Zonguldak** bölgesinde kömür madenlerinde de çalışmaktadırlar. Aynı durum, işçilerin sırayla pamuk tarlalarında, çırçır ve dokuma fabrikalarında çalıştıkları Adana'da da görülmektedir. Bu şartlar, tarım işçileriyle şehir işçilerinin yakınlaşmasını kolaylaştırmakta, her ikisinin ittifakını ve uyum içinde hareket etmelerini sağlamaktadır.

Türkiye işçi sınıfı henüz siyasî bakımdan örgütlü değildir. Bugün için sadece **Türkiye Komünist Partisi** işçi sınıfı adına illegal bir siyasî çalışma yürütmektedir. Son on yıl içinde birçok defa legal bir işçi partisi kurmak için çalışıldıysa da, ümit verici bir sonuç alınamadı. **Amele Partisi, Sosyalist Fırka, Müs-**

takil Sosyalist Fırka, Sosyal Demokrat Parti, İşçi ve Çiftçi Fırkası işçilerin ilgisizliği yüzünden birbiri ardı sıra faaliyetlerini durdurmak zorunda kaldılar. Sadece İşçi ve Çiftçi Fırkası, dünya savaşı sonrasındaki ilk yıl içinde belli bir rol oynadı ve çok sayıda işçiyi etkisi altına aldı. Daha sonra, bu partinin bazı örgütleri Türkiye Komünist Partisini kurdular.

Türk işçilerinin en temel hakları hâlâ gaspedilmiş durumdadır. Batı ülkelerinin işçileri ise, yasalarla belirlenmiş olan bu temel haklara yıllardır sahiptirler. Türk işçisi henüz sekiz saatlik işgünü nedir bilmemektedir. Türk işçisi için işgünü, güneşin doğuşuyla başlamakta, batışına kadar sürmektedir. Bazı mevsimlerde işgünü 15-17 saati bulmaktadır. İşçilerin gerçek anlamda bir sendika kurma hakları yoktur. İşsizlik, iş kazası, hastalık ve ihtiyarlık sigortaları yoktur. Kadın ve çocuk işçiler, sömürücünün insafına terk edilmişlerdir. İşyerinde işçinin sağlığını koruyacak en ufak bir tedbir bile bulunmamaktadır.

İşçi sınıfı yıllardır çeşitli alanlardaki haklarını ve güvenliğini güvence altına alacak bir yasanın çıkmasını istemektedir. Böyle bir yasa hâlâ çıkmamıştır ve millî burjuvazinin istenen şekilde hemen böyle böyle bir yasa çıkartması olanağı da yoktur, zira millî burjuvazi sermaye biriktirme dönemine girmiştir. Millî burjuvazi bu amaçla, işgücünü iliğine kadar sömürebilmek için, yabancı sermayeyle karma şirketlerde birleşmeye çalışıyor. Türkiye, sömürgelere ve dış pazarlara sahip olmadığı için, millî burjuvazi sermayesini ancak emekçi kitleleri ve yerli pazarı sonuna kadar sömürerek çoğaltabilir. Bu ise, küçük burjuvazinin ve köylülüğün geniş tabakalarının parçalanmasına ve üretim merkezlerine akın etme-

sine yol açacaktır. Dolayısıyla milliyetçiler açısından, işçilerde sınıf bilincinin uyanmasını ellerinden geldiği kadar ertelemek ve işçileri her bakımdan örgütsüz bir durumda tutmak, can alıcı bir önem taşıyor.

Türkiye işçileri, arkalarında uluslararası proletaryanın desteğini hissederek burjuvazilerine karşı çıkmaktadırlar. Ayrıca daha şimdiden devrimci Marksistlerden ve örgütçülerden oluşan sağlam bir kadroya sahiptirler. İşçilerin ideolojisi, milliyetçilerin ideolojisinden daha hızlı gelişmektedir. Dolayısıyla, şehir ve köydeki işçilerin, bütün engellere rağmen örgütleneceklerini ve acil taleplerini mücadeleyle kabul ettirmeyi başaracaklarını umuyoruz. Bu talepler, sendika kurma hakkı, sendikaların tam bağımsızlığı ve iş güvenliği yasasının çıkartılması şeklinde özetlenebilir. Bu mücadeleler içinde Türk işçileri esas tarihî görevlerinin kapitalizmi yıkmak ve köylülükle ittifak halinde kendi sınıf diktatörlüklerini kurmak olduğunu unutmayacaklardır.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 119, s. 2037-2038
İmza : **B. Ferdi**

ARABİSTAN'DAKİ SİYASAL VE TOPLUMSAL HAREKET

22 Ekim 1926

Bağımsızlık Savaşlarının Arifesinde Müslüman Ülkelerde Siyasal Durum

İran ve Afganistan dışında, Yakın Doğudaki bütün Müslüman ülkeler **Osmanlı İmparatorluğuna** dahildi. Özellikle 1908 Jön Türk devriminden sonra, emperyalist büyük devletler buralarda, Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetine uyguladıkları parçalama siyasetinin aynısını uygulamaktaydılar. Arapları **İstanbul hükümetine** karşı kışkırtmak için **Türklerle Araplar** arasındaki düşmanlık duygularından yararlandılar. Emperyalistlerin maaşa bağladıkları feodal önderler ve toprak ağaları tabakası, ayrılıkçı emellerini gerçekleştirebilmek amacıyla, halka belli bir bağımsızlık ruhunu aşılamak zorundaydı. Dolayısıyla, istemeye istemeye de olsa Arap milliyetçiliğini ilk alevlendirenler Fransızlar ve İngilizler olmuştur. Oysa onlar bugün bu milliyetçiliğe karşı sık sık mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar.

1920 yılında Türkler Anadolu'nun sömürgeleştirilmesine karşı, galip emperyalistlere karşı bağımsız-

lıklarını savunmak için silaha sarıldıklarında, **Irak, Suriye, Hicaz** vb. gibi ülkelerin halkları hâlâ özgürlük hayallerinin artıklarıyla yaşıyorlardı. Bütün kötülüklerin kaynağının Türk boyunduruğu olduğu onlara o kadar çok söylenmişti ki, mutluluklarının tek güvencesi olarak sadece kendi bağımsız yönetimlerini kurmayı görüyorlardı. Emperyalist işgal ordularının varlığı onların keyfini hiç de kaçırmıyordu. Çünkü onları, Türklerin utanç verici hakimiyetinden kurtaran bu ordulardı. İşgalcilere kurtarıcı gözüyle bakıyorlardı.

Başlangıçta, bu yabancı askerî birliklere karşı mücadele edenler sadece göçebe kabileleri oldu. Büyük merkezlerdeki burjuvalar, din adamları (şeyhler) ve feodal büyük toprak ağaları büyük itibar görmelerinin yanı sıra, İngiliz ve Fransız şirketleriyle birlikte topraklarını işleterek büyük kazançlar elde etme olanağına da sahiptiler. Tabiatları gereği onlar bu kölelik rejiminden hoşnuttular. Osmanlı yönetiminde görev almış olan aydınlar da dahil olmak üzere orta sınıflar için ise durum tamamen farklıydı. İşgal orduları tarafından korunan yabancı kapitalistlerin azgın sömürü ve talan yöntemleri, bu sınıfların bütün gelişme olanaklarını yok ediyor ve onları basit birer ücretli durumuna getiriyordu.

Türkiye'deki olayların, toplumun bu kesimini güçlü bir şekilde etkilemesi kaçınılmazdı. İşte yarınlarından emin olmayan bu toplumsal tabakalar, işgalcilere ve düşmanla ittifak kuran ayrıcalıklı unsurlara karşı mücadele etmişlerdi. Türk milliyetçilerinin 1922 yılında kazandığı büyük başarılar, boyunduruk altındaki bu kitlelerin henüz uyanmamış olan millî kurtuluş duygularını kamçıladı. İşte sonu hâlâ gelmeyen peşpeşe isyanlar zincirinin nedeni budur.

Emperyalist Oyunlar

Bu durumda her yerde, bütün çabaları birleştirme ve otoritesini kabul ettirebilecek güce sahip yüksek bir makam oluşturma eğilimi göze çarpıyordu. Bu makam, yani emperyalizme karşı mücadele edenleri yöneten makam, Türkiye'nin himayesi altındaki **halife** olabilirdi. Ne var ki, bu arada **Kemalistler** kendi iç siyasetleri gereği hilafeti kaldırmışlardı.

Bu tarihî reform emperyalistleri umutlandırdı. Emperyalist devletlerden her biri, halife rolünü oynayacak birini satın alarak, onun yardımıyla İslâm dünyasında kendi emperyalist hakimiyetini sağlamlaştırabileceğini düşünüyordu. Bütün emperyalistler, bu durumu Türkiye'ye karşı kullanmayı planlıyordu.

İtalya, Sünusîlerin ünlü önderini kafa kola almaya çabalıyordu. Fransa ise bir yandan **hain** Fas Sultanı **Yusuf**'u pohpohluyor, diğer yandan da Osmanlı hanedanının Türkiye'den kovulmasını, **Suriye**'deki belli çevrelerde kullanmayı tasarlıyordu.

İngiltere'ye gelince, o adamını çoktan bulmuştu. İngiltere **İran**'da geleneksel olarak **Kaçar** ailesine dayanmış, Arabistan'da ise Türklere karşı **Haşimileri** desteklemişti. Dünya savaşı sırasında İngiliz ordusu hesabına Türklere karşı hizmetlerde bulunmuş olan ve bu hizmetlerinin karşılığında **Hicaz** krallığıyla ödüllendirilen Haşimi ailesinin bugünkü başkanı **Hüseyin**'den İngilizler çok umutluydular. Ayrıca, Hüseyin'in oğullarından her biri, İngiliz mandası altındaki eyaletlerden birine **(Irak, Şeria Irmağının doğu yakası vb.)** kral yapılmıştı.

Ama İngiltere'nin bu sınanmış siyaseti İran'da da Arabistan'da da başarısızlığa uğradı. Hüseyin'in

İngiltere'ye karşı takındığı uşakça tutum onu halk önünde o denli açığa çıkarmıştı ki, Arabistan çöllerinin en ücra köşelerinden gelen **Vahabilerin** dinî önderi Necd Kralı, Hicaz krallığını rahatça ele geçirerek satılmış Haşimileri tahtlarından alaşağı edebildi. Bu, son derece önemli bir olaydı. İslam dünyasının ufkunda yeni bir yıldız parlamaya başlıyordu.

İngiliz diplomasisi, doğrusu harika bir esneklikle yenileni feda etti ve **İbni Suud**'a yaklaşmaya çalıştı. Ne var ki, iyi akıl hocalarına sahip olan İbni Suud ne yaptığını biliyordu. Hintli Müslümanların güçlü örgütü «Hilafeti Canlandırma Komitesi», halifeliğin kaldırılmasından sonra Arabistan'ın bu tartışmasız önderine yaklaşarak onu bütün olanaklarıyla desteklemişti. İngiltere'nin manevraları bile bu komiteden pek kimseyi koparamamıştır. Yeni Hicaz Kralının anti-emperyalist eğilimleri konusunda bugün hiç bir kuşku kalmamıştır. İbni Suud, İngiliz İmparatorluğuyla, İngilizlerin onun egemenliğini tanıdıkları bir anlaşma imzaladığında rüşvet aldığı sanılmıştı. Fakat bu anlaşmanın ona sadece birtakım yararlar sağladığı ve Suud'un ülkesinin çıkarlarına aykırı yükümlülükler altına girmediği kısa sürede anlaşıldı.

Kahire Konferansı

Bu durumu kavrayan **İngiltere**'nin ajanları, İbni Suud'a karşı tertiplerini sürdürdüler. Onların istediği, **İbni Suud**'u ve taraftarlarını bertaraf etmek ve halifelik sorununu, İngiltere'nin etkisi altındaki bir hükümdarın halife olması yönünde çözmekti. Bu iş için düşündükleri kişi de, **Mısır Kralı Fuat**'tan başkası değildi. Kral Fuat'ın halifelik meselesini Mekke

Kongresinden önce çözmek için, Kahire'de bütün milletlerden Müslüman din bilginlerinin katılacağı bir toplantı düzenlemesi sağlandı. Mekke Kongresi, İbni Suud'un çevresinin tasarladığına göre 1926 yılı hac mevsiminde toplanacaktı.

Gerçekten de, o kış sonunda Mısır başkentinde, hiç bir yetkisi olmayan din adamlarının katıldığı bir toplantı yapıldı. Bu girişim, Mısır'da bile çok çeşitli biçimlerde değerlendirildi. Milliyetçi basın, ağız birliğiyle toplantıya katılan delegelerin karar vermek için gerekli niteliklere sahip olmadığını belirtti. Zaten gönderilen davetiyelerin büyük bir bölümü de cevapsız bırakılmıştı. Toplantıda sadece, İngiltere'ye, Fransa'ya ve İtalya'ya bağımlı ülkelerden birkaç dinî grup temsil edildi.

Hicaz'daki Kongrenin Hedefleri

Mekke Kongresinin programında halifelik meselesinden söz bile edilmiyordu. Ulaşılmak istenen hedefler çok daha mütevaziydi. Mesele, sadece, bütün müminlerin ortak malı olarak görülen Hicaz'ın geleceğiyle bütün İslam âleminin ilgilenmesini ve bütün Müslüman devletlerin desteğiyle hacılara daha iyi güvenlik ve sağlık koşullarının sağlanması şeklinde konmuştur.

Emperyalist çevreler başlangıçta, **Türkiye'**nin, **Afganistan'**ın ve **Sovyetler Birliği'**nin Müslüman cumhuriyetlerinin bu toplantıya davet edilmemesi yolunda dedikodular yaydılar. Amaçları, bu Kongrede emperyalistlerin parmağının bulunduğu izlenimini uyandırmaktı. Türkiye'nin yönetici çevreleri önce bu oyuna geldiler. Ama bu iddiaların baştan sona yalan olduğu kısa zamanda açığa çıktı.

İslamdaki dinî ayrılıklara bağlanan umutlar da boşa çıktı. Çünkü davet edilen herkes bu daveti kabul etti. Görülüyor ki İslamın farklı yorumları, bugün artık emperyalist boyunduruktan kurtulmak için dayanışma bağlarını güçlendirmektedir. Oysa kısa bir süre öncesine kadar bu farklı yorumlar kanlı çatışmalara yol açmaktaydı. Bütün İslam ülkeleri, Hicaz'ın, bugün Suriye'de verilmekte olan kurtuluş savaşı gibi tüm kurtuluş savaşları için bir çeşit üs rolü oynadığını kavrıyorlar.

Mekke Kongresinin Sonuçları

Kongreye, 80'in üstünde delegenin yanı sıra 157 davetli katıldı. **Türkiye** de dahil olmak üzere en önemli İslam ülkeleri Kongrede temsil edilmekteydi. Toplantıyı bizzat **İbni Suud** açtı ve konuşmasında delegelerden, Müslümanların iyiliği için yararlı gördükleri her şeyi açıkça önermelerini ve kabul edilmesini sağlamalarını istedi. Ancak, Müslümanlığın çeşitli mezhepleri arasında sürekli olarak sürtüşme konusu olan meselelere değinmemelerini rica etti. İbni Suud ayrıca, uluslararası siyasetle ilgili konulara da girilmemesini istedi.

Kongrede en çok **kutsal mezarların ziyaret edilmesi** meselesi üzerinde duruldu. **Vahabilerin** inançlarına göre, mezarların üzerini bir çatıyla örtmek ve bu türbelerin önünde yere kapanmak kafirliktir. Gerçekten de Vahabiler, ele geçirdikleri kutsal yerlerde bulunan bu türbelerden bazılarını yıkmışlardı. Gene aynı nedenle halk, **Mısır**'dan gönderilen özel kervana tepki göstermişti. İngiliz basını bu olayları, Müslümanlar arasına yeniden nifak tohumları saçmak

amacıyla Vahabilere karşı şiddetli bir kampanya açmak için fırsat bildi.

Kongre, bütün eğilimlerin temsilcilerinden oluşan bir özel komisyonu, dinî gelenekler ve hadislerle ilgili bütün bu meseleleri düzenlemekle görevlendirdi. Hicaz Kralı, bu yetkin komisyonun kararlarını tanıyacağını ve uygulayacağını açıkladı. Komisyona ayrıca, Müslümanlığın bütün mezheplerinin üzerinde fikir birliğine varacağı ve birbiriyle kaynaşacağı bir ortak temel bulma görevi de verildi.

Bu kongrenin kalıcı bir nitelik kazanmasının ve çeşitli ülkelerde ona bağlı propaganda organları kurulmasının gerekli olup olmadığı konusunda da uzun boylu tartışmalar yapıldı. Ancak bunun gerekli olduğu yolunda bir karar alınmadı. Bununla birlikte, buna benzer kongrelerin her yıl ya Hicaz'da ya da başka bir bağımsız İslâm ülkesinde (Türkiye, Afganistan vb.) toplanmasının ve **Şekip Arsbahn**'ın (Arap milliyetçiliğinin, Avrupa'daki diplomatik çevrelerde isim yapmış bir temsilcisi) kişiliğinde bir tür genel sekreterlğin kurulmasının kararlaştırılması bile, bu kuruluşun ilerde kalıcı bir örgüt haline dönüşeceğini kanıtlamaktadır.

Türk temsilcilerinin önerisi üzerine Kongre, hazırlanan tüzüğün **Türkiye, Afganistan** ve **Yemen** açısından, ancak bu ülkelerin hükümetlerinin onayından sonra yasa niteliği kazanmasını kabul etti. Hazırlanan bu belgede, Hicaz'ı çağdaş ve gelişmiş bir ülke haline getirmek için elden gelen her şeyin yapılması gerektiği ve Müslüman milletlerin toplumsal, dinî, iktisadî ve edebî gelişmeleri için gerekli koşulların yaratılması amacıyla ortak bir çaba harcanacağı belirtilmektedir.

İktisadî bakımdan büyük önem taşıyan bir karar

da, Osmanlı hükümetinin geçmişte, bütün Müslüman ülkelerde toplanan bağışlarla inşa ettiği **Hicaz Demiryolu** ile ilgiliydi. Dünya savaşından sonra bu demiryolunun bir bölümü **İngiltere**'nin, bir bölümü de **Fransa**'nın mülkiyetine geçmişti. Kongre, bu demiryolunun Müslümanlara geri verilmesinin talep edilmesini ve bütün Müslümanların ortak malı olması nedeniyle, Mekke hükümeti tarafından işletilmesini kararlaştırdı. Ayrıca, hac ziyaretinin kolaylaştırılması için Mekke ile Medine arasında da bir demiryolunun inşa edilebilmesi amacıyla bütün Müslüman halkların katkıda bulunması istendi.

Kutsal şehirleri ziyarete gelen yüz binlerce mümine daha temiz koşullar sağlamak amacıyla bir dizi **sağlık tedbiri** alınması kararlaştırıldı. Bunlar esas olarak, **Mekke** ve **Cidde** şehirlerine temiz içme suyu sağlanması, büyük sağlık tesislerinin inşası vb. ile ilgilidir. Çeşitli ülkelerdeki dinî vakıfların bu amaçla Mekke'de merkezileştirilmesi öneriliyordu.

Dağılmadan önce Kongre, siyasî nitelikte bir karar daha aldı. Türkiye ve Afganistan delegeleri bu karara kuşkusuz diplomatik nedenlerle katılmadılar. Bu karar, **Akabe** ve **Maan** bölgelerinin **Hicaz** Krallığına geri verilmesiyle ilgiliydi.

Hindistanlı delege **Şevket Ali**'nin, emperyalizmin hakimiyeti altındaki Müslümanlar adına yaptığı açıklama özellikle etkili oldu. Şevket Ali, bugün yabancıların boyunduruğu altında ezilen halkların, bağımsız İslam devletlerine Müslümanlığı yüceltmek için verdikleri mücadelede maddî ve manevî bakımdan her zaman destek olacaklarını belirtti.

Sonuç olarak, Mekke Kongresinin tam bir başarıya ulaştığı söylenebilir. Bu Kongre, siyasal gelişme ve millî kurtuluş yolunda ilerleyen İslam dünya-

sının ilk etkili dayanışma eylemidir. Kongre, **Türklere,** Kemalistlerin din ve devlet işlerini birbirinden ayırarak gerçekleştirdiği reform sonucu Türklerle diğer Müslümanlar arasında yükselen duvarı yıkma ve Müslüman halkların oluşturduğu büyük aile içindeki yerlerini yeniden alma olanağını sağladı. Bu toplantıda birçok yanlış yorumlama ve yanlış anlama düzeltmiştir. Ayrıca toplantı din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması fikrinin propagandası için de yeni bir fırsat oldu.

Komünistlerin Bakış Açısı

Emperyalist devletler tarafından köleleştirilmiş yüz milyonlarca insanı derinden sarsan, emperyalizmin **Asya** ve **Afrika**'daki temellerini bir gün yerle bir edebilecek olan bu hareketlerin dünya devrimi açısından taşıdığı muazzam önemi kimse inkar edemez.

Ne var ki, toplumsal içerikleri ve siyasal ve iktisadî hedefleri açısından incelediğimizde, bu hareketlerin proletarya hareketi ve komünizmle hiç bir ortak yönlerinin olmadığını görüyoruz. Bugün önümüzdeki olgu, **köylü** kitleleri tarafından desteklenen bu ülkelerin küçük burjuvazilerinin, kendi serbest gelişmeleri için gerekli koşulları yaratma çabalarıdır.

Dolayısıyla komünistler, bu hareketler karşısında tavır alırken çok dikkatli davranmak zorundadırlar. Anti-emperyalist bir etken oldukları sürece bu hareketleri desteklemeli ve başarı kazanmaları için elimizden geleni yapmalıyız. Ancak, onların **burjuva** nitliğini ve **kapitalist** eğilimlerini asla akıldan çıkarmamalı, onların kuyruğuna takılmamalı ve komünist

örgütlerin bağımsızlığını titizlikle korumalıyız. **Türkiye ve Filistin'deki Komünist Partilerimiz** bu özellikleri dikkate almakta ve bu konuda tamamen doğru bir çizgi izlemektedirler.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 127, s. 2182-2184
İmza : **B. Ferdi**

TÜRKİYE'DE KOMÜNİST HAREKET

25 Ekim 1926

Komünizm ve Kemalist Terör

Komünist Partisi, Türkiye'de ortaya çıktığından beri çalışma alanını devamlı olarak genişletmiştir. Yasal bir varlığı olmadığı halde, resmî makamların çok geniş hoşgörüsüyle karşılaştı. Parti, 1925 yılı başında etkin gücü, çalışması ve etkisi bakımından özellikle çok elverişli bir durumdaydı. Sendika hareketlerini yönetmek görevini üstlenmiş komünist savaşçılar, hemen hemen bütün sendikaları kesin bir şekilde etkileri altına almayı başarabilmişlerdi. Parti, hücre çalışmaları ve sendika içindeki gruplar sayesinde işçiler üzerinde büyük bir etki sağlayabiliyordu. O zamana kadar bin adet basılan komünist yayın organı **«Aydınlık»**, baskısını iki katına çıkarmak zorunda kaldı. Ayrıca komünistlerin etkisi altında olan kitlelerin isteği üzerine «Aydınlık»ın işçiler için çıkan ekleri yerine **«Orak-Çekiç»** adlı haftalık dergi çıkarıldı. «Aydınlık» adı kamuoyunda o derece tutuldu ki, yeni bir deyim haline geldi: Komünist yerine «Aydınlıkçı» deniyordu.

«Orak-Çekiç» dergisi ilk sayılarından itibaren işçiler tarafından sıcak bir ilgiyle karşılandı. Tamamen işçilerden oluşan 3-4 bin kişilik bir okuyucu kitlesi, komünist ideolojiyi ve komünist şiarları yayan bu yayın organı etrafında toplanmıştı. Komünist yayınların okuyucu sayısının çoğalmasıyla birlikte, savaşçılarımızın örgütleme çalışmaları da büyük bir hız kazandı. Bu hareket, diğer az çok sanayileşmiş illerde de İstanbul'da olduğu kadar güçlüydü. Yayınlarımızın üçte ikisi bu diğer sanayi bölgelerinde dağıtılıyordu.

Komünist hareket, 1925 Martına kadar yükselerek gelişti. Aynı yılın 5 Martında Kemalist burjuvaziden korkunç bir darbe yediği zaman, Komünist hareket, bu çok verimli çalışmanın en iyi dönemindeydi. Komünist savaşçıların çalışmaları öteden beri sıkı bir polis denetimi altındaydı. Hükümetin, bu çalışmalara son vermek için en küçük bir fırsatı kullanacağı herkes tarafından biliniyordu. Fakat bütün komünist yayınların çıkmasını bir anda yasaklayan bakanlık genelgesi gene de beklenmiyordu. Çünkü o sırada bu aşırı sert tedbire gerekçe olacak hiç bir şey olmamıştı. Kemalistlerin içten pazarlıklı oldukları açıkça görülüyordu. «Güvenliği sağlamak» için getirilen ve bütün anayasal güvenceleri ortadan kaldıran yeni Kanun* kamuoyuna, sadece padişah yanlısı gericileri can evinden vurabilmek için getirilen bir silah olarak sunulmuş, fakat gene bu kanun komünistlerden kurtulmak için kullanılmıştır. Aslında tam bu sıralarda komünistlerin yayın organlarının son sayılarında Kürt isyanının amansızca bastırılmasından yana olmaları ve feodalizmin tasfiye edilme-

* Takrir-i Sükun Kanunu kastediliyor. — Ç.N.

sinde Halk Partisini bütün güçleriyle destekleyeceklerini açıklamaları ilginçtir. Gerçekten de ancak son derece yüksek bir sınıf bilinci, genç kapitalist burjuvazinin işçi sınıfı öncüsünün karşısına dikilmesine sebep olabilirdi. Nitekim, yukarda belirttiğimiz durum bunu yeterince kanıtlamaktadır.

Daha on sekiz ay önce İsmet Paşa tarafından kurulmuş olan dikta rejimi, komünistlerle emekçi kitleler arasındaki bağları böylece aniden koparmıştır. Son yıllarda gerek örgütçü olarak, gerekse yazı faaliyetiyle işçi hareketinin başında bulunan herkesin serbestçe hareket etme olanağı ortadan kaldırıldı.

Bu kayıplar yüzünden çok etkili bir darbe yiyen komünizm, yeni mücadele koşullarına uymak ve bunun sonucu olarak çalışma biçimini değiştirmek zorunda kaldı. Fakat bu o kadar kolay olmadı. Durum doğru bir şekilde kavranıp, uygun bir örgütlenme yaratılıncaya kadar uzun bir bocalama döneminin geçmesi gerekti. Komünist basının yasaklanmasından son Parti Konferansına kadar geçen zaman, üç döneme ayrılmaktadır.

1. İlk dönemde komünistler kendilerini, milliyetçi burjuvazinin meydan okumalarına cevap verebilecek kadar güçlü sandılar. Yayın organlarına karşı girişilen baskılara cevap olarak taşrada yeni bir yayın organı çıkardılar. Sendikalara ve işçi derneklerine katılmaktan da geri kalmadılar. 1 Mayıs 1925'te bir kitapçık yayınlayıp komünist basının susturulmasına karşı protesto eylemleri niteliği taşıyan gösteriler düzenlediler.

Onlara göre, bu olaylar bir yandan kendilerinin ne kadar etkili olduklarını gösterecek, öte yandan işçilerin sınıf bilincini ve mücadele ruhlarını yüksekte tutacaktı. Kitapçığın ve Mayıs gösterisinin ümit

verici sonuçlarına rağmen tecrübeler, teröre karşı koyabilmek için hareketin kitleler tarafından yeterince desteklenmediğini gösterdi. Ayrıca hükümet, bütün sert tedbirlerine rağmen ajitasyona devam etmeye cesaret eden herkesin işini kısa yoldan bitirmek için gerekli kararları almada tereddüt etmedi. Bu dönem, 1925 yılının 5 Martından Mayıs sonuna kadar sürdü.

2. İkinci dönem, komünistlerin tutuklanması ve yargılanması dönemidir. Bu dönemde belli bir panik göze çarpmaktadır. Kamuoyunda en çok tanınan savaşçılar yasal çalışmaları yüzünden İstiklal Mahkemesine verildiler. Sadece çok gizli bir kesim çalışmalarına devam ediyor. Merkez ile taşra arasındaki bağ son derece yetersizdir. İşçilerin, daha önce komünist harekete yönelmiş olan bütün dikkatleri, şimdi zindanlara atılmış olan komünistlerin kaderlerinin belirleneceği Ankara'daki İstiklal Mahkemesine çevrilmiştir. Bekleme döneminin sona erdiği 13 Ağustos 1925 gününe kadar, tekrar yarı-yasal bir çalışmaya başlanabileceği konusunda hâlâ bazı hayaller yaşatılıyordu.

3. Verilen kararların sertliği, bu hayallerin son kalıntılarını da yıktı. Sanıklar 13 Ağustosta yıllarca hapis cezalarına çarptırıldılar. Karar gerekçesine göre, sadece komünist olmak, en ağır cezalara çarptırılmak için yeterliydi.

Haksız yere uygulanan bu sertlik, kovuşturmadan kurtulmuş olan savaşçılarda başlangıçta yeni bir gücün doğmasına yol açtı. Herkes, milliyetçi demokrasiden artık hiç bir şey beklenemeyeceğini kavrıyordu. Parti saflarındaki coşku ve çalışma azmiyle dolu genç unsurlar cesaretle işe sarıldılar.

Fakat yönetici merkez, bütün çalışmalarını en-

gelleyen çeşitli zorluklarla karşı karşıyaydı. Merkezin çözmesi gereken ilk mesele, ne pahasına olursa olsun Partinin taban örgütüne hakim olmaya başlayan paniği yok etmek, sonra örgütün daha fazla dağılmasına engel olmak için az ya da çok darbe yemiş kadroları mümkün olduğu kadar kısa bir zaman içinde yeniden toparlamaktı. Bu acil tedbirler alınmadan Partinin, etkisi altındaki işçilerle ilişkisini sürdürebilmesi gerçekten söz konusu olamazdı. Bu ilişkilerin kaybolması, Partinin ölümü demekti. Bu tehlike karşısında merkez, tutuklanmış olan savaşçıların hüküm giymelerinden sonra eski ilişkileri yeniden kurmak ve düzenli bir gizli çalışmaya zemin hazırlamak için taşraya gizli görevliler gönderdi. Bu yoldaşlar, kayıpları saptadılar, gerekli temizlikleri yaptılar ve geride kalan güçlerin dikkatli, fakat canlı bir propaganda ve örgütlenme çalışmasına girişmelerini sağladılar.

Başlangıç iyi idi. Fakat geçen yılın Ekim ayında Parti üyeleri arasındaki bir yazışmanın ele geçmesi, henüz kısa bir süre önce yeniden düzenlenmiş olan kadroların yeniden tutuklanmasına yol açtı. Taşra şubeleri varlıklarını sürdürdüler, fakat fiilen merkezden kopmuşlardı.

Durum, komünistler için gittikçe elverişsiz yönde değişmeye devam etti. Başında tecrübesiz bir Merkez Komitesi bulunan ve fiilî gücü zayıflamış olan Parti, başlatılan terörün darbeleri karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Üyelerinin iyi niyeti ve fedakârlık ruhu, onu belirli bir pasifliğe düşmekten kurtaramadı. Partinin önündeki mesele çok güçtü ve elindeki kısıtlı olanaklarla bu güçlüğü çözecek durumda değildi.

Bununla beraber hareket taşrada yayıldı. Fakat

orada gittikçe daha fazla ikincil ve bölgesel önemdeki meselelere yöneldi. Hareketin bütününün çıkarları zorunlu olarak ihmal edildi ve siyasî çalışma, denebilir ki, en ilkel biçimlere indirgendi. Bu sırada Merkez Komitesi gittikçe daha fazla sıradan bir bölge komitesi rolü oynamaya başladı.

Taşrada göreceli bir gelişme sağlanması sonucu ortaya çıkan, yönetici bir merkezin öneminin küçümsenmesi tehlikesi son derece büyüktü. Bu durum devam etseydi, en sonunda ekonomizme ve Partinin parçalanmasına yol açabilirdi. Komünist Enternasyonal'in de güvenini kazanmış olan Merkeze taşradaki yoldaşların duyduğu kesin bağlılık, böyle kötü bir sonucun doğmasına engel oldu.

Geçen dönemin tecrübeleri, basının, hareketimizin gelişmesinde ne kadar önemli bir rol oynadığını da kanıtlamıştır.

Kemalist terörün başlamasından önceki dönemde, Parti organları örgütsel eksikleri büyük ölçüde giderdiler ve Partinin gelişmesine çok hizmet ettiler.

Hiç şüphesiz eğer zamanında illegal bir organ bulunsaydı, Parti, ilişkilerin kopmasından doğan zararların büyük bir kısmından kurtulabilirdi.

Yeni Bir Yükselişin İşaretleri

İşçi hareketi içinde üç aydır yeni bir dönemin başladığı göze çarpmaktadır. İşçiler gözle görülür bir şekilde için için kaynamaktadır. İşçi sınıfı içinde bulunduğu uykudan kurtulma çabası içindedir. Kemalistlerin tahammül ettikleri tek basın olan burjuva hükümet basını, hemen her gün şu ya da bu imalat ve taşıma işyerinde çalışan işçilerin bu yolda at-

tıkları adımlardan söz etmektedir. Bunların çoğu, grev tehdidi ile ileri sürülen ekonomik taleplerdir.

Bu olayların araştırılması, her şeyden önce bunların Kemalist terörün en yüksek noktasına erişmiş bulunduğu ve meydanlarda her gün yeni darağaçlarının dikildiği bir dönemde ortaya çıkmış olmaları nedeniyle ilgi çekicidir.

İşçilerle patronlar arasındaki zıtlığın doğurduğu çatışmaların ayrıntısına inmek fazla zaman alacağından, burada bunların en önemlilerinden söz etmekle yetineceğiz.

Tramvay işletmesinde çalışanların güçlü protestoları sonucunda hükümet, yöneticilerin hileli bir şekilde yürüttükleri işçi temsilcisi seçimlerini iptal etmek zorunda kaldı.

Sayıları 5 bini aşan İstanbul hamalları Kemalist milletvekilleri tarafından kurulmuş olan, hamalların mesleklerinde çalışma haklarını kısıtlayan ve tekelci bir nitelik taşıyan «Memleket Nakliye Şirketi»ni protesto etmek için grev yapmaya karar verdiler. Çıkar çevreleri, sömürücü zihniyetin bu yeni girişimine karşı öyle güçlü bir şekilde tavır aldı ki, hükümet bu çevreleri yatıştırabilmek için doyurucu bir çözüm yolu bulmak zorunda kaldı.

Soma - Bandırma demiryolu işçileri yaptıkları on beş günlük grevle bazı kısmî kazançlar elde ettiler.

Ayrıca İstanbul'un tramvay işçileri, elektrik işçileri, Doğu Demiryolu Şirketi (Balkan ve Avrupa hattı) işçileri, fırıncılar vb. ile şirketler veya çıkar sahibi girişimciler arasındaki çatışmalardan da söz etmek gerekir. Bu çatışmalarda grev kanununa göre son sözü hükümet söylüyordu. Hükümet, devletin himayesi altındaki işletmelerin yararını gözetmek için uzlaşma sağlamaya çalışıyordu. Bu uzlaşmalar, üc-

retli işçilere önemsiz tavizler verilmesini de içeriyordu.

Ağırlığı dolayısıyla kamuoyunun dikkatini üzerine çekmiş olan en önemli meseleler işte bunlardır. Bunun dışında her yerde çok çeşitli konularda hoşnutsuzluk görünmektedir. Burada tipik bir ruh halinin ifadesi olarak, işçilerin patronlarına karşı giriştikleri bazı fiilî saldırılardan söz etmeden geçemeyiz. Kısa aralarla ve hemen hemen aynı şartlar altında iki veya üç fabrikanın işçileri müdürlerin ve müdür yardımcılarının hayatlarına kastettiler.

Burada sözü edilen işçiler, sebepsiz yere sokağa atılan ve tekrar işe alınmak isteklerinin toptan reddedilmesi üzerine kafaları kızıp umutsuzluklarının öcünü, bu durumlarının tek suçlusu olarak gördükleri yöneticilerden almak isteyen işçilerdir.

Tespit ettiğimiz bütün bu olaylardan çıkan sonuç, işçiler arasında önemli değişikliklerin meydana geldiğidir. Bu ise, komünistlerin önüne geniş bir çalışma alanı açmaktadır. Bu güçlü istekler sayesinde komünistler, sendika örgütlerini genişletme ve işçi hareketinin devrimci eğilimini güçlendirme olanağına sahip olacaklardır.

Komünist Partisinin hâlâ ikinci bir yayın organına sahip olmaması üzülecek bir durumdur. Çünkü ikinci bir yayın organı, gelişme için son derece elverişli olan bugünkü ortamdan mümkün olan en yüksek yararı sağlayabilmek için vazgeçilmez bir şarttır.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1926, Sayı 6(15), s. 269-273
İmza: **B. Ferdi**

TÜRKİYE'DE KOMÜNİST HAREKET VE EMEKÇİLERİN DURUMU

16 Kasım 1926

Türkiye İşçi Sınıfı

Türkiye'nin 11 milyonluk nüfusunun yaklaşık olarak 250 bini işçidir. Aşağı yukarı 400 bin aile olarak tahmin edilen tarım işçileri (gündelikçiler) bunun dışındadır. Gerçek anlamda sanayi işçilerinin sayısı, demiryolu işçilerini saymazsak, 60 bin kadardır. Sonuç olarak, ülkedeki her bin kişiye yirmi üç şehir işçisi ve otuz yedi tarım gündelikçisi düşmektedir ki, bu da işçilerin yaklaşık olarak yüzde 6'sıdır. Bu oran, Balkan ülkelerindeki ya da diğer tarım ülkelerindeki orandan düşük değildir.

Bazı büyük şehirler, binlerce işçinin yaşadığı gerçek sanayi merkezleridir. Örneğin İstanbul'da 70 binin üstünde, İzmir'de ise 40 binin üstünde işçi vardır.

Tarım işçileri bugün her türlü örgütlenmeden, hatta en ilkel bir örgütlenmeden bile yoksundur. Ama Türkiye işçi sınıfının bunun dışında kalan bölümü, oldukça uzun bir zamandan beri sendikal örgütlenme yoluna girmiş bulunuyor. İşçi örgütlerinin

çoğu, 20 yılı aşkın bir süredir varlıklarını sürdürmekte, zanaatkar derneklerinin kuruluşu ise daha da gerilere gitmektedir.

Zanaatkar derneklerinde örgütlenmiş işçilerin sayısı, 62 bin olarak tahmin edilmektedir. Böylece işçilerin yüzde 24'ü sendikalarda örgütlenmiş bulunuyor. Sendika örgütlerini dört gruba ayırmak mümkündür: Hem işçilerin hem de işverenlerin üye olabildiği zanaatkar dernekleri (26), reformcu olarak nitelenebilecek olan ve ufak tefek meslekî çıkarlardan başka bir şey savunmayan bağımsız sendikalar (18), ayrıca Profintern'e* yakınlık duyan 19 sendika ve 16 devrimci sendika, yani toplam olarak 79 işçi örgütü vardır. Devrimci sendikaların kurulması, büyük ölçüde 1919 yılından sonra komünistlerin eliyle olmuştur. Reformcu sendikalarla Profintern'e yakınlık duyan sendikaların çoğu 1908'den bu yana mevcuttur.

Bütün bunlardan, Türkiye işçi sınıfının canlı bir örgütlenme süreci içinde bulunduğu ve farklılaşmanın daha şimdiden oldukça ilerlemiş olduğu sonucu çıkıyor.

İşçi Sınıfı Hareketinin Kendiliğindenliği

Bazı yoldaşlar, Türkiye işçi sınıfı hareketini komünistlerin yarattığını söylüyorlar. Bu yoldaşlara göre, komünistlerin sağladığı itici güç olmasaydı, çoğunluğu cahil ve gelişmemiş olan işçiler, terörün etkisiyle tamamen pasifliğe sürüklenirlerdi vb.

Böylece, komünist faaliyetin önemini daha iyi vurgulayabilmek amacıyla, Türk işçi sınıfının ken-

* Kızıl Sendikalar Enternasyonali. — Ç.N.

diliğinden hareketi inkar edilmektedir. Bu da, Türkiye işçi sınıfı hareketinin yapay olarak politikacılar tarafından yaratılmış olduğunu söylemekten ve onun tarihini tamamen tahrif etmekten başka bir anlam taşımaz. Ne var ki, gerçekler bu iddiayı yalanlıyor.

Türkiye işçi sınıfının kültür düzeyinin düşük olduğu fakat buna karşılık sınıf içgüdüsünün çok gelişmiş olduğu su götürmez. Türkiye proletaryası, özel gelişme koşulları nedeniyle, belki sistemli bir mücadeleye girmemiştir ama, amansızca sömürülmesine karşı daima isyan etmiştir. Kapitalizmin gelişmesini adım adım izleyerek sayıca güçlenen ve deyim yerindeyse, burjuvazisiyle birlikte gelişen kapitalist ülkelerin proletaryası, zamanla büyük bir tecrübe kazanma olanağı buldu. Oysa Türkiye'de yerli burjuvazi, önceleri yabancı sermayenin dümen suyunda, daha sonraları da kendi hesabına, başından beri en ince sömürü yöntemlerini uygulamıştır.

Çok geçmeden işçiler bu üretim sisteminin kurbanı olduklarını hissettiler ve kendi sefaletlerinden çıkar sağlayanlara karşı yüreklerinde derin bir nefret uyandı. Daha 1918 yılında, zorba Abdülhamit'in devrilmesinden hemen sonra,* işçilerin tamamen örgütsüz olmalarına rağmen başlattıkları birçok güçlü eylemin bir bölümü greve dönüşmüştür. Siyasî örgütü (İttihat ve Terakki) iktidarı ilk kez eline geçirmiş olan burjuvazinin üstünde bu eylemlerin etkisi o kadar büyük olmuştur ki, burjuvazi derhal iki yasa çıkarmıştır. Bu yasalardan biri, sendika ör-

* Daha sonra anlatılanlardan anlaşıldığı üzere metinde geçen «**1918**» tarihi yanlış yazılmış olmalı. Ayrıca Abdülhamit de, bilindiği gibi 31 Mart Olayının ertesinde, 27 Nisan 1909'da devrilmişti. — Ç.N.

gütlerini yasaklamakta, diğeri ise grevleri son derece karışık usullere bağlamaktaydı.

Ancak bütün bunlar işçi sınıfı içindeki huzursuzluğu yatıştıramadı. Kendiliğinden işçi hareketi, politikacıların, gazetecilerin ve her türden maceracının dikkatini üzerine çekmişti. 1908 - 1912 yılları arasında «sosyalist», «sosyal-demokrat» vb. gibi adlar taşıyan pek çok işçi partisi kuruldu, ancak bunlardan hiç biri işçi kitlelerini kendi etrafında toplamayı başaramadı. Bu partiler, dar siyasî çevrelerde sıkışıp kaldılar ve hiç bir iz bırakmaksızın yok olup gittiler. 1909 yılında bir işçi gazetesi yayınlanmaya başladı ve az çok başarılı oldu. Bu, Türkçe olarak yayınlanan ilk işçi gazetesiydi ve niteliğini yansıtan «İştirak» adını taşıyordu.

Ordular terhis edildikten, yani 1909 yılından sonra da buna benzer bir durum görüyoruz. Bu kez de işçiler esas olarak siyasî örgütlere, örneğin şu üç partiye akın ettiler: 1) İngiliz işgal ordusuyla yakın bağları olan **Sosyalist Fırka,** 2) Üyeleri hemen hemen tamamen Rum işçilerden oluşan **Beynelmilel Amele İttihadı,** 3) Devrimci Marksist bir parti olan **Türkiye İşçi ve Çiftçi Fırkası.** Binlerce ve on binlerce işçi bu örgütlere katıldı. O güne kadar kitle örgütlerinin bilinmediği Türkiye için bu, son derece olağanüstü bir durumdu.

1919 - 1922 yılları arasındaki sarsıcı siyasî olayların seyri içinde bu örgütlerin hepsi yok olup gitmiştir. Yerlerine yenileri kurulmuş (örneğin, Anadolu' daki Halk İştirakiyyun Fırkası), fakat bunlar da Kemalizmin ilerlemesi karşısında geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Sadece, İşçi ve Çiftçi Fırkasının, kendilerini komünist grup olarak kavrayan ve siyasî bakımdan en

iyi eğitilmiş ve en kararlı unsurları, faaliyetlerini daha da uzun bir dönem boyunca sürdürebildiler. İşte, Komünist Enternasyonal'in **Türkiye Şubesi,** komünist ideolojiyi Marksist-Leninist basının yardımıyla işçi sınıfının derinliklerine götüren bu grubun içinden çıkmıştır.

Türkiye işçi hareketinin böyle kısaca incelenmesi bile, zaten kendiliğinden var olan bir işçi hareketinin, ona objektif hedefler gösteren komünizm tarafından belli bir çizgiye yönlendirildiğini yeterince kanıtlamaktadır.

Türkiye işçi sınıfı hareketi son on yılda üç kere ani bir şekilde yükselmiş ve hemen ardından geri çekilmiştir. Birinci yükseliş, Türkiye'de istibdadın yıkılmasının hemen ardından, ikinci yükseliş, 1919'da, Mondros Mütarekesi sırasında, üçüncüsü ise, terör rejiminin başlatılmasından önceki dönemde, yani 1924-1925 yılları arasında olmuştur.

Bu yükselişlerin her biri, gerçek proleter tabakaların eski çürüyen kuşaklar ve henüz yeni yeni proleterleşen tabakalar üzerindeki zaferinin bir sonucuydu.

Bugün, yeni bir yükselişin hazırlığı içinde olan işçi sınıfının elini kolunu bağlayan, bu karışık yapı ve dağınıklıktır.

Her harekete pasif direnişleriyle karşı çıkan unsurlar nelerdir? Bunlar, her şeyden önce küçük burjuvaziden ve yoksul köylülükten kaynaklanan unsurlardır. Bunlar, 1923 yılından bu yana ardı arkası kesilmeyen siyasî ve toplumsal dönüşümler sonucunda sürekli olarak proleterleşmekte ve ücretli işçilerin saflarına itilmektedirler. Bu olaylarla dolu dönem boyunca orta tabakalar tam anlamıyla mahva sürüklendiler.

Bir yandan küçük bir tabaka, nispeten kısa bir süre içinde genç kapitalist burjuvazi haline gelerek, bugün ülkenin su götürmez hakim sınıfını oluştururken, öte yandan da, orta tabakaların geniş kitleleri artan sefalet sonucunda, kendi doğal ortamlarından itilmiş ve geçimlerini sağlayabilmek için emeklerini satmaktan başka çareleri kalmamıştır.

Ama Türkiye'de, eski rejim altında yetişmiş ve yükselmek için ülkeyi bir araç olarak kullanan maceracıların kurbanı olmuş ve bu geçmiş mücadelelerin acı anılarıyla yaşayan eski bir işçi kuşağı da vardır. Bu işçiler son derece karamsardır. Bunlar, durumlarının köklü bir şekilde düzeltilebileceğine, hele tamamen kurtulabileceklerine hiç inanmadıklarından, tamamen pasifizme kapılmakta ve durumlarına boyun eğmektedirler.

Proleter hayat şartlarında doğup büyüyen, nispeten genç işçi kuşağı ise, işçi sınıfının en bilinçli ve en savaşçı öncüsüdür. Eğer işçi sınıfı içinde erimemiş olan ve yozlaştırıcı etkiler yayan unsurlar tarafından başarısızlığa sürüklenmezlerse, bütün hareketlerin başarısının anahtarı bunların elindedir. Fakat ne yazık ki, bu genç işçilerin saflarında, önderliği ele alabilecek yetenekte yeterli sayıda kadro yetişmemiş olduğu için, bunlar önderliği gönüllü olarak diğer toplumsal tabakalardan gelen önderlere terk etmektedirler. Ama artık, birkaç kötü tecrübeden sonra, komünistleri doğal önderleri olarak görmeye başlıyorlar.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1926, Sayı 9, s. 412-415
İmza : **B. Ferdi**

KOMÜNİST ENTERNASYONAL YÜRÜTME KOMİTESİ TOPLANTISINDA «ULUSLARARASI DURUM VE KOMİNTERN'İN GÖREVLERİ ÜZERİNE» KONUŞMA

(Yedinci Oturum, öğleden önce)

26 Kasım 1926

Millî bağımsızlık hareketleri, zafere ulaşmadan önce de ulaştıktan sonra da, **iktisadî** bakımdan burjuvazinin hegemonyası altında kalmak zorundadırlar. Ancak bu, proletarya devrimi açısından o kadar kötü bir şey değildir, çünkü burjuvazi iktisadî alanda sürekli olarak emperyalist sermayeye karşı mücadele etmek zorundadır. Bu, çok çetin bir mücadele olacaktır.

Bu mücadelede genç burjuvazinin müttefiklere ihtiyacı vardır. Bu müttefikler şunlardır: Dış siyaset alanında uluslararası proletarya ve Sovyetler Birliği, ülke içinde ise o ülkenin proletaryası.

Bu durum, **Komünist Partilerinin gelişmesi için son derece elverişlidir.** Komünist Partilerinin görevi, emekçi kitleleri durup dinlenmeden emperyalizme karşı mücadeleye ve devrimci eylemlere seferber et-

mek ve köylülükle ittifak halinde bulunan proletaryanın iktidarı ele geçirmesi için hazırlık yapmaktır.

Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 146, s. 2567
Konuşmacı: **Ferdi Yoldaş** (Türkiye)

KOMÜNİST ENTERNASYONAL YÜRÜTME KOMİTESİ TOPLANTISINDA «ULUSLARARASI DURUM VE KOMİNTERN'İN GÖREVLERİ ÜZERİNE» KONUŞMA

(Yedinci Oturum, öğleden sonra)

26 Kasım 1926

Doğudaki devrimci olayların önemi, **Buharin** yoldaşın konuşmasında ve ondan sonraki tartışmalarda haklı olarak belirtildi.

Fakat ne yazık ki, devrimci hareketin başladığı ve bugün hâlâ devrimci hareketin gelişmekte olduğu bir bölge olmasına rağmen, Yakın Doğu bütünüyle ihmal edildi. Bu yüzden, bu konuya kısaca değinmekte yarar olduğuna inanıyorum.

Kapitalizmin İstikrar Kazanması Meselesi Üzerine

Yakın Doğu ülkelerinde, doğal olarak, kapitalizmin istikrar kazanması meselesinden söz edilemez. Bu ülkelerde istikrardan başka her şey söz konusudur. Bununla birlikte Avrupa'da kapitalizmin istikrar kazanması, Mısır, Afganistan ve İran gibi ülkeleri dolaylı olarak etkilemektedir. Bu etki, büyük

devletlerin kapitalistlerinin bu ülkelere sermaye yatırmaları şeklinde görülüyor. Yatırımlar, nispeten kısa bir süre içinde Yakın Doğuda orta sınıfların çözülmesine yol açtı. İşte Türkiye'deki, İran'daki ve Suriye'deki devrimci olayların anahtarını burada aramak gerekir. Gerçekten de orta sınıfların, köylülüğün ve küçük burjuvazinin belirli tabakaları, emperyalizmin etkisine ve baskısına başkaldırmak zorunda kaldılar.

Doğuda, özellikle Yakın Doğuda emperyalistlerarası bir birlikten söz edilemez.

Kurtuluş hareketlerinde ortaya çıkan bugünkü eğilimlerde şu nokta dikkati çekmektedir: Emperyalistler, Yakın Doğudaki pazarların ve nüfuz alanlarının paylaşılması için, kendi aralarında mücadele etseler bile, Doğu halklarını sömürmek ve baskı altında tutmak ve bu halkların emperyalist boyunduruktan kurtuluş mücadelelerini, bütün imkanlarını kullanarak boğmak söz konusu olduğu zaman birleşiyorlar.

Fakat emperyalist devletlerin, kendi aralarındaki bütün çelişmelere rağmen, Doğunun geri halklarını ezmek için kurdukları bu dayanışmanın içyüzü Doğu halkları ve devletleri tarafından iyice görülmüştür.

Bu halklar, başlangıçta millî sınırlar içinde emperyalist baskıya karşı tepki göstermeye başladılar. Son zamanlarda ise bu mücadele isteğinin **uluslararası boyutlara** eriştiğini görüyoruz. Artık bu halklar emperyalist devletlerin ekonomik ve silahlı saldırılarına karşı daha etkin bir direniş gösterebilmek için birleşmeye çalışmaktadırlar. Doğu halklarının bu dayanışması ve gruplaşması son zamanlarda ge-

rek **Türkiye**'de gerekse **Hicaz**'da özellikle açık bir şekilde görülüyor.

Ezilen halkların bu gruplaşması içinde yer alan **Türkiye**'nin bugüne kadar emperyalist devletlere yaklaşma eğiliminin yerine, artık **Rusya**'nın yanında yer alma eğiliminin geçmesi özellikle dikkat çekmektedir.

Türkiye son ilkbahara, **Musul**'u **Irak** hükümetine, yani **İngiltere**'ye terk etmek zorunda kaldığı döneme kadar, anti-emperyalist tutumunu korumaya devam etti. Türkiye içteki siyasî durumu ve özellikle malî durumu yüzünden buna boyun eğmek zorunda kalmıştır. Türkiye'nin malî durumu özellikle kötüydü.

Kemalistler, bu büyük fedakarlıklarına karşılık emperyalist devletlerden, Türk maliyesinin yaralarının sarılmasında ve ülkenin zenginliklerinin işletilmesinde etkin bir yardım alacaklarını umuyorlardı.

Öte yandan emperyalist devletler de Türkiye'yi teslimiyete zorlayacaklarını umdular.

Olaylar her iki tarafın da yanıldığını gösterdi.

Türkiye'deki yabancı ticaret odalarının kapatılması ve Fransız gemisi «Lotus»un kaptanının tutuklanmasıyla ilgili olaylar bu açıdan ilgi çekicidir.

Emperyalist devletler ile Türkiye arasındaki ilişkileri bozan bu durum uzun süre devam etmedi. Çünkü bir yanda kapitalistlerin Türkiye'nin ekonomik gelişmesine katkıda bulunmada çıkarları vardı, diğer yandan Türkiye yabancı sermayenin yardımı olmaksızın ülke ekonomisini kalkındıramayacağını açıkça kavramıştı.

Sonuç olarak, Türkiye ile emperyalist devletler arasındaki bu şiddetli çatışmadan sonra, o güne kadar Türkiye'ye amansızca saldıran Fransa'nın, Mil-

letler Cemiyetinin toplantısında, Kemalistlere Milletler Cemiyetine girmelerini öğütlediğini gördük. Kemalistler bu öğüdü yerine getirmeye dünden razıydılar.

Bununla birlikte Türkiye'nin Avrupa devletleri birliğine katılma girişimi suya düştü. Türkiye'nin Milletler Cemiyetine daimi üyelik talebi reddedildi.

İşte ancak bu yenilgiden ve Kemalistlerin yabancı sermayenin ülkeye sınırsız bir şekilde sokulmasına karşı açıkça direnmelerinden sonra, Türkiye gözlerini Doğuya çevirdi.

Türkiye Komünist Partisi, dış siyaset alanında Kemalistlerin daha uzun bir süre Doğu ile Batı arasında yalpalayacağı görüşündedir. Ama Kemalistler en sonunda dış siyasetin ağırlık noktasının ezilen halklara ve Sovyetler Birliği'ne kesin bir yaklaşma yönünde olması gerektiğini kavrayacaklardır.

Şimdi **Arabistan'daki hareket** üzerine birkaç söz söylemek istiyorum. Çünkü Doğudaki millî kurtuluş hareketinin bir diğer merkezi de dinî nitelikte mutlak bir krallığın hüküm sürdüğü **Mekke**'dir. Anadolu'dan da geri olan bu ülkelerde bile emperyalizmin saldırılarına karşı kendini savunma ihtiyacı doğmuştur.

Türkiye'nin hilafete karşı siyaseti yüzünden, Türkiye ile uzun süre yıldızı barışmayan İslam dünyası, en sonunda Ankara ile ilişkilerini düzeltmek zorunda kaldı. İbni Suud, geçen yıl toplanan Mekke Kongresine Kemalistlerin de bir temsilci göndermesini istedi. Türk delegesi coşkunlukla karşılandı.

Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması düşüncesi, Arap dünyasında gittikçe daha fazla taraftar bulmaktadır. Araplar din temelinde bir dayanışmanın yerine, siyasî ve iktisadî işbirliğini, toplumsal

dayanışmayı geçirmenin gerektiğini her geçen gün daha fazla anlamaktadırlar. Bu çok büyük bir adımdır.

Şimdi diğer bir meseleye gelelim. **Çin devrimi uzun vadede hangi yönde gelişecektir?**

Çin devriminin Buharin tarafından çizilen yolda, yani Türk devriminden biraz daha değişik bir yolda gelişmesi mümkündür. Bununla birlikte bu çok kuvvetli bir ihtimal değildir.

Çin devrimine katılan unsurlar, Türk devrimine katılanlardan biraz daha değişiktir. Örneğin, Türkiye proletaryası Türkiye'deki millî bağımsızlık hareketine katılamadı, çünkü proletaryanın toplu halde bulunduğu iller emperyalistlerin işgali altındaydı ve Türkiye proletaryasının yeterince güçlü bir siyasî partisi yoktu.

Çin'de ise bunun tersine, on binlerce üyesi olan bir Komünist Partisi ve güçlü köylü örgütleri olduğunu görüyoruz. Bu, proletaryanın devrimdeki önder rolü için önemli bir önkoşuldur. Bununla birlikte, ülkenin büyüklüğü ve hareketin yaygınlığı ile karşılaştırıldığı zaman, Komünist Parti ve Çin proletaryası hâlâ çok zayıf, hareketin başında bulunan orta sınıf temsilcileri ise hiç kuşkusuz daha güçlüdür.

İşte bu nedenle, Çin devriminin zafere ulaşıncaya kadar **Türkiye devrimine** benzer bir biçimde **gelişeceğine** inanıyoruz. Aradaki tek fark, örgütlü proletaryanın Çin'de daha büyük bir etkiye sahip olmasıdır.

Orta burjuvazinin devrimci hareket içindeki bu ağırlığının dünya devrimi açısından zararlı olduğu kabul edilmelidir. Ama gene de bunun emperyalizme karşı mücadeleyi önemli ölçüde zayıflatacak bir şey olmadığını belirtmek istiyoruz. Silahlı mücadele so-

na erdikten sonra da, kurtarılmış halk için en az daha önceki silahlı mücadele kadar çetin ve şiddetli bir mücadele dönemi başlayacaktır.

Mücadelenin iktisadî alanda sürdürülmesi halk için kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Çin burjuvazisi ekonomik bakımdan zayıf olduğu için zafere ulaştıktan sonra da, emperyalizme karşı çetin bir mücadele yürütmek zorunda kalacaktır. Millî burjuvaziler, kural olarak, bu mücadeleyi sonuna kadar yürütebilecek güçte değildir. Millî burjuvazinin müttefiklere ihtiyacı vardır. Bu müttefikleri de, ülke sınırları dışında uluslararası proletaryanın saflarında ve her şeyden önce devrimci dünya proletaryasının öncü savaşçısı olan Sovyetler Birliği'nde bulabilir. Ülke içinde ise, bu müttefikler, Komünist Partilerin adım adım örgütlediği proleterleşen halk tabakalarıdır.

Emperyalizme karşı uzun sürecek olan bu mücadele sırasında Komünist Partileri, yoksullaşan halk tabakaları arasında etkinliğini artırabilecek, bu halk tabakalarını örgütleyebilecek ve devrimcileştirebilecek ve burjuvazi üzerinde baskı yaparak, onu emperyalizme karşı bir siyaset uygulamaya ve feodalizmin tasfiyesini, toprak reformunun yapılmasını ve toprakların dağıtılmasını içeren burjuva devrimini sonuna kadar götürmeye zorlayacaktır.

Biz gelişmenin şu yolu izleyeceğine inanıyoruz: Burjuvazi, iktidarı ele geçirdikten sonra da, gerek uluslararası proletarya gerekse kendi ülkesindeki proletarya ile ittifakını korurken, aynı zamanda emperyalist devletlerin desteğini sağlayabilmek için onlarla çeşitli pazarlıklara girişecektir. Emperyalist ülkelerin desteği çok az olacaktır, çünkü emperyalist devletler, bütünüyle siyasî etkinlikleri ve denetim-

leri altında tutamadıkları ülkelere hiç bir zaman büyük sermaye yatırımında bulunmazlar. Onların emperyalist hedefleriyle milliyetçilerin bağımsızlıklarını koruma ihtiyaçları arasındaki derin uzlaşmaz çelişmeler, sürekli çatışmalara kaynak olacaktır. Bu oluşum içinde proletarya olgunlaşacak ve daha burjuvazi kendi sınıf iktidarını sağlam bir temele oturtmayı başaramadan ve gelişme sürecini tamamlayamadan, Komünist Partisi yeterli bir örgütlenmeye sahip ve mücadeleye hazır proletaryayla onun etkisi altındaki yoksul köylülüğün başına geçerek iktidarı ele geçirecek ve proletarya diktatörlüğünü kuracaktır.

Son olarak, **geri ülkelerdeki Komünist Partileri** üzerine birkaç söz söylemek istiyoruz. Bunlar, emekçi kitleleri ve dümeni elinde tutan burjuvaziyi emperyalizme karşı mücadeleye sevketmek ve aynı zamanda proletaryanın köylülük ile ittifak halinde iktidarı ele geçirmesini sağlamak için bitmez tükenmez bir çaba göstermelidirler.

Enternasyonal'in Yakın Doğu ülkelerindeki gö. revleri üzerine son birkaç söz söylemek istiyoruz. Komünist Enternasyonal, Türkiye'de olduğu gibi burjuvazinin zulmü yüzünden zayıflamış olan Komünist Partilerini sağlamlaştırmak için elinden geleni yapmalıdır. Fransa, İngiltere, İspanya, İtalya gibi emperyalist ülkelerdeki Komünist Partilerin, kendi ülkelerinin emperyalizmi tarafından ezilen ülkelerdeki devrimci hareketle bundan böyle daha yakından ilgilenmelerini sağlamalıdır. Ve nihayet Enternasyonal, millî devrimci partilerin bulunmadığı Cezayir, İran gibi ülkelerde bunların kurulması için elverişli koşullar ve elverişli bir ortam hazırlamalı, öte yandan böyle partilerin bulunduğu Tunus, Suriye, Filis-

tin gibi ülkelerde de bunları desteklemelidir. Hicaz, yakın gelecekte Müslüman halkların millî kurtuluş hareketlerinin yoğunlaşacağı bir ülke olduğu için, buradaki gelişmeler de dikkatle izlenmelidir.

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Genel Toplantısı Tutanağı, Verlag Carl Hoym Nachfolger, 22 Kasım - 13 Aralık 1926 tarihleri arasında yapılan toplantı, Yedinci Oturum, 26 Kasım 1926 öğleden sonra, Yürütme Komitesinin Raporu üzerine tartışmanın devamı, s. 236. Aynı zamanda
Internationale Presse-Korrespondenz
1926, Sayı 152, s. 2719-2721
Konuşmacı: **Ferdi Yoldaş** (Türkiye)

TÜRKİYE KÖYLÜSÜ VE KEMALİST DEVRİM

26 Nisan 1927

Tarihî Bakış

Türkiye temel niteliği bakımından bir tarım ülkesidir. Köylülük, Anadolu nüfusunun büyük çoğunluğunu meydana getiriyor. Bu emekçi kitleler her zaman amansız bir sömürünün kurbanı olmuştur. Hakim sınıfların müsrif hayatlarının ve kahramanlık gösterilerinin bedelini malları ve canlarıyla ödemek zorundaydılar. Onun için, dayanılmaz ölçüdeki sefalet ve acıları onları geçmişte çeşitli kereler son derece ciddî şiddet eylemlerine sevketti.

Anadolu'nun tarihe geçmiş en önemli devrimci hareketlerinin nedeni, köylülüğün geniş tabakalarının kendini ezenlere karşı patlayan öfkesiydi. Daha I. Mehmet yönetiminde, 15. yüzyılın başlarında yoksul köylülerin ayaklanması büyük çapta bir kitle hareketi boyutlarına ulaşmıştı. Köylülerin başı ve önderi, çok akıllı bir siyasetçi olan **Simavnalı Bedrettin** bu harekete komünist bir yön vermeye çalıştı. Bedrettin, iktisadî ve toplumsal eşitliğe dayanacak bütün bir demokratik yönetim sistemi ilan etti. Bu öğ-

reti, o zamanlar köle durumuna düşmüş köy halkı üzerinde gerçekten büyüleyici bir etki yaptı. Otoritesi çok sarsılan Sultan, imparatorluğunu kurtarmak için ihtilalcilerin ordusuna karşı geniş çapta bir sefere çıkmak zorunda kaldı. Kanlı bir meydan savaşından sonra Bedrettin, 1413 yılında yakalandı ve asıldı. Askerleri dağıtıldı.

Türkiye köylülerinin zaman zaman yaptığı az veya çok önemdeki ayaklanmalar üzerinde durmak istemiyorum. Fakat çok önemli olan şu gerçeğe işaret etmeliyim. İsyan ruhu köylüler arasında derin bir kök salmıştı. Bu ruh esas olarak özel nitelikte bir eşkıyalıkta ifadesini buldu. 18. yüzyılda uzun bir dönem boyunca Anadolu'nun dört bir yanında, tarihte ünlü bir eşkıya reisi Celal'in adıyla bilinen eşkıyalık yayıldı. Söz konusu olan, bir orada bir burada parlayan, ama hiç sönmeyen bir çeşit jakeri (köylü ayaklanması) idi. Bir yerin, bir bölgenin hatta bazen bütün bir vilayetin ayaklanan yoksul köylüleri örgütlü çeteler halinde, feodal toprak sahiplerinin ve zengin köylülerin çiftliklerini basmak ve yağma etmek için dağlara veya ormanlara çekildiler. I. Ahmet'in hakimiyeti altında zalim bir başvezir kitle katliamları düzenleyerek, bu çete savaşlarını kanla boğmayı başardı. Fakat hakim sınıfların adaletsizliklerine sistemli bir şekilde örgütlenmiş eşkıyalıkla karşı çıkma ve mücadele etmek için birleşme geleneği Anadolu'nun köylük bölglerinde bugüne kadar süregelmiştir.

Toplumsal ve siyasî şartların dayanılmaz bir hale geldiği her zaman, sanki yerden biter gibi silahlı çeteler ortaya çıktı, hem de köylülerin en şiddetli bir şekilde ezildikleri vilayetlerde. Bu çeteler, sık sık merkezî hükümetin en sıkı tedbirlerine karşı koyma-

yı başardılar. Bu tür köylü çetelerinin «İttihat ve Terakki»nin meşruti demokratik devriminden önceki yıllarda Osmanlı İmparatorluğunu nasıl sarstığını bütün dünya hâlâ hatırlar.

Millî bağımsızlık mücadelesine gelince, denebilir ki, bu mücadele özellikle ilk döneminde düzensiz mücadele birliklerinde kendiliğinden örgütlenen ve hem emperyalist saldırganlara hem de hain sultana karşı tavır alan küçük ve orta köylülüğün eseriydi. Çete reislerine bağlı bu gönüllü birlikler, ancak daha sonra subaylar tarafından askerî kuruluşlara dönüştürüldü ve düzenli orduya katıldı.

Bugün şu açıktır: Kemalist devrim her şeyden önce, şehirlerin orta tabakalarından ve Anadolu'nun köylük bölgelerinden çıkmış genç bir burjuvazinin yönettiği ve yararlandığı bir köylü devrimiydi. Kurtuluş Savaşının başında, bizzat milliyetçi ordunun bağrında, hareket üzerindeki hakimiyetini güvence altına almak için birbiriyle yarışan, birbirine zıt iki eğilim ortaya çıktı. Yoksul köylü kitlelerinin talep ve çıkarları, onları az çok mülk sahibi köylülerin karşısına çıkarıyordu. Bu mülk sahibi köylüler kendi durumlarını sağlamlaştırmak için önderliklerinden yararlanmaya çalışıyorlardı.

Sömürülen tabakaların köklü siyasî ve apaçık ihtilalci yönelişi bazı önderlerde olumlu bir yankı yaptı. Berrak olmayan komünist görüşler mücadele edenler arasında yaygınlaştı ve hatta bazı subaylar da kazanıldı.

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkasının taşra organı olan «İşçi» gazetesi bu sol akımın kuvvetlenmesinde ve billurlaşmasında büyük bir rol oynadı. Sonuç olarak bu akım, bizzat ordunun bağrında «Yeşil Ordu» adı altında örgütlü bir biçim aldı. Bu ör-

gütte yoksul köylülerin bütün istekleri yankılandı. Söz konusu olan, birçok çelişmeler ve tutarsızlıklarla dolu bir köylü komünizmi temelinde çok geniş bir demokrasi inşa etmekti. Millî Kurtuluş Hareketinin en etkili önderlerinden biri olan Çerkez Ethem Bey, düzensiz süvarilerin kumandanıydı ve aşırı grupların lideri olarak kabul edildi. Kısa zamanda onu Mustafa Kemal'le aynı seviyeye çıkaran halk içinde büyük bir sempati kazandı.

Ethem'e aynı zamanda milliyetçi önder çevreler tarafından da büyük saygı gösterildi.

Çerkez Ethem hakkında beslenen ümitler yerini kısa zamanda derin bir hayal kırıklığına terk etti. Olaylar kısa zamanda onun gerçekte alelade bir maceracı ve üstelik bir hain olduğunu kanıtladı. Ethem'in, her şart altında, ülkenin emperyalist işgalden tam kurtuluşuna kadar milliyetçilerin safında kalması ve onlarla işbirliği etmesi, aynı zamanda yoksul köylülüğün çıkarlarını savunması gerekirdi. Ama o, hareketin diğer önderleriyle bir anlaşma temeli arayacağına, Mustafa Kemal ile arasındaki ilk çatışmayı, taraftarlarının çoğunluğuyla birlikte düşman tarafına geçmek için fırsat bildi ve biraz sonra silahlarını anti-emperyalist cepheye çevirdi. Bundan sonra bütün iktidar, sadece köylülerin varlıklı kesimlerinin ve küçük burjuvazinin temsilcisi olan Kemalistlerin eline geçti.

Nüfus Yoğunluğu ve Toprak Dağılımı

Türkiye'de tarım meselesinin tayin edici önemini daha iyi anlayabilmek için, ülkenin toplumsal yapısına, tarımın durumuna ve gelişmesine kısaca bir göz atmayı gerekli görüyoruz. Ne yazık ki, istatistik ve-

riler çok eksiktir ve hiç güvenilir değildir. Ancak 1927 yılında ilk genel bilimsel sayım yapılacaktır ama yerli ve yabancı uzmanların özenle yaptıkları araştırmalara dayanan belgeler temel alınırsa, daha şimdiden köylünün durumu hakkında bir fikir edinilebilir.

Bugünkü sınırları içinde Türkiye'nin yüzölçümü 750 bin kilometre karedir. Nüfusunun da 14 milyonu aştığı söylenebilir. Bu toprakların değişik kullanım imkanları ve değişik nüfus tabakaları dikkate alınmazsa, ortalama nüfus yoğunluğu olarak kilometre kare başına 18 kişi düştüğü görülür. Fakat bu alanın büyük bir kısmının işlenmemiş ve çorak olduğu, halkın güney ve batı vilayetlerinde toplanma eğiliminde olduğu hesaba katılmalıdır. İşlenebilir toprağın ve işlenebilir hale getirilmesi gereken toprağın arasındaki oran şöyledir:

	Hektar	Yüzde olarak
İşlenen arazi	32 000 000	42,6
Meralar	10 000 000	13,3
Ormanlar	8 000 000	10,6
Çalılık ve kayalık arazi	25 000 000	33,3
Toplam :	75 000 000	

İşlenebilir durumdaki 32 milyon hektar toprağın 8 milyonu devlete aittir. Bu topraklar tamamen ihmal edilmiş bir durumdadır. Ahali, kendi mülkiyetinde olan 24 milyon hektar üzerinde toplanmıştır. Hesabımızı bunu temel alarak yaparsak, o zaman kilometre kareye ortalama olarak 58 kişinin düştüğü bir yoğunluğa varırız. Tarım araçlarının ve yöntemlerinin ilkel düzeyde olduğu ve en verimli toprakların bir avuç büyük toprak sahibinin elinde bulunduğu bir ülke için bu yeterli derecede yüksek bir

nüfus yoğunluğudur. Bu alanların yılda ancak yüzde 15'inin ekildiğini saptayan istatistikler bunu, daha da iyi göstermektedir.

Toprakların yıllara göre ekilme durumu şöyledir:

	Hektar
1887'de	3 878 000
1907'de	4 500 000
1923 / 24'de	2 885 000
1925'de	5 000 000

Daha 1925 yılından başlamak üzere büyük bir ilerleme görülmektedir. Ama işlenen toprakların kişi başına hâlâ sadece 35 ar olduğu görülmektedir. Aynı sayılar savaş öncesi Rusya için 230 ar, Almanya için 350 hektar, ABD için 1 hektar 60 ar'dır. Sadece bu gerçek bile, sefalet içine itilen ve memleketinden kovulan Türk köylüsünün neden geçim olanaklarını maden ocakları ve limanlarda aradığını açıklar.

Toprağın dağılımı, bu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Ülkede yaşayan köylü ailelerinin sayısı 1 100 000 olarak tahmin edilmektedir. Bu aileleri, sahip oldukları toprak miktarına göre dört bölüme ayırabiliriz. Bu ayrımda vakıf topraklarını hesaba katmıyor, ayrı olarak belirtiyoruz.

Bu tabloya tarım işçilerinin önemli yedek ordusunu meydana getiren topraksız köylüler alınmamıştır. Bunlar, 450 bin aile olduğu tahmin edilen, iş aramak için göç kafileleri halinde bütün ülkeyi durmadan baştan aşağı dolaşan bütün bir göçebe halktır. Aşağıdaki tabloya göre, köylü kitlelerinin ezici çoğunluğu, yani yüzde 76'sı küçük ve yoksul köylülerden meydana gelmektedir. Bunların tümü, ekilebilir

Bölümler	Köylü ailesine Oranı (Yüzde olarak)	Köylü Ailesi Sayısı		Topraklara Oranı (Yüzde olarak)
			(Hektar)	
Büyük toprak sahipleri	3	33 000	8 650 000	36
Zengin köylüler (30 hektardan çok)	21	230 000	7 350 000	30,6
Küçük köylüler (30 hektardan az)	47	517 000	1 470 000	6,1
Az topraklı köylüler	29	320 000	245 000	1,2
Vakıf arazi	—	—	6 285 000	26,1*
Toplam	100	1 100 000	24 000 000	100

arazinin sadece yüzde 7,3'üne sahipken, büyük toprak sahipleri ve zengin köylüler ekilebilir toprakların yüzde 66,6'sına sahiptir. Hiç toprağı olmayan köylüler ve bu küçük ve çok küçük köylü kitlesi köylülüğün yüzde 83'ünü oluşturur.

Tarım yapısı bakımından Türkiye üç bölgeye ayrılabilir. Bu bölgelerin, toprağı işleme tarzının tarihi gelişmesindeki üç dönemi yansıttığını söyleyebiliriz.

I. Anadolu'nun doğu vilayetlerinde köylülerin işledikleri ve üzerinde yaşadıkları toprak henüz özel mülkiyet halinde kendilerine ait değildir. (Daha aşağıda bu bölgede Kemalistler tarafından başlatılan sahte reformlardan söz edeceğiz.) Toplumsal farklılaşma süreci burada henüz pek az ilerlemiştir. Burada, bağımsız olarak tarım yapan köylü sayısı önemsizdir. Mülkiyet, ilkel feodal biçimini korumakta ve hâlâ çok geniş alanları kapsamaktadır. Bu bölgenin 2 milyonluk nüfusunun içinde sadece bir-iki

* Bu sayıları ihtiyatla kullanıyoruz.

bin kişilik mütegallibe (beyler, şeyhler) her şey, yani toprak, hayvan ve insanlar üzerinde mülkiyet ve kullanma hakkına sahiptirler. Dine dayanan eşraf bu cahil halka, ürettiği her şeyini elinden almak için Tanrı adına zulmetmektedir.

Kara ve demiryolları olmadığından bu bölge, ülkenin geri kalan kısmından hemen hemen tecrit edilmiştir. Ulaşım sadece katır ve deve sırtında yapılmaktadır. Tahıl üretiminin fazlası ne ihraç edilebildiği ne de iç pazara sürülebildiği için toprağın ekilmesi burada sadece yerel ihtiyaçlarla sınırlıdır. Toplumsal düzenin geriliği her şeyden önce bu olumsuz iktisadî şartlardan ileri gelmektedir.

II. İç Anadolu yaylasında ve Kuzey Anadolu'da toprağın işlenmesi ve mülkiyet koşulları bambaşka bir görünüme sahiptir. Burada, *Türkiye'yi* modernleştirme tedbirleri zincirinin bir halkası olarak 1864'de yapılan ve tarihte «Tanzimat» adıyla tanınan, tarım reformu tam uygulanmıştır. Yeniçerilerin bastırılması, merkezî hükümeti güçlendirmiş ve yasaların uygulanmasını mümkün kılmıştı. İşledikleri topraklar üzerinde mülkiyet hakkına sahip olup olmadıkları şüpheli olan çok sayıda mütevazi köylü, reformun getirdiği tedbirlerden faydalanarak, kendi durumlarını mülk sahibi olarak belli koşullarla yaptırıma bağladılar ve yasallaştırdılar. Bunun sonucu ise, toprağın büyük ölçüde ufak parçalara bölünmesi oldu. O günden beri, bu bölgelerde küçük işletme kural haline geldi ve büyük bir küçük ve orta köylü kitlesi bu bölgenin nüfusunun ezici çoğunluğunu meydana getirmeye başladı.

Bunun gerçekleşmesiyle birlikte, bu bölgeler tefecilerin cenneti durumuna dönüştü. Köylülerin ta-

rım araç ve gereçleriyle donatımı genel olarak gayet kötüdür. Bunlar hemen hemen hiç nakit para ihtiyatına sahip değillerdir. Yaptıkları tarımın düzeyini yükseltecek yardımcı kaynakları ise hiç yoktur. Hiç bir zaman kendi işgüçleri ile işleyebilecekleri ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek büyüklükte toprağa sahip olmadıklarından, sık sık çevredeki büyük toprak sahiplerinden toprak kiralamak zorunda kalmaktadırlar. Bunun sonucunda sürekli borç almak ve bu arada en kötü koşullara boyun eğmek zorunda kalıyorlar. Bu şekilde köylü hep borç ve faiz ödemek zorundadır ve emeğinin ürününün büyük bir kısmı her sene, her türden asalak tarafından elinden alınmaktadır. Çok sayıda küçük banka ve bir sürü tefeci her yıl bu çalışkan halkın sefaletinden korkunç kârlar sağlamaktadır. Kemalistlerin iktisat politikası sonucu büyük işletmelerin hızla artması, köylülüğün bu tabakasının parçalanmasını hızlandırdı. Bu köylülüğün koşum hayvanı, kredi ve toprak darlığı giderilmeden, bunları tefecilerin elinden kesinlikle kurtarmadan, Türkiye'de tarım sorununun çözümünden söz edilemez.

III. Anadolu'nun batı ve güney bölgelerinde (Eskişehir, İzmir, Adana) tarımsal gelişme daha ileri bir durumdadır. Tarım önemli ölçüde mükemmelleştirilmiştir. Toprak, Doğu Anadolu'da sayıları pek az olan feodal beyler tarafından ilkel bir biçimde gaspedilmiş ve Orta Anadolu'da küçük çiftçilerin yararına parçalanmışken, burada ileri düzeydeki modern işletmeler biçiminde büyük toprak sahiplerinin elinde toplanmıştır. Boğazına kadar borca batmış olan küçük toprak sahipleri zamanla öyle sıkışık durumda kaldılar ki topraklarını zenginleşen komşularına veya kendilerine borç veren şehirli burjuvalara

devrettiler. Böylece kendileri toprak kiracısı hatta gündelikçi durumuna bile düştüler.

Bu bölgede birkaç bin hektar araziyi içine alan büyük işletmelere (çiftliklere) rastlanmaktadır. Bu malikanelerde düzinelerle kiracı ve yüzlerce gündelikçi, kendisi çoğunlukla büyük bir şehirde hatta Avrupa'da oturan bir tek beyin çıkarına çalışmaktadır. Ayrıca elinde sermayesi olan tarım uzmanları tarafından sistemli bir şekilde sömürülen kiracı köylüler de vardır. Tarım araçları genel olarak gelişmiştir. Traktör ve buhar makinaları oldukça sık kullanılmaktadır. Hammaddeler ve ihracat için ayrılan ürünler (yün, tütün, keten, afyon, üzüm ve zeytin vb.) öncelikle yetiştirilmektedir. Bu ürünleri işlemek için kurulmuş fabrikalar ender değildir. Bir tarımsal işgücü ordusu, mevsimlik olarak ihtiyaç olunan yerlere gitmekte, buralarda kendilerinden istenen en ağır tarla işlerinde çalışmaktadır. Bu bölgede de küçük işletmeler vardır, fakat bunlar, Orta Anadolu'da taşıdığı öneme sahip olmaktan uzaktır. Kemalist parti, bu bölgenin zengin çiftçileriyle içli dışlıdır, onların iktisadî bakımdan kalkınmalarını bütün imkanlarıyla desteklemektedir.

Tarım Meselesinin Kemalist Çözümü Nedir?

Bugüne kadar, Halk Partisi ve hükümeti, tahlilimizde ışık tuttuğumuz meselelerin hiç birini ciddî bir şekilde ele almadığı gibi, bu meselelere kesin bir çözüm getirme isteğini de göstermedi. Ve bu, bir köylülüğün desteği, faal bir destek olmasa bile en rastlantı ya da sadece ihmalkarlık değildir. Halk Partisi, Türkiye toplumunun diğer sınıflarını hakimiyeti altına aldığından bu yana, şehir ve köylük

alanların kazanç hırsıyla dolup taşan genç burjuvazisinin siyasî örgütü olma durumuna gitgide daha fazla gelmektedir. Bu niteliğinden ötürü Halk Partisi, mecbur bırakılmadıkça, toprak meselesinde geniş yığınların çıkarlarına uygun köklü bir çözüm bulma yeteneğinden yoksundur.

Bununla beraber, Kemalistler, köylülüğün Türkiye'deki toplumsal ağırlığının bilincindedirler. Onlar, köylülüğün desteği, faal bir destek olmasa bile en azından sessiz desteği olmadan, iktidarda kalmalarının imkansız olacağını çok iyi bilmektedirler. Bunun için de çıkarları olan çevrelerden gelen taleplerin baskısı altında, tarımda hakim koşulların çerçevesi içinde bazı düzeltmeler yaptılar. Bu düzeltmeler, değinmeye değer.

Daha 1923 yılının başında, İzmir'de toplanan İktisat Kongresinde çiftlik sahiplerinin ağırlığı açıkça ortaya çıktı. Türkiye'nin dört bir yanından gelen bin delegeden 600'ü köylük nüfusu temsil ediyordu. Ve tartışmalara hakim olanlar da bunlar oldu. Bunların arasında tarlasından gelen bir tek köylü bile olmaması dikkate değer. Hepsi orta ve büyük çiftlik sahipleri ya da tarım uzmanlarıydı.

Zengin köylülüğün bu temsilcileri Kongreye, bir dizi reform önerisi getirdiler. Bu öneriler, bir bütün olarak ele alındığında, tarım işletmelerinin ve tarım vergilerinin modernleştirilmesini hedef alan bir platform niteliğini taşıyordu. Kongre bu önerileri kabul etti. Elbette bu önerilerde bir tek kelimeyle bile yoksul köylülüğün dertlerine ve toprak açlığının giderilmesine değinilmiyordu. Bu mesele sadece, bir komünist tarafından yönetilen işçi temsilcileri grubu tarafından ortaya getirildi.

Kemal hükümeti bunu izleyen dönemde, köylük

bölgelerdeki halka karşı takındığı tutumunu Kongrenin önerilerine göre ayarladı. Kemal hükümetinin bu alanda neleri gerçekleştirdiğini anlatalım.

İlkönce aşar kaldırıldı. Bu, ortaçağdan kalma vergi yükü, Müslüman bölgelerin tarım üreticilerini ürünlerinin onda birini devlet hazinesine devretmeye mecbur kılıyordu. Burada söz konusu olan, toprağın brüt veriminden peşinen alınan bir aynî vergiydi. Mahsulün yetmemesi halinde, köylünün tohumluğunun bir bölümüne el konuyordu. Bu vergi, köylüler için gerçek bir işkenceydi ve onları, toprağını ortakçı olarak işledikleri toprak beyinin kölesi yapıyordu. Çünkü eski geleneğe göre aşar, toprak beyinin aracılığıyla toplanıyordu. Zengin toprak beyleri bu sayede ortakçılarını soymak ve baskı altına almak için mükemmel bir araca sahip oluyorlardı.

Bu eskimiş vergi sistemi, Türkiye'de 1924'e kadar uygulandı. 1924'de Kemalist Millet Meclisi bütün köylülüğün ortak isteğine uygun olarak bu sistemin kaldırılmasını kararlaştırdı. Bu, tam hükümetin acil olarak kaynaklara ihtiyacı olduğu sırada devlet bütçesinde büyük bir gedik açtı. Aşar, gerçekten de devlet gelirlerinin dörtte birini meydana getiriyordu. Bu açığı kapatmak için, o zamana kadar önemsiz olan arazi vergisi sekiz kat artırıldı. Bunun yanı sıra, çiftçiler tarafından pazarlarda satılan tarımsal ürünlerin değerinin yüzde 8'i tutarında bir vergi alınmaya başlandı. Böylece, üreticinin, ailesinin, hizmetkarlarının ve hayvanlarının doğrudan doğruya tükettiği tarımsal ürünler her türlü vergiden muaf tutulmuş oldu. Fakat bu tedbir aslında sadece zengin köylülerin işine yaradı, çünkü bunlar böylece kendi tarım işletmelerini yönetmek için büyük miktarda para tasarruf ettiler.

Aşarın kaldırılması ayrıca köylüleri pazarlara daha sıkı bağlayarak, para dolaşımını hem hızlandırdığı hem de aksattığı için, önceden görülmeyen bir geri tepmeye yol açtı. Reformdan önce, aynı zamanda yiyecek maddelerinin toptan ticaretini de yapan toprak beyleri, hem aşarı topluyor, hem de köylünün aşağı yukarı bütün ürününü kısmen eskiden kalma vergiler, kısmen de borç ve faiz alacağı olarak elinden alıyorlardı. Genel olarak köylülerin elinde sadece kendi hayatlarını devam ettirebilecekleri kadar bir ürün kalıyordu. Böylelikle, köylülerin pazarla ilişkileri en basit bir hale getirilmişti. Ama şimdi köylülerin, eskisinin tam tersine vergilerini ödeyebilmek ve çeşitli diğer giderlerini karşılayabilmek için her an nakit paraya ihtiyaçları var. Ürünlerini kendilerinin pazara götürüp satması gerekiyor. Onlar için, toptancılarda olduğu gibi, kredi işlemleri söz konusu olamaz. Bu da küçük köylü işletmelerinin yoğun büyük işletmeler lehine dağılmasını hızlandıran etkenlerden biridir. Buna rağmen aşarın kaldırılması tarım alanında önemli bir ilerleme anlamına gelmektedir. Köylülüğün çoğunluğu bundan memnundur. Kemalist siyasetin köylüler arasında, özellikle de köylülüğün en zengin tabakaları arasında başarılı olmasının sırrı bu reformda aranmalıdır.

Tarımsal Kredi Meseleleri

Daha Abdülhamit iktidarı altında, imparatorluk hükümeti doğrudan kendi denetimi altında olan Ziraat Bankasını kurmuştu. Bu bankanın sermayesi, aşara eklenen bir ek vergiden elde edilen gelirlerle meydana gelmiştir. Demek ki gerekli olan sermayeyi verenler, köylülerin bizzat kendileridir. Fakat birkaç

yıl sonra, para sıkıntısı içinde olan hükümet, Ziraat Bankasının bu fonlarını köylülerin hizmetinde kullanmaktan vazgeçti ve bunları hazine dairesinin sürekli ihtiyaçlarını karşılamak için kullandı. Böylece, devlet bankaya, başka bir deyişle köylülere büyük bir borç yaptı.

Köylü halkın ihtiyaçları Halk Partisi hükümetini kısa bir süre sonra bu meseleyle uğraşmaya zorladı. Bağımsızlık savaşında zafer kazanıldıktan ve milletlerin hayatı normal akışına döndükten sonra, çiftçilerin kredi ihtiyacı kendini acil bir biçimde hissettirmeye başladı. Bu ihtiyacı bir ölçüde de olsa gidermek isteyen makamlar Ziraat Bankasının sallantılı durumuyla ciddî bir şekilde uğraşmak gereğiyle karşı karşıya kaldılar. Böylece 1924 yılının başında, eski rejimin bu bankadan devlet borçlarını karşılamak için aldığı paranın bir kısmının geri verilmesi kararlaştırıldı. Ziraat Bankasına tam özerklik verildi ve başına bir Alman uzman geçirildi. Bütün bu tedbirler sayesinde, bu kredi kurumu son üç dört yıl içinde çok hızlı gelişti. Sermayesi günümüzde 30 milyon TL'yi bulmaktadır. Türkiye'nin bütün bölgelerinde şubesi ve 270 yerde temsilcileri vardır.

Ne yazık ki, köylülüğün yoksul tabakaları bu bankadan hemen hiç yararlanamamakta ve böylece daima her türden tefecinin doymak bilmeyen para hırsının kurbanı olmaktadır. Çünkü banka, düşük faizli krediyi ancak belirli büyüklükte arazinin ipotek edilmesi karşılığında vermekte ve böylece az topraklı ve nispeten küçük toprak sahibi köylüler ancak çok az miktarda kredi alabilmekte ya da genellikle hiç kredi alamamaktadır. Pek sık olan bir şey de, büyük toprak sahiplerinin bu bankadan çok büyük miktarda para almaları ve bu paraları ticarete yatırmaları

veya tefecilik şartlarıyla ihtiyacı olan köylülere borç vermeleridir.

Halk Partisi her ne kadar kredi sisteminin küçük çiftçilere yararlı olacak bir şekilde basitleştirileceğini vaat ediyorsa da, bugüne kadar bu yolda en ufak bir girişimde bile bulunmadı. Bugün, eskiden süregeldiği gibi, geniş köylü kitlelerinin kanı tefeci ve vurguncular tarafından emilmeye devam ediyor.

Feodal Kalıntıların Tasfiyesi

1925 yılı başında Kürtlerin büyük dinci, gerici ayaklanması, milliyetçi burjuvaziye Anadolu'nun doğu. vilayetlerindeki feodal düzenin kalıntılarını tasfiye etmek için iyi bir fırsat oldu. Hükümet, köklü tedbirler alacağına söz verdi. Fakat ayaklanmayı kanla boğduktan sonra, soruna sadece siyasî ve idarî bir çözüm getirmekle yetindi. 1926 sonunda Millet Meclisinin çıkardığı bir kanunla hükümete, silahlı ayaklanmaya karışmış bölgelerden 1500 aileyi batıya sürmesi konusunda tam yetki verildi. Bu aileler zorla yerleştirildikleri bölgelerde terk ettikleri toprağa eş değerde toprak ve ayrıca hazine arazilerinden uygun bir tazminat alacaklardı. Buna karşılık doğu vilayetlerindeki mülkleri devlete geçecekti. Devlet buralara Türk aileleri yerleştirmeyi hedef alıyordu.

Fakat bu yarım tedbirlerle eğer feodalizmin gelenek ve ayrıcalıklarının kanunsuz bir şekilde sürdüğü bu bölgelerden, halkı esir durumunda tutan ayrıcalıklı toprak beyleri uzaklaştırılabilseydi, tedbirler ancak o zaman devrimci bir anlam taşıyabilirdi. Ama bu kanun gerçekte böyle bir amaçtan çok uzaktır. Bugün göçe zorlanan ailelerin büyük çoğunluğu ga-

yet mütevazi şartlarda yaşayan ailelerdir. Bu vatandaşlar, sadece bilgisizlikleri ya da bağnazlıkları yüzünden, Kemalist rejime karşı ayaklanan feodal önderlerin ardına takılma aptallığında bulunmuşlardı. Şimdi, bunları feodal önderlerden tecrit etmekle yetinmek yerine hepsi birlikte başka bir bölgeye gönderiliyor. Öte yandan Kemalistlere bağlı ve Cumhuriyet hükümetine sadık kalan en büyük beyler, en zengin ve en güçlüleri, mülklerinin başında kalma ve bunları hiç bir sınırlama olmadan işletmeye devam etme hakkını koruduular. Böylece doğu vilayetlerindeki reform feodalizme değil, sadece Kemal hükümetine düşmanca tavır alan bazı feodallere indirilen bir darbedir.

Tarım İşletmelerinin Modernleştirilmesi

Kemalistler tarım meselesinin özünü kavramadılar. Onlar için, bu meselenin can alıcı noktası, geniş yoksul köylü yığınlarının ve köle durumunda olan köylü halkın toprağa olan hasretini gidermek değildir; onlar için söz konusu olan, sadece ve sadece, kendilerinin de gördüğü gibi, gerçekten millî ekonominin can damarı olan tarımsal üretimin yoğunlaştırılmasıdır. Kemalistler, köylük bölgelerdeki huzursuzluğu ve kaynaşmayı ortadan kaldırmak için sadece tarımsal yöntemleri değiştirmenin yeterli olacağı düşüncesindedirler. Kemalistlerin yol gösterici ilkesi ise makinalaşmış büyük tarımsal işletmelerin geliştirilmesi ve ülkenin değişik bölgelerinin bir demiryolu ağıyla birbirine bağlanmasıdır.

Tarımsal işletmelerin makinalaşması şiarı büyük toprak sahipleri ve köylük alandan gelme bütün Kemalistler tarafından hararetle ileri sürülmektedir.

Halk Partisinde, son yıllardaki altüst olmalar sırasında zenginleşen ve şimdi tarıma yönelen birçok politikacı ve bürokrat vardır. Bu kimseler büyük işletmeler satın alıyor ve bunların araç ve gereçlerini ve tekniğini hızla mükemmelleştiriyorlar. Bu durumda olan en az elli milletvekili vardır. Bunların başında, son dört yıl içinde Türkiye'nin en büyük toprak sahibi durumuna gelen Mustafa Kemal bulunmaktadır. Ankara dolaylarındaki çiftliklerinden 10 bin hektar büyüklüğünde olanında 36 bin damızlık koyun vardır. Yine burada yağ, peynir ve yün gibi hammadde işlemek için birçok fabrika kurulmuştur. Bütün işletme teknik bakımdan son derece mükemmelleştirilmiş yöntemlerle çalıştırılmaktadır. Kemal, bir broşür yayınlayarak böyle bir işletme çalıştırmanın yararlarından bahsetmekte ve diğer tarımsal işletme sahiplerinden kendisini örnek almalarını istemektedir.

Bu örneğe uygun büyük tarım işletmeleri, özellikle İzmir, Adana ve Trakya bölgelerinde hiç de az değildir. Demiryoluna yakın bölgelerde, küçük köylüler genç tarım burjuvazisi yararına tam anlamıyla mülksüzleşiyorlar. Ne yazık ki Türkiye'de, küçük işletmelerden büyük işletmelere geçişin derecesini tam olarak gösteren doğru istatistikler yoktur.

Doğu Anadolu'da ise modern tekniği uygulama isteği hiç görülmüyor. Bu vilayetler ülkenin diğer kısmından, hiç değilse iktisadî bakımdan, tamamen tecrit olmuş durumundadır. Birçok yerde mahsül yerel ihtiyacı iki yıl karşılayacak durumdadır. Bunun için tahıl stoku yıldan yıla, bu iş için yapılmış özel çukurlarda doğanın etkilerinden korunarak saklanmak zorundadır. Burada her şeyden önce demiryolu ve karayolunun inşa edilmesi meselesi ortaya çıkıyor. Hükü-

metin demiryollarını inşa planları gerçekleştirilecek olursa, Türkiye'de iktisadî bakımdan büyük bir refah dönemi başlayacaktır. Çünkü, böylece artık tahıl ithal etmek zorunda kalınmayacak, büyük miktarda ihracat yapılabilecektir.

Son olarak bir de şuna değinmeliyiz. Tarımın sanayileşmesi ve traktör kullanımı bir dizi yasal tedbirle teşvik edilmiştir. Bu tedbirler, asgari bir teminat karşılığında toprak kiracılarına ve mülk sahibi köylülere tarım araçları ve hepsinden önemlisi, taksitle traktör, indirimli fiyatlarla benzin ve petrol sağlama ve devlet tamirhanelerinden yararlanma imkanını vb. tanıyor. Bundan başka 20 hektardan daha fazla bir alanı traktörle sürenlere, on ar başına 30 kuruş prim verildi.

Tarımsal Sanayi

Türkiye'nin tarımsal üretimini, önemli ölçüde, sanayide kullanılabilir hammaddeler meydana getirir. Bu hammaddeler (yün, tütün, keten, deri, kuru yemiş) hemen hemen sadece dışarıya ihraç edilmektedir. Daha eski rejim zamanında, hiç olmazsa kısmen ülkenin kendisi için yarar sağlayacak tarımsal bir sanayinin yaratılmasına çalışıldı. Böyle bir sanayi gerçekten de kuruldu. Fakat bu sanayi büyük ölçüde Rumların elindeydi. Bunlar, 1922'de kaçarken bu sanayiyi hemen hemen tamamen tahrip ettiler.

Millî zaferden sonra bu kullanılmayan fabrikalardan geriye ne kalmışsa, hükümetin teşvikiyle girişimci burjuva unsurların eline geçti. Bunlar, hükümetin maddî yardımıyla daha geniş bir temel üzerinde yeniden kuruldu. Bu faaliyet başarıyla sonuçlan-

dı. İzmir ve Aydın gibi savaştan en fazla zarar gören bölgelerde şimdi tarımsal sanayinin durumu savaş öncesi seviyenin üstüne çıkmıştır. Burada 91 zeytinyağı fabrikası, 32 sabun fabrikası, 18 ispirto fabrikası ve değişik 90 işletme daha bulunmaktadır (değirmenler, makarna, kereste ve deri fabrikaları gibi). Bu fabrikaların en büyükleri yeni inşa edilmiş, çoğunluğu ise restore edilmiştir.

Dokuma ve deri sanayii en gelişmiş olanıdır. Bu sanayi, büyük şehirlerde kurulmuş olduklarından, savaş sırasında zarar görmediler. Ordunun bütün elbise ve ayakkabı ihtiyacı askerî idareye ait bu fabrikalardan karşılanmaktadır. Ancak, bu sanayi dalının bütününün teknik seviyesi istenenin çok altındadır.

Halk Partisi hükümeti özel girişimi harekete geçirmek, sanayinin yeniden donatımını ve gelişmesini hızlandırmak için elinden geleni yaptı. Askerî idareye ait olan fabrikalar devletin sadece hissedar olarak katıldığı anonim şirketler tarafından işletilmek üzere, Sanayi ve Maden Bankasına devredildi. Böylece üretim aygıtını düzeltmeye ve yapılan değişiklikler sonucu akacağını tahmin ettikleri sermaye sayesinde bu girişimleri genişletmeye çalıştılar. Bu türden girişimlerin değeri 15 milyon TL olarak tahmin ediliyor.

Türkiye, 1926'ya kadar şeker ihtiyacını tamamen ithalatla karşılamıştır. Bugün ise, biri Trakya (Alpullu) biri de Uşak'da olmak üzere iki şeker fabrikasına sahiptir. Bunların yıllık üretiminin 10 bin tonu bulduğu söylenebilir. Bu miktar 1925 yılında 55 bin tona erişen yıllık ihtiyacın beşte birini karşılamaktadır. Bu şeker fabrikaları Kemalist burjuvazi-

ye dahil olan sermayedarlar tarafından kuruldu. Hükümet, hisse senedi satın olarak ve bu amaçla kurulan şirketlere büyük kolaylıklar tanıyarak, bunları etkili bir şekilde destekledi. Bu fabrikalar civarında şeker pancarı ekimi her yoldan desteklenmektedir. Aynı zamanda buralarda toprağın şeker pancarı ekimiyle ilgilenenlerin elinde toplanması yolunda hummalı bir faaliyet görülmektedir. Bunun yanı sıra, çıkarılan bir yasayla Türkiye'nin şeker üretimi yapılan bölgelere ayrılarak, bu bölgelerin her birinde ikinci bir şeker fabrikasının kurulmasının yasaklanması tipik bir örnektir. Böylece, bu teşebbüsler tekelci bir nitelik kazanmaktadır.

Bazı durumlarda Ticaret ve Sanayi Bakanlığı kamu yararına olan fabrikaların kurulmasında insiyatifi doğrudan doğruya ele almaktadır. Diğerlerinin yanı sıra Tosya'da (pirinç ekilen bir bölge) pirinçlerin kabuklarını ayıklayan ve aynı zamanda tohumluk pirinçleri ayırıp temizleyen büyük bir fabrika kurulmuştur. Bu bölgelerde, pirinç üretimini geniş çapta artıracak sulama çalışmalarının da yapılması gerekmektedir.

Son olarak 1925 yılında çıkarılan bir yasaya değinmeliyiz. Buna göre bütün devlet memurları yerli malı kumaş ve ayakkabı kullanmaya mecbur tutulmuştur.

Tarım Kooperatifleri

Bundan üç yıl önce tefecilere ve büyük ihracat firmalarına karşı köylülerin birlikte hareket etmeleri şiarını ilk defa ortaya atanlar komünistlerdi. Ama küçük çiftçiler yerine Halk Partisiyle birlikte büyük

çiftçiler bu şiara sarıldılar ve kooperatifler kurmaya başladılar. Bu kooperatiflerde birleşenler, özellikle sanayi ürünleri yetiştiren (tütün, pamuk, keten) çiftçilerle, yabancı sermayenin baskısından kurtulmak için kooperatiflere sarılan üzüm üreticileri oldu. Çünkü, aşağı yukarı bütünüyle ihracat için yetiştirilen bu malların üretimi büyük maddî imkanlara ihtiyaç göstermekte ve bu bölgelerde ürünlerin işlenmesinden iki-üç ay kadar önce krediye karşı talep müthiş artmaktadır. Fakat ülkenin dış ticareti aynı zamanda kredi veren bir avuç yabancı sermaye grubu elinde tekelleşmiş olduğundan, tarım üreticilerinin kaderi fiyatları istedikleri gibi ayarlayan bu yabancı sermayedarların elindeydi. Kemalist çiftçiler, kredi kooperatifleri ve genel satış şirketlerinde toplanarak bu bağımlılıktan kurtulmaya ve küçük çiftçiler üzerindeki etkilerini sağlamlaştırmaya çalıştılar.

Bursa ve Samsun'un tütün üreticileri arasında, Adana'nın pamuk üreticileri ve İzmir'in üzüm üreticileri arasında, düzinelerle bu gibi kooperatif kuruldu. Fakat tecrübe göstermiştir ki, bu örgütler köylülerin ticaret sermayesi tarafından sömürülmesini azaltmaktan uzaktır. Tam tersine bunlar, bu örgütleri yöneten yerli tarım burjuvazisinin, dış ticareti yabancı sermayedarların elinden alma mücadelesine hizmet ettiler.

Bunun yanı sıra bu girişimlerin çoğunlukla başarısızlığa uğradığını söyleyebiliriz. Bu kooperatiflerin birçoğu faaliyetlerini durdurmak zorunda kaldılar. Geniş köylü kitleleri arasında ise, pek cesaret verici olmayan birkaç girişim dışında, gerçek anlamıyla bir kooperatifçilik hareketinden söz etmeyi mümkün kılacak örnek yoktur.

İkinci bir makalede Kemalistlerin ticaret ve sanayi alanlarındaki iktisadî çalışmalarından bahsedeceğiz. Ancak bundan sonra, bu tip bir gelişmenin niteliği ve böyle bir gelişmenin muhtemel yönleri konusunda vardığımız sonuçları topluca ortaya koyacağız.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1927, Sayı 17, s. 836-848
İmza : **B. Ferdi**

ÇİN MESELESİ

(Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Sekizinci Genel Toplantısında Konuşma)

23-26 Mayıs 1927

Bence en önemli olan ve muhalefetin tamamen yanıldığı bir mesele, iktisadî bakımdan geri ülkelerdeki millî burjuvazinin devrimci önemini değerlendirme meselesidir. Troçki yoldaş, devrimci millî burjuvazi ile tutucu büyük burjuvazi arasında en ufak bir fark olmadığını söyledi. Bu genellikle doğrudur. Ama sadece Batı ülkeleri için doğrudur. Doğunun geri denilen ülkelerine baktığımızda, özellikle devrimci bir dönemde böyle bir fark gerçekten vardır. Bunu en açık bir şekilde Türkiye'de gördük. Ve bu olay çok doğaldır. Ülkenin bütün kaynaklarına el koymuş ve ülkeyi sömürmek için elverişli şartları hükümete dayatmış bulunan yabancı sermaye, bu ülkelerdeki millî burjuvazinin iktisadî gelişmesini tam anlamıyla engellemektedir. Uyanmakta olan yerli burjuvazi, her şeyden önce kendi ülkesini iktisadî bakımdan ele geçirmek zorundadır. Yerli burjuvazi, emperyalist sermayeye karşı mücadeleye başladığı anda, uluslararası malî sermayenin ajanları ve müttefikleri olan

zenginleşmiş bir yurttaş kesimiyle (büyük burjuvazi) karşı karşıya gelmektedir. Yabancı sermayeye bütünüyle teslim olmuş Türkiye'deki kapitalist büyük burjuvaziye millî devrim ve bütün halk uzun bir süre ülkeye yabancılaşmış gözüyle baktı. Burjuvazinin iki kanadı arasındaki bu düşmanca zıtlık, millî burjuvazinin ve küçük burjuvazinin devrimci eğilimini daha da artırmakta ve onları mevcut düzeni yok etmeye ve bu durumu sürekli hale getiren feodalizmin temellerini yıkmaya yöneltmektedir. Aynı şekilde emperyalist sermayenin sömürüsüne ve ayrıcalıklı sınıfların yarı-feodal baskısına direnen proletarya ve köylülük, bu millî burjuvazide en doğal müttefikini buluyor. Öyleyse, millî burjuvazi devrimci yolda ilerlemeye hazır olduğu sürece, bu sınıflar mücadeleyi aynı anti-emperyalist bayrak altında yürütmelidir. Bu koşullar altında, proletarya ve onun sınıf partisi için devrimci millî burjuvazi ile bir blok kurmaktan daha doğal bir şey olamaz.

Troçki yoldaş, geri ülkelerin büyük burjuvazisi ile kapitalist ülkelerin büyük burjuvazisini aynı kefeye koymakla çok büyük bir hata işliyor. Kapitalist ülkelerde büyük burjuvazinin kendisi millî burjuvazidir ve burjuvazinin iki kanadı arasındaki mücadele, sanayi sermayesiyle malî sermaye arasındaki düşmanca zıtlığın bir ifadesidir. Ülkenin iktisadî kaynakları bütün olarak onların emrindedir. Buna karşılık geri ülkelerdeki büyük burjuvazi uluslararası malî sermayenin sadece bir uzantısıdır; millî niteliği olmayan yozlaşmış ve yiyici bir sınıftır. Genç millî burjuvazi kendi ülkesinde kendisini yabancı hissetmektedir. İşte ona karakterini veren bu özelliğidir. Bu sınıf, ülkeyi sömürme imkanları üzerindeki hakimiyet hakkını, emperyalizme ve ajanla-

rına karşı savunmak zorundadır. Millî burjuvazinin işte bu devrimci niteliği bir kere ortaya çıktıktan sonra, proletaryanın örgütü olarak bizim burjuvaziyle emperyalizm arasında silahlı bir mücadele başladığında bu burjuvaziyle doğrudan doğruya bir blok kurmamız gerekir. Hatta Çin'de olduğu gibi, bazı koşullar altında proletarya partisinin, kapitalist devletlerin pençesinden ve feodalizmden ülkeyi kurtarma hedefini güden bir örgüte girmesi zorunlu hale de gelebilir. Partinin yeri, emperyalizmin hegemonyasına karşı birçok sınıfın oluşturduğu böyle bir blokun içindedir.

Önemli bir başka gerçek daha Komünist Partisinin Guomindang gibi millî devrimci bir örgüte girmesini haklı göstermektedir. Ülkeyi başarıyla kurtuluşa götüren örgüt, tıpkı Türkiye'de gördüğümüz gibi (Kemal ve arkadaşlarına Türk halkının kurtarıcıları gözüyle bakılmaktadır) o milletin gözünde öylesine büyük bir itibar ve sevgi kazanır ki, zafer kesinleştikten sonra, kurtuluşu örgütleyenler olarak görülenlerin elinden iktidarı almak bir süre için imkansızdır. Eğer Komünist Partisi mücadelenin yönetimini tek başına yüklenecek durumda değilse, en azından bu yönetime katılması gerekir. Böylelikle, zafer kazanıldığı zaman bundan doğacak itibarın bir kısmına sahip çıkabilmeli ve bundan, köylülük ve küçük burjuvazi ile müttefik olan ve devrimci şiddete başvuran proletaryanın hegemonyası için yararlanmalıdır. Bu blokun içinde Komünist Partisinin bağımsızlığının ve eleştiri hakkının korunması gerektiği açıktır.

Muhalefet, proletaryanın, hareketin yönetimini tek başına üstlenebileceğini ve emekçi kitlelerin yardımıyla devrimin zaferini güvence altına alabileceği-

ni söylüyor. Bu doğru olsa bile, komünizmden ürken küçük burjuva kitlelerini devrime bağlamak için, Guomindang tipi bir örgütten Komünist Partisinin bir kopyası olarak faydalanmak yararlı olacaktır. Bununla birlikte, nesnel koşulların gösterdiği gibi, Çin'de, Türkiye'de ve başka ülkelerde millî kurtuluş mücadelesini proletaryanın tek başına başarıya ulaştıramayacağı kesindir. Bu mücadeleyi başlatan burjuvazidir, proletarya ve köylülük ise onu burjuva-demokratik ve kapitalist olmayan devrim yönünde ilerletirler. Lenin, bizi desteklemeleri sağlanabilecek bütün toplumsal tabakaların, bu destek sadece kısa bir süre için söz konusu olsa bile, devrimci mücadelemiz için kazanılmasının önemine dikkatimizi çekmiyor muydu? Proletaryanın mutlak bağımsızlığından ve mücadelenin önderliğinin onun tekelinde olmasından söz ettiğimiz zaman, gerçekten çok devrimci bir poza bürünüyoruz, ancak bu lafta keskinlikten başka bir şey değildir. Zaferin güvencesi, güçlerin doğru olarak değerlendirilmesinde ve eylemde yatar.

Şimdi üçüncü meseleye, sovyetlerin kurulmasıyla ilgili meseleye geliyorum. Bu mesele, İkinci Dünya Kongresinde, Lenin'in tezleriyle, bütün incelikleri ve detaylarıyla ilke açısından kesin bir şekilde karara bağlandı. Geri ülkelerde kurtuluş devrimleri sırasında sovyetler kurulabilir. Bizim için mesele, Çin'de esas olarak sovyetler kurma imkânının var olup olmadığı değildir. Saptamamız gereken mesele, daha çok, Çin devriminin içinde bulunduğu şu anda sovyetler kurulmasının ve sovyetler kurulmasıyla ilgili şiarın ileri sürülmesinin doğru olup olmadığıdır. Devrime Guomindang'ın önderlik yapmasını ve Komünist Partisinin Guomindang'a katılmasını kabul ettiğimiz şu anda Çin'de sovyetlerin kurulması şiarının

ortaya atılamayacağı kanısındayız. Bu, sadece durumu daha karışık bir hale sokacak ve devrimin önderliğini dağıtacaktır. Çünkü bunun sonucu ortaya çıkacak iki ayrı hükümet, zorunlu olarak felakete sürükleyecek çatışmalara yol açacaktır. Ama eğer devrim bizim istediğimiz yönde gelişirse, hiç şüphesiz çeşitli yerlerde, çeşitli adlar altında ve çeşitli biçimlerde kendiliğinden sovyetler kurulacağına inanıyorum. Böyle bir durumda, elbette Partimizin görevi kendiliğinden ortaya çıkan bu sovyetleri geliştirmek, bunların önderliğini ele geçirmeye çalışmak ve bu sovyetlere karşı düşmanca tavır almasını engellemek için Guomindang'a baskı yapmaktır. Bu yüzden Parti, bu iki mücadele aracını belli bir süre için birleştirmeye çalışmak zorundadır.

Şimdi, Türk millî devrimi ile Çin devrimi arasındaki benzerlikler ve ayrılıklar meselesine geliyorum. Yürütme Komitesinin bu şubelerin deneylerinden çıkarılan derslerden en geniş ölçüde yararlanması gerektiği düşüncesindeyim. Burada Türk millî devriminden ve Türkiye Komünist Partisinin bu devrim karşısındaki tutumundan gerekli derslerin çıkarılmaya çalışıldığını memnuniyetle gördüm. Bununla birlikte bu deney ve bu deneylerden çıkarılmaya çalışılan dersler, ne yazık ki, gerçeklere yeterince uygun bir şekilde ele alınmıyor.

Muhalefet her şeyden önce iki devrim arasındaki ayrılıkları hiç dikkate almadığı için feci bir şekilde yanılmaktadır.

Petrov yoldaşın söylediği de doğru değildir. Petrov yoldaş, Kemalistler başından beri gayet tutucu ya da gerici olarak ortaya çıktıkları için, Kemalistlerin desteklenmesi veya onlarla işbirliği gibi bir me-

sele ortaya atılamaz diyor. Hayır, Kemalist hareket 1919 ile 1922 arasındaki devrimci savaşlar döneminde, tıpkı Guomindang gibi, hatta Guomindang'ın sol kanadı gibi, millî kurtuluş ve burjuva devrimi hedefini güttü. Emperyalizme karşı savaşlar boyunca komünistler, Mustafa Kemal'in temsil ettiği Müdafayı Hukuk Cemiyetini desteklemeliydiler ve desteklediler.

İki devrim arasındaki farklılıklar nelerdir?

Şimdi bu farklılıkları ele alalım. Çin ve Türkiye devrimi arasındaki birinci ve kanımca en temel fark, Türkiye devriminin, ülkenin en önemli sanayi merkezlerinin müttefiklerin emperyalist orduları tarafından işgaline karşı bir tepki olarak başlamasıdır. Bu yüzden Türkiye proletaryası kitleleri, bağımsızlık savaşının kanlı çatışmalarının sürdüğü bölgelerden tecrit oldu. İkinci fark, Türk millî devriminin bir iç savaşın sonucu değil, fakat doğrudan doğruya yabancı devletleri hedef alan bir savaşın sonucu olmasıdır. Köleleştirilmek üzere olan Türkiye halkı düşmanları olan emperyalist ittifak devletlerine karşı savunmaya girişti. Üçüncü fark, dünya savaşına katılmanın ve yenilginin sorumluluğunu taşıyan büyük burjuvazinin devrimden henüz kısa bir süre önce iktidardan uzaklaştırıldığı ve halkın gözünden çok düştüğü için, millî mücadeleye katılmaya cesaret edememesiydi. Gene de Müdafayı Hukuk Teşkilatı içinde bu burjuvazinin emperyalizmin kayıtsız şartsız hizmetinde olan bazı temsilcileri vardı. Ama, sınıf olarak büyük burjuvazi millî kurtuluş mücadelesinde hiç bir rol oynayamıyordu.

Türkiye proletaryasının devrime çok etkin bir şekilde katılamadığı doğrudur. Bunun bir tek nedeni vardır, o da, Türkiye proletaryasının emperyalist

devletlerin askerî işgali altındaki bölgelerde bir anlamda hapsedilmiş olmasıdır.

Bu tesadüfi durumu, Türkiye proletaryasının sayıca azlığına bağlamak hatalı olur. Stalin yoldaş, Afganistan, İran ve Özbekistan'la kıyasladığı Türkiye'de devrim meselesinin Çin'dekinden değişik olarak ele alınması gerektiğini söylerken, Türkiye'nin koşulları hakkında herhalde yanlış bilgi edinmişti. Bu iddianın doğru olmadığı açıktır. Türkiye'nin toplumsal yapısı daha çok Balkan ülkelerine ve Sovyetler Birliği'ne benzemektedir. Türkiye yaklaşık olarak yirmi beş seneden beri kapitalist gelişme yoluna girmiş bir ülkedir. Daha devrim sırasında bile asgari düzeyde bir sanayi vardı.

Ne var ki, ortaya koyduğum Türkiye ile Çin devrimi arasındaki farklılıklar, aynı şekilde emperyalizme, Osmanlı istibdadına, halifeliğe ve feodalizme karşı olan ve birçok toplumsal sınıfların faal olarak katıldığı Türk millî hareketinin niteliğini hiç bir şekilde değiştirmez. Milliyetçi örgüt, tıpkı Guomindang gibi, siyasî bir parti değildir. Bu, «Türkiye'nin bağımsızlık haklarını müdafa» için kurulmuş bir cemiyettir. Örgüt de kendini böyle adlandırıyordu ve içinde hemen hemen bütün sınıflar temsil ediliyordu. Örgüt öncelikle, kapitalist burjuvazi olmak yolunda ilerleyen Anadolu'daki orta burjuvazinin yönetimi altındaydı. Küçük burjuvazi, köylülük ve proletaryanın belirli bir kesimi örgütte etkin olarak yer alıyordu. Proletaryanın siyasî örgütü olan Komünist Partisi bu cemiyete katılmadı. Komünist Partisi bunun dışında kaldı ve mutlak bağımsızlığını korudu. Bu özelliğin dışında Müdafayı Hukuk Cemiyeti, Türkiye'de burjuva-demokratik bir rejim kurmak için emperyalizme ve feodalizme karşı birlikte mücade-

le eden birçok sınıfın oluşturduğu bir bloktu. Birçok sınıfın oluşturduğu bu örgütün başında, daha çok millî burjuvaziyi temsil eden politikacılar ve generaller bulunuyordu. Demek ki hareket, bu burjuvazinin hegemonyası altındaydı. Fakat bu genç burjuvaziyi Çin'deki kompradorlarla kıyaslamak oldukça güçtür; bu burjuvazinin yabancı sermaye ile hiç bir ilişkisi yoktu ve ülkenin mutlak bağımsızlığını gerçekleştirmek istiyordu. Mücadeleyi gerçekten de emperyalizmin yenilgisine, istibdadın ve halifeliğin kaldırılmasına kadar destekledi.

Komünist Partisinin bu hareket içinde rolü neydi? Türk millî devriminin en ilginç dönemi, legal bir parti olarak Komünist Partisinin baskı altına alındığı 1921 yılına kadar geçen dönemdir. Millî hareket, millî burjuvazinin yukarıdan örgütlediği bir hareket olarak değil, ülkenin en kalabalık bölgelerinin emperyalizmin paralı askerleri tarafından işgaline karşı köylü halkın kendiliğinden bir ayaklanması olarak başlamıştı. 1919 başından 1920 yılının sonuna kadar müttefik emperyalistlerin Anadolu'ya sürdüğü Yunan ordularına karşı silahlı direniş, bütünüyle, efelerin önderliği altındaki köylü çeteleri tarafından yürütülüyordu. Bu dönemde Komünist Partisi legaldi ve çok geniş bir faaliyet gösteriyordu. Partinin biri Ankara diğeri Eskişehir'de olmak üzere iki siyasî organı vardı. Parti, ayrıca İstanbul'da çıkan teorik bir yayın organına sahipti. Partinin faaliyeti ve propagandası, yoksul köylü kitleleri arasında ve bu kitlelerin bağrından doğan silahlı çeteler arasında gayet devrimci bir tutum yaratmıştı. Bu halk tabakaları içinde Komünist Partisinin lehinde güçlü bir akım gelişiyordu. Bu çetelerin en etkili önderlerinden biri olan süvari komutanı Ethem, bu silahlı köy-

lü kitlelerinin baskısı karşısında Komünist Partisi ile ilişki kurmak ve kendisinin komünizm taraftarı olduğunu açıkça belirtmek zorunda kalmıştı. Aynı şekilde, 1920'nin sonuna doğru millî hareketin ana kuvvetleri de Komünist Partisinin etkisi altına girmek üzereydi. Hatta cephe gerisindeki bölgelerde askerî birlikler arasında toprak devrimini savunan «Yeşil Ordu» adı altında bir örgüt doğmuştu. Millî hareketin bu beklenmeyen yönelimi, Türkiye Müdafayı Hukuk Cemiyeti yöneticilerinin huzursuzluk duymaya başlamalarına neden oldu. Durumlarının daha da kötüleşmesini önlemek üzere Kemal ve taraftarları cephe gerisinde muvazzaf subayların yönettiği düzenli bir ordu kurmak için tedbirler aldılar. Bu amaçlarını gerçekleştirmek için, Ermeni Taşnak hükümetine karşı kazandıkları savaşta ellerine geçen silah ve cephaneden faydalandılar. Bu ordunun iç çekirdeği cepheye gönderildi ve kendisine verilen ilk görev, bu silahlı köylü çetelerini düzenli birliklere katmak ve yeniden örgütlemek oldu. Bu, çetelerin elinden her türlü bağımsız hareket etme imkânının alınması anlamına geliyordu. Bu çetelerin önderi böyle bir hakimiyet altına girmemesi gerektiğine inanarak silahlı bir isyana girişti ve Kemal'in şimdiki başbakanı İsmet Beyin komutası altındaki orduya karşı mücadelenin başına geçti. Bağımsızlık mücadelesinin ilk dönemi olan 1921 yılı başında millî ordulara karşı büyük bir hücumun başlayacağı sırada, millî ordunun iki kanadı arasındaki kanlı mücadelenin bu acı oyununa tanık olduk. Düzensiz çetelerle düzenli ordu karşılıklı savaşa tutuştular. Bu mücadelede köylülük yenik düştü, önderleri ise boyun eğmektense düşmana katılmayı yeğ tuttular ve böylece toprak devrimi davasına ihanet ettiler. O günden itibaren,

hareketin hakimiyeti ve önderliği bütünüyle Mustafa Kemal'in, yani millî burjuvazinin eline geçti.

Burada Çan Kay-şek'in ihanet ile belli bir kıyaslama yapabiliriz.

Çin'de bu kopma işçi ve köylülerin hareketinin ve Komünist Partisinin güçlü olması yüzünden, sadece Guomindang içinde bir bölünmeye ve devrimin kısmî bir yenilgisine yol açtı. Türkiye'de ise, işçi hareketinin zayıflığı ve proletaryanın esas kitlelerinin emperyalistlerin işgali altındaki bölgede hapsedilmesi sonucu, Kemalistlerin köylü hareketini bastırması ve yeni burjuvazinin millî devrimin önderliğini tekeline alması mümkün oldu.

Kemal, köylülerin silahlı çetelerini yok etmekle yetinmedi. Halk tarafından sevilen Komünist Partisini de, hain ve isyancı olarak ilan ettiği kimselerle bağları olduğu bahanesiyle dağıttı ve yasakladı. Tutuklanmaları emredilen Parti önderlerinin her biri olağanüstü bir mahkeme önünde on beşer yıl kürek cezasına mahkum edildiler.

Komünist Partisinin tasfiyesi ve köylü hareketinin bastırılmasından sonra millî kurtuluş hareketi sadece orta burjuvazinin ve Anadolu'daki zengin köylülüğün bir hareketi haline dönüştü. Bu sırada Komünist Partisinin önderi olan Mustafa Suphi on beş yoldaşıyla birlikte Rusya'dan Türkiye'ye geldi. Yoldaşlar, yapay bir şekilde kendilerine karşı kışkırtılan halkın çok kötü muamelesiyle karşılaştılar ve alçakça katledilerek Karadeniz'e atıldılar. Sonuç olarak, Guomindang gibi birçok sınıfın örgütü olan millî örgütün, daha kurulduğu ilk yılda, proletaryayla ve yoksul köylülerle işbirliğinden uzaklaştığını ve komünizme karşı düşmanca bir tutum aldığını görüyoruz. Bununla birlikte komünist propaganda, kitle-

leri harekete geçirmeye devam etti. Hareket, her gün şu veya bu şekilde kendini gösterdi. Kemalistler, bir yandan gerçek komünist önderleri komünizmi arzulayan kitlelerden koparmak, öte yandan hiç şüphesiz müttefiklerini (Sovyetler Birliği'ni) yatıştırmak için sahte komünistlerden meydana gelen aslında milliyetçilerin oluşturduğu resmî bir Komünist Partisi kurmak zorunda kaldılar. Bu partinin önderlerinden biri, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesinde Türkiyeli komünistleri temsil etmek üzere 1921 yılında Moskova'ya gönderildi.

Bizde, Türkiye'de devrimci köylü hareketinin ve halkın sevgisini kazanmış Komünist Partisinin tasfiyesi işi, milliyetçilerin sağ kanadı tarafından, tutucu burjuvazi tarafından değil, tersine millî burjuvazinin radikal sol kanadı tarafından, burjuva devrimini kuvvetle ve samimî olarak sonuna kadar götürmeye kararlı olan ve işçileri, köylüleri hakimiyeti altına almayı kendine görev edinmiş olan burjuvazi tarafından yürütüldü. Silahlı köylü çetelerini yok etmesi emperyalizme karşı mücadeleyi zayıflatmadı. Kemalistler emperyalist ordular karşısında tam bir zafer kazandıktan sonra, öncelikle örgütleri içinde ortaya çıkan ve «ikinci grup» adını taşıyan sağ kanadı tasfiye ettiler. Bu hizip, devrimin sultanlığın kaldırılmasına kadar ilerletilmesine karşıydı. Burjuvazinin en radikal üyeleri olan Kemalistler bu sağ kanattan ayrıldılar, istibdadı ve halifeliği tasfiye ettiler ve burjuva devrimini oldukça ileri bir çizgiye kadar sürdürdüler. Ancak yıllar sonra, her geçen gün daha fazla kapitalist tarafa geçiyor, yabancı sermayeyle uzlaşıyorlar.

Tekrar Çin devrimine dönecek olursak, kitle hareketinin kuvvetlendirilmesini, işçilerin ve köylüle-

rin silahlandırılmasını, proletaryanın hegemonyası altına sokulması için Guomindang'la işbirliğini ve burjuvaziyle büyük toprak sahiplerine karşı uzlaşmaz bir mücadeleyi vb. önerdiği sürece Buharin yoldaşın karar tasarısıyla aynı fikirde olduğumuzu belirtirim... Çin devriminin zafere ulaşacağına ve işçi ve köylülerin diktatörlüğü altında kapitalist olmayan bir çizgi izleyeceğine eminiz. Yeter ki kardeş partimiz manevra yapmayı ve Komintern'in doğru talimatlarını pratiğe uygulamayı başarsın. Çin Komünist Partisi, durmak bilmeyen bir çalışmayı gerektiren karmaşık ve zor görevlerini mutlaka yerine getirecektir.

Die Chinesische Frage (Çin Meselesi),
Komintern yayını, Mayıs 1927, s. 86-94
İmza: **Ferdi** (Türkiye)

KEMALİZM KAPİTALİST GELİŞME YOLUNDA

31 Mayıs 1927

Mehmetçiğin kahramanlığı, Türkiye'de bağımsızlık için mücadele eden orduların parlak bir zafer kazanmasını mümkün kıldı. Bu zafer, müttefiklerin paralı askerleri yenilerek kazanıldı. Daha 1922 yılı bile bitmeden istilacı ordular denize dökülerek ya da tutsak edilerek, Anadolu bunlardan tamamen temizlendi. Kurtuluş Savaşını tamamlamak için büyük bir sabırsızlık içinde olan silahlı halk kitleleri, İngiliz işgali altındaki İstanbul kapılarında ve Çanakkale Boğazında mevzilenmiş bekliyorlardı.

İşte Kemalistler, bu olağanüstü elverişli durumdan Lozan'da yararlanmayı ve Türkiye'yi emperyalizmin, nedeni ne olursa olsun, her türlü müdahalesinden kesin olarak kurtarmayı bilemediler. Kemalistler, siyasî bağımsızlıkla ilgili bütün konularda katı ve uzlaşmaz bir tutum takındıkları halde, iktisadî konularda o kadar katı davranmaya gerek olmadığını düşünüyorlardı. Bu noktada roller değişmişti. Müttefik devletlerin delegeleri, Türkiye'de kazanmış oldukları haklar konusunda bir karış bile gerilemek niyetinde değillerdi. Her türlü siyasî ayrıcalığın ikti-

sadî baskı sonucunda elde edileceğini çok iyi bildikleri için, kendi açılarından en küçük bir taviz anlamına gelebilecek çözüm önerilerine imza atmadılar. Türkiye'nin devlet borçları meselesi bile, Lozan Antlaşmasından çıkartılmış ve ertelenmişti. Bugün bu mesele hâlâ ortadadır. Gümrük meselesinde ise Kemalistler, 1928 yılına kadar geçerli olan ve eski gümrük hadlerini birkaç değişiklikle aynen tekrarlayan geçici bir çözümü zorla kabul ettirdiler. Yani Türkiye **Cumhuriyeti,** ancak 1928'de, siyasî kurtuluşundan tam beş yıl sonra, tam anlamıyla bağımsız bir gümrük rejimine sahip olabilecekti. Yabancı sermayenin elindeki haklara ve büyük kapitalist işletmelere gelince, Kemalistler, ülkede yürürlükte olan yasalara uymaları şartıyla bunların yasallıklarını tanıdılar. Kemalistler, kapitülasyonlar (Çin'dekilere benzer bir tür eşit olmayan antlaşmalar) kaldırıldığına göre, eşit koşullarda mücadele ederek yabancı sermayeyi ülke ekonomisindeki stratejik mevzilerinden kovabileceklerini sanıyorlardı. Hiç kuşkusuz bu, kendi ülkesinin doğal zenginliklerini ve işgücünü kendinden başka hiç kimsenin sömürmeye hakkı olmadığını düşünen, ama öte yandan da uluslararası sermayeyle ilişkilerini tamamen koparmayı tehlikeli bulan milliyetçi burjuvazinin tipik tutumudur. Onun uluslararası sermayeyle ilişkilerini koparmaktan çekinmesinin nedeni, ileride yabancı sermayeden yardım isteme durumunda kalacağını hesaplamasıdır. Ülkenin siyasî bağımsızlığını emperyalist devletlere kabul ettiren genç Anadolu burjuvazisinin önderlerinin, bu beklenmedik sonuç karşısında gözleri kamaşmıştı. Artık bunun arkasının kendiliğinden geleceğini sanıyorlardı. Ve o zamana kadar kazandıklarını tehlikeye atmak yerine, belirsiz çözümleri kabullenmeyi ya

da emperyalistlerle taban tabana zıt düşündükleri anlaşmazlık konularını bile ertelemeyi yeğ tuttular. Kemal Paşa hükümeti, Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasından sonra, tıpkı İttihat ve Terakki hükümetinin 1908 devriminden sonra karşılaştığına benzer zorluklarla karşılaştı. Ne var ki, bu iki durum arasında çok büyük bir fark vardır; o da bugün dünya kapitalizminin çöküş dönemine girmiş ve proletaryanın dünyanın önemli bir bölümünde iktidarı burjuvaziden almış olmasıdır. Türkiye'de yerine getirilmesi gereken görev, çetin bir görevdi. Abdülhamit, otuz üç yıllık sultanlığı sırasında, iktidarda kalabilmek için, rakip emperyalist devletlerin kah birine kah diğerine ayrıcalıklar tanıyarak bunların birbiriyle sık sık çelişen hırslarını tatmine çalışmıştı. Sonuç olarak, Türkiye'nin tüm millî ekonomi kaynakları, yabancı sermayenin mülkiyetine girdi. İktisadî faaliyetin bütün alanlarında hızla ilerleyen ayrıcalıklı yabancı sermaye, orta tabakaları kelimenin tam anlamıyla boğmuş ve boy ölçüşemeyecekleri bir rekabet yaratarak gelişmelerini engellemiştir. Orta sınıfın en ileri tabakaları, servetlerinin bu sistemli talanına bir son vermek amacıyla İttihat ve Terakki komitesinin önderliğinde başkaldırdılar ve bir anayasa getiren ve Abdülhamit'in mutlakiyetçi istibdadını yıkan devrimi gerçekleştirdiler.

Ama bu «İttihat ve Terakki» burjuvazisi, iktidara geldiği sırada, emperyalist kuşatma nedeniyle, dış destekten yoksundu. Bu yüzden, ülkeye babasının evi gibi yerleşmiş olan uluslararası malî sermayeden ülkeyi kurtaramadı. Dolayısıyla bu toy ve üstelik de son derece ürkek burjuvaziye, birbirine rakip emperyalist gruplardan birinin dostluğunu kazanmaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu. Sonuç olarak,

hızla yozlaştı ve yabancı sermayenin komisyoncusu ve ortağı durumuna düştü. Ancak savaşın yol açtığı türden olağanüstü koşullar sonucunda Türk hükümeti, «kapitülasyonları» kaldıracak ve kendi bağımsız gelişmesini güvence altına alacak insiyatifi bulmuştur. Türkiye'deki devlet aygıtının her alandaki kesin hakimiyeti, bu bağımsız gelişmeyi kolaylaştırmaktadır.

Anadolu orta sınıfının Kemal'in partisi tarafından temsil edilen varlıklı tabakaları için, Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasından sonra, daha elverişli bir iktisadî gelişme ortamı doğdu. Bu arada emperyalist kuşatmada büyük bir gedik açılmasının yanı sıra, İttihatçı dönemin tecrübesi de, yurt içinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini göstermişti. Ama esas olan şudur: İç pazarda (savaş sonucu dış dünyadan tecrit olunduğu için) beş yıl süren rekabetsiz ekonomi döneminde, ülkedeki genel sefalete rağmen, millî üretimle doğrudan ilişkisi olan orta sınıfın bazı tabakaları (çiftçiler, zanaatkarlar, küçük sanayiciler), gözle görülebilir bir iktisadî atılım yapmışlardır. Dolayısıyla yeni rejim, geçmiştekine göre çok daha sağlam bir toplumsal tabana sahipti.

Kemalistler, kendilerinden öncekilerin yılgınlığa kapılarak önünden kaçtıkları görevlerin üstesinden gelmede kendi güçlerine güveniyorlardı. Padişahlık döneminin hastalıklı ve kokuşmuş rejimi, tüm demiryollarının, limanların, büyük çapta bayındırlık işlerinin, hemen hemen tüm madenlerin, en önemli sanayi işletmelerinin, dış ticaretin ve başlıca kredi kuruluşlarının emperyalist sermayenin mülkiyetine girmesi gibi feci bir sonuç doğurmuştu. Şimdi söz konusu olan, bu istilacıya karşı planlı ve kararlı bir mücadele yürütmek ve onu büsbütün yok etmek ol-

masa bile, hiç olmazsa sıkı bir denetim altına almak ve ülke ekonomisinin bağımsız gelişmesini ileride de engellemesini önlemekti. O tarihten itibaren Halk Partisinin bu açıdan aktif siyasetinin elle tutulur sonuçları görülmüştür. Sanayi, ticaret ve maliye alanlarında verilen ve Türkiye milliyetçiliğinin anti-emperyalist niteliğini korumasını sağlayan bu alttan alta mücadelenin sonuçlarını aşağıda sırasıyla inceleyeceğiz.

Ulaşım ve Sanayi

Kemalistler, ülke ekonomisinin çağdaşlaştırılması, değerinin yükseltilmesi ve verimli bir biçimde işletilmesi açısından **demiryollarının** taşıdığı önemi derhal kavradılar. Aynı şekilde, demiryollarına hakim olmadan ülke ekonomisi üzerinde belirleyici etkiye sahip olunamayacağını da anlamışlardı. Bu nedenle, ulaşım sorununa daha en başından beri özel bir önem verdiler. İsmet Paşa hükümetinin siyasetinde odak noktasını bugüne kadar demiryolları ve bayındırlık işlerinin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin demiryolu ağı, çeşitli emperyalist sermaye gruplarına göre şöyle dağılıyordu:

	Km
Fransız - Belçika sermayesi (İzmir, Adana ve Trakya Bölgesi)	1700
İngiliz sermayesi (Aydın Bölgesi)	515
Alman sermayesi (eski Bağdat demiryolu, Ankara ve Konya Bölgesi)	1650
Diğer	200
Toplam	4065

Savaş sırasında hükümet, Anadolu demiryolunu (Alman sermayesi) askerî nedenlerle kendi denetimine almıştı. Ankara'daki İkinci Millet Meclisinin ilk

görevlerinden biri de, bu demiryolunun geleceği konusunda bir karara varmaktı. Millet Meclisi iki kampa bölünmüş durumdaydı: Üyelerin bir bölümü, devletin kötü bir yönetici olduğunu ileri sürerek, bu demiryolunun yönetiminin derhal bir yabancı şirkete devredilmesini savunuyordu. Diğer bölümü ise, bunların tam tersine, demiryollarını devletin yönetmesinin açacağı ufuklar ve Anadolu ticaretinin bu can damarını doğrudan doğruya denetlemenin hayatî önemi üzerinde durarak, bu hattın kesinlikle satın alınmasını savundu. Demiryolu şirketi, bu çözümü engellemek için her yola başvurdu. Hararetli tartışmalardan sonra demiryolunun satın alınmasını savunanların görüşü üstün geldi. Bu yolda verilen karar, Kemalistlerin bundan sonraki demiryolu siyasetinin hareket noktasını oluşturmuştur. Ancak hükümet, bu demiryolu hattını bugüne kadar yönetmiş ve hatta onarmış olmasına rağmen, demiryolu şirketleriyle satın alma koşulları ve fiyat konusunda hâlâ bir anlaşmaya varmış değildir. Demiryolu hatlarının toplam değeri 250 milyon dolar civarında tahmin edilmekte olup, söylentiye göre şirkete 60 ile 80 milyon dolar arasında bir ödeme yapılacaktır.

Öte yandan, ülkenin diğer bölgelerini de çağdaş ulaşım araçlarıyla donatmak gerekiyordu. Aslında eski rejimden miras kalan demiryolu ağı, Anadolu'nun sadece batı ve iç bölgelerinde şöyle böyle inşa edilmiş durumdaydı. Kuzey ve Doğu Anadolu illeri ise bu açıdan tamamen ihmal edilmişti. Milliyetçi burjuvazi, tam da bu yarı-feodal bölgelerde azami kâr elde etmeyi amaçlıyordu. Chester (Çester) grubu, bu yönde parlak öneriler getirmişti. Bu grup, Doğu Anadolu'yu ve Karadeniz kıyı şeridini ülkenin iç bölgeleriyle ve güneyi ile birleştirmeyi ve buralara

çağdaş tekniği getirmeyi öneriyordu. Ne var ki, bu hayalî girişimin fiyaskoyla sonuçlanmasından sonra, başka hiç bir yabancı kapitalist grup tarafından, milliyetçi hükümetin de kabul edebileceği koşullarla bu tür bir iş önerisi getirilmedi.

Anadolu demiryolu meselesinin yabancı sermaye açısından olumsuz bir çözüme bağlanması, yabancı işletmelerin birtakım yasal kısıtlamalara tabi tutulması (yazışmalarda Türkçe kullanmak, Türk olmayan personeli işten çıkarmak, ilgili resmî makamlara kayıt yaptırmak, teminat akçesi yatırmak, Türk ticaret odalarına kaydolmak vb.) gibi uygulamalar, uluslararası mali sermayenin genç Cumhuriyete karşı temkinli ve olumsuz bir tutum takınmasına yol açtı. Bu çekingenlik, genel durumdaki belirsizlik, özellikle de Musul meselesinin çıkmaza girmesi ve emperyalist çevrelerin Türk milliyetçilerine karşı açtıkları iftira kampanyası karşısında büsbütün arttı. Sonuç olarak, Türkiye'ye yeni sermaye yatırımları durduğu gibi, bazı eski köklü şirketler de işlerini tasfiye yoluna gittiler. Özellikle İngiliz yönetimi altındaki şirketler bunu yaptı.

Bütün bunlara rağmen Halk Partisi, kendi iktisadî programını gerçekleştirme konusunda kesin kararlıydı ve daha 1924 yılında ülkenin doğal zenginliklerini işletmek bakımından zorunlu gördüğü demiryollarını kendi öz imkanlarıyla, yani devlet bütçesinin imkanlarıyla inşa etme kararını verdi. Böylece, zaman kısıtlaması olmayan ve son derece itinayla hazırlanmış bir plan uygulanmaya kondu. Planlanan hatları, hükümet organları aynı anda ülkenin çeşitli yerlerinde birden inşaya başladılar.

İnşasına başlanan ya da başlanacak olan demiryolları şunlardır:

Demiryolu	Toplam uzunluğu (Km.)	Bugün kullanılan bölümü (Km.)
Samsun - Sivas	380	132
Ankara - Sivas	500	318
Kütahya - Tavşanlı	220	98
Ankara - Ereğli	420	—
Güller - Ergani - Diyarbakır	500	—
Ulukışla - Kayseri	190	—
Toplam	2210	548

Şu anda inşa halinde olan demiryollarını da sayarsak, bugüne kadar Türk işçi ve mühendisi tarafından geniş tüketici kitlelerinin sırtından 600 km. nin üstünde demiryolu ile sayısız köprü ve tünel yapıldığını görürüz. Ancak bu çalışmalar çok yavaş ilerlemiştir. Sorumlu yöneticiler, işçi ücretleri konusunda ve malzeme tesliminde büyük yolsuzluklar yapmışlardır. Bu girişimler başka konularda da devlet hazinesini çok zor durumda bıraktı. Hükümet, yapımı hızlandırmaya büyük önem vermekle birlikte, bunun için gerekli parayı derhal sağlayacak durumda değildi.

Sonuç olarak, hükümet, geçtiğimiz kış, iki yabancı sermaye grubunun (Belçika ve İsveç), söz konusu demiryolunu krediyle tamamlama önerilerini hemen kabul etmek zorunda kaldı. Gerçi burada söz konusu olan, gerçek anlamda bir ayrıcalık değildi. Demiryolları devlete ait olacaktı. Ancak, yapım koşulları olağanüstü derecede ağırdı. Yapılacak işin (1000 km'nin üstünde demiryolu döşenmesi ve Samsun ile Ereğli liman tesislerinin yapımı) gerçek değeri, aslında 70 bin doları aşmıyordu. Oysa devlet hazinesi, yabancı kapitalistlere on yıl içinde 100 bin doların üstünde bir tutar ödeyecekti. Gerçi Kemalistler, siyasî nitelikte olmayan sermaye buldukları

için sevinçten uçuyorlardı ama, İsveç grubunun arkasında City bankacılarının* bulunduğu kanıtlanmıştır. Bu iki sermaye grubu ile yapılan anlaşmaları, Kemalistlerin emperyalizmle uzlaşma yolunda attıkları ilk adım olarak görebiliriz.

Sanayi alanında, hükümet özel girişimleri teşvik etmek ve desteklemekle yetinmiştir. Anadolu burjuvazisinin elindeki sermayenin az olması, çok laf az iş sonucunu doğurmuştur. Önümüzde, bugün için gerçekleşmesi olanaksız görülen, yığınla proje duruyor.

Başlangıçta sadece tarım sanayisi ele alınmıştı. Özellikle düşman birliklerinin işgali altında kalan bölgelerde yoğun olan bu sanayiye, kaçan Yunanlılar tarafından büyük hasar verilmişti. Hükümet, bu bölgelerde bulunan işletmeleri Halk Partisinin gözdelerine yok pahasına dağıttı. Hükümet, bunlara ayrıca kredi ve devlet desteği de sağladı. Sonuç olarak, bu bölgelerde üç yıl içinde savaş öncesi üretimin düzeyine erişildi, hatta aşıldı. Örneğin ispirto fabrikaları, zeytinyağı fabrikaları, motor gücüyle çalışan değirmenler, konserve sanayisi vb. gibi üretim dalları için bu söz konusudur. Bu arada dokuma sanayisi (pamuk, koyun yünü, ipek ve dericiliği özellikle belirtmek gerekiyor. Bu alanlarda sadece eskiden var olan her şey yeniden kurularak onarılmakla kalmamış, daha iyi bir tekniğe sahip birkaç yeni fabrika da kurulmuştur. Bu fabrikalar, iç talebin büyük bir bölümünü şimdiden karşılamaktadırlar.

Bu sanayinin yanı sıra, elektrik enerjisiyle çalışan birkaç fabrika, yapı malzemesi fabrikaları, büyük bir Türk-Alman uçak fabrikası, iki şeker fabrikası

---

* Burada «City» sözcüğüyle, İngiliz mali sermayesinin merkezi kastedilmektedir. — Ç.N.

vb. sayılabilir. Son makalemizde bunlardan söz etmiştik. Bu sanayi işletmelerine son yıllarda yatırılan sermaye, 12 milyon dolar tutarındadır. Bunun üçte birinin devlet tarafından, yarısının yerli ve yabancı özel sermaye tarafından, iki milyon tutarındaki geri kalan bölümünün de halkın tasarruflarından karşılandığını söylemek mümkündür. Çünkü son yıllarda büyük işletmeleri, bunlar ister sanayi ister ticaret işletmesi olsun, anonim şirket biçiminde kurmak âdet haline gelmiştir. Eskiden bu gibi işletmelere kuşkuyla bakan küçük tasarruf sahipleri, biriktirdikleri paraları yavaş yavaş bu işletmelere yatırmaya başlamaktadırlar. Öyle ki, bazı işletmeler, varlıklarını bu toplumsal tabakaların katkısına borçludurlar.

Hükümetin sanayiyi teşvik amacıyla aldığı yasal koruma önlemleri dışında, sanayiye her yıl hükümet tarafından çeşitli biçimlerde, yaklaşık 400 bin dolarlık bir para yardımı yapılmaktadır. Yabancı sermaye kaynaklı girişimler, kendilerini Türk şirketi olarak gösterdikleri takdirde, yasaların sanayiye tanıdığı tüm özgürlük ve haklardan yararlanabilmektedir.

Ağır sanayiye gelince, Türkiye'de devlete ait silah ve mühimmat fabrikalarının ve birkaç büyük demiryolu onarım atelyesinin dışında hiç ağır sanayi olmadığı söylenebilir. Gerçi toplam olarak 15 bin işçi çalıştıran küçük bir maden sanayisi vardır, fakat yüzün üstünde işçisi olan işletmeler pek azdır. Çoğunlukla 10 ile 15 arasında ya da daha az işçinin çalıştığı atelyeler görülmektedir.

Son yıllarda, Türkiye'nin bir sanayi ülkesi haline getirilip getirilmeyeceği konusu çok tartışıldı. Ülkede demir cevherinin bulunmaması, aslında tüm sana-

yileşmenin temel koşulu olan ağır sanayiyi kurmanın olanaksız olduğu görüşünü doğurdu. Gemlik ve Torbalı yöresinde zengin demir yataklarının bulunması, genç burjuvazinin umutlarını gerçekleştirmiştir. Demir cevherinin çıkartılması ve sanayileşme konularında derhal büyük çaplı bir tasarı hazırlandı. Buna göre, hükümet, devlet bütçesinden 8 milyon dolarlık bir sermaye ayıracak ve bununla demir çıkarma tesisleri kuracak, demiri işleyecek ve ağır sanayinin çekirdeğini yaratacaktı. Ancak bugüne kadar bu yönde atılmış bir adım yoktur.

Türkiye'de bugün işletilmekte olan diğer madenler ise, birkaç istisna dışında, yabancı sermayeye aittir. Ereğli petrol yataklarının üçte ikisi bir Fransız şirketinindir. Ergani bakır madeni, bir Alman grubuyla ruhsat sahibi olan Millî Kredi Bankası tarafından işletilmeye başlamıştır; Balya'daki gümüşlü kurşun madenleri, Fransız sermayesiyle çalışan bir Türk şirketine aittir. Batı Anadolu'daki krom ve manganez madenlerinin ise bir bölümü de Almanların elinde bulunmaktadır.

Türk maden sahiplerini içinde bulundukları güç durumdan kurtarmak ve yabancı kapitalistlerin yanında saygın bir yer almalarını sağlamak için Kemalistler büyük çaba harcadılar. Ne var ki bu, muazzam miktarlarda sermaye gerektiren bir iştir. Bu sermayeyi milliyetçi burjuvazinin uluslararası malî sermayenin yardımı olmaksızın sağlaması olanaksızdır. Gelgelelim uluslararası parababaları, aslan payını alacakları garanti edilmedikçe, kesenin ağzını açmaya niyetli görünmüyorlar.

Bütün bunlara rağmen Kemalistler, birkaç Türk madencilik şirketi kurmayı başardılar. Örnek olarak şunları sayabiliriz:

	Sermayesi (Dolar)
Muğla Türk Manganez Şirketi	350 000
Muğla Devlet Manganez Şirketi	300 000
Asmara Petrol Şirketi	250 000

Ancak varılmak istenen hedefle karşılaştırıldığında, bunlar son derece önemsiz bir başlangıçtan ibaret kalmaktadır. Kararlılıkla kapitalist yolu tutmuş olan Kemalistleri, bu alandaki sermaye açığı da emperyalizmle uzlaşmaya zorlamaktadır.

Ticaretin Hızla Gelişmesi

Kemalistlerin ülkenin servetlerini ve ekonomiyi geliştirme çabaları, mal alışverişini, özellikle de iç ticareti büyük ölçüde hızlandırmıştır. Bu, göreli canlanmayı, köylülüğün ve milliyetçi burjuvazinin en varlıklı tabakalarının toplumsal durumunun iyileşmesine bağlayabiliriz. Bu tabakaların temsilcisi olan Halk Partisi, geleneklerdeki değişmelere uymaları için onları teşvik ediyordu. Halk Partisi, çıkardığı yasalarla bu değişmeyi bizzat zorlamaktaydı. Ticarette canlanmanın diğer bir nedeni ise, Türkiye'de çağdaş hayatın nimetlerinden her geçen gün daha çok yararlanılması, bunların Anadolu'nun, devrimden önce halkı son derece ilkel bir hayat süren köylerine bile girmesidir. Son bir neden olarak da, Türkiye'de halk kitlelerinin ekonomik hayatın bütün alanlarına her gün daha büyük ölçüde katılmalarını sayabiliriz.

Genellikle ileri sürülenin tersine, dış ticaretin büyük bölümü, hâlâ, yabancı şirketlerle Rum ve Ermeni ihracatçıların elindedir. Bunlar, kukla olarak kullandıkları Türk milliyetçileri aracılığıyla işlerini sür-

dürüyorlar. Gene de, genç burjuvazinin esas olarak tarım ve sanayiyle ilgilenmekle birlikte, ticaret alanında da kendine bir yer edindiğini söyleyebiliriz. Kemalistlerin özellikle ticaretle uğraşan ve vurgunculuk yapan kanadı, yabancı sermayeyle bir an önce uzlaşma eğilimini gösteren kanattır. Milliyetçi burjuvazinin bu tabakasının sözcülüğünü «Cumhuriyet» gazetesi yapmaktadır.

Dış ticaretle ilgili rakamları incelediğimizde, şu sonuçlara varırız:

1923 yılında, hem ithalat hem de ihracatta 1922 yılına oranla bir gerileme söz konusudur. Bunun nedeni, işgal kuvvetlerinin geri çekilmesi sırasında Yunanlıların İzmir ve Afyon bölgesinde yaptıkları yıkımdır. 1922 yılında Türkiye'nin tüm ticaretine hâlâ yabancı sermaye hakimdi.

1923 yılından sonra ticaret hacmi sürekli olarak gelişti. İthalat ve ihracat, aynı anda arttı. Bu arada ihracat, ithalattan daha hızlı bir artış gösterdi. Aşağıdaki tablo, bu gelişmeyi açık bir şekilde göstermektedir:

Yıl	İthalat	İhracat	Toplam Tutar
	(Milyon TL olarak)		
1922	151	99,2	250,2
1923	144,8	84,7	229,5
1924	193,6	158,7	352,3
1925 (yaklaşık olarak)	241,7	198,6	440,3

Görüldüğü gibi, 1923 ile 1924 yılları arasında ithalat yüzde 33,7, ihracat ise yüzde 87,3 oranında bir artış göstermiştir. Bu yıl için toplam artış yüzde 60,5'dir. 1925 yılı için verilen geçici rakamlar ithalatın yüzde 24,8, ihracatın ise yüzde 25,2 arttığını gösteriyor. 1926 yılı rakamları henüz yayınlanmamıştır.

Ancak belli tahminlere dayanarak, bu yılda da ihracatta küçük bir artış, ithalattan ise düşüş olduğu ve böylece ticaret bilançosundaki pasifin küçüldüğünü söyleyebiliriz. İthalattaki düşüşü, tahıl rekoltesinin o yıl yüksek olması ve şeker ve petrolde devlet tekelinin kurulması ile açıklayabiliriz. Bu tekeller, her iki ithal maddesinin de fiyatlarının yükselmesine yol açmış, bunun bir sonucu olarak da tüketim, gözle görülür bir şekilde düşmüştür. Aşağıda, Dolaylı Vergiler Genel Müdürlüğünün yayınladığı, 1925 yılının ilk yedi ayında tahıl, şeker ve petrol ithalatından sağlanan dolaylı vergi rakamlarını veriyoruz:

Yıl (1-7 aylar arasında)	Tahıl (Kg. olarak)	Şeker	Petrol
1925	77 400 000	39 464 775	33 815 971
1926	10 020 900	28 829 981	22 134 374

Şeker ithalatı 1927 yılında, yukarıda sözünü ettiğimiz iki yeni şeker fabrikasının üretimi sonucunda daha da düşecektir. Özellikle buğdayın bundan böyle ithal edilmeyeceği, hatta 1928'de tahıl ihracatına başlanacağı umulmaktadır. Türkiye, yirmi yıl içinde iki milyon ton tahıl ihraç etmiştir. Bunun 1 500 000 tonu buğdaydır. Buna rağmen 1923 ve 1924'de yurt dışından çeşitli tahıl alımına 40 milyon TL ödenmiştir.

Türkiye'nin ticaret bilançosunun sürekli olarak pasif olduğunu belirtmek gerekir. Ne var ki bu, ülkedeki son ekonomik ve toplumsal değişikliklerin bir belirtisi değildir. Eski rejimde de ticaret bilançosu her yıl pasif oluyordu. 1887 ile 1911 yılları arasındaki resmî gümrük bültenini taradığımızda, yıllık açığın her yıl yaklaşık olarak 5 milyon lira tuttuğunu görürüz. 1887 ile 1911 yılları arasındaki toplam itha-

lat, 642,5 milyon altın Türk lirası, toplam ihracat ise 406,1 milyon altın Türk lirasıdır. Yani 25 yıllık bir süre için 23,4 milyon altın Türk lirası tutarında bir pasif söz konusudur. Bu durum iktisatçıların ilgisini çekmiştir. Çünkü iktisatçılar, ülkenin ekonomik koşullarından ve işlerin genel gelişmesinden çıkarak, bu açığı izah edemiyorlardı. Üstelik Türkiye'nin dış ticareti ile ilgili istatistik dairelerinin verdiği rakamlarla resmî Gümrük Bülteninin rakamları da birbirini tutmamaktaydı. Ankara Ticaret Komiserinin, bir İstanbul gazetesinde yayınlanan açıklamalarına göre, bu uyumsuzluğun nedeni, Anadolu'nun güney sınırı üzerinden yapılan ihracatın büyük bölümünün resmî makamlarca denetlenememesi, öte yandan da ihracatçıların, rakamları genellikle olduğundan yüzde 20 daha düşük vermeleridir.

Ticaret bilançosundaki pasifin son yıllarda sürekli olarak düşme eğilimi göstermesi çok dikkat çekicidir. Pasif, 1923'de 60,1 milyon liraya çıkmıştır. 1926 yılı için, 30 milyonu aşmayacağı tahmin ediliyor.

Savaş öncesindeki duruma oranla kaydedilen ilerleme konusunda bir fikir edinebilmek için, aşağıda 1911 ve 1924 yıllarına ait şu karşılaştırmalı rakamları veriyoruz. Rakamlar sterlin lira olarak verilmiştir. Bu arada Türkiye'den ayrılmış olan bölgeler, tablo dışı bırakılmıştır.

Yıl	Toplam	İthalat	İhracat	Fark
	(Milyon sterlin olarak)			
1911	38,3	23,0	15,3	-7,7
1924	36,9	20,3	16,6	-3,7

Görüldüğü gibi, ithalat 2 700 000 İngiliz sterlini dolayında bir düşüş gösterirken, ihracat 1 300 000

sterlin artmıştır. 1924 yılındaki dış ticaret açığı, 1911 yılındakinin yarısı kadar bile değildir.

Bugün Türkiye ticaretinin gelişmesinde belirleyici olan özellik, büyük işletmelerin hakimiyeti ve küçük işletmelerin parçalanmasıdır. Bu, hem anonim şirketler hem de özel girişimler için söz konusudur. Aynı şekilde tarımda da bu durumu görüyoruz. Küçük tüccarların büyük köpek balıkları tarafından nasıl yutulduğunu sayılarla gösteren istatistik veriler, ne yazık ki bugüne değin yayınlanmamıştır. İstanbul ve İzmir bölgesinde yapılan üstünkörü araştırmalardan anlaşıldığına göre, küçük tüccarlara ait toplam 30 milyon değerinde ticarî sermaye piyasadan çekilmiştir. Küçük tüccar başına 500 TL hesaplayacak olursak, iflasa sürüklenerek ticaret hayatından çekilmiş toplam tüccar sayısının 60 bin kadar olduğunu görürüz.

Ticaret Tekelleri

Eski rejimde kapitülasyonlar, Türkiye'nin tekel kurmasını ve gümrük hadlerini yükseltmesini önlüyordu. Düyunu Umumî tarafından yönetilen sadece birkaç tekel (tuz, balıkçılık, tütün) vardı.

Gümrük meselesinde ise Kemalistler, Lozan Antlaşmasıyla, o güne kadar geçerli olan gümrük hadlerini 1928 yılına kadar yükseltmeme yükümlülüğünü kabul etmişlerdi. Buna karşılık, paranın değerinde meydana gelmesi muhtemel oynamalara karşı, gümrük hadlerini anlaşmayla belirlenmiş belli katsayılarla yükseltme hakkı saklı tutuldu.

Tekel kurma konusunda ise Türk hükümeti tam bir hareket serbestisi kazandı. 1925 yılından bu yana hükümet bu özgürlüğü bol bol kullandı. Hükümet

bu konuda önce, anlaşmanın, tütün tekelini bir Fransız-Belçika malî grubuna («Bayındırlık İşleri ve Demiryolları Genel Rejisi») veren bir maddesinden yararlandı ve sermayesini geri ödeyerek tekeli bu şirketten aldı. Tütün sanayisini ve tütün ticaretini doğrudan doğruya Maliye Bakanlığının denetimindeki bir kuruluş yoluyla yönetme girişimi parlak sonuçlar verdi. Eski karma iktisadî rejinin yönetimi altında hiç bir zaman yılda 5 milyon TL'yi aşmamış olan gelirler, 1925 yılında bunun iki katına, yani 10 milyon TL'ye ulaştı.

Bunun dışında hükümet, çeşitli türde bir dizi ticaret tekeli de kurdu. Bunlar, «dış ticaret tekeli» kisvesi altında gümrük vergilerinin artırılmasını amaçlamaktadır. Şeker ve petrol tekelleri bunun örnekleridir. Ülke içinde bu maddelerin alım satımı tamamen serbesttir, ancak bunları ithal eden herkes ilgili tekel idaresine başvurmak ve malı teslim aldığı anda da, kilo başına 5-8 kuruş arasında değişen bir vergi ödemek zorundadır. Gerekli gördüğü takdirde tekel idaresinin kendisi de mal ithal edebilir ve malın fiyatına tekel vergisini ekledikten sonra perakendecilere satabilir. Dolayısıyla tekel, fiyatları ayarlama görevini üstlenmektedir.

Diğer tekeller ise, hem ithalatı, hem imalatı ve hem de satışı içeren gerçek anlamda birer tekel durumundadırlar. Örneğin, içki tekeli, ateşli silahlar tekeli, patlayıcı maddeler tekeli, kibrit ve sigara kağıdı tekeli vb. bu türdendir. Yatırım için yeterli sermayeye sahip olmadığından dolayı hükümet, bugüne kadar işletme haklarını yabancı sermaye gruplarına devretmeyi yeğ tutmuştur. Bunun sonucunda, bir Polonya grubu içki tekelini, bir Fransız grubu patlayıcı maddeler tekelini ve bir Türk - Yahudi grubu

da kibrit tekelini elinde tutmaktadır. Tekelden yararlanan bu şirketlerden istenen başlıca yükümlülükler şunlardır: Birkaç yıllık gelire eşit önemli bir paranın önceden ödenmesi; iç pazarda söz konusu ürüne duyulan talebi karşılamak üzere asgari sayıda işletmenin ülke içinde kurulması; Kemalist Partinin güvenine sahip Türklerin, söz konusu şirketlerin yönetimine katılması. Nitekim içki tekelini elinde bulunduran şirketin yönetim kurulu başkanı, eski maliye başkanı Hasan Beydir.

Geniş halk kitleleri açısından bu tekellerin açıkça yol açtığı sonuç, tekele tabi ürünlerin pahalılaşmasıdır. Bu da tüketimin önemli ölçüde azalmasına yol açmaktadır. Petrol ve şeker tüketiminin bu şekilde azalmasının, Dolaylı Vergiler Müdürlüğünü zor durumda bırakacak boyutlara ulaştığını yukarda rakamlarla göstermiştik. Nitekim 1925 yılının ilk yedi ayına oranla, 1926 yılının ilk yedi ayında şeker tüketimi yüzde 26, petrol tüketimi ise yüzde 34 oranında düşmüştür.

Ayrıca, bu tekellerin küçük tüccara ağır bir darbe indirdiğini de belirtmek gerekir. Çünkü bunlar, bu malların satışından artık bir kazanç sağlayamadıkları ve kendi güçlerini aşan vergi yükünün altında ezildikleri için, dükkanlarını kapatmak zorunda kalmaktadırlar.

Kemalistlerin İşçi Siyaseti

Kemalistlerin işçilere karşı tavrı, tüm iktisadî siyasetlerinin ana çizgisi tarafından belirlenmektedir. Tahlilimiz, milliyetçi burjuvazi ve onunla sıkı bir ittifak içinde çalışan Halk Partisinin her fırsatta bütün güçlerini tek bir hedefe yönelttiklerini apa-

çık ortaya koymuştur. Bu hedef, ülkedeki bütün sermayeyi kendi ellerinde toplamak ve mümkün olan en kısa sürede yeni sermaye biriktirmektir. Onlar, bu amaçla bütün milleti seferber ediyor ve devletin kaynaklarından ve zorlama olanaklarından sonuna kadar yararlanıyorlar.

En zorba baskı ve tehdit yöntemlerini kullanarak ve rekabet açısından can alıcı öneme sahip olan iktisadî yasalarla oynayarak sermayenin kendi ellerinde toplanmasını sağlamaktadırlar. Aldıkları idarî ve malî tedbirlerle bu çarkı kendi lehlerine işletmektedirler. Bu, hem şehirlerdeki hem de köylük bölgelerdeki küçük işletmelerin hızla çökmesine ve proletarya kitlesinin sürekli olarak büyümesine yol açmaktadır. İşgücüne duyulan talep, üretimin gelişmesine paralel olarak artıyorsa da, küçük burjuvazinin ve küçük köylülüğün iflası bundan daha büyük bir hızla ilerlediği için, işgücü arzı talepten fazla olmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda, Türkiye'de, burjuvazinin gelişmesine yararlı olan bir yedek işsiz ordusu oluşmaktadır. Çünkü bu ordu sayesinde burjuvazi işçilerin ücretlerini çok düşük bir düzeyde tutabilmektedir.

Hiç kuşkusuz, genç burjuvazi için bu, can alıcı bir meseledir. Sermaye birikimini sağlayabilmek için bu genç burjuvazinin elindeki tek olanak, işgücünü ve geniş tüketici kitlelerini iliğine kadar sömürmektir. Burjuvazinin, örgütsüz olan ve kapitalist işletmeler tarafından köleleştirilmeye karşı en ufak bir direnme bile göstermekten aciz bir proletaryaya ihtiyacı vardır. Milliyetçi burjuvazi, yardımına ihtiyacı olacağını düşündüğü yabancı sermayeye hatırı sayılır bir pay verebilmek için, işçilerin sırtından daha da büyük bir artı-değer elde etmek zorundadır.

Kemalistlerin, iktidarı ele geçirmelerinden bu yana durmadan işçi sınıfını ezmelerinin nedeni açıkça budur. Bu baskılar koşullara göre çeşitli biçimler almıştır ama mesele hep aynı meseledir. Sendikaların başına kendi uşaklarını geçirmeye çalışmalarının, işçi gazetelerini yasaklamalarının, komünistleri cezaya çarptırmalarının, çeşitli milliyetlerden işçiler arasındaki anlaşmazlıkları körüklemelerinin, hatta çok seyrek olmakla birlikte bazan işçilerin belli taleplerini karşılamalarının nedeni hep, Kemalistlerin işçileri örgütsüz hale getirmek, sorumluluğunun bilincinde önderlerden yoksun bırakmak, mücadele azimlerini kırmak, tek kelimeyle, onlar arasında kargaşalık ve karamsarlığı yaygınlaştırmak ve böylece onların dayanışma ruhunu ve sınıf bilincini köreltmek istemesidir.

Türkiye Komünist Partisi bütün gücüyle bu yozlaştırma siyasetine karşı mücadele etmektedir. Türkiyeli işçiler, ancak sömürücü sınıflara karşı yorulmak bilmez bir mücadele ile kurtulabileceklerini ve komünistlerden başka dostlarının ve savunucularının olmadığını çoktan anlamışlardır. Devrimci propaganda işçiler üzerinde büyük bir etki yapmaktadır ve Kemalist makamların bütün baskı ve zulmü, işçilerin, ister Kemalist ister İttihatçı olsun burjuvaziye karşı kinini artırmaktan **başka bir işe** yaramamaktadır.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1927, Sayı 22, s. 1076-1087
İmza: **B. Ferdi**

ÇİN DEVRİMİ KEMALİST YOLU İZLEYEMEZ

21 Haziran 1927

Feodalizm Meselesi

Bundan önce yazdığımız iki yazıda, Türkiye'deki yoksul köylü hareketini yenilgiye sürükleyen ve doğmakta olan Anadolu burjuvazisine millî demokratik hareket üzerinde hakimiyet kurma olanağını veren koşulları tahlil etmiştik. Kemalistlerin, bağımsızlık savaşı zaferinden sonra feodal kalıntıları ortadan kaldırmaya devam etmelerine rağmen bütün iktisadî faaliyetlerini kapitalist yola yönelttiklerini görmüştük. Bu yazıda Çin devrimi ile Türk devriminin ne ölçüde karşılaştırılabileceğini ve Çin'de devrimci hareketin kapitalist olmayan bir gelişme yolu izlemesi olasılığının niçin daha büyük olduğunu araştıracağız.

Proletaryaya kıyasla burjuvazinin nispeten zayıf olması, Türkiye'de belirleyici bir rol oynamaktadır. Çin'de olduğu gibi, Türkiye'de de kapitalist girişimlerin (maden ocakları, taşımacılık, sanayi gibi) çoğu, yabancıların elindedir. Bu durum, proletaryanın Türkiye'de millî burjuvaziye göre daha hızlı geliş-

mesine yol açıyor. Fakat Türkiye'nin en önemli merkezlerindeki proletaryanın millî hareketin merkezleriyle ilişkisi emperyalistler tarafından kesilmişti.

Feodal kalıntılar ve köylülerin sömürülmesi meseslesi çok daha önemlidir. Türkiye'nin tarım alanında daha 20. yüzyılın başlarında bugünkü Çin'den daha ileri bir gelişme aşamasına ulaşmış olduğu tartışma götürmez. 19. yüzyılın daha ilk yarısında yapılan büyük reformlar, feodal ilişkilerden gelen bütün gelenek ve görenekleri ortadan kaldırmış ve daha az ilkel olan, fakat yoksul ve topraksız köylüler için hiç de daha hafif olmayan sömürü biçimlerinin gelişmesine yol açmıştı. 1850'lerde, bazı vilayetlerde diledikleri gibi hüküm süren ve gerçek feodal beylerden farklı olmayan askerî valilere rastlanıyordu. Bunlar, bugün Çin'de hüküm süren bürokrat askerî kastlarla karşılaştırılabilir. Fakat Abdülhamit'in hükümdarlığı sırasında merkeziyetçilik o kadar gelişti ki, bu valilerin yetkileri Babıali otoritesinin birer temsilcisi olmaktan öteye gitmez oldu.

Anadolu'nun sadece birkaç doğu vilayetinde uzaklık ve ulaşım yetersizliği nedeniyle feodalizm varlığını sürdürebildi. Feodalizm buralarda millî devrimin sonuna kadar kalabildi. Fakat bu vilayetler devrimde ancak ikinci derecede bir rol oynadılar.

Türk köylülerini kendilerini sömürenlere karşı ayaklanmaya iten çelişmeler, ayaklanmayı Çin köylülerinde görülen yüksek boyutlara ulaştıracak kadar derin değildi. Mücadele sadece büyük toprak ağalarını ve tefecileri hedef alıyordu. Ve eğer düzenli ordu, yoksul köylülerin hareketini bastırmayı başaramasaydı, Kemalistler hiç şüphesiz uzlaşmalar yoluyla onlarla anlaşmaya çalışacaklardı. Bu takdirde «Anadolu ve Rumeli Müdafayı Hukuk Cemiyeti»

içinde parçalanma kaçınılmaz olacak ve toprak ağaları ile avanesi demokratik devrime ve toprak devrimine karşı çıkacaklardı.

Köylüler, emperyalizme karşı mücadelede silahlı çetelerin yok edilmesinden sonra da o kadar önemli bir rol oynadılar ki, Kemal herkesçe bilinen şu şiarı ileri sürmek zorunda kaldı: «Köylü efendimizdir». Kemal ayrıca, «devrimin kapitalist ve sosyalist olmayan kendine özgü bir yol izlemesi gerektiğini» de açıkladı. Türk halkının yaratıcılığı kendi ülküsüne en uygun özel bir gelişme biçimi bulmalıydı. Ancak açıktır ki, bütün iktidarın yükselen orta burjuvazinin eline geçtiği 1921 yılından beri, kapitalist olmayan bir gelişmenin bütün yolları kapanmıştı.

Ethem'in ihanetinden sonra Büyük Millet Meclisinde yapılan tartışmalar, hareketin önderlerinin düşünce yapısını çok iyi yansıtmaktadır. 3 Ocak 1921 günlü oturumda komünizm düşmanı bir yönetici, komünizm ve Sovyetlerle ilişkiler meselesini sert bir şekilde ortaya attı. Şöyle dedi:

> «Komünizm bir hastalıktır, görülmeyen bir mikroptur. Hükümet, istese de istemese de bu mikrop, memleketin içine sızacak ve girdiği yerlerde tahribata yol açacaktır. Allah korusun, kudretli ordumuzu parçalayabilir. Müttefikimiz Ruslar, komünistler olarak, ilişkide bulundukları milletleri kendi nazariyelerine kazanmaya çalışıyorlar. Bugün onlarla birlikte ortak düşmana karşı, ortak hedef uğruna mücadele ediyoruz. Fakat biz ülkümüz ve millî duygularımızla onlardan ayrıyız. Onların sosyal amaçlarına hizmet etmememiz gerektiği düşüncesindeyim. Hükümet bu konuda ne düşünmektedir?»

Mustafa Kemal, bu soruyu bizzat cevaplayarak uzun bir konuşma yaptı. Konuşmasının bir bölümünde şöyle diyordu:

«...Komünizmin yayılması meselesine gelince, kendileri [Avni Bey] buyurdular ki, istense de istenmese de bu bir mikroptur, girer. O halde çaresi yok demektir. Madem ki maddî tedbirlerle önüne geçmek imkanı olmayan bir bulaşmadır, mutlaka bulaşacaktır. ...Yalnız sırf bu noktaya temas etmek üzere arzedebilirim ki, bu bulaşıcı ve sakınılması imkansız diye tanımladıkları komünizme karşı çare vardır. [Bu çare,] Komünizm prensiplerinin kaidelerinin memleketimizde ve milletimiz arasında uygulanma kabiliyetini kavramak veya kavrayanlarımız vasıtasıyla bütün memlekete ve bütün millete anlatmaktır. Eğer bu gerçekler milletimizin çoğunluğu tarafından tamamen kavranılmış olursa, ya kabiliyetimiz vardır yaparız, veyahut uygulanma kabiliyeti yoktur, anlarız, [uygulamaktan] kaçınırız. Ancak bu gerçeğe karşı da uygulanma kabiliyeti olmadığına göre ve hatta uygulamaya yeltenenlere karşı hükümet, her türlü yolu kullanmakta kendisini gayet meşru görür.

«...

«[Amacımız,] Millî sınırlarımız içinde, demin beyefendinin de buyurduğu gibi, bütün milletin bağımsızlığını sağlamaya çalışmaktır. ...Ben sosyoloji ile çok uğraşmadım. Fakat komünizm elbette sınır tanımaz. Halbuki biz bir millî sınır kabul ediyoruz. Sonra tam bağımsızlıktan söz ediyoruz. İhtimal komünizm kayıtsız şartsız

serbestiyi öngörür. Biz de bunu kabul edemeyiz. Bundan dolayı hükümetin siyaseti gayet belirgin ve açık bir siyasettir. ...Bizim Ruslarla olan ilişkilerimizde esas olarak kapitalizm aleyhine, yani komünizm esaslarına temas dahi edilmemiştir.»*

Ayrıca Kemal'in, millî devrimin arifesinde bağımsızlık meselesinin padişahlık çerçevesi içinde diplomatik yollardan çözülmesi olanağına inanmış olduğunu hatırlamak gerekir. Birinci Dünya Savaşı sırasında veliaht olarak Almanya'ya seyahat ederken eşlik ettiği ve bu nedenle çok iyi tanıdığı Vahdettin'e, Mondros Mütarekesinden sonra kendisinin de Harbiye Nazırı olarak yer alacağı bir İzzet Paşa kabinesinin kurulmasını tavsiye ettiğini, Mustafa Kemal anılarında bizzat yazmaktadır. Bu kabine gerçekten de kuruldu, fakat kabinede Kemal yoktu ve olaylar son derece elverişsiz gelişti. Kemal, ancak İzmir işgal edildikten ve köylüler işgale karşı direnmek üzere kendiliklerinden silahlandıktan sonra Anadolu'ya gitmeye ve Kurtuluş Savaşının başına geçmeye karar verdi.

Bu tarihî gerçekleri, Kemalistlerin başlangıçtaki eğilimlerinin çok radikal olmadığını, kitleler kuvvetli bir şekilde ağırlıklarını koyamadıkları için kapitalist gelişme çizgisinden uzaklaşamadıklarını ve Kemalistlerin padişahlık ile dinciliğe indirdikleri kesin darbeleri yalnız bu kapitalist gelişmenin çıkarlarının belirlediğini göstermek için hatırlattık.

---

* Konuşma, aslından alınmış ve sadeleştirilmiştir. Tamamı için bkz. Kemal Atatürk, **Söylev ve Demeçler**, Cilt I, 1961, s. 135-138. — Ç.N.

Önemli Farklar

Çin devrimi ile Türk devrimi arasındaki fark, tarımın gelişme derecesinden ve millî burjuvazinin eğilimlerinden ileri gelen bu özelliklerden ibaret değildir. Siyasî nitelik taşıyan bir dizi farklılık daha bunlara eklenmelidir:

1. Uluslararası malî sisteme bağımlı Türk büyük burjuvazisi, sınıf olarak herhangi bir devrimci millî kurtuluş mücadelesinde rol oynayacak durumda değildi. Türkiye'nin dünya savaşına girmesinin ve büyük zararlara yol açan yenilginin sorumlusu olarak, kitlelerin baskısıyla uzun yıllar elinde tuttuğu iktidardan kovulmuştu. Halkın öfkesi, büyük burjuvaziyi, tekrar siyaset sahnesine çıkacağı uygun anı kollamak üzere dikkatli bir şekilde geri durmaya zorlamıştı. Milliyetçiler içinde, bu kökenden gelip de hâlâ az çok itibar sahibi olan sınırlı sayıda politikacı vardı. Bu, kitlelerin milliyetçilere olan güvenini artırıyordu.

2. Türkiye'nin bağımsızlık savaşı, doğrudan doğruya, müttefikler adına hareket eden yabancı bir devlete karşı yürütülmüştü. Türkiye'de Çin'de olduğu gibi gerici millî ordular yoktu. Sultanın başlattığı ve kısa zamanda yenilgiye uğratılan bir seferi de bir kenara bırakacak olursak, millî mücadelenin hiç bir şekilde bir iç savaş niteliği taşımadığını görürüz. Millî mücadele, bir devletin, kendisini zorla parçalamak isteyenlere karşı yürüttüğü kelimenin tam anlamıyla bir millî savunma savaşıydı. Bu durum, milletin bütün sınıflarından oluşan blokun, bu sınıflar arasındaki iktisadî çelişmelerden etkilenmeksizin, zafere kadar benzeri görülmedik bir şekilde devam etmesini kolaylaştırdı.

3. Türkiye'nin İzmir, İstanbul, Adana gibi en önemli sanayi merkezleri millî hareketin patlak vermesinden önce emperyalist ordular tarafından işgal edilmişti. Bu yüzden bu bölgelerle kurtuluş için savaşan bölgeler arasındaki bağlantı kesilmişti. Bundan dolayı Türkiye proletaryasının sayıca en büyük, en bilinçli ve en iyi örgütlenmiş kuvvetleri, işgal rejimi altında yaşamak zorunda kaldılar ve devrimci savaşlara etkin olarak katılamadılar.

4. Millî azınlıklar, Kurtuluş Savaşında çok büyük bir karşı-devrimci rol oynadılar. Özellikle Ermeniler ve Rumlar, kendi burjuvazilerinin etkisi altında kalarak, Fransız ve Yunan komutanlıkları tarafından silahlandırıldılar. Millî kurtuluş örgütlerine ve silahlı güçlerine karşı emperyalist orduların safında savaştılar. Bunlar da, tıpkı Çin'deki gerici militarist sürüleri gibi emperyalizme hizmet ettiler.

İki Devrim Arasındaki Benzerlikler

Çin'deki ve Türkiye'deki kurtuluş hareketleri arasında farklar olmakla beraber, her ikisinin itici güçleri ve eylem yöntemleri tam bir benzerlik gösteriyor. Her iki ülke halkı da, emperyalist sermayenin ağırlaşan boyunduruğuna karşı ayaklandılar. Emperyalist sermayenin ülkeye zorla girmesi, ülkeyi dar boğaza sokarak yerli işletmeler içinde kendine imtiyazlı bir yer sağlaması, ülkenin kendi gümrükleri üzerindeki egemenliğine karşı çıkması, emperyalist burjuvazilerin ve onların himayesindekilerin siyasî, malî ve hukukî alanlarda elde ettikleri inanılmaz imtiyazlar, kapitülasyonlar, nüfuz alanları vb., işte bütün bunlar, iktisadî bakımdan geri olan her iki ülkenin, çağdaş haydutların yağmasına karşı koy-

masına yol açan dayanılmaz ve öfke uyandıran koşullardır. Denebilir ki, 1926-1927'den beri Yangze'de verilen mücadelelerin doğrudan hedefleri, 1920-1922 yıllarında Anadolu'da verilen mücadelenin hedefleriyle tamamen aynıdır.

Ayrıca her iki hareket de burjuva-demokratik devrim niteliğindedir. Feodal kalıntıların tasfiyesi, birinde askerî gericiliğin, diğerinde ise dine dayanan sultanlığın ortadan kaldırılması, toplumsal ilişkilerin yeniden düzenlenmesi, çağdaşlaşma vb. vb.

Kurtuluş mücadelesine önderlik eden örgütler de birbirine çok benzemektedir. Ankara'nın «Anadolu ve Rumeli Müdafayı Hukuk Cemiyeti», aslında tek bir toplumsal sınıfın siyasî partisi değildi. Bu cemiyet, daha çok, sınırları açıkça belli ortak bir hedefleri olan, yani ülkeyi emperyalist işgalden kurtarmaya çalışan çelişmeli siyasî eğilimleri geçici bir süre için bir araya getiren bir çeşit birlik (liga) idi. Sınıf açısından bakılacak olursa, bu cemiyet, küçük burjuvaziden, köylülüğün bütününden, şehir ve köy orta burjuvazisinden ve belli işçi tabakalarından oluşan bir bloktu. Kısacası Guomindang'a benzeyen bir örgüt söz konusuydu. Önderlik, özellikle yükselmekte olan orta burjuvazinin ve zengin köylülüğün, yani bizim, Anadolu'nun genç millî burjuvazisi adını verdiğimiz bir sınıfın çıkarlarını temsil eden paşaların ve politikacıların elindeydi.

Türkiye Komünist Partisinin Tutumu

Çin Komünist Partisinden farklı olarak, Türkiye Komünist Partisi millî blokun dışında kaldı. Bununla beraber millî blokun emperyalizme karşı mücadelesini destekledi. Onun iç siyasetini eleştirmek-

ten de vazgeçmedi. Partimizin millî devrimci harekete takındığı tavır son derece ilginç bir inceleme konusudur. Türkiye Komünist Partisinin 1919-1923 yılları arasındaki çalışmaları üç döneme ayrılabilir.

TKP, 1921 yılı başlarına kadar, henüz yeni kurulmuş olmasına rağmen, son derece yoğun bir çalışma yürüttü. Bu dönem, Kemalizmin ortaya çıkış dönemine rastlar. Parti, iki günlük gazete ve bir de teorik dergi yayınlıyordu. Partinin propagandası, köylü kitlelerine ve düzenli olmayan askerî birliklere kadar ulaşıyor ve kendine bağlı birkaç temsilcinin de bulunduğu Millî Mecliste de yankı uyandırabiliyordu. «Yeşil Ordu» denen devrimci örgüt bu faaliyetler sonucunda ortaya çıktı. Yoksul köylülerin ayaklanmasının bastırılması, bu en geniş propaganda ve legal örgütlenme dönemine son verdi. Ethem'in ihanetinden sonra Parti dağıldı, önderleri uzun yıllar tutan hapis cezalarına çarptırıldı. Bunu izleyen birkaç ay komünistler için ancak gizli çalışma yürütmek olanağı vardı. Fakat komünistlere işçi kitlelerinin açıkça gösterdiği yakınlık, durumları hiç de parlak olmayan milliyetçileri 1921 yılında Partinin açık çalışmasına yeniden izin vermeye zorladı. «Anadolu ve Rumeli Müdafayı Hukuk Cemiyeti» çerçevesi içinde sahte bir Komünist Partisi yaratmak için daha önce girişilen deneme fiyasko ile sonuçlandı. Legal çalışmanın bu ikinci dönemi boyunca Parti, daha sağlam bir örgüt yarattı, işçi kitlelerinin derinliklerine girdi. Siyasî yayın organında, Kemalistlerin kararsızlığını ve devrime tam inanmayışlarını mahkûm ederek, onların emperyalizme karşı verdikleri mücadeleyi ilerletmeye çalıştı. Yunanistan Komünist Partisi ile birlikte Yunan ordusunun parçalanması için çaba gösterdi. Partinin bu çalışması, bağımsızlık sa-

vaşının başarıyla sürdürülebilmesini sağlayan en önemli etkenlerden biridir. Bu faaliyet, Çin komünistlerinin Kuzey orduları içinde yürüttükleri parçalama çalışmasıyla karşılaştırılabilir.

1922 güzünde milliyetçilerin durumu çok tehlikeli görülüyordu. Savaşta ilerleme kaydedilemiyordu. Halkta yorgunluk ve sabırsızlık belirtileri görülüyordu. Birçoğu, Yunanlıların işgal ettikleri yerlerden kovulabileceğinden şüphe etmeye başladı. Bu sırada Ankara'daki Halk İştirakiyyun Fırkası ağır bir hata işledi. Olayların dış görünüşüne aldandı. Kendi gücünü abartarak, Kemalistlere hitap eden tehdit dolu bir bildiri yayınladı ve hükümetin yasağına aldırış etmeksizin bir kongre topladı. Partinin bu davranışı bütünüyle hatalıydı. Millî orduların, gizlice hazırlanmış büyük bir taarruzun eşiğinde olduğu birkaç gün sonra görüldü. Milliyetçi makamlar, Partinin ilan ettiği düşmanca açıklamayı, Partiyi kapatmak ve en faal savaşçılarını zindanlara atmak için fırsat bildiler. Millî orduların kesin zafer haberlerinin doğurduğu sevinç ve coşkunluk arasında, Partimizin dağıtılması farkedilmedi bile.

Kemalistler, burjuva devrimini ve emperyalizme karşı savaş alanını terk etmedikleri halde, 1921'de komünizme ve işçi hareketine karşı inatçı ve açık bir düşmanlık gösterdiler. Bu konuda, çıkarlarının çok iyi bilincinde olan gerçek burjuva temsilcileri olduklarını kanıtladılar. Onların Çin burjuvazisinden ayrıldıkları nokta, bugüne kadar emperyalist sermaye tarafından satın alınmamış olmalarıdır.

Türkiye'de işçi ve köylülerin hareketi, her ne kadar Çin'deki gibi bir gelişme göstermediyse de, bu durum, millî kurtuluşun belli bir ölçüde bu iki sınıfın eseri olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu yüzden Ke-

malistler, işçi ve köylülere 1922'den 1925'e kadar süren, oldukça geniş bir demokrasi de dahil olmak üzere, bazı tavizler vermek zorunda kaldılar. Üçüncü Enternasyonal içinde yeniden örgütlenen TKP, bütün bu dönem boyunca teorik yayın organlarında geliştirilen ideolojik çalışmaya dayanan yarı-legal bir çalışma yürüttü.

Sonuç

Çin devriminin Kemalist çizgide değil de, işçi ve köylülerin diktatörlüğü doğrultusunda gelişeceğini gösteren nedenler hangileridir?

Burada ilk olarak köylülüğün durumunun son derece kötüye gitmiş olduğunu belirtmek gerekir. Bu, yukarda da söylediğimiz gibi Türkiye'deki durumla kıyaslanamayacak kadar ciddidir. Köylü ayaklanmalarının gittikçe yaygınlaşması, devrimin derinleşeceğinin ve kesin zaferin en iyi habercisidir. İkinci olarak, Çin Komünist Partisinin gücüne haklı olarak güveniyoruz. ÇKP, şüphesiz henüz gençtir. Fakat ÇKP'nin durumu, TKP'nin Türkiye devrimi sırasındaki durumu ile aynı değildir. TKP, 1919 yılında milliyetçi hareketin örgütlenmesi ile aynı zamanda doğdu. Katıldığı mücadeleler boyunca bazı tecrübeler kazandı. Bununla birlikte savaş sona erdiği zaman üç yıllık bir geçmişe bile sahip değildi. Ayrıca işçilerin çok az bilinçlenmiş olduğu bir ortamda çalışıyordu. Buna karşılık 1921 yılından beri var olan ÇKP olağanüstü bir hızla gelişti. Katıldığı muazzam mücadeleler, ona zengin tecrübeler kazanma olanağını verdi. Beş yıl içinde, mücadele ateşinde pişmemiş bir partinin on yılda başaramayacağı büyüklükte bir gelişme gösterdi. Çin Komünist Partisi, Komünist En-

ternasyonal'in çizgisini izleyerek işçi ve köylü kitlelerini zafere götürmeyi başaracaktır.

Çin devrimi için aynı zamanda geçici ve kısmî bir gerilemeyi de ifade eden diğer bir elverişli durum, Çin burjuvazisinin devrimci kampı terk ederek emperyalist kampa geçmesidir. Bu davranış, durumu son derece basitleştirdi. Bu sayede proletaryanın köylü ve küçük burjuva devrimci kitleleri üzerinde hakimiyet sağlama çabaları çok daha güçsüz bir direnişle karşılaşacaktır.

Öte yandan Türkiye devriminde görülmeyen ve Çin'deki devrimci mücadelenin görevlerini son derece karmaşık hale getiren bazı olumsuz noktalar ve güçlükler de vardır. Emperyalizme karşı mücadelenin temeli, bugün hâlâ, askerleri bütünüyle topraktan kopuk olan paralı ordulardır. Bu orduların başında bulunan generaller her an ihanet edebilir ve birliklerini de aynı yola sürükleyebilirler.

İkinci elverişsiz koşul ise şudur: Anadolu'daki hareket sırasında emperyalist devletler yorucu bir savaştan yeni çıkmış bulunuyorlardı. Bütün güçleriyle kendi yaralarını sarmaya uğraşıyorlardı. Ayrıca her konuda birlik olmaktan uzaktılar. Bugün ise önde gelen emperyalistler, kendilerini yeni bir savaşa girişecek kadar güçlü hissediyor ve Çin'e müdahale konusunda bir anlaşma formülü bulmuşa benziyorlar. Bu, Çin devrimi için ciddî bir tehlikedir.

Partimiz,* Komünist Enternasyonal'in talimatlarını uygulamayı, şehirli ve köylü kitlelerin örgütlenmesini ve silahlandırılmasını güçlendirmeyi başardığı ölçüde sözü geçen tehlikelerin ağırlığı azalacaktır.

Görevimiz, köylülüğü işçi sınıfıyla en sıkı bir şe-

* ÇKP kastediliyor. — Ç.N.

kilde birleştirmek için elimizden geleni yapmaktır. Amacımız, köylülüğün silahlı mücadelesini proletaryanın hegemonyası altında sosyalist devrime dönüştürene kadar genişletmek ve derinleştirmektir. Çin Komünist Partisinin, uyanıklığı ve davaya bağlılığı sayesinde, Çin devriminin Kemalist yola girmesine engel olacağına inanıyoruz. Çin devriminin çok uzak olmadığını ümit ettiğimiz kesin zaferi, Asya'nın köle ve yarı-köle halklarının, en başta İngiltere'nin alçaltıcı boyunduruğundan olmak üzere, emperyalizmden kurtuluşları için bir işaret olacaktır.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1927, Sayı 25, s. 1225-1231
İmza : **B. Ferdi**

DOĞU MİLLİYETÇİLİĞİ EMPERYALİZM ÖNÜNDE DİZ ÇÖKÜYOR

22 Ocak 1930

Doğu ülkelerindeki emperyalizme karşı devrimci hareket son yıllarda, özellikle Komintern'in Altıncı Dünya Kongresinden bu yana köklü değişiklikler geçirdi. Büyük önemde bir dizi olay bunun kanıtıdır. İster Büyük Ekim Devriminin etkisi ve baskısıyla ilk millî devrimin alevlendiği Türkiye'ye bakalım, ister Arap ülkelerine, İran'a, Afganistan'a veya Çin'e, Hindistan ya da Endonezya'ya, Doğuda her yerde aynı olayla karşılaşıyoruz: Millî kurtuluş mücadelesi ilerliyor. Ne var ki, bugünkü aşamasında millî kurtuluş mücadelelerinin toplumsal itici gücü, bu mücadelelerin ilk alevlendiği andaki (kapitalizmin savaş sonrası bunalımının ilk dönemi) itici gücün aynısı değildir. Bu hareketlerin itici güçlerinin ağırlık noktasının büyük ölçüde yer değiştirdiğini ve devrimci ufkun genişlediğini burada belirtelim.

Bu ülkelerde olup biten nedir? En çarpıcı olayların bazılarına bakalım.

Türkiye'de Kemalist burjuvazi, daha iki-üç yıl öncesine kadar biçimsel olarak bağlı kaldığı devrimci

mevzileri terk ettiğini açıkça göstermekten artık hiç bir şekilde çekinmiyor. Biz o zamanlar «Komünist Enternasyonal» dergisi sayfalarında Kemalizmin bu geriye gidişinin belirtilerini saptamıştık. Bu, artık açıkça görülmektedir. Kemalizm, şüphesiz daha oldukça uzun bir süre, emperyalizmden yararlanarak ve Sovyetler Birliği ile dostluk bağlarını vurgulayarak manevralar yapacaktır. Fakat kapitalist sınıf tabiatından gelen hakim eğilimin onu gericilik kampına ve emperyalist malî çevrelere adım adım yaklaşmak durumunda bırakacağı da en az bu kadar açık bir gerçektir. Kemalizmin bütün iç ve dış siyaseti, bu yargının doğruluğunu açık bir şekilde gösteren bir dizi olaya yansımaktadır. Kemalizm, emperyalist malî dünyanın sempatisini kazanmak için, sultanların tavrını takınarak, Osmanlı İmparatorluğunun devlet borçlarının tamamını ödemeyi üstlendi ve bu borçlar için İstanbul ile Samsun'un gümrük gelirlerini güvence olarak gösterdi. Kendi ülkesinin zararına olarak faşist İtalya'ya iktisadî ayrıcalıklar tanıyan dostluk anlaşmaları imzaladı. Fransız emperyalizminin hatırı için Halep ve İskenderun'un Türk halkına ve Suriye devrimcilerine ihanet etti. İtalya'nın baskısıyla Kemalistler, Yunanistan'la mübadele edilen bölgeler halkıyla ilgili meselede görüşmeler yapıyorlar. Kemalizm, kendi hakimiyetini istikrara kavuşturmak için, bu bölgeler halkının en can alıcı çıkarlarını hızla ve gözünü kırpmadan feda etti. Kişisel diktatörlük rejimi, acıklı durumda olan göstermelik Meclisin yardımıyla Cumhuriyetin ilk yıllarında var olan demokrasinin son kırıntılarını da sildi süpürdü. Bu rejim, dört yıl önce acımasız bir terör uygulayan gericilikten devrimci örgütleri korumak için kurulmuştu. Fakat bugün hemen hemen bütü-

nüyle işçi sınıfını, köylülüğü ve onların örgütlerini hedef almaktadır. Sadece sınıf mücadelesini temel alan sendikalar değil, belli belirsiz bir anti-emperyalist ya da muhalif niteliğe sahip küçük burjuva örgütler, örneğin birkaç yıl önce işçilerin de katkısıyla kurulmuş olan «Misyonerleri Türkiye'den Kovma Derneği» gibi örgütler de acımasız bir şekilde tasfiye edildi. Kemalist terör, sömürülen kitlelerin öncüsü olan Komünist Partisini zalimce baskı altında tutuyor. Komünistler, millî partinin* korkulu rüyası haline geldiler. Bu partinin önderi, geçenlerde İstanbul'a giderken Eskişehir'de yaptığı konuşmasında Komünist Partisine açık tehditler yöneltti. Sadece kendini «komünist» olarak adlandırmak değil, proletarya devrimine en ufak bir yakınlık göstermek bile yasak. TKP'nin yiğit savaşçıları hakkında İzmir Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği görülmemiş ölçüde sert kararlar bugünkü Kemalizmin gerici özü konusunda bir fikir veriyor.

Peki, Türk milliyetçi burjuvazisinin bu gerici yozlaşmasının yanı sıra başka neler görüyoruz? Emekçi kitlelerin, burjuva-demokratik devrimin tam olarak başarılması için duyduğu coşkunluğun ve emperyalizme karşı mücadele isteğinin, bu hükümete rağmen hiç bir şekilde gerilemediğini, tersine her geçen gün yükseldiğini ve radikalleşen kitlelerin gözlerinin yeni bir önderlik arayışıyla Komünist Partisine çevrildiğini görüyoruz.

İran'da da meselenin tamamen değişik olmasına rağmen, aynı olayı başka bir açıdan görüyoruz. Pehlevi, millî devrimci hareketi tasfiye ettikten ve kendini Şah ilan ettikten sonra, ticaret burjuvazisi onu,

* Halk Partisi kastediliyor. — Ç.N.

gericilik ve İngiliz emperyalizmine teslimiyet yolunda izleme konusunda sadece bir an duraksadı. Fakat şehir ve köydeki sömürülen ve ezilen kitlelerin devrimci, anti-emperyalist tutumları bütün şiddetiyle sürmektedir. Ne var ki, bilinçli olarak belirlenmiş bir çizgi olmadığı için, kitlelerin hoşnutsuzluğu son yıllarda bütünüyle İngiltere'nin etkisi altında olan gericiliğin maceracı ayaklanmalarında dile geliyor. Diğer yandan işçi hareketi yükselen bir çizgi izleyerek gelişti ve İran Komünist Partisinin bu hareket üzerindeki etkisi de arttı. Son olarak, petrol işçilerinin açıkça İngiliz emperyalizmini hedef alan büyük Mayıs gösterisinin siyasî niteliği, işçilerin, Komünist Partisinin önderliğinde, millî kurtuluş için emperyalizme karşı mücadelenin yönetimini ele almaya kararlı olduklarını açık bir şekilde dile getirdi.

Suriye'deki harekette ise, bu hareketi dağlık bölgelerin feodal önderleriyle birlikte yöneten önderler (eski rejimin Türk bürokratları ve askerleri), nasıl davranacakları konusunda her zaman Mustafa Kemal'le anlaşma halindeydiler. Kemal, onlara emperyalizme karşı mücadelelerinde örnek oldu. Önderler, ayaklanma hareketinin en şiddetli anlarında bile, kitlelerin kahramanca mücadele ettikleri Fransız emperyalizmiyle belli koşullarda uzlaşmaya çabalıyorlardı. Millî özgürlük hareketinin itici gücü, burada kapitalist sömürü yöntemlerine karşı ayaklanan köylülüğün belli tabakaları ve göçebe çoban aşiretleriydi. Az çok varlıklı yerli burjuvazi işgalcilerin ülkeye yerleşmelerine başından beri yardım etti. Ne var ki önderlerin kararsızlığı, köylü kitlelerinin ve proleterleşen küçük burjuvazinin emperyalizme düşman tutumunda ısrar etmesini ve radikalleşmeye devam etmesini engelleyemedi. Bugün bütün Arabistan'da ezi-

len halkların ezen emperyalistlere karşı özgürlük hareketinin çığ gibi büyüdüğünü görüyoruz. Nitekim Filistin'deki Arap ve Siyonist önderlerin kışkırttığı cinayetlerin, bütün köylü kitlesinin gerçek bir anti-emperyalist ayaklanmasına yol açması, orada olgunlaşmakta olan durumun tipik bir özelliğidir. Burada işçi sınıfının, sayıca az olan kuvvetine ve eksik siyasal tecrübesine rağmen uyandığını, mücadele yeteneğini ve gelecek millî kurtuluş mücadelesinde ona düşen tarihî görevi yerine getirmek isteğini gösterdiğini görüyoruz.

Mısır milliyetçilerinin ve partileri «Vafd»ın yalpalayan, kararsız tutumları yeteri kadar biliniyor. Kral Fuat'ın çömezlerinin yaptığı bir darbeyle iktidardan düşürüldükleri zaman, mücadeleye hazır halk kitlelerinin başına geçerek devrimci bir karşı-saldırıya girişecek yerde, parlamentoda birkaç protesto eylemi düzenlemekten başka bir şey yapmadılar. MacDonald hükümetinin kısa bir süre önce tezgahladığı, ülkeden çekilme ve daha geniş bir bağımsızlık tanıma şeklindeki demagojik manevra, Vafd çevrelerinde hiç bir tepki uyandırmadığı gibi, görünüşteki ödünlerin aldatıcı niteliğini açığa çıkarmaları yolunda onları harekete geçirmedi. Mısırlı milliyetçilerin, bütün özgürlük umutlarını kendilerine bağlayan kitlelere vaat edebildikleri tek şey, Londra'dan daha elverişli şartlar koparabilmekti. Milliyetçilerin son seçimlerde kazandıkları zafer de, Vafd'ın acizliğini ve iradesizliğini açığa çıkaracak, kayıtsız şartsız millî bağımsızlık için çaba gösterecek, yani Vafd yandaşlarının her anlama çekilebilen gevezeliklerinin karşısına, emperyalist boyunduruktan kesin kurtuluş için uzlaşmaz mücadelenin açık platformunu koyacak yetenekte gerçek bir devrimci partinin olmama-

sıyla açıklanır. İşte, sömürülen ve aldatılan halk kitleleri içindeki devrimci kaynaşmanın, her geçen gün büyümekle birlikte, bir türlü ahenkli bir hareket halinde billurlaşmamasının ve bilinçli bir örgüt halini alamamasının nedeni de budur. Bu rolü eğer bir kitle partisi haline gelmeyi başarabilseydi, ancak Komünist Partisi oynayabilirdi.

Çin'e baktığımızda ise, durumun burada daha açık bir şekilde ortaya çıktığını görüyoruz. Burada hain Guomindang yöneticilerinin en çok fiat veren emperyaliste ruhlarını bile satmaları ve bayağı davranışları yoruma gerek bırakmıyor. Kitlelerin hareketi, bu satılmış ve çıkarcı genelkurmayı, Şanghay'ın alınışı sırasında ezip geçmiş ve alaşağı etmiştir. Çin proletaryasının bu fırtına gibi grevleri ve köylülüğün dizginlenemeyen kitle ayaklanmaları insanı hayrete düşürüyor. Çin, en zalim baskıları hiçe sayarak, aylardır hiç durmadan ve tehditkar bir şekilde kaynıyor. Sömürülen kitlelerin fırtına gibi öfkesi savaş ağalarını korkuya boğdu ve şaşkına çevirdi. Onlar ölüm korkusu içinde, hareketin, kendilerinin koyduğu engelleri yıktığını ve hakim sınıf olarak kendi varlıklarını çok ciddî bir şekilde tehdit ettiğini gördüler. Ayrıcalıklı durumlarını ve burjuvazinin tehlikeye giren iktisadî çıkarlarını koruma kaygısı yüzünden gözleri hiç bir şey görmüyordu. En zalim tedbirlerle ölüm tehlikesinden kurtulmak ve hareketi kana boğmak için deli gibi çabaladılar. Kitle hareketinin hızlı ve beklemedikleri bir şekilde yükselmesi karşısında, Çin milliyetçileri pişman olup emperyalistlerin önünde el pençe divan durdular. Milliyetçi burjuvaziyle emekçi kitlelerin çıkarları arasındaki zıtlığı böyle açık bir şekilde ortaya çıkartan Çin'deki olayların, hiç şüphesiz belirleyici bir etkisi oldu ve

bu, emperyalizmin ezdiği diğer ülkeler burjuvazisinin daha sonraki tutumunu belirledi. Artık burjuvazinin bütün tabakalarının gerici yozlaşması ve emperyalizme boyun eğmesi elle tutulur bir biçim almaktadır. Çin'deki yeni devrimci yükseliş, yiğit Çin müfrezemizin önderliği altında daha büyük gelişmeler vaat ediyor. Fakat bu meselede doğru ve gerçeklere uyan sonuçlar çıkarmak için her ülkedeki somut duruma bakmak gerekir. Her durumda değişmez olan bir şey varsa, o da, ezilen halkların burjuvazisinin, berrak bir sınıf bilinciyle emperyalist ana ülkelerin burjuvazilerine yaklaşmakta ve onlarla uzlaşmakta olmasıdır. Tabiî bu, ezilen ülkelerdeki burjuvazinin kitleleri sömürme tekelini mümkün olduğu kadar pahalıya satma amacıyla manevra yapma olanağını ortadan kaldırmıyor. Şimdi böyle bir manevrayı Hint milliyetçileri yapıyor. Hintliler, günümüzde İngiliz emperyalizminin kaderini belirleyebilecek büyük bir devrimci mücadelenin eşiğindedirler. Ülkenin en önemli ekonomi merkezlerinde sanayi işçilerinin kararlı mücadelesi ve büyük grevleri, zincirlerini kıran emekçi kitleler arasındaki şiddetli devrimci kaynaşma, kitleleri hayali vaatlerle yatıştırma ve kitlelerin mücadele yeteneğini ezme konusunda sendika reformcularının ve millî reformcuların acizliği, bütün bunlar, yaklaşan Hint devriminin yönünü ve bu devrimde hangi sınıfın önder olacağını berrak bir şekilde gösteriyor. Millî burjuvazinin kitleler üzerindeki etkisinin azalması, onun önder rolü oynama olanağını ortadan kaldırıyor. Svarajistler, millî bağımsızlık mücadelesinde hegemonyayı işçi sınıfına kaptırdıklarını ve İngiliz emperyalizminin hakimiyetinin yıkılmasından hemen sonra kendi sınıflarının yıkılması tehdidinin ortaya çıktığını çok iyi kavrıyorlar.

Dolayısıyla Svarajistlerin, İngiliz İşçi Partisinin Hindistan'a dominyon hakları tanıyacağı şeklindeki her zamanki hayalî vaatlerine umutsuzca sarılmaları bu koşullarda şaşırtıcı değildir. Son Hint Millî Kongresi, yeniden tam bağımsızlık için mücadeleye karar verdiyse de, bu, büyük coşkunluk içinde bulunan kitleleri yatıştırmak, Svarajistlere sarsılan saygınlıklarını yeniden kazandırmak ve nihayet mümkün olan en yüksek fiyata teslim olmak için yapılan bir manevradan başka bir şey değildir.

Benzer olgulara, yerli burjuvazinin en bayağı bir şekilde yolsuzluğa battığı Kuzey Afrika'daki Fransız sömürgelerinde de rastlıyoruz. Bunun tipik bir örneği Tunus'taki (milliyetçi) Düstur Partisinin yozlaşması ve çöküşüdür.

Son olarak, Filistin'deki son ayaklanma üzerinde de kısaca durmak istiyoruz. Bu hareket, bütün Arap ülkelerinde emperyalizme karşı başlayacak olan büyük mücadelelerin müjdecisidir. Biz burada, İngiliz bürokrasisi ile anlaşarak ırklar arasında kin duygularını kışkırtan ve katliamları daha da büyütmeye çalışan burjuvaziyle Müslüman meclisin gerici önderlerinin ve Siyonistlerin alçaklığını belirtirken, aynı zamanda da kitlelerin devrimci coşkunluğunu vurgulamakla yetineceğiz. Burada açıkça görülen, Arap burjuvazisinin düşman safına geçmesinin, kitlelerin devrimci özgürlük mücadelesini hiç bir şekilde zayıflatamayacağıdır.

Bütün bu olgular göz önünde bulundurulduğunda, Doğu ülkelerindeki ve sömürgelerdeki millî kurtuluş devrimleri meselesi hakkında şimdiye kadar olduğundan daha kesin şeyler söylenebilir. Gördüğümüz gibi, bugün, bu devrimlerde genç milliyetçi burjuvazilerin rolü konusunda artık hiç bir hayale kapıl-

mamak gerekir. Çünkü milliyetçi burjuvazi, bu devrimlere er geç ihanet edecektir. Bu, Doğudaki burjuva-demokratik devrimlerin toplumsal itici güçlerinin ne olduğu konusundaki anlayışımıza büyük bir berraklık getirmektedir.

. Savaş sonrası kapitalizminin çöküşünün bugünkü döneminde (Altıncı Kongrenin deyişiyle «üçüncü» döneminde) dünyanın bu kesimindeki siyasî durumla ilgili olarak iki olay ayırt edici niteliktedir: 1. Yerli burjuvazilerin ve bunların mücadele örgütlerinin emperyalist kapitalizme yaklaşmaları ve 2. Anti-emperyalist harekete katılan halk kitlelerinin radikalleşmesi; bu hareketin, başında komünist partilerinin bulunduğu işçi sınıfının hegemonyası altına girme eğiliminin gittikçe artması.

İşte bu iki olay partilerimizin faaliyeti açısından çok büyük bir öneme sahiptir ve daha ayrıntılı bir tahlili gerektirmektedir.

Burjuvazinin Teslimiyeti ve Kitlelerin Radikalleşmesi

Uzun süren dünya savaşıyla ortaya çıkan olağanüstü koşullar sonucu, iktisadî bakımdan geri ülkelerde burjuvazi içinde yeni tabakalar oluştu. Bunların çıkarı, ülkenin sanayisinin gelişmesinden yanaydı ve bu sanayinin tam anlamıyla gelişmesinin önünde duran bütün engelleri kaldırmak için çaba sarfediyorlardı. Bu kapitalizm öncesi toplumlarda yerli sanayinin küçük dallarının belli ölçülerde gelişmesi, iktisadî bakımdan hayatî önem taşıyan kaynakların emperyalist sermaye ve onların yerli ajanları (asalak hakim sınıflar; hanedanlar, feodaller, büyük toprak sahipleri, yüksek memurlar ve din adamları) ta-

rafından ele geçirilmesi, ücretli işçilerin sayısının göreceli olarak hızla artması, orta sınıfların parçalanması vb. toplumsal ve iktisadî uzlaşmaz çelişmelerin şimdiye kadar görülmemiş boyutlara ulaşmasına yol açtı.

Böylece Doğuda, hem iç gericiliği hem de emperyalist baskıyı hedef alan burjuva-demokratik devrimler için gerekli koşullar oluştu. Savaştan sonraki ilk yıllarda (kapitalizmin savaş sonrası bunalımının birinci döneminde), yabancı sermayenin sızmasına ve sömürmesine karşı kendiliğinden ayaklanan halk kitlelerine mücadelede önderlik edecek işçi ve köylü örgütleri olmadığı için ezilen halkların devrimci, millî kurtuluş hareketlerinde önderliğin millî burjuvaziye düşebileceği görüşü doğru gözüküyordu.

Kapitalist ülkelerde proletaryanın hücumunun kabaran dalgası, iktidarı ele geçirmek için çabalayan genç burjuvazinin bu tabakaları üzerinde çok büyük bir etki yaptı. Bu burjuvazi, Avrupa'nın kapitalist sınıflarının hakimiyet temellerinin, uluslararası proletaryanın şiddetli hücumlarıyla kaçınılmaz ve kesin olarak yıkılmasının zorunlu olduğunu gördü. Ezilen halkların emperyalist boyunduruğu kırmaları için tek olanak buydu. Bu halklardan her birinin kendi emperyalizmine, bu emperyalist daha kendi vatanında geçirdiği sarsıntıdan kurtulma imkanı bulmadan öldürücü bir darbe indirmesi yeterliydi.

Ekim devriminin zaferi ve proleter Sovyet devletinin kurulması, o zamanlar yerli milliyetçi burjuvazi içinde çok yaygın olan, emperyalist hakimiyetin yakında kaçınılmaz olarak yıkılacağı inancını, bu sınıfları gerçek devrimci bir ruhla dolduran ve uluslararası proletarya ile sıkı bir birlik için çaba göstermeye iten inancı sağlamlaştırdı.

Millî kurtuluş hareketinin önder çevrelerinde, Doğu ülkelerinin «kapitalist olmayan» gelişmesinin mümkün olduğu düşüncesi bile boy verdi. Örneğin, Mustafa Kemal'in 1920 yılında, Ankara'da Büyük Millet Meclisinde yaptığı bir konuşma son derece ilginçtir. O hareketli günlerde Ekim devriminin ülkesinden gelen düşüncelerin etkisini ister istemez hisseden Türk milliyetçiliğinin önderi, «Türk milletini diğer uygar milletlerden ayıran birçok özellik açısından, Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik gelişmesinin büyük bir olasılıkla, sosyalizm yoluna sapmak zorunda kalmaksızın, **kapitalist olmayan** bir yönde ilerleyeceğini» açıklıyordu. Türkler bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, «kendi millî dehalarından kaynaklanan» kendine özgü bir toplumsal düzen kuracaklardı. Narodniklerin görüşlerini hatırlatan bu görüş, Kemalistlerin kafasının o sıralarda ne kadar karışık olduğunu gösteriyor. Ama Kemalist Türkiye'de iç çelişmelerin keskinleşmesinden ve uluslararası malî gruplarla uzlaşma yoluna girilmesinden sonra, Kemal ve yandaşları bambaşka bir telden çalmaya ve bu kez de her fırsatta, Türklerin, kendilerinden daha ileri, büyük ve uygar Avrupalı halklar topluluğu üyelerinden hiç bir farkları olmadığını ve ancak her şeyleriyle taklit ederek onlara kısa sürede yetişebileceklerini ısrarla söylemeye başladılar. Doğu burjuvazisinin ileri tabakaları gerçi sarsılan kapitalist sistemin nesnel koşulları sonucunda ve kaynaşan emekçi kitlelerin kendiliğinden ve şiddetli hareketinin etkisiyle emperyalizme karşı mücadele eylemlerine, bütün olarak, ilk başta az çok devrimci bir ruhla önderlik ettiler. Fakat bu uzun sürmedi. Avrupa'da nispî ve geçici bir istikrarın kurulması (ikinci dönem) sonucunda durum oldukça büyük bir hızla değişti.

Burjuva-demokratik millî kurtuluş devrimlerine örnek sayılabilecek Kemalist Türkiye'nin bağrında ortaya çıkan bazı tipik belirtiler, bu dönemin başlarında, yani 1924 yılından sonra, bizi bazı yorumlar yapmaya götürmüştü. Ancak o sıralarda, bu yorumlarımızın maddî temeli yokmuş gibi görünüyordu.

O sıralarda biz, iktisadî bakımdan geri ülkelerin millî burjuvazilerinin, millî bağımsızlık hareketlerinin birliğini koruyacak ve bu devrimleri sonuna kadar götürecek yetenekte olmadıkları ve kendi sınıflarının yararına belli uzlaşmalar yaparak er geç anti-emperyalist cepheyi terk edecekleri ve emperyalist devletlerin safına geçecekleri görüşünü savunuyorduk. O zamandan bu yana görüşümüz değişmedi. Orta Doğudaki millî hareketlerin somut olgularının tahliline dayanan bu tezi bazı yazılarımızda savunduk. Çin'deki olaylar, Kemalizmin emperyalizmin bir aleti haline gelme süreci içinde gerici yönde yozlaşması ve çeşitli Doğu ülkelerindeki bir dizi benzer olgu bizim görüşümüzü bütünüyle doğruladığı için, bu meseleyi eskiye göre daha titiz bir şekilde ele alacağız.

Batıda savaştan hemen sonraki dönemde görülen devrimci sarsıntılardan sonra, kapitalizmin nispî ve geçici olarak istikrar kazanması, zaten son derece kararsız olan Doğunun milliyetçi burjuva çevrelerinde kaçınılmaz olarak telaş ve kaygıya yol açtı. Daha kısa bir süre önce, bunlar, bütün saldırı planlarını emperyalizmin hızla çökmesine bağlamışlardı. Emperyalizmin çökmesi için, Avrupa'nın en önemli ülkelerinde proletaryanın zafer kazanması gerekiyordu. Gelgelelim Doğunun milliyetçileri, bu altüst olmanın olumlu sonuçlarını hiç görmezken, sırf tek bir yönünü, yani emperyalizmin yıkılışını görüyor ve bağımsızlık rüyalarının gerçekleşmesi umudunu bu-

na dayıyorlardı. Bu koşullarda, emperyalist burjuvazinin iktidarının yeniden kurulmasının, milliyetçilerin saflarında karamsarlığa yol açması şaşılacak bir şey değildir. Bu, onların bütün tasarılarını çöp sepetine atmalarına yol açan bir çeşit mucizeydi.

Gerçekten de, küçük burjuvazinin siyasî gruplarına özgü yalpalayıcı bir niteliğe sahip olan ve yüzeysel değerlendirmeler yapan milliyetçi kurmaylar kapitalist istikrarın önemini abartma eğilimindeydiler. Bu kurmaylar her yerde Kemalizmin şu ya da bu ölçüde etkisi altındaydılar ve dünya proletaryasının devrimci hareketinin geçici olarak durması karşısında cesaretleri kırılmıştı. Onlar, bu istikrarı değişmez bir şey olarak görüyorlardı. Hayal kırıklığına uğrayan bu «devrimciler», kapitalizmin içine düştüğü bunalımdan kurtularak yeni bir «*refah*» döneminin eşiğinde olduğunu sandıklarından dolayı, hem kendileri hem de sınıfları için bu yeniden doğrulan emperyalist kapitalizmle birleşmekten başka bir kurtuluş yolu göremiyorlardı. Bunlar savaş alanından kaçtılar ve emperyalizme karşı mücadeleyi baltalamaya başladılar.

Bunun dışında, millî kurtuluş hareketlerinin burjuva önderlerinin emperyalizme karşı en şiddetli mücadelelerin tam ortasında bile, yurttaşlarının mücadele ettiği emperyalist devletle görüşmelere oturdukları ve onunla birlikte, coşkun *halk kitlesini kandırmaya* ve ezmeye yarayacak bir teslimiyet formülü bulmak için çaba gösterdikleri de görülmüştür. Böyle bir ikiyüzlülüğe en iyi örnek Suriye'deki ayaklanmadır. Burada önderlerin bir bölümünü Osmanlı İmparatorluğunun dağılan ordusunun subayları oluşturuyordu ve bunlar Fransız emperyalizminin resmî ajanlarıyla görüşmelere oturdular.

Emperyalizme karşı savaş döneminden sonra ülke içinde kitlelerin devrimci hareketinin yükselmesiyle ve çok büyük dış zorluklarla karşılaşan milliyetçi burjuvazi, emperyalizme karşı mücadeleden ve bağımsız iktisadî gelişme düşüncesinden vazgeçti. Acizlik duygusuna kapılan milliyetçi burjuvazi, ülkesini iktisadî ve siyasî bakımdan emperyalizme boyun eğmeden yeniden kurmanın mümkün olduğu yolundaki bütün eski inancını da yitirdi.

Milliyetçi burjuvazi, iktisadî alanda tecrübe edindikçe, bağımsız millî bir ekonomi kurmak, ona daha başından başarısızlığa mahkum bir hayal olarak gözükmeye başladı. Hakim sınıf olarak durumlarını kurtarmak için, dünya ekonomisinin kaderini çizen güçlü yöneticilere, yani önde gelen emperyalist devletlere teslimiyetten başka yol görmez oldular. Nitekim uzun yalpalamalardan ve karmaşık manevralardan sonra, bu adımı atan Kemalistleri örnek alan Yakın ve Uzak Doğunun bütün milliyetçi hükümetleri de bu belirleyici geri dönüşü yaptılar.

Emperyalizmle anlaşmak, milliyetçi hükümetler için, deyim yerindeyse, karşı koyamayacakları bir yem oldu. Çünkü, meseleyi gerçekten devrimci bir biçimde, dünya proletaryasının sınıf mücadeleleriyle uyum ve ittifak içinde çözmek güçlükler ve belirsizliklerle dolu olduğu halde, emperyalizmin derhal yardım edeceği kesindi. Onlar da, doğal olarak kendi sınıflarının çıkarı uğruna, o kadar hararetle ve o kadar uzun süredir hayal ettikleri millî bağımsızlıklarını feda ettiler. Saf şekliyle bağımsızlık özlemi yalnız, emperyalist sermayenin sömürüsünü bütün ağırlığıyla doğrudan doğruya kendi et ve kemiklerinde duyan halklar arasında vardı. Kapitalist gelişme yolunda bulunan burjuvazinin dilinde ise, «ba-

ğımsızlık» sözü, kendi sınıf çıkarlarının üstü kapalı bir ifadesinden başka bir anlam taşımıyordu. «Bağımsızlık» sözü, burjuvazinin doymak bilmez iştahını kitlelerin gözünden gizlemek için kullandığı ve daha uzun süre kullanacağı bir paravanaydı. Kâr hırsıyla at oynatmaları için meydanı onlara açan her çözümü duraksamadan kabul etmeye hazırdılar.

Milliyetçilerin bağımsızlık ve burjuva-demokratik devrim davasına ihanetlerini hızlandıran ana etken, gittikçe daha berrak bir siyasal nitelik kazanan işçi hareketi karşısında kapıldıkları korkudur. Bu ülkelerin işçi sınıfı, her geçen gün daha açık bir şekilde, kendi devrimci hedeflerinin bilincinde ve örgütlü bir siyasî güç olarak burjuvazinin karşısına çıkmaktadır. Öncüsü komünist partilerinin faaliyeti ve ajitasyonu sayesinde, işçi sınıfı sınıf düşmanlarına gözü kapalı alet olmamak için gittikçe daha güçlü bir irade gösteriyor. İşçi sınıfı, emekçi kitleler her çeşit kapitalist ve emperyalist sömürüden tamamen kurtuluncaya kadar emperyalizme karşı mücadeleyi —milliyetçilere karşı da— sürdürmeye kararlıdır. Yerli işçi sınıfının, ipleri kendini sömürenlerin elinde olan bir güç olmaktan çıkıp, mücadeleye hazır ve devrimci hareket içinde hegemonyasını kurmaya çalışan, örgütlü bir devrimci güç haline gelmesi, genç millî burjuvazinin bütün güvenliğini sarsmıştır. Millî burjuvazi, işçilerin bu tutumunun, kendi geleceğini, hatta hakim sınıf olarak varlığını ciddî olarak tehdit ettiğini görüyordu. Çin proletaryasının büyük mücadelesinin bu anlamda ne kadar güçlü bir etki yaptığına daha önce işaret etmiştik.

Kendi gelecekleri için duydukları bu kaygı, milliyetçileri, hemen hemen bütün geri ülkelerde, tam emperyalizme teslim olmaya hazırlandıkları sırada,

proleter örgütlere, özellikle komünist partilerine karşı amansız mücadele açmaya sevketti. Böylece bir taşla iki kuş vurmak, yani hem gerçek tehlikeyi savuşturmayı hem de yeni efendilerine bağlılıklarını kanıtlamayı amaçlıyorlardı. Bu tutum bize, aleti oldukları burjuvazinin çıkarı uğruna bütün proleter eylemleri ezen Avrupalı sosyal-demokratların tutumunu hatırlatmaktadır.

Savaş sonrası dönemde olaylar çok hızlı geliştiği için, bu genç burjuvaziler kısa sürede nispeten büyük tecrübe kazandılar ve sınıf bilinçleri son derece yükseldi. Dünya proletaryası ve onun öncüsü Komünist Enternasyonal, genç burjuvazilere yardım ettiği ve onları emperyalizme karşı mücadele yolunda ilerlemeye zorladığı zaman, bunun hiç bir şekilde sırf güzel davranış olsun diye yapılmadığını, hele hayır işlemek amacıyla hiç yapılmadığını çok çabuk kavradılar. Genç burjuvaziler, oldukça iyi gelişmiş sınıf içgüdüleri sayesinde, bu yardımın amacının, kendilerinin belli bir süre için ortaya çıkan devrimci tutumundan yararlanmak ve bütün dünyada emperyalist burjuvazinin çöküşünü hızlandırmak olduğunu kavradılar. Ayrıca bunun, kendi ülkelerinde kaçınılmaz olarak, onların istemeyeceği kadar köklü bir toplumsal devrime yol açacağını da gördüler. Yani, emperyalist kapitalizmin yok edilmesine katılmakla, kendilerini, ayrıcalıklı toplumsal durumlarını kaybetmek tehlikesine attıklarını anladılar. Millî bağımsızlık davasına ihanetleri ile işçi sınıfına saldırmalarının aynı zamana rastlaması, hiç bir şekilde bir rastlantı olmayıp, birbiriyle uyumlu ve eşyanın mantığına uygun eylemlerdi.

Milliyetçilerin burjuva-demokratik devrimi daha sonuna kadar götüremeden, kafalarını kıracakları

ve emperyalizmin ezdiği ülkelerde, onların önderliği altında gerçek bağımsızlığa ulaşmanın imkansız olduğu, millî kurtuluş hareketinin başından beri açıktı. Çünkü burjuva milliyetçiliği, kapitalist gelişmeyi içinde barındırır. Burjuva milliyetçiliği ortaya çıktığı andan itibaren böyle bir gelişmenin tohumunu içinde taşır. Fakat bütün bu olgular bir yana bırakılırsa, kendiliğinden hareketin önderliğini ele geçirmiş olan burjuva unsurları, millî hareketin ilk başlarında teşvik etmek ve desteklemek, bu hareketi devrimci yolda mümkün olduğu kadar ilerletmek, tamamen mantıklı ve zorunlu bir şeydi. Nitekim bu dönemde siyasal bakımdan örgütlenmiş ve emperyalizme karşı mücadeleye önderlik edebilecek durumda olan yerli bir işçi sınıfı henüz yoktu. Öğretmenimiz Lenin, o zaman bu meseleyi bütünüyle aydınlatmıştı. Olayların akışı daha sonra onun görüşlerinin doğruluğunu açıkça kanıtlamıştır.

Bugün Doğu ülkelerinde artık yeni bir gelişme aşamasına girmiş bulunuyoruz. Güçler arasındaki ilişki temelden değişmiştir. Radikalleşen kitleler, burjuvazinin ihanetini kavrıyorlar. Onlar bu burjuvaziyi teslimiyet yolunda gözü kapalı izlemeye hiç niyetli değiller. Diğer yandan, bolşevikleşme yolunda ağır fakat güvenli adımlarla ilerleyen kardeş partilerimiz daha da gelişmekte ve sağlamlaşmaktadır. Genç Nehru türünden sol milliyetçiler için bile, kitleleri aldatmak ve onların devrimci coşkunluğunu kof ve dürüst olmayan sol gevezeliklerle söndürmek gittikçe zorlaşmaktadır. Bugün Doğu ülkelerinde, feodal-burjuva gericilik ile komünist hareket arasında yer alan milliyetçi ve görünüşte devrimci ara örgütlerin rolünün, kitleler arasında millî-reformcu hayaller yayma, devrimci pozlarla kitleleri kandır-

ma ve onları bir süre daha teslimiyet yolunda burjuvazinin peşinden sürüklemekten başka bir şey olmadığı su götürmez bir gerçektir. Bu çabalar bize, kendilerinden gittikçe daha fazla uzaklaşan ve radikalleşen işçi kitlelerini partilerinde tutmaya çalışan Avrupa sol sosyal-demokrasilerinin çabalarını hatırlatıyor. Komünist partilerinin görevi hâlâ bu sahte devrimcileri izleyen veya onlar hakkında hayallere kapılan emekçi kitlelerin gözünde, sahte devrimcilerin oynadığı alçakça rolü, onların ikiyüzlülüğünü ve rezilliğini açığa çıkarmak, kandırılmış kitlelerin gözünü açmak ve böylece onları gericilik ve komünizm arasında bir seçim yapmaya çağırmaktır.

Komünist Enternasyonal Dergisi
1930, Sayı 2-3, s. 160-170
İmza : **B. Ferdi**

YİRMİ BEŞ TÜRKİYE KOMÜNİSTİNİN HAYATI TEHLİKEDE

4 Mart 1930

1929 ilkbaharında İzmir'de Türk komünistlerine karşı bir dava açıldı. Yapılan bütün işkenceler, Anadolu'nun emekçi kitlelerinin devrimci hareketinin bu yiğit öncülerini susturamamıştı. Hiç bir yasal gerekçeye dayanmayan zorbaca bir kararla, yüze yakın devrimci, Türkiye'de komünizm propagandası yapma «suçundan» aşağı yukarı yüz yıl kürek cezasına çarptırıldı.

Beyaz terörün bu kurbanları, cezaya çarptırılmalarından kısa bir süre sonra İzmir'den uzaklaştırıldılar. Bütün yasal haklar ayaklar altına alınarak, bir vahşî hayvan sürüsü gibi zincire vuruldular ve Doğu Anadolu'nun en ücra, en geri bölgelerine götürüldüler. Bu tedbir, onların maddeten yok edilmesi anlamına gelmektedir.

Uzun süre susmaya zorlanan bu mahkumların dış dünyadan yardım isteyen sesleri **Elazığ** ve **Diyarbakır** zindanlarından duyuluyor. İskencelere sadece gardiyanlar ve jandarmalar değil, aynı zamanda yüksek memurlar da katılmaktadır. Gördükleri

eziyet ve işkence, mahkumları **açlık grevi** yapmak zorunda bırakmıştır.

Eğer **uluslararası proletarya,** bu kurbanları işkencecilerin elinden kurtarmak için derhal harekete geçmezse, proletarya devriminin bu öncüleri mutlak bir ölüme itilmiş olacaklardır.

Anadolu hapishanelerindeki durum dehşet vericidir. Mahkumlar ıslak zindanlarda, çıplak duvarlar arasında en pis koşullarda yatırılmakta, çoğu kez 20 ya da 25 kişi çok küçük hücrelere tıkılmaktadır.

Siyasî mahkumlar sıradan suçlularla aynı muameleye tabi tutulmakta, üstelik bir de ortaçağ işkenceleri görmektedir. Eski rejimde işkence, sadece zorla «itiraf» ettirmek için kullanılırken, **Kemal Paşanın** rejiminde, hüküm giymiş olanlara bile uygulanmaktadır. **Elazığ**'da sopa, falaka ve kızgın demir çubuklar kullanılmıştır.

Türk hükümeti, emperyalist büyük devletlere yaranabilmek için, devrimci unsurlara uyguladığı baskıları artırıyor. Kısa süre önce, **Adana, Trabzon** ve **İstanbul**'da 20'den fazla komünist tutuklandı ve bunlar da aynı işkencelerle karşı karşıya bulunuyor.

Uluslararası proletarya, **Elazığ, Diyarbakır** ve **Siverek**'e sürülen devrimcilerin derhal serbest bırakılmasını talep etmeli ve Ankara hükümetinin beyaz terörüne en sert bir şekilde karşı çıkmalıdır.

Internationale Presse-Korrespondenz
1930, Sayı 22, s. 518
İmza : **F.**

TÜRKİYE'DE MUHALEFETÇİLİK OYUNUNUN PERDE ARKASI

19 Eylül 1930

Halk Partisi, kamuoyu önünde yeni bir komedi oynamaya girişmiştir. Bu komediyi sahneye koyan bizzat **Kemal Paşa**dır. Baş rolü komedyen **Fethi Bey** oynuyor, oyunun ilk perdesinin adı da **«Serbest Fırka».** Peki bu oyunun oynanmasını gerekli kılan nedir? Hangi nedenler, Kemal'in diktatörlüğünü bu yeni yola başvurmaya zorladı? Durumu dikkatli bir şekilde gözden geçirirsek, kişisel iradenin değil, toplumsal ve iktisadî güçlerin sonucu olan bir olayla karşı karşıya bulunduğumuzu görürüz.

Burjuva basının okuyucularını inandırmaya çalıştığı şaşaalı planların ve cumhuriyetçi isteklerin hiç biri, aslında boş laf olmaktan öteye gitmiyor. «Ülkenin siyasî gelişmesinde yeni bir aşama», «tek partili parlamenter rejimden (!) iki partinin görüş alışverişinde bulunduğu rejime geçme zamanının geldiği yolundaki muazzam keşif», «halkın serbestçe tartışma hakkına saygı» vb. aslında, iç ve dış durumun son derece gerginleşmesi sonucu zorunlu hale gelen bir manevrayı güzel göstermeye ve maske-

lemeye hizmet eden boş laflardır. Şimdi gerçeği, bütün süslerden arınmış olarak kısaca ortaya koyalım.

Halk Partisi, iki yönden gelen ve karşı koyamayacağını kavradığı güçlü baskılar karşısında, bir tutum takınmak ihtiyacını duydu. Bu baskılardan birincisi, Halk Partisinin vermiş olduğu birçok tavize rağmen bir türlü hoşnut edemediği emperyalist sermayeden, ikincisi ise, sefalet ve yoksulluğun son haddine varması sonucu kaynaşmaya başlayan ya da kısmen isyan etmiş olan halk kitlelerinden geliyordu. Halk Partisi, bu iki tehlikeye karşı aynı anda mücadele etmeye korktu. Hem iç siyasetine hem de dış siyasetine yeni bir yön vererek bu tehlike ve güçlüklerden sıyrılmaya çalıştı. Uygulanmak istenen plan şudur: Boyun eğdiği izlenimini uyandırmadan emperyalizm önünde boyun eğmek ve halka karşı esas mücadeleye başlamadan önce sistemli bir biçimde hazırlık yapabilmek için hoşnutsuz halkı birkım vaatlerle oyalayarak zaman kazanmak.

Bu manevrayı aynı bayrak altında ve aynı önderin yönetiminde yürütmek, kendi şiarlarını inkar etmek ve herkesin önünde açığa çıkmak anlamına gelecekti. O halde, ne yapılmalıydı? En gülünç durumlara düşmekten çekinmeyen utanmazlığı ile Kemal işin içinden sıyrılmanın yolunu buldu. Halk Partisine bir muhalefet partisi doğurtmak. Büyük bir titizlikle gizlenen üç aylık bir gebelikten sonra gün ışığına çıkan bu bebek, Kemal'in arzularına göre, hem emperyalizme teslimiyet sorununu çözecek, hem de halk kitlelerinin huzursuzluğunu, vaatlerle ve hükümetin siyasetinde faal bir rol oynayabileceği hayali ile yatıştırabilecekti.

Eski bakan ve elçilerden Fethi Bey, kamuoyunu yanıltma ve Halk Partisinin teslimiyet siyasetini

yurtturma görevini üstlendi. Böylece o, Kemal Paşanın kuklalarından biri olduğunu, üstelik en alçak ve ikiyüzlülerinden biri olduğunu kanıtladı.

Birbirlerinin rakibi olduklarını iddia eden bu iki partinin ortak amaç ve istekleri işte bunlardır. Ama şu da unutulmamalıdır ki, toplumsal hareketler bu tür oyunlarla durdurulamaz ya da amacından saptırılamaz. Kemalizm, diktatörlüğün zincirlerini belli ölçüde gevşetmek zorunda kalmıştır. Durumun kendi denetiminden çıkmasını hiç kuşkusuz istememektedir. Fakat toplumsal ve iktisadî ilişkiler gibi etkenler tarafından belirlenen olayların, onun çabalarına rağmen, kendi iç mantıklarına göre gelişeceği de aynı şekilde kesindir.

Yeni kurulan parti, ya akın akın kendisine katılan toplumsal tabakaların (küçük burjuva aydınlar, küçük zanaatkarların belli kesimleri) baskısıyla, ciddî bir biçimde demokratik reformlar için mücadele etmek zorunda kalacak ve böylece gerçek bir muhalefet partisi haline gelecektir, ya da daha büyük bir olasılıkla, kitlelerin baskısına rağmen Halk Partisinin talimatlarını inatla uygulayacak ve hükümete düşman olan kitlelerin belirleyici saldırılara girişmesini engellemeye çalışacak ve böylece Kemalizmin yedeğindeki bir örgüt olduğu derhal açığa çıkacak ve hoşnutsuz olan emekçi kitlelerin nefret ve öfkesini üstüne çekecektir.

Bir de program yayınlanmış ve Partinin sağ mı yoksa sol mu olduğu sorusu ortaya atılmıştır. Güttüğü amaçlar, Serbest Fırkanın niteliğini yeterince açık bir biçimde ortaya koyuyorsa da, bu olayı bu açıdan da incelemek ilginç olacaktır. **Bu Parti, tamamen karşı-devrimci ve gerici bir partidir.**

Halk Partisinin, Serbest Fırka maskesi altında

izlemeyi tasarladığı siyaset, bugüne dek izlediği siyasete oranla daha da karşı-devrimci ve gericidir. Halk Partisi böylece gözlerini devrim ve kurtuluş dünyasından baskı ve zulüm dünyasına, sömürgeci kapitalistlerin **Milletler Cemiyetine** çeviriyor. Halk Partisi gitgide daha çok emperyalist sömürücü ve zalimlere yaklaşmak, emekçi kitleleri daha fazla ezmek ve iliğine kadar sömürmek istemektedir. Ülkenin kapılarını ardına kadar emperyalist sermayeye açmak için yanıp tutuşmaktadır. Onun amacı, iktisadî liberalizm siyasetiyle, şehir ve köylerdeki küçük üreticileri ücretli işçi haline getirmekte büyük sermayeye yardım etmektir. Son olarak, halkı daha iyi kandırabilmek için ortaya sürülen demokratik özgürlükler de, **sadece ve sadece sömürücü sınıfların çıkarlarına göre kırpılmış,** işçi sınıfının ve köylülüğün esas kitlelerinin yararlanamadığı bir demokrasiden başka bir şey değildir. Bütün bunlar bizde, **Terakkiperver Fırka**'nın ruhunun canlandığı izlenimini uyandırmaktadır.

Kemalist burjuvazinin emperyalizme en yakın olan kesimi, Terakkiperver Fırkanın programını kabul ederek, kendi sınıf çıkarları için en elverişli siyaset olarak gördüğü emperyalizme teslimiyet siyasetini açıkça uygulamaya koyulmuştur.

Halk Partisi ve «Serbest Fırka» aynı örgütün iki ayrı biçimidir. Karşı karşıya bulunduğumuz olay, Halk Partisinin önderlerinin sağa kaymalarından başka bir şey değildir. Halk Partisi, millî bağımsızlığı emperyalizme satmaya karar vermiş olan önderi Kemal Paşanın önerisi üzerine, aynı eşeği boyayıp boyayıp satma hilesine uygun bir örgüt yaratmıştır. Her iki parti de, sadece kapitalist millî burjuvaziyi temsil etmektedir ve aynı ölçüde emekçi

halkın düşmanıdırlar. Ancak, kitleler Halk Partisinin ne istediğini artık biliyorlar. Buna karşılık «Serbest Fırka», demokratik özgürlükler ve vergilerin indirilmesi konusundaki demagojisiyle hoşnutsuz halkın belli bir bölümünü hâlâ aldatabilmekte, onları yeni hayaller peşine takabilmekte ve böylece Halk Partisine kıyasla devrimci harekete daha fazla zarar verebilmektedir. Bunun için **komünistler,** bu ihanet ve sahtekarlık partisine sağlamlaşma fırsatı vermeden, en şiddetli hücumlarını ona yöneltmek zorundadırlar.

Internationale Presse-Korrespondenz
1930, Sayı 79, s. 1956
İmza : **B. Ferdi**

TÜRK BURJUVAZİSİ İÇİNDEKİ SİYASİ MÜCADELELER

11 Ağustos 1931

Aylarca önce seçilen Türkiye Millet Meclisi, basın özgürlüğünü hedef alan son derece gerici bir yasayı kabul ederek bu yılki yasama dönemini kapattı. Bu, Ankara'daki diktatörlüğün bir yıldır aldığı tedbirlerin sonuncusudur. Bu tedbirler, Cumhurbaşkanı Kemal Paşanın partisi tarafından gizlice yönetilen bir muhalefet yaratma gibi daha başından başarısızlığa mahkum girişimi tasfiyeyi amaçlıyor.

Bu resmî muhalefet, kendisinden beklenen her şeyi yerine getirememiştir. «Emir üzerine muhalefet» yürütmekle görevli partinin taşra örgütleri, küçük burjuvazinin ve orta köylülüğün sefalet içindeki tabakalarının karşı durulmaz baskısı altında, doğrudan doğruya Kemal Paşanın emirlerini uygulayan önderlerini aşarak Kemalistlerin iktidarını tehdit eden kitle eylemlerine giriştiler.

Aslında bu örgüt milliyetçi burjuvazinin sağ kanadının çıkarlarını temsil ediyordu. Bu kanadı oluşturan büyük tüccarlar tabakasının uluslararası malî

sermaye ile sıkı bağları vardır ve bunlar, uluslararası malî sermaye ile anlaşmak ve Türkiye'nin kapılarını ona açmak uğruna millî bağımsızlığın kazançlarını yok etmekten kaçınmıyorlardı. Bunları burjuvazinin iktidardaki kesiminden ayıran şey, iktidardakilerin de aynı şekilde emperyalizme boyun eğmeye hazır olmakla birlikte, bu ihanetlerini çok pahalıya satmak istemeleri ve görünüşü kurtarmaya da dikkat etmeleridir.

Ne var ki, bu «muhalefet» tarafından başlatılan halk hareketi bu oyuna gelmedi. Komünist ajitasyonun etkisiyle kitleler hücumlarını bir yandan Kemalist diktatörlüğe, diğer yandan da her ne kılığa bürünmüş olursa olsun emperyalizme yönelttiler.

Burjuva muhalefet, kitlelerin şiddetli baskısından kaçamadığı ve kendi amaçlarına karşı mücadele etmek zorunda kaldığı için, siyaset sahnesinden çekilmekten başka bir yol bulamadı. Fena halde köşeye sıkıştığını gören Kemalist diktatörlük bu muhalefeti ortadan derhal kaybolmaya zorladığı için, bu intihar, beklenenden de daha hızlı gerçekleşti.

Bu, keyfi yönetim ve zorbalık rejimine geri dönüş yolunda atılan ilk adımdı.

İkinci adım ise, komünist harekete ve genel olarak emekçilerin sınıf mücadelesine karşı baskı ve zulmün artırılması oldu. İşçilerin yaşam koşullarının düzeltilmesi için ortaya konan en küçük bir talep bile, komünizm suçu olarak nitelenmektedir. Sadece komünistler değil, bu tür taleplerde bulunan işçiler de kovuşturmaya uğramakta, hapse atılmakta ve işkence edilmektedir.

Şiddet tedbirlerinin artırılmasının yanı sıra, Kemalistler en kaba demagojilere sarıldılar. İşçi ve köylülere, Halk Partisinin onların davalarını ele ala-

cağını ve bu nedenle ayrı bir örgüte gerek olmadığı fikrini yaymaya çalıştılar. Birkaç yerde işçi çocukları için yuvalar açıldı. Seçimler sırasında, İzmir, Zonguldak ve İstanbul'daki işletmelerde çalışan yarım düzine yüksek düzeyde kalifiye işçinin ve birkaç köylünün Halk Partisi listelerinden milletvekili seçilmesi sağlandı. Kuşkusuz bu milletvekillerinin emekçi halk kitleleriyle hiç bir siyasî bağı yoktur ve bunlar parlamentoda sadece bir süstürler.

Ne var ki kitlelerin hoşnutsuzluğu, azalmak şöyle dursun, yeni millet meclisinin açılmasından sonra daha da artmıştır. En sonunda Kemalistler, bu huzursuzluğun nedeninin, o güne kadar yasaklamaya cesaret edemedikleri muhalif basının yıkıcı propagandasında yattığı sonucuna vardılar. Aslında ise bu basın her türlü gururdan ve cesaretten yoksundur. Yaptığı her eleştiriyi, Kemal'e ya da İsmet'e övgüler düzerek bitirmek zorunda olduğunu zannetmektedir. Buna rağmen, sömürülen ve ezilen halk kitlelerinin acılarını ve sefaletini de belli ölçülerde yansıtmaktadır. Bu basının, Kemalist basına oranla daha fazla insan tarafından okunmasının nedeni de budur. Bu kadarı bile, resmî makamları çileden çıkarmak için yeterlidir.

«Diktatörlük»le suçlanmasının haklılık kazanmasından korktuğu için, Halk Partisi, bu gazeteleri doğrudan doğruya yasaklamaktan kaçındı. Bu gazetelere karşı şiddetli bir kampanya açılmasını sağladıktan sonra, taraftarlarına, basının daha sık bir şekilde denetlenmesi önerisini yaptırdı. İşte bu hareketin sonucunda, yukarda sözünü ettiğimiz yasa ortaya çıktı. Bu yasaya göre, bir gazetenin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü o kadar çok koşulu yerine getirmek zorundadır ki, bu koşulları yerine

getirebilecek eleman bulamayacakları için, bugün yayınlanmakta olan pek çok gazete bile yayınına son vermek zorunda kalacaktır.

Bu yasa Türkiye işçi sınıfını ve devrimci gençliğini o kadar ilgilendirmemektedir. Çünkü eskiden, burjuvazinin, eski yasanın demokratik hükümlerinin himayesi altında bu alanda nispi bir özgürlüğe sahip olduğu dönemde bile, komünistlerin ve devrimci emekçilerin gazete ve dergi yayınlamaları, zaten resmen yasaklanmıştı. Dolayısıyla Türkiye Komünist Partisi 1925 yılından beri siyasî propagandasını gizli gazeteler ve dergilerle yapıyordu. Polisin eline geçtiklerinde bu gibi dergi ve gazetelerin sorumluları aylarca hapis cezasına çarptırılıyordu. Her ne kadar bu durumun emekçiler ve köylüler lehine değişmesi için pek olanak görünmüyorsa da ve yeni yasadan zarar gören küçük burjuva gazeteler çeşitli malî grupların çıkarlarını savunuyorlarsa da, komünistler gene de, devrimci işçi ve köylü basının özgürlüğü uğruna canla başla çalışmalıdırlar.

Internationale Presse-Korrespondenz
1931, Sayı 79, s. 1780-1781
İmza: **B. Ferdi**

TÜRKİYE'DE 1 AĞUSTOS

14 Ağustos 1931

Kemalist makamların olağanüstü sindirme tedbirlerine rağmen illegal Türkiye Komünist Partisi, savaş tehlikesine karşı sistemli bir ajitasyon faaliyeti yürütmüş ve 1 Ağustos Uluslararası Savaşa Karşı Mücadele Gününe etkili bir şekilde hazırlanmıştır. Komünist işçiler, önemli sanayi merkezlerinde, özellikle İstanbul, İzmir ve Eskişehir'de emekçi kitleler arasında bildiriler dağıtmayı başardılar. Bu bildiri, kitleleri, Sovyetler Birliği'ne silahlı bir saldırı seferi hazırlıklarına karşı, Çin devriminin savunulması için ve emperyalizme teslim olan Kemalizme karşı 1 Ağustosta gösteriler yapmaya çağırıyordu.

Bu bildiri, işçiler arasında derin bir etki yaptı. Polis, derhal bütün baskı mekanizmasını harekete geçirdi. Onlarca devrimci İzmir ve İstanbul'da tutuklandı. Bu bildirinin en önemli bölümleri şöyledir:

«Kemalist diktatörlük, bugüne kadar, emekçi kitlelerin anti-emperyalist coşkunluğu karşısında emperyalizme karşı açık tavır almaktan kaçınmış, çeşitli emperyalist devletler arasında bocalamayı

tercih etmiştir. Bu siyasî ikiyüzlülük, soyguncu devletlerin kampına açıkça geçmekten çok daha tehlikelidir. Bu tutum sadece bir manevradır. Amacı, emekçi kitlelerin, emperyalistlerin ve onların milliyetçi ajanlarının her türlü entrika ve hilelerine karşı millî bağımsızlığı savunmadaki kararlılıklarını köreltmektir. Sosyal ve iktisadî temeli sarsılan Kemalist diktatörlük, kendisini tehdit eden yıkılıştan kaçmak için kurtuluşu her gün yeni bir manevraya başvurmakta buluyor. Bu manevralarla işçi ve köylüleri kandırmak istiyorlar. Fakat bütün bu entrikalar, işçilerin, köylülerin ve askerlerin Sovyetler Birliği ile sıkı bir ittifak, Çin devrimini savunmak, Hindistan, Hindiçini, Arap ülkeleri ve diğer sömürgelerdeki millî devrimci ve anti-emperyalist hareketleri desteklemek için var güçleriyle yürüttükleri mücadeleyi engelleyemez. Kemalistler daha emperyalistlerle kesin olarak anlaşmadan önce iktidar, kitleler tarafından ellerinden alınacak ve Türkiye Komünist Partisinin önderliğinde işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü kurulacaktır.»

1 Ağustosta İstanbul ve İzmir'in birçok büyük işyerinde işçiler, atölye ve fabrikalarını terk ederek savaş hazırlıklarını protesto etmeye çalıştılar. Fakat özel olarak onlara karşı harekete geçirilen polis birlikleri tarafından dağıtıldılar.

Internationale Presse-Korrespondenz
1931, Sayı 80, s. 1810
İmza : **F.**

İKİNCİ EMPERYALİST BALKAN KONFERANSI VE PERDE ARKASI

3 Kasım 1931

İstanbul'da sahneye konan «Balkan Birliği» Konferansına gülüp geçmek yanlış olur. Aslında bu konferansı örgütleyen hükümetlerin, onu bir oyalama aracı olarak kullanmak istemelerinde gerçekten de gülünç bir yan vardır. Balkan devletlerinin dayanışması konusunda yapılan gürültülü açıklamaların amacı, ezilen halkların dikkatini, kendi ülkelerinde içinde bulundukları acı durumdan çelmektir.

Ne var ki bu, madalyonun sadece **bir** yüzüdür. Balkanların kaderini ellerinde tutan faşistler ve onları destekleyen emperyalistler, bu psikolojik etkinin yanı sıra, çok daha önemli somut amaçlar güdüyorlar.

Balkan devletlerinin faşist hükümetleri, daha geçen yıl, bu hükümetlerin birliği fikrinin ilk defa ortaya atıldığı Atina Konferansı sırasında da, zor bir durumda bulunuyorlardı. Dünya ekonomik bunalımına bağlı olarak ortaya çıkan tarım alanındaki bunalım, Balkan ülkelerini çok erken tarihlerde kasıp kavurmaya başlamıştı. Bütün Balkan devletleri-

nin dış ticaretleri, daha bir yıl öncesinden büyük bir gerileme göstermişti. Fiyatların önemli ölçüde düşmesi, sürüm pazarının daralması ve iç pazarın satın alma gücünün azalması bu ülkelerin bütçelerinde büyük açıklar yaratmış, hem küçük işletmelerin iflasını hem de orta köylülerin ve şehir küçük burjuvazisinin iflasını hızlandırmıştı.

İktisadî alandaki bu berbat durumun siyasî sonucu, muhalefet partilerinin ve her şeyden önce de devrimci örgütlerin güçlenmesine bağlı olarak emekçi kitlelerin büyük ölçüde radikalleşmesiydi. Sömürülen kitlelerin bu radikalleşmesi ve bu ülkelerdeki iktidarların zayıflaması, Atina ve İstanbul Konferansları arasında geçen sürede de devam etti. Bulgaristan'da Liyapçev ve Sgovor iktidardan düşürüldü; Yugoslavya'da Kral ve hükümeti, huzursuzluğu yatıştırabilmek için, göstermelik bir anayasa kabul etmek zorunda kaldılar; Türkiye'de Kemalistler, liberal burjuvaziye belli bir düşünce özgürlüğü tanımak zorunda kaldılar; Yunanistan ve Romanya'da Venizelos ve Kral Karol, çeşitli demagojik oyunlarla durumlarını zor bela korudular.

Bu ülkelerin devlet adamları, bir Balkan savunma ortaklığı kurarak kendilerini iktisadî durumun daha da kötüleşmesine karşı koruyabileceklerini sanıyorlardı. Venizelos gibi kurnaz politikacılar, bütün Balkan emekçilerinin değer verdiği, Balkan Devletlerinin Birliği (Federasyon) gibi belli talepleri kullanmaktan kaçınmadılar. Bunlar, aslında bu hükümetler tarafından çözülmesine asla imkan olmayan millî azınlıklar ve ezilen milliyetler meselesi, sefalete sürüklenen köylülük meselesi ve ülkeler arasında göçmen değiş tokuşu meselesi gibi bir dizi mesele bulunduğunu biliyorlar. Ama gene de bu mese-

lelerden propaganda ve ajitasyon amacıyla yararlanıyor ve onları konferanslarının gündemine alıyorlar. Bu meselelerin resmî nitelikleri üzerinde spekülasyon yaparak, hoşlarına gitmeyen bütün köklü çözüm önerilerini boşa çıkartmaya çalışıyorlar.

Ama Konferansın gündemine alınan bütün meseleler sadece, emperyalist devletlerin Balkanlardaki ajanlarının, açıklamaya cesaret edemedikleri siyasî amaçlarını gizlemek için kullandıkları bir şal görevini görmektedir. Bu amaçların en önemlisi, hazırlanmakta olan Sovyetler Birliği'ne karşı emperyalist saldırıya daha iyi hizmet edebilmek için, bir Balkan devletleri ittifakı kurmaktır.

Doğal olarak, çeşitli Balkan devletleri arasında, kapitalist sisteme bağlı uluslararası çelişmelerin hüküm sürdüğü bir ortamda, ortadan kaldırılması olanaksız olan anlaşmazlıklar vardır. Örneğin, Bulgaristan, Makedonya ve Ege Denizine çıkış sağlanması konularında Yunanistan'la hiç bir zaman anlaşamaz. Arnavutlar, Kosova sorununda Yugoslavlarla asla aynı görüşü savunamaz. Bulgaristan'la Yugoslavya arasında, Makedonya, Romanya ile Bulgaristan arasında da Dobruca çatışma konusu olmaya devam edecektir. Hele Yunanistan'la Yugoslavya'nın, Selanik limanından ve Selanik'i Yugoslav Makedonyasına bağlayan demiryolundan yararlanma konusunda anlaşabileceğini ummak boşunadır.

Bütün bunlara rağmen, Balkanlardaki faşist hükümetler, bu güçlüklerin etrafından dolanarak bazı uzlaşmalara varacak esnekliğe de sahiptir. Bugün onların baş düşmanları, hem hakim milliyetten hem ezilen milliyetten şehir ve köylerdeki emekçi kitleler, proletaryanın devrimci hareketi ve Sovyetler Birliği'dir. Emperyalistlerin ve Balkanlardaki ajan-

larının İstanbul Konferansından bekledikleri, daha önce Atina Konferansında da kotarmaya çalıştıkları gibi, çeşitli faşist devletlerin baskı ve terör örgütleri arasındaki işbirliğini daha da güçlendirmek, bir emperyalist saldırı savaşı durumunda ortak eylemin önkoşullarını yaratmak ve tutumu hâlâ kesin olmayan Türkiye'yi de bu canice maceranın içine çekmektir.

Kuşkusuz ipler, çeşitli ülkelerin emperyalistlerinin elinde bulunuyor. İtalyan emperyalizmi iki yıldır, Balkanlarda Fransız etkisine karşı bir grup oluşturmaya çalışmaktadır. İtalyan emperyalizmi, bunun için Türkiye ve Bulgaristan'ın Fransız emperyalizmine karşı duyduğu güvensizlikten ve hoşnutsuzluktan yararlanmaya çalışmaktadır.

Karşılaşılan en büyük güçlük, Türkiye'deki millî kurtuluş savaşıyla aralarında kapatılması güç bir uçurum açılan Türkiye ve Yunanistan arasındaki tartışmalı konularda uzlaşmanın sağlanmasıdır. Elverişli koşullar, İtalya'nın arabuluculuk çabalarının başarıya ulaşmasına katkıda bulunmuştur. Yunanistan tecrit olduğunu ve yeterince korunmadığını düşünüyordu ve Yunan hükümeti emekçi halkın şiddetli baskısı altındaydı. Türkiye'de ise, iç durumun gerginleşmesi, Kemalist hükümeti, Balkanlardaki sınırını güvence altına almaya zorladı. Bu koşullarda taraflar, zorla mübadele edilen halkın can alıcı çıkarlarını gözden çıkararak, Atina Konferansının başlamasından kısa bir süre önce aralarındaki anlaşmazlıkları giderdiler.

Altı Balkan ülkesini temsil eden iki yüz delege İstanbul'da toplanmış bulunuyor. Bunların çoğu milletvekili, eski bakan ya da eski yüksek devlet memurudur. Ülkelerindeki emekçi kitlelerin kanına gir-

miş olan bu cellatlar resmî ziyafetlerde sıkı fıkı olmuş ve uzun uzadıya nutuklar atarak, aralarındaki çekişmelere son vereceklerine ve Balkan Birliğini gerçekleştireceklerine yemin etmişlerdir. Ama azınlıklar meselesi ciddî bir biçimde ele alınmaya başlar başlamaz birbirlerine sövmeye giriştiler. Arnavutlar Yugoslavları şiddetle suçladılar. Bulgarlar, hem Romenlerle hem de Yugoslavlarla sert tartışmalara girdiler. En sonunda, bu dikenli konuları daha sonraya ertelemekten başka çare kalmadı.

İstanbul tecrübesi, Balkan halklarının dayanışmasının, ancak faşist diktatörlüklerin devrimci mücadeleler sonucu yıkılmasıyla bu halkların kendileri tarafından gerçekleştirilebileceğini göstermiştir. Balkan halklarının iktisadî ve kültürel bakımdan özgürce gelişmesini sadece, bağımsız işçi-köylü cumhuriyetlerinden oluşan bir Balkan Federasyonu sağlayabilir.

Internationale Presse-Korrespondenz
1931, Sayı 104, s. 2333
İmza : **B. Ferdi**

KEMALİSTLERİN YENİ BASKI DALGASI

7 Temmuz 1933

Kemalizm, emperyalizm ve uluslararası malî sermaye ile daha kolay anlaşabilmek için son aylarda bir dizi yeni manevraya girişti. Bunlara örnek olarak, başta Türkiye'nin Milletler Cemiyetine girmesi olmak üzere, özellikle Fransız emperyalizmiyle, Osmanlı devlet borçları meselesinde, Anadolu demiryolu ve son olarak da Osmanlı Bankasına (Türkiye'deki yabancı sermaye içinde en kodamanıdır) tanınan imtiyazların uzatılması konusunda yapılan anlaşmaları sayabiliriz.

Kemalizm, bu yolla, iktisadî buhranın derinleşmesi sonucu artan güçlüklerin üstesinden gelmeyi umuyor. Toprak ağalarının ve burjuvazinin çıkarlarını temsil eden Kemalist hükümet, bunun yanı sıra, emekçi halka karşı yönelen ve buhranın bütün yükünü emekçilerin sırtına yıkmayı hedef alan bir dizi tedbir de almaktadır. Köylük bölgelerde köylülerin vergiler ve fahiş faizlerle acımasızca soyulması, şehirlerde işçilerin ücretlerinin düşürülmesi, çalışma koşullarının kötüleştirilmesi ve işçilerin çeşitli örgütlenme çabalarına karşı şiddetli baskı yöntem-

lerine başvurulması, işte Kemalist hükümetin iç siyasetteki uygulamaları bunlardır. Bu uygulamalar, doğal olarak kitleler içinde giderek artan bir hoşnutsuzluk ve kızgınlık yaratıyor. Köylük bölgelerde görülen birçok kargaşalık kentlerde Kemalistlere karşı işçi mitingleri (örneğin, Kemal hükümetinin ekmek fiyatlarını artıran kararnamesine karşı yapılan protesto) kitlelerin bu artan huzursuzluğunun belirtileridir. Kemal hükümeti bu huzursuzluklara, baskıları daha da artırarak cevap veriyor. Bu baskılar, emekçilere, özellikle devrimci işçilere ve onların öncü müfrezesi olan Komünist Partisine yöneliktir.

1 Mayıstan kısa bir süre önce İstanbul'da ve birçok taşra şehrinde devrimci işçilere karşı geniş çaplı baskınlar düzenlendi. Birçok ev arandı, yüzlerce işçi tutuklandı ve birçoğu poliste işkence gördü. Siyasî tutukluların Kemalizmin zindanlarında gördükleri zulüm ve ortaçağ muamelesi, sayısız tepkilere ve komünist tutuklularca yürütülen açlık grevine rağmen sürmektedir. Kemalist basın, Kemalizmin saldırılarının «haklılığını kanıtlamak» için komünistlere karşı iftira ve kışkırtıcı haberler yaymakta birbiriyle yarış ediyor.

Ancak, polis sadece bu açık saldırı yöntemlerine başvurmakla kalmamaktadır. Türk burjuvazisi, çeşitli küçük burjuva dönek gruplarını, özellikle Nazım Hikmet'in Troçkist muhalefet grubunu Komünist Partisine karşı kullanmasını biliyor. Bu grup sadece Komünist Partisine karşı yürütülen karalama kampanyasına hizmet etmekle kalmamaktadır. Bu grubun üyelerinin defalarca polis ajanı olarak kullanıldıkları da saptanmıştır. Doğal olarak bu, kendisini komünist olarak gösteren bu grubun işçi-

ler arasındaki itibarını yitirmesine yol açtı. Bu yüzden polis, işçileri şaşırtmak için geçenlerde bu grubun üyelerini de tutukladı. Gerçekte tutuklanan «muhalifler» (Nazım grubunun üyeleri) komünistler hakkında bildiklerini polise anlattıktan sonra tekrar serbest bırakıldılar. Bu grubun önderi olan Türk şairi Nazım Hikmet'e gelince (birçok kere tutuklanıp daha sonra serbest bırakıldı, uzun bir süre kendisini komünist olarak tanıttı ve daha sonra Kemalist toplantılara konuşmacı olarak katıldı), Kemalist hükümet onunla, tıpkı İngiliz hükümetinin Hindistan'da küçük burjuva dönek Roy'la oynadığı oyunu oynamak istemektedir; yani Nazım Hikmet'i «devrimci önder» olarak göstermek amacıyla yargılamak...

İşte bu yolla Türkiye Komünist Partisinin, Nazım grubu içinde yer almış olan dürüst işçilere, dönekleri teşhir etmesi zorlaştırılmaktadır.

Türkiye Komünist Partisi, bütün karalamalara ve saldırılara göğüs gerecek ve Kemalist diktatörlüğe karşı mücadelesini yılmadan sürdürecektir. Türkiye Komünist Partisi, Kemalizmin saldırılarına karşı ve işçiler ve devrimciler üzerindeki siyasî baskıların son bulması için geniş bir protesto eylemi yürütmektedir. Türk komünistleri, bu kampanyalarında uluslararası proletaryanın destek ve dayanışmasına güveniyorlar.

Rundschau
1933, Sayı 28, s. 802-803
İmza : **B. Ferdi**

KEMALİST DİKTATÖRLÜĞÜN ÇİZMESİ ALTINDA

(Zindandaki İki Yüz Komünisti Kapsam Dışı Bırakan Bir Af)

6 Kasım 1933

Kemalist Türkiye 29 Ekimde, sultanlık ve halifeliğin kaldırılmasının ve cumhuriyet rejiminin kuruluşunun onuncu yıldönümünü kutluyor.

Müttefikler tarafından 1920 yılında Türkiye'ye zorla kabul ettirilen Sevr Antlaşması, Türkiye'yi yarı-sömürge bir ülke haline getirdi. Türkiye, Karadeniz çıkışındaki Boğaz üzerinde sahip olduğu denetimi tamamen yitirdi. Çanakkale Boğazı da İngiliz donanmasının hakimiyetine girdi. Türkiye, ticaret filosunu bile müttefik devletlere teslim etmek zorunda bırakıldı. Emperyalist büyük devletlerin peşinden Yunanistan da Anadolu'da boy gösterdi ve İzmir, Edirne ve Trakya'ya el attı.

Sovyetler Birliği'ndeki muzaffer proletarya devrimi, Doğu ülkelerindeki devrimci kurtuluş hareketlerine güçlü bir atılım sağladı. Türkiye işte bu koşullarda Sevr Antlaşmasını reddederek 1923 yılında Cumhuriyeti ilan edebildi. Cumhuriyet, Türkiye'nin

iktisadî ve kültürel gelişme özgürlüğü uğruna verdiği mücadeleyi kolaylaştırdı. 1921 yılında Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında bir dostluk anlaşması imzalandı.

Ne var ki, Kemalist rejim birkaç yıl içinde, Kemalist Halk Partisi tarafından temsil edilen **yerli büyük burjuvazi ve büyük toprak ağalarının açık diktatörlüğü haline geldi.** Bu gelişme, dünün düşmanları, yarının ise yardımcıları ya da müttefikleri olan gericilere karşı yumuşak tedbirlerin alınmasını zorunlu kılıyordu. İşte hükümeti, sultanlığın kaldırılmasının onuncu yıldönümü vesilesiyle geniş kapsamlı bir siyasî af ilan etmeye iten de buydu.

Türkiye'deki sınıf ilişkilerini pek iyi bilmeyenler, böyle bir affın, eğilim farkı gözetmeksizin bütün siyasî suçları kapsayacağını düşünebilirler. Büyük bir yanılgı! İstanbul'da yayınlanan yarı-resmi «Milliyet» gazetesi, 15 Ekim tarihli sayısında bu konuda hiç bir yanlış anlama olmamasına dikkat ediyor. Gerçi gazete önce, affın genel olduğunu, ayırım yapmaksızın bütün siyasî suçluları kapsayacağını yazıyor. Ama hemen arkasından, ilgili makamların, proletaryanın devrimci mücadeleleriyle ilgili tutuklama ve cezaları siyasî suç saymadıklarını da ekliyor. Buna göre, komünist mahkumlar, adî suçlularla aynı muameleyi göreceklerdir. Yani, burjuva cumhuriyetin zindanlarında hayat tüketen devrimci işçi ve aydınlar, emekçi kitlelerin can alıcı çıkarlarını ve özgürlüklerini savundukları için, otomatik olarak affın dışında tutulmuş olmaktadırlar.

Burada söz konusu olan, Türkiye işçi sınıfı hareketinin en yiğit ve en fedakar savaşçılarından iki yüzden fazlasının sağlığı ve hayatıdır.

Kemalist hükümetin bu alçakça davranışını an-

layabilmek için, Halk Partisinin Türkiye halkı üzerinde diktatörlük kurmasını hangi koşullar sayesinde gerçekleştirdiğini hatırlamak gerekir.

Emperyalist işgale karşı bağımsızlık savaşının zafere ulaşmasını, Anadolu'nun emekçi kitlelerinin devrimci atılımı ve onların verdiği sayısız kurban sağlamıştır. Kendiliklerinden ayaklanan bu kitleler, kendi saflarından çıkan devrimci bir siyasî önderlikten yoksundu. **Mustafa Kemal**'in örgütlediği grupta somutlaşan genç yerli burjuvazi —bu burjuvazi, mülk sahibi sınıf olarak kendi çıkarları açısından Türkiye'nin parçalanmasına karşı savaşıyordu— ayaklanmış olan işçi ve köylü kitlelerine silahlı mücadelede kendi önderliğini ve hegemonyasını ancak köklü reformlar yapacağı yolunda vaatlerde bulunarak kabul ettirebildi.

Seferber edilen millî kuvvetlerin görevi, sadece paralı askerlerden oluşan emperyalist orduları ülkeden kovmak değildi. Onlar aynı zamanda, çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğunun son padişahı etrafında toplanan ve müttefik emperyalistlerle kader birliği eden eski rejimin ayrıcalıklı hakim sınıflarını da mat etmek zorundaydılar. Kemalistler işte bu nedenle, halk kitlelerinin coşkunluğu ve millî kurtuluş savaşının zorunlulukları karşısında, büyük toprak ağalarının ve Müslüman din adamlarının ayrıcalıklı iktisadî ve toplumsal durumunu hedef almak zorunda kaldılar. Millî zaferin hemen ardından, kısmen hâlâ silahlı olan emekçi kitleler Kemalist burjuvaziyi, feodal kalıntıları tasfiye işini tamamlamaya zorladılar. Kemalist burjuvazi bunu istemeye istemeye yaptı.

Dinciler ve gericiler, aslında bu son derece ürkek reformlara karşı, 1926 yılına kadar bir dizi ayaklan-

ma ve tertip düzenlediler. Kemalistler bu ayaklanmaları büyük bir zorbalıkla bastırdılar. Şimdi affedilmeleri söz konusu olan siyasî mahkumların hemen hemen tümü, işte o sıralarda mahkum edilmişti.

Fakat kitlelere yaptığı vaatleri yerine getirmekten dikkatle kaçınan Halk Partisi hükümeti, sömürülen ve ezilen halkın düşmanlığını giderek daha fazla üzerinde topladı. Hele iktisadî ve malî siyasetlerini ve gümrük siyasetini, hızla bir sanayi ve tarımsal kapitalist burjuvaziye dönüşen yerli burjuvazinin taleplerine daha fazla uydurması, bu düşmanlığı daha da artırdı.

Kemalist hükümet dış siyasetini gittikçe daha çok uluslararası emperyalist sermaye ile uzlaşma yönünde geliştirdi. Zaten Kemalist hükümet, emperyalist sermayenin ülke ekonomisindeki kilit mevkisini korumasına ve sağlamlaştırmasına izin vermişti.

Bu boyun eğmeyi emekçi kitleler ancak ihanet olarak değerlendirebilirlerdi ve nitekim hoşnutsuzlukları kısa sürede açık ve uzlaşmaz bir husumete dönüştü. Halk Partisi emekçi kitlelere karşı sistemli bir baskı ve zulüm siyaseti benimsedi. Sanayi ve tarım işçilerinin en küçük bir eyleme girişmeleri bile, hunharca bastırılmalarına bahane olmaktadır. İşçiler arasında devrimci ajitasyon yürütmekten suçlu bulunanlar, çoğu kez yıllarca süren hapis cezalarına çarptırılmaktadır. Kemalistler son altı yılda en çok Komünist Partisine saldırdılar. Kemalistler, sendikalar ve yardım sandıkları da dahil olmak üzere, emekçilerin bütün örgütlerini dağıttılar ve emekçilerin elinden en temel haklarını bile aldılar.

Dört yılı aşkın bir süredir Türkiye'yi kasıp ka-

vuran iktisadî bunalım, emekçi kitlelerin Ankara diktatörlüğüne karşı mücadelesini daha da keskinleştirmiştir. Yerli burjuvazi bunalımın yükünü işçi ve köylülerin sırtına yükleyerek, kendini kurtarmak istemektedir. Dış ticaretteki önü alınamayan ithalatı karşılamak üzere asgarî bir ihracatı gerçekleştirebilmek için, köylüler ürünlerini yok pahasına satmaya zorlanmaktadırlar. İthalatı mümkün olduğu kadar kısıtlamak için, yerli sanayi koruyucu gümrük vergileri ve düşük işçi ücretleriyle desteklenmektedir.

Türkiye'deki emekçi kitlelerin bu rejim altında duyacağı öfkeyi tahmin etmek güç değildir. Bugüne kadar hiç bir baskı ve zulüm tedbiri emekçi kitleleri yıldıramamıştır. Onlar, Komünist Partisinin yaptığı her çağrıya cevap veriyorlar. Halk Partisi ve hükümeti, sözümona komünizm suçunu adî suçlardan sayarak, akılları sıra emekçi kitleleri zindandaki devrimci önderlerinden koparabileceğini sanıyor. Bütün dünya kamuoyu bu alçakça oyuna şiddetle karşı çıkmalıdır.

Ancak Türkiye'deki emekçi kitlelerin ve diğer ülkelerdeki emekçi ve aydınların baskısı, Kemalistleri bu korkunç haksızlığı yapmaktan caydırabilir ve affın kapsamını, Türkiye işçi sınıfının devrimci hareketinin bu iki yüz boyun eğmez öncü savaşçısını da içerecek şekilde genişletmeye zorlayabilir.

Rundschau
1933, Sayı 41, s. 1599-1600
İmza : **B. F.**

KOMÜNİST ENTERNASYONAL YÜRÜTME KOMİTESİ ON ÜÇÜNCÜ GENEL TOPLANTISINDA KONUŞMA

20 Ocak 1934

Kemalist Cumhuriyet, kuruluşundan bu yana dikkat çekici bir tutarlılıkla, milliyetçi ve burjuva niteliğine bütünüyle uyan değişmez bir dış politika izliyor. Elde silah emekçi kitlelerin başına geçerek yabancı emperyalistlerin boyunduruk altına alma çabalarına karşı Sovyetler Birliği'nin maddî ve manevî desteğiyle, millî bağımsızlığı kazanan Kemal'in partisinin milliyetçiliği, sosyalizmin inşa edildiği ülkeyle ittifaka dört elle sarılıyor. Biz komünistler, diğer milletleri hedef aldığı ve Anadolu'nun Türk olmayan halklarının yok edilmesine veya zorla eritilmesine yol açtığı sürece Türk burjuvazisinin milliyetçiliğine karşı mücadele ederiz. Kemalist burjuvazinin milliyetçiliği, kendi ülkesindeki yerli işgücünün ve doğal kaynakların sömürü tekelini elinde tutma isteğini temsil ediyor.

Kemalistler, Türkiye'nin bağımsızlığının Sovyetler Birliği'nin varlığına ve dostluğuna bağlı olduğunun ve bunlar olmadan emperyalist sermayenin Türkiye'yi yeniden boyunduruk altına almaya yönelen

hilekar çabalarına karşı en ufak bir direnme bile gösteremeyeceklerinin tamamen bilincindeler. Ankara'nın Sovyetlerle ittifaka hâlâ sadık kalmasının sırrı buradadır.

Kemal diktatörlüğü, nasıl milliyetçiliği yüzünden Sovyetler Birliği'nin desteğini aramaya yöneliyorsa, burjuva karakteri ve kapitalist bir siyaset izlemesi de, onu uluslararası malî sermayenin ve hakim emperyalist devletlerin kucağına atıyor. Ne var ki bu da sarsıntısız olmuyor. Türkiye ekonomisinin kilit noktalarını hâlâ ellerinde tutan emperyalistler, Kemalistleri dize getirme umutlarını kaybetmediler. Bu nedenle, bu yolda büyük bir ihtiyatla ilerlemek zorundalar. Buna rağmen Fransız emperyalizmi, Avrupa'daki nazik durum nedeniyle kendini Kemalist Türkiye'ye karşı şimdiye kadar olduğundan daha şirin göstermesi gerektiğini düşünüyor. Osmanlı devlet borçları meselesinin ve iki ülke arasındaki ticaret ilişkilerinin Türkiye yararına düzenlenmesinden sonra iki ülke arasında altı aydır gerçek bir bahar havasına tanık oluyoruz. Bu yakınlaşmadan huzursuz olan Hitler Almanyası, masrafların Kemalist Türkiye'ye ödenmesinden yana olduğunu belirtti. Hindenburg ve Papen'in konuşmalarıyla eski silah arkadaşlığı anılarını tazeledi ve Türkiye ile Türkiye için çok yararlı bir iktisadî antlaşma imzaladı. Bütün bunlar bize gösteriyor ki, Hitler'in iktidara gelmesinden bu yana uluslararası durumun giderek ciddileşmesi ve silahlanmanın çılgınca hızlanması sonucunda Türkiye'nin emperyalist devletler karşısındaki durumu gözle görülür biçimde düzelmiştir. Türkiye aciz bir ricacı durumundayken, dostluğu gittikçe rağbet gören bir devlet haline gelmeye başlıyor.

Her şeye rağmen, Ankara hükümeti, bir savaş ihtimalini ciddî olarak hesaba katıyor ve olaylar karşısında gafil avlanmamak için sistemli bir şekilde hazırlık yapıyor. En önemli kapitalist ülkelerde faşistleşmenin hızlanması, doğal olarak Türkiye gibi geri ülkelerin etkilenmesine de yol açacaktır. Kemalist diktatörlük, tarım buhranının daha da ağırlaşması sonucu toplumsal temelinin büyük ölçüde daraldığını görünce, Kemalist parti buhranın getirdiği zararları gidermek adı altında, iktisadî ilişkilerin genel kargaşalığından yararlandı, hakimiyetini sağlamlaştırdı ve denetimini en önemli üretim dallarına yayabildi. Bu merkezileşme, bir dizi devletleştirme tedbirinde ve koruyucu gümrük kararında ifadesini buldu.

Fakat madalyonun bir de öbür yüzü var. Bu iktisat siyasetinin bedelini sadece boğazına kadar yoksulluğa batan vergi yükümlüleri ve geniş tüketici kitleleri ödememektedir. Bu iktisadî girişimlerin kârlılığı kaygısı, Kemalistleri maliyet masraflarını en aza indirmek zorunda bırakıyordu: Yani düşük ücret siyaseti, gümrükler yüzünden oldukça yüksek fiyatlar ve tahsis (kontenjan) sistemi uygulamak ve aynı tarım ürünlerini ihraç eden ülkelerle rekabet edebilmek amacıyla ihraç için ayrılan tarım ürünlerinin fiyatlarını uluslararası fiyatların altına düşürmek ve ihracatı ithalatla uygun bir denge sağlayacak düzeyde tutmak. Bu siyasetin sonucu, küçük üreticilerin büyük toprak sahipleri ve büyük ihracat firmaları tarafından mülksüzleştirilmesi, köylülüğün satın alma gücünün en düşük düzeye itilmesi ve iç pazarın büyük ölçüde daralması, emekçilerin hayat düzeylerinde büyük bir düşüş ve işsizliğin artmasıdır.

Kemalistler, bu ezici şartları halka ancak şiddetli bir terör ve baskı sistemiyle, işçilerin ve emekçi köylülerin her kımıldanışını akıl almaz bir vahşetle daha başında ezerek kabul ettirebilirler. Halk Partisinin baskı tedbirlerini ilk zamanlar her şeyden önce gericiliğe ve dinciliğe karşı uygulamasını, zafere ulaşan millî bağımsızlık savaşı sırasında Anadolu'nun emekçi kitlelerinin emperyalizme karşı silahlı mücadelesinin başına geçerek, olumlu bir rol oynamasını ve Sovyetler Birliği'ne karşı sadık bir dostluğu bugüne kadar korumasını göz önünde tutan TKP, Halk Partisinin milliyetçi diktatörlüğünün faşist bir diktatörlük olarak nitelendirilemeyeceğine ve böyle suçlanamayacağına inanıyordu. Dolayısıyla TKP, onu maskeli bir diktatörlük, burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin halka karşı parlamentarizmi olarak ilan etti. Kemal'in Halk Partisi özellikle 1927'den bu yana sürekli bir terör siyaseti izliyor. Tutuklamalar, terör hükümleri ve en ustaca provokasyonlar gündemdedir. Halk Partisi, Komünist Partisinin kökünü kazımaya çalışıyor. Halk Partisi, işçi sınıfının bütün bağımsız siyasî ve meslekî örgütlerini adım adım yok etti. Halk Partisinin bütün iktisadî siyaseti, sanayiciler ve toprak ağaları tarafından vahşice sömürülen mülksüz kitleleri hedef alıyor. Ve bütün bunlar Halk Partisinin ajanı olan kalemşorlarının ısrarla propagandasını yaptıkları milliyetçi ideoloji altında yürütülüyor. Sık sık «ne kapitalizm, ne sosyalizm» ve «kamu yararı özel yarardan önde gelir» gibi laf cambazlıklarıyla karşılaşıyoruz.

Bütün bu tutarsız görüşler, emekçileri kandırmak ve direnmeksizin sömürüye boyun eğmelerini sağlamak için, emekçilerin sınıf bilinçlerini köreltt-

meyi ve onlarda millî duygular uyandırmayı amaçlamaktadır. TKP, milliyetçi propagandanın bütün sahtekarlığını, tutarsızlığını ve reklamcılığını amansız eleştirisiyle açığa çıkarmaktadır; partinin eylem programını, KEYK'in On İkinci Genel Toplantısının kararlarını ve Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist inşanın parlak başarılarını halka yaymaktadır; Sovyetler Birliği'nde kendi diktatörlüğünü uygulayan proletaryanın durumuyla, kapitalist ülkelerdeki, örneğin Türkiye'deki proletaryanın durumu arasındaki zıtlığa işaret etmektedir. Parti, aynı zamanda işçileri milliyetçi ideolojiden koparmak ve kendi etkisi altına almak için sürekli çaba sarfetmektedir.

TKP, son yedi yıl içinde sorumlu görevlilerinin yoğun çabaları ve Komünist Enternasyonal'in etkili desteği sayesinde, gerek üyeleri gerekse yönetici kadroları bakımından esas olarak bir proletarya partisi haline geldi. TKP bugün, işçi sınıfı üzerinde tartışma götürmez bir etkisi olan ve işçi sınıfının devrimci hareketlerinin en önünde ilerleyen biricik partidir. Fakat bunun yanı sıra, henüz bütün hareketleri kucaklayacak kadar güçlü olmadığını da kabul etmek gerekir.

Bilindiği gibi Kemalistler, aynı İtalyan faşistleri gibi başlangıçta karşıt siyasî partilere katlandılar ve ancak iki yıl sonra açık diktatörlüklerini kurdular. Diğer muhalif partiler gibi TKP de, 1923'ten 1925'e kadar varlığını yarı-legal olarak sürdürme olanağına ve legal bir basına sahipti. Ne var ki, ağır bir hata işledi. Kesinlikle ve bütünüyle illegale geçişi titiz bir şekilde hazırlamak için bu durumdan yararlanmadı. Bu yüzden 1925'te ilk terör dalgası ülkeyi kapladığı ve bütün legal çalışma olanakları ortadan kalktığı zaman, Partinin polis tarafından da-

ha önceden tanınan tecrübeli görevlilerinden oluşan bütün kadroları dağıtılabildi ve büyük bir bölümü tutuklanabildi.

TKP'nin Türkiye'de tekrar etkili bir güç ve siyasî bir etken haline gelebilmesi iki yıl sürdü. İstanbul'daki komünist tutukluların on beş günden fazla süren açlık grevi ve bu açlık grevinin neden olduğu, hükümeti gerilemeye zorlayan işçi gösterileri Türkiye'de büyük etki yaptı. En az bunun kadar önemli diğer bir olay da, yoldaşların kararın okunmasından sonra mahkeme salonunda yargıçların önündeki fırtına gibi gösterisiydi. Bu gösteri, işçiler ve jandarma arasında kanlı bir çatışmaya yol açtı ve birçok kişi yaralandı.

Partimizin en zayıf olduğu alan sendika hareketidir. Kemalist sendikalarda komünist grup çalışması ve bağımsız sınıf mücadelesi sendikaları kurma konusunda ciddî çabalar yoktur.

Az sayıda işletmede illegal sendika grupları kurma konusunda bazı cesaretsiz girişimler oldu. Bu konuda hâlâ sürekli bir çalışma yoktur. Komünist Gençlik Birliğini yeniden kurma konusunda hiç bir şey yapılmadı.

Köylülükle bağlar ve köylük alanda çalışma eskisi gibi son derece zayıftır. Aynı şekilde kadınlar arasındaki çalışmamız da zayıftır.

Genel Toplantının faşizm ve savaş tehlikesi üzerine tezlerinde tespit edilen ve Komintern'in bütün şubelerinin yükümlü olduğu genel görevler dışında, TKP'nin önünde şu acil görevler vardır:

Dar anlamda parti çalışmasının dışında yoğun bir sendikal çalışma geliştirilmelidir. İşçilerin doğrudan günlük talepleri için mücadele açmak ve işçi örgütlerinin legalleştirilmesi için geniş bir kampan-

ya yürütmek amacıyla illegal sendika grupları ve bağımsız sınıf mücadelesi sendikaları kurulmalıdır.

İşçilerin örgütlendiği Kemalist sendikalarda mücadele verilmeli ve sıkı bir komünist grup çalışmasıyla yönetimi ele geçirmeye çalışmalı ve bu başarıldığı zaman kitleler bu sendikalara girmeye çağırılmalı ve bunlar bağımsız sendikalar haline getirilmelidir. Legal çalışmanın bütün olanaklarından sonuna kadar yararlanılmalıdır. Taşrada komünist gruplar örgütlemeli ve köylüler arasında sistemli bir propaganda yürütmeliyiz. Ağır vergi yüklerine karşı ve tefeci borçlarının kaldırılması için mücadele etmeli, zorbalığa vb. karşı direnişi örgütlemek üzere köylü komiteleri kurmanın propagandasını yapmalıyız. Tarımdaki gündelikçileri bağımsız sendikalarda örgütlemeli ve günlük talepleri için mücadelelerine önderlik etmeliyiz.

Komünist Gençlik Birliği en kısa zamanda Partinin denetimi altında çalışan özerk bir örgüt olarak yeniden kurulmalıdır. Emekçi kadınlar arasında sistemli bir çalışma için sorumlu bir yoldaş saptanmalıdır. Provokatörlere karşı mücadele, yeraltı çalışması tekniğinin düzeltilmesi, son zamanlarda iyi bir gelişme gösteren illegal basının mükemmelleştirilmesi, Partimizin diğer önemli görevleridir. **(Alkışlar)**

Rundschau
1934, Sayı 7, s. 265-266
Konuşmacı : **Ferdi Yoldaş** (Türkiye)

ŞEFİK HÜSNÜ'NÜN ÇEŞİTLİ DÖNEMLERDEN RESİMLERİ

1912 Selanik

1912'de Paris'te öğrenci

1915 - 1916 Çanakkale

1916'da asker arkadaşlarıyla Çanakkale'de

1916 yılındaki resminden

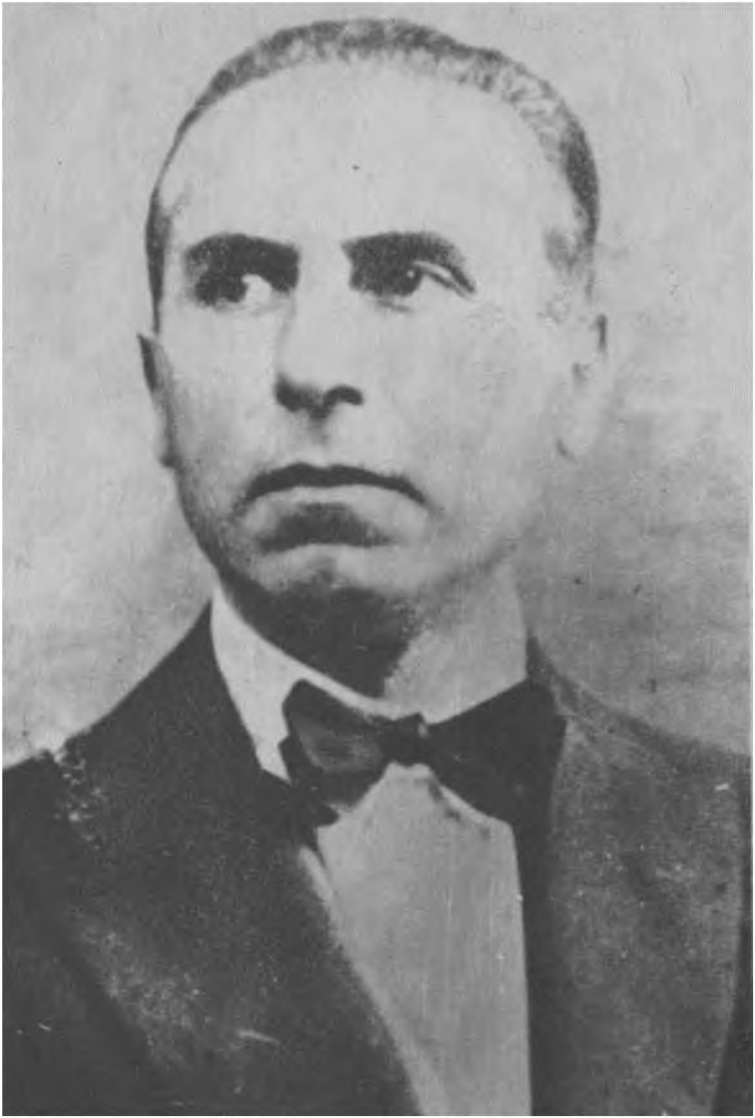
12 Mayıs 1925, Ali Cevdet'le Berlin'de

Ailesiyle

1927'de Türkiye'ye gizlice girmek için kullandığı başka bir kimliğe hazırlanmış pasaportundaki resmi

Temmuz 1929, hapisten çıktıktan sonra

1930

1933 Berlin

1941'de Sivas'ta son askerliğini yaparken

31 Temmuz 1955, Harbiye Cezaevi, İstanbul (İkinci sırada soldan beşinci Şefik Hüsnü, ikinci Reşat Fuat Baraner)

KOMÜNİST ENTERNASYONAL BELGELERİNDE TÜRKİYE DİZİSİ – 3

Birinci Kitap
BOĞAZLAR MESELESİ
LOZAN VE MONTRÖ

İkinci Kitap
KÜRT MİLLÎ MESELESİ

Üçüncü Kitap
ŞEFİK HÜSNÜ
KOMİNTERN ORGANLARINDAKİ
YAZI VE KONUŞMALAR

Dördüncü Kitap
TÜRKİYE
KOMÜNİST VE İŞÇİ HAREKETİ

Beşinci Kitap
MİLLÎ KURTULUŞ SAVAŞI

Altıncı Kitap
KEMALİST İKTİDAR
(1923 - 1938)

20 Lira